

ANNA ΡΗΓΟΠΟΥΛΗ ΛΙΑΤΗΡΗ

Το πολυκαιρισμένο σεντόνι

Μυθιστόρημα

ANNA ΡΗΓΟΠΟΥΛΗ ΛΙΑΤΗΡΗ

Το πολυκαιρισμένο σεντόνι

«Ο άνθρωπος οφείλει
να φυτέψει τουλάχιστον ένα δένδρο,
να γεννήσει τουλάχιστον ένα παιδί,
να γράψει τουλάχιστον ένα βιβλίο».

Έλλη Αλεξίου (1894-1988)
Ελληνίδα Συγγραφέας

Τίτλος: **“Το πολυκαιρισμένο σεντόνι”**

Συγγραφέας: **Άννα Ρηγοπούλη Λιατήρη**

Όλες οι φωτογραφίες είναι της συγγραφέα.

ISBN: 978-960-93-6389-1

Επίλεκτες Ψηφιακές Εκδόσεις: 24grammata.com

Σειρά: [εν καινώ](#), Αριθμός σειράς: 93

Τόπος και Χρονολογία πρώτης έκδοσης: Κάρπαθος, 2014

Μέγεθος Αρχείου: 3,2 Mb

Σελίδες: 222

Μορφή αρχείου: pdf

Γραμματοσειρά: Tahoma

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση δίχως την έγγραφη άδεια του δημιουργού ή του εκδότη

Για τις γενιές των Καρπάθιων,
όπου κι αν βρίσκονται,
που ξέρουν ή δεν ξέρουν.

Ευχαριστώ τον ανεξάντλητο Μιχάλη για τη γνώση,
τις εμπειρίες και τη θύμηση.
Ευχαριστώ τον Παναγιώτη, τον πολλά σκεφτόμενο
για την έμπνευση.
Ευχαριστώ τη Μαρία, την Όλγα, και την Εύη, που με μαεστρία
και φινέτσα έδωσαν σχήμα και πνοή στο εύπλαστο άγαλμα.

Θέλετε να κυλιστείτε στο πολυκαιρισμένο σεντόνι, που τυλίγει ένα μικρό νησί του Αιγαίου Πελάγους, που κατοικείται από τη νεολιθική εποχή; Να ξεδιπλώσετε τις πτυχές του, να κοιμηθείτε κουκουλωμένοι στο σοφά του Μεγάλου Σπιτιού και να αναπνεύσετε τη χαρακτηριστική μυρωδιά του ξύλου και του πηλού;

Θέλετε να απλωθείτε νωχελικά στο πολυκαιρισμένο σεντόνι, να ονειρευτείτε και να ταξιδέψετε με τους βοσκούς, τους γεωργούς, τους ψαράδες και τους προύχοντες, δεκάδες χρόνια πριν; Να κρυφτείτε για λίγο κάτω από το πολυκαιρισμένο σεντόνι, να αναπνεύσετε τα χνώτα των κατοίκων και να ταυτιστείτε με τη νοοτροπία τους;

Θέλετε να γνωρίσετε το κληρονομικό έθιμο, τους κανακάρηδες και τις κανακαρές; Να είστε καλεσμένοι σε γάμο και σε βαφτίσια; Θέλετε να βαφτίσετε με το πολυκαιρισμένο σεντόνι ένα πρωτότοκο παιδί, και να αναστηθεί αυτός, από τον οποίο το παιδί πήρε το βαπτιστικό του όνομα; Θέλετε να πάτε σε χοροστάσι και σε πανηγύρι και να γνωρίσετε τις αυτοσχέδιες μαντινάδες;

Θέλετε να γευτείτε φαγητά και γλυκά, απλά μαγειρεμένα στη φωτιά και στον ξυλόφουρνο και να ρίξετε τα ψίχουλα στο πολυκαιρισμένο σεντόνι, σα να τα ρίχνατε στην ποδιά σας;

Θέλετε να περπατήσετε στα βουνά, στις πραούλες και στις ακρογιαλιές με το πολυκαιρισμένο σεντόνι ριγμένο στον ώμο σας, να ανεμίζει από το δυνατό θαλασσινό αγέρα ή τον υγρό μπονέντη; Να καθίσετε με το πολυκαιρισμένο σεντόνι στα χαράκια, να ψαρέψετε από το στέμμα στα άγρια νερά και να μαγευτείτε από το τσίμπημα του σκάρου;

Θέλετε να υφάνετε ξανά τόσο πυκνά το πολυκαιρισμένο σεντόνι, ώστε να σφραγίσετε τις μεθυστικές μυρωδιές της χλωρίδας, το νησιώτικο αγέρα, τους χαρακτήρες και τα καμώματα των ηρώων και να τα κρύψετε στα άδυτα του υποσυνείδητου, ώστε να παραμείνουν δικά σας για πάντα;

Το πολυκαιρισμένο σεντόνι μπορεί να σας αποσπάσει από το παρόν, να σας ταξιδέψει, να σας γοητεύσει, να σας γεμίσει έντονα συναισθήματα, να σας κάνει να ονειρευτείτε!

Πήρα πολύ εύκολα την απόφαση να γράψω το πολυκαιρισμένο σεντόνι. Η αρχή ήρθε απρόσμενα, σαν αποτέλεσμα της λατρείας μου στα παλιά αντικείμενα, που με συναρπάζουν και μου εξάπτουν την φαντασία, αλλά και της συνήθειας να σκαλίζω γενεαλογικά δένδρα.

Το γράψιμο όμως ήταν για μένα οδυνηρό. Τίποτε δεν ερχόταν αυθόρμητα στην αρχή, αλλά διαπίστωσα ότι κάθε φορά που έγραφα μερικές προτάσεις άφηνα πίσω μου κάτι μαγικό. Ήταν σα να ανέβαινα ένα κατακόρυφο βουνό με ψηλά, αλλά ασφαλή σκαλοπάτια. Κάθε φορά που ανέβαινα ένα σκαλί ξεκουραζόμουν λίγο, κοιτούσα κάτω γκρεμός και απραξία, κοιτούσα πάνω ανηφόρα και δημιουργία. Προτίμησα την ανηφόρα, πόνεσα, συνήθισα στα δύσκολα.

Ένα μισογκρεμισμένο στάβλο, ένα στολισμένο Μεγάλο Σπίτι, ένα σπασμένο πήλινο βάζο, ένα χειροποίητο σκεύος κουζίνας, ένα πολυκαιρισμένο σεντόνι, ένα χερόμυλο, ένα σκουριασμένο εργαλείο, ένα παλιό χειροποίητο κέντημα, ένα σαρακοφαγωμένο υφαντό, μια καλημέρα εποχής, μια παλιά φωτογραφία, ένα μισογκρεμισμένο κάστρο, έναν πίνακα εποχής, μια μεγάλη πήλινη στάμνα,

τα στέμματα της ακροθαλασσιάς, έναν παλιό φούρνο, μια χαλασμένη άλωνα, και πολλά άλλα, τα συναντούσα για πολλά χρόνια. Είχαν μεγάλη φαντασία.

Μου εκμυστηρεύτηκαν τη ζωή τους, με ταξίδεψαν στο παρελθόν, με μύησαν στα πιστεύω τους. Έπλασαν τους πρωταγωνιστές.

Μου ζήτησαν να σας πω, αυτά που μου είπαν. Αποφάσισα να σας τα πω.

Μην τα πιστέψετε. Είναι εντελώς φανταστικά.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Έσκυψα με ευλάβεια στα συγγράμματα επιφανών Καρπαθίων και μη δασκάλων των γραμμάτων, των κ. κ. Μ. Γ. Μιχαηλίδη Νουάρου, Νικολάου Κ. Μουτσόπουλου, Μηνά Αλ. Αλεξιάδη, Κωνσταντίνου Μηνά, Ντίνου Αντ. Μελά, Δημήτρη Φιλιππίδη, Μαριγούλας Κριτσιώτη, Άλκη Ράφτη, και Αντώνη Μηνά Σοφού.

Μου φάνηκαν πολύ χρήσιμα.

Ο Ιωάννης Κανάκης, Πολιτικός Μηχανικός αγκάλιασε και απεικόνισε με ευκρίνεια στο χάρτη τις περιοχές της Καρπάθου, που έζησαν και περπάτησαν οι ήρωες του βιβλίου, για να είναι πιο εύκολη η περιπλάνηση των αναγνωστών στα μονοπάτια του. Τον ευχαριστώ θερμά.

Πολύτιμη βοήθεια άντλησα από την πλούσια σε λαογραφικούς και λογοτεχνικούς τίτλους Κοινοτική βιβλιοθήκη της Αρκάσας, που βρίσκεται στο Πολυχρονιάδειο Μέγαρο και λειτουργεί χάρις στην εθελοντική προσφορά Αρκασιωτιστών. Τις ευχαριστώ από τα βάθη της ψυχής μου για την πρόθυμη και φιλική συνεργασία μας.

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	9
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	13
1. Ο Μιχάλης φεύγει	13
2. Το μυαλό γυρίζει στα παλιά	25
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	29
1. Ο Καστρινός και το Ιγλί.....	29
2. Η Μαρριάν	33
3. Ο Γιαβός Αφέντης.....	39
4. Του Ταχτικού το Πηγάδι.....	42
5. Θα τα πουδιάσω	44
6. Η κομψότητα της απλότητας	47
7. Ο Μηνάς Κουμιανός	54
8. Δεν έχω πούλες! Ξεζαλάτε με!.....	55
9. Ο Ροδιός και το Κουτσό Τελώνιο.....	64
10. Ο Αλί Ψαρής ο κουρεπτάς.....	69
11. Η χαραή	70
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ.....	74
1. Το τάμα.....	74
2. Η Αντωνίνα Σίμσον	80
3. Το Μεγάλο Σπίτι	84
4. Η εξομολόγηση στη Φλέα.....	92
5. Εκ της Περσίας έρχονται.....	106
6. Ο Μαύρος Σπήλιος	109
7. Μεθυσμένες γισίλλες	117
ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ	121
1. Δύο γιγάντιες αρκούδες	121

2. Του Πετρίτη τα Γκρεμά	129
3. Σαν τα μάραθα!.....	133
4. Το Μερτοάτανο	135
5. Η Μουσάντρα.....	140
6. Το χτίσιμο του στάβλου	144
7. Ο παντόξενος	151
8. Κόκκινο φίδι στη θάλασσα	153
9. Τα τριαντάφυλλα.....	160
10. Η κολλαίνα	163
ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ.....	168
1. Τα λαϊκά	168
2. Το χαμαϊλί και η σκάφη.....	172
3. Τα τσιγάρα αφιθιάς.....	176
4. Το μισογκρεμισμένο κάστρο.....	180
5. Η Ροδούλα- Σοφία φεύγει;	181
ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ	184
1. Σε έμαθα να κολυμπάς, γυρεύεις να με πνίξεις	184
2. Το χοροστάσι και ο γάμος	187
3. Έφτιαξα αντρόγυνο!.....	190
4. Το κληρονομικό έθιμο	193
5. Απόσταν ήμουν δυο χρονών	195
ΣΑΝ ΕΠΙΛΟΓΟΣ	199
ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ.....	208
ΟΙ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΕΖΗΣΑΝ ΟΙ ΗΡΩΕΣ.....	218
ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ	219

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. Ο Μιχάλης φεύγει

Παρασκευή, έξι Μάρτη 1936.

Κανένας στα Ρωπάδια, ημιορεινή περιοχή στους Κάτω Γύρους, στο χωριό της Αρκάσας, δεν θυμόταν άνοιξη τόσο ζεστή. Μετά από τις συνεχείς βροχερές ημέρες της τελευταίας περιόδου, σήμερα ο ουρανός ήταν καθαρός.

Ο αέρας έκοψε, η θάλασσα είχε γαληνέψει και αμέτρητες θαμπές, λευκές γραμμές σχημάτιζαν μονοπάτια στη γυαλιστερή της επιφάνεια. Ο λαμπερός ήλιος μόλις είχε ανατείλει, σκίζοντας δυο, τρία σκόρπια γκρι συννεφάκια, που ύστερα από λίγο διαλύθηκαν από την πύρινη ορμή του. Μόνο ο λαμπερός ήλιος μπορούσε να υποσχεθεί ότι θα προσπαθούσε να ζεστάνει τις παγωμένες καρδιές του Λεντή και της Σταματούλας.

Η βροχή σπάνιζε σ' αυτόν τον ξερόβραχο, που τον έριξε ο Τιτάνας με καπατσοσύνη στη μέση της θάλασσας. Τον άπλωσε να γίνει μακρόστενος, για να το δέρνουν τα κύματα, απ' όπου κι αν φυσούν οι άνεμοι, από ανατολή σε δύση και από βορρά σε νότο. Του έπλεξε δαντελωτές ακρογιαλιές, του ζωγράφισε απόκρημνα βουνά και του έσκαψε σπηλιές.

«Καλά του είναι», σκέφτηκε κουρασμένος από τη δημιουργία, και τον φύσηξε πολλές φορές για να του δώσει ζωή, αλλά ο ξερόβραχος μουλάρωσε και δεν έπαιρνε ανάσα. Τότε ο Τιτάνας μετάνιωσε και άλλαξε γνώμη. Ψιλότριψε πολλές από τις πέτρες, τις ανακάτεψε με το χώμα, φύτεψε πεύκα, κέδρους, πολλά είδη θάμνων και έσπειρε αμέτρητα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά, αλλά και πάλι ο ξερόβραχος δεν ανέπνευσε.

«Το νερό, το νερό ξέχασα», στοχάστηκε.

Χτύπησε τον ξερόβραχο εδώ κι εκεί με το κοντάρι του, και όταν ξεχύθηκε γάργαρο το νερό από τα έγκατά του, αυτός ζωντάνεψε.

Ο Μιχάλης Ακριβός, το Ακριπούλι, ο μικρός γιος του Λεντή και της Σταματούλας, έτοιμος να φύγει και φορτωμένος με τον τουβρά* του, ακούμπησε για λίγο στην πεζούλα έξω από το στάβλο* τους στα Ρωπάδια. Η οικογένειά του ήταν βοσκοί και έμεναν δύο χρόνια στα Ρωπάδια και δύο χρόνια στα Μουσχιανού, πεδινή περιοχή επίσης της Αρκάσας. Καλλιεργούσαν κάθε δεύτερο χρόνο τα ίδια χωράφια, και τα άφηναν τον επόμενο χρόνο χέρσα, ώστε να ξεκουραστούν.

«Μ' αυτόν τον τρόπο έχουμε κάθε χρόνο μαξούλι* από διαφορετικά χωράφια, καθώς και χέρσα χωράφια για να βόσκουν τα ζώα μας», του είχε εξηγήσει ο πατέρας του.

Η μάνα του βρισκόταν μέσα στο στάβλο. Ο έντονος θόρυβος που έκανε, δεν κατάφερε ν' αποσπάσει τις σκέψεις του Μιχάλη από το όμορφο τοπίο που απλωνόταν μπροστά του. Εντελώς μηχανικά αγνάντεψε από μακριά τη θάλασσα που τόσο πολύ λάτρευε. Με μια φευγαλέα ματιά αγκάλιασε όλα όσα

έπιανε το βλέμμα του. Είδε το Παλιόκαστρο, το Λεφτόπορο, τον Τραχανάμμο. Το βλέμμα του έφτασε ασυναίσθητα μέχρι την Κάσο. Μια απέραντη γαληνεμένη θάλασσα, όπου κι αν κοιτούσε.

«Η γαληνεμένη θάλασσα είναι για μένα ο Παράδεισος, η φουρτουνιασμένη είναι για μένα ο Χάρος», πίστευε, αλλά το είχε εκμυστηρευτεί μόνο στο σοφό του, τον παπά Βασίλη. Ενώ άλλες φορές η γαληνεμένη θάλασσα στάλαζε σα βάλαμο στη ψυχή του, σήμερα δεν είχε καταφέρει να του φτιάξει το κέφι. Άλλες φορές, με τέτοια μπονάτσα, ανυπομονούσε να βρεθεί στην ακρογιαλιά. Σήμερα το πρωί το μόνο που σκεφτόταν είχε να κάνει με το ταξίδι του.

«Καλό σημάδι να είναι η μπονάτσα άραγε;» αναλογίστηκε.

Ένοιωθε φοβερή ατονία. Τα πόδια του σήκωναν με δυσκολία το πολύ αδύνατο κορμί και τον τουβρά του. Το μυαλό του είχε αδειάσει από κάθε σκέψη. Το μόνο που τον απασχολούσε ήταν να φύγει, όσο πιο γρήγορα μπορούσε. Μια μικρή καθυστέρηση ακόμη θα πρόδιδε τα συναισθήματα, που τόσο καλά είχε κρύψει από τους πικραμένους γονείς του τον τελευταίο καιρό.

«Το ξέρω πως τους στενοχωρώ, που φεύγω. Δεν με ρώτησε όμως εμένα κανένας, αν και πόσο εγώ στενοχωριέμαι, αν εγώ έχω άγχος, αν νοιώθω ανασφάλεια» σκέφτηκε με αμηχανία ο Μιχάλης Ακριβός.

Με μια τελευταία αποφασιστική προσπάθεια σηκώθηκε και προχώρησε μερικά βήματα στη μεγάλη αυλή. Περπατούσε καμαρωτός-καμαρωτός.

Είχε κλείσει μόλις τα δεκαέξι του χρόνια.

Με αποφασιστικό και σταθερό βήμα ξεκίνησε να φύγει για την Αθήνα με ανάμικτα αισθήματα. Είχε έντονη συγκίνηση και άγχος.

Αυτό που φοβόταν και έτρεμε τον τελευταίο καιρό ήταν η στιγμή του αποχαιρετισμού. Οι συσπάσεις του προσώπου του έδειχναν αγωνία και εσωτερική αναταραχή. Το χρώμα του ήταν από γεννησιμιού του χλωμό και στα μάγουλα δεν διέκρινες ούτε ίχνος κοκκινάδας.

Δάκρυα δεν έτρεξαν από τα μάτια του, ούτε μία σταγόνα. Ήταν άραγε η ατσάλινη δύναμη του χαρακτήρα του που τα εμπόδιζαν, ή μήπως κάποια αόρατη δύναμη τα στέγνωνε αμέσως;

Όταν ξεκίνησε να φύγει φαινόταν αδιάφορος και ψυχραιμος για να μην καταλάβουν ο Λεντής και η Σταματούλα το άγχος του για το ταξίδι. Ήθελε να αντιμετωπίσουν την αναχώρησή του, σα να πήγαινε στο διπλανό χωριό και να γύριζε σε λίγες μέρες. Έτσι καταπράυνε τις τύψεις του. Δεν τους είχε φανερώσει ποτέ μέχρι σήμερα τα συγκρουόμενα συναισθήματα που τον κατέτρωγαν τον τελευταίο καιρό αργά, αλλά σταθερά, σαν το σαράκι το ξύλο. Πάλεψε αντρίκια με τα θεριά της ανασφάλειας και του φόβου για το άγνωστο, και στην πάλη με το θεριό νίκησε ο Μιχάλης. Γι' αυτό ένοιωθε περήφανος και νικητής, πριν ακόμη ξεκινήσει τον αγώνα της ζωής.

Οι γονείς του το ήξεραν ότι θα έφευγε, αλλά δεν είχαν καταφέρει να το χωνέψουν. Αναλογίζονταν τις υποχρεώσεις τους και αγωνιούσαν αν θα τα κατάφερναν, χωρίς τα ικανά χέρια του Μιχάλη. Αυτές οι σκέψεις σε συνδυασμό με τη συγκίνηση του αποχωρισμού μαύρισαν την ψυχή τους.

Ο πατέρας του είχε καρφωθεί όρθιος στο πρώτο σκαλί της αυλής για αρκετή ώρα, αμήχανος κι αυτός και σκεπτικός. Περίμενε την αναχώρηση του Μιχάλη. Έσκυψε και τον φίλησε στοργικά, χωρίς πολλά λόγια και διαχύσεις. Ο

Μιχάλης Ακριβός δέχτηκε τον αποχαιρετισμό του ψύχραιμα και κατέβηκαν μαζί τα μισοχαλασμένα σκαλιά του στάβλου τους.

«Να.. να... σε συνεβγάλω γιε μου», του είπε ο Λεντής κομπιάζοντας.

Με τρεμάμενα χέρια έβγαλε από τον κόρφο του ένα μικρό δερμάτινο σακουλάκι. Δεξιοτέχνης ο Λεντής είχε επεξεργαστεί το δέρμα και το είχε φτιάξει μόνος του. Το είχε ράψει με λεπτό σπάγκο στις τρεις πλευρές, τρυπώντας προσεχτικά με το σουβλί, και την αρμενοράφη*. Στην τέταρτη πάνω πλευρά του σακουλιού έραψε καπάκι, με λεπτότερο σουβλί και πιο φίνο ράμμα.

Το μακρύ κορδόνι για το κρέμασμα του σακουλιού στον ώμο το έπλεξε με τέχνη και μαεστρία πλεξούδα, από τρεις στενότερες δερμάτινες λουρίδες. Αυτό το κορδόνι έκανε τη διαφορά στο σακουλάκι.

Σε κάθε ένα από τα δύο πλαϊνά του σακουλιού άνοιξε από μία μικρή τρυπούλα. Τις δύο τρυπούλες τις ενίσχυσε με δέρμα που είχε αφήσει από την κάθε πλευρά, για να μη σκιστούν. Στη συνέχεια πέρασε το κορδόνι από τις δύο τρυπούλες και εσωτερικά από το καπάκι. Τέλος το έδεσε με τη θηλιά των φαράδων. Έτσι ήταν σίγουρος ότι δεν θα το έχανε ο γιος του.

«Αυτό το σακουλάκι το έφτιαξα για σένα. Θα είναι ακατέλυτο. Πάρε το. Να το κρεμάσεις σταυρωτά στον ώμο σου. Έχει μέσα τις μοναδικές μας λιρέτες, φύλαξε τες», του είπε καθώς του το έδινε συγκινημένος.

Ο Μιχάλης Ακριβός πήρε με έκπληξη το σακουλάκι, το πέρασε σταυρωτά στον ώμο του, κοντοστάθηκε, και κάρφωσε τα γκριζοπράσινα μάτια του στο πρόσωπο του πατέρα του. Αυτή η στιγμιαία ματιά ισοδυναμούσε για τον Μιχάλη με όλα όσα ήθελε να του πει και δεν τα είπε. Ήταν το ευχαριστώ για τα λεφτά και το δερμάτινο σακουλάκι, για τα καινούργια ρούχα και τα παπούτσια, που του είχαν αγοράσει. Ήταν το ευχαριστώ για τη σιωπηρή ανοχή του να φύγει.

«Να κάνεις οικονομία, να μη σκορπάς τα λεφτά, βγαίνουν με κόπο», συνέχισε ο Λεντής, ενώ βρισκόντουσαν στο τελευταίο σκαλοπάτι.

Η σκέψη του Μιχάλη γυρόφερνε ακόμα στη μάνα του.

«Η καρδιά μου ράγισε σήμερα. Ο πατέρας μου εντάξει, αλλά αυτή η άκαρδη η μάνα μου να μη βγει να με χαιρετίσει. Να μη μου πει ένα καλό λόγο που φεύγω στην ξενιτιά. Να μη μου δώσει κουράγιο για το άγνωστο, που με περιμένει. Κρίμα, και της έχω τόση αδυναμία. Σκληρή γυναίκα. Δεν τη βγάλανε τυχαία Πετραμύγδαλο», σκέφτηκε απογοητευμένος, καθώς άρχιζε να κατηφορίζει το χωματένιο μονοπάτι.

Να μην ξημέρωνε η σημερινή μέρα για τη Σταματούλα. Η ψυχή της ήταν μαύρη και το σώμα της βαρύ σα μολύβι, που θα αποχωριζόταν το μικρό και αγαπημένο της γιο.

Δεν είχε ανοίξει το στόμα της από το πρωί. Με πίκρα και δυσθυμία πέρασε τις τελευταίες μέρες. Είχε κλειστεί στο καβούκι της και με το παραμικρό ερέθισμα θα μπορούσε να εκραγεί. Αισθανόταν προδομένη.

Είχε κλείσει την κάτω πόρτα* του στάβλου και με ανοιχτή την πάνω πόρτα, είχε ξεσηκώσει όλα τα μόμπιλα* και τα κατσίελα* και προσπαθούσε δήθεν να τα καθαρίσει. Στο τέλος όμως από τα νεύρα της τα έκανε χωρίς να το καταλάβει λαμπίκος*. Ο θόρυβος, που σκόπιμα έκανε, τη βοηθούσε να

ξεπεράσει τη στενοχώρια και κάλυπτε τους πνιχτούς λυγμούς που έβγαιναν από τα σωθικά της. Ο δροσερός αέρας που διαπερνούσε το στάβλο, μπαίνοντας από τις πέντε μικρές θυρίδες και βγαίνοντας από το άνοιγμα της απέναντι πάνω πόρτας, της φαινόταν βάλσαμο. Μαλάκωνε τον καμό* της και δρόσιζε το αναψοκοκκινισμένο της πρόσωπο.

«Ακόμη και ο καιρός είναι οχτρός μου», σκέφτηκε καθώς έριξε το βλέμμα της και αγκάλιασε την ατάραχη θάλασσα με τις ίδιες βραχώδεις γαλήνιες ακτές, που είχε αντικρύσει προηγουμένως και ο γιος της.

«Φουρτουνιασμένη την ήθελα, την προδότρα, να χτυπάει το κύμα στα βράχια, να μουγκρίζει, να αφρίζει, να παρασέρνει τις μάλες, τις πατελιές* και τους χοχλιούς* στα σκοτεινά της έγκατα. Αυτό ταιριάζει σήμερα στην πονεμένη μου ψυχή», ψιθύρισε, σηκώνοντας το χέρι της να σκουπίσει το καταϊδρωμένο της μέτωπο.

Οι άδολες ακτίνες του ήλιου ωστόσο δυνάμωσαν, όσο ανέβαινε ο ήλιος, αλλά δεν κατάφεραν, ούτε να ζεστάνουν τη ψυχή, ούτε και να καλμάρουν τα νεύρα της Σταματούλας.

Της έφυγε και ο τρίτος γιος. Παρόλο που από προχτές που ζύμωνε το είχε πάρει απόφαση, σήμερα δεν μπόρεσε να κρατηθεί. Το σχεδόν σκελετωμένο της πρόσωπο φαινόταν άκαμπτο και σφιγμένο. Στα καστανοπράσινα μάτια της ήταν ζωγραφισμένα η θλίψη και η απογοήτευση. Ο θυμός κόχλαζε στα σωθικά της και δεν έκανε καμιά προσπάθεια να τον τιθασεύσει. Δεν το ήθελε. Η καρδιά της χτυπούσε δυνατά και ακανόνιστα.

Η Σταματούλα το Πετραμύγδαλο προφασίστηκε δουλειές και δεν βγήκε από το στάβλο να αποχαιρετήσει το γιο της. Βγήκε, μόλις του έδωσε ο Λεντής το δερμάτινο σακουλάκι.

«Είναι καλύτερα έτσι, ας του δείξω να καταλάβει τη στενοχώρια και την πίκρα μου. Μας άφησε σύξυλους και έφυγε. Δεν θα του πω και μπράβο για την απόφαση που πήρε», σκέφτηκε προς στιγμής πικρόχολα.

Αμέσως όμως το μετάνιωσε γιατί πάνω από όλα πίστευε στο Θεό και πάντοτε έλεγε: «η Παναγία δεν μου χάλασε ποτέ χατίρι». Τώρα η Παναγία που προσκυνούσε την οδήγησε στη σωστή συμπεριφορά. Η καρδιά της μάνας μίλησε, έστω την τελευταία στιγμή.

«Συγχώρεσέ μου, Παναγία μου για το κρίμα μου», παρακάλεσε αμέσως μετά. «Καλοστραδιά γιέ μου, να είσαι καλά, η Παναγία να σε προστατεύει, να έχεις τύχη και να γυρίσεις γρήγορα», ψιθύρισε μέσα από τα χείλη της και τον σταύρωσε, καθώς τον είδε να αφήνει πίσω του τα σκαλιά.

Φορούσε το μαύρο της τσεμπέρι ριγμένο χαμηλά στο μέτωπο. Είχε ψιλά σταμπωτά λουλουδάκια περιφερειακά, με κυρίαρχο χρώμα το κόκκινο. Το είχε γυρισμένο γύρω-γύρω στο κεφάλι, με στερεωμένες τις δύο άκρες στο ύψος των κροτάφων. Μέσα απ' αυτό, φορούσε άλλο άσπρο μονόχρωμο τσεμπέρι, δεμένο κατά τον ίδιο τρόπο, μόνο που αυτό άφηνε να φαίνονται, πάνω από το μέτωπο, τα γκριζα κατσαρά μαλλιά της, χωρισμένα στη μέση, πλεγμένα σε δύο κοτσίδες δεμένες μαζί με ξελούρι*.

Ο Λεντής Ακριβός γύρισε και κάθισε στην πέτρινη πεζούλα στην αυλή του στάβλου και κοίταξε κι αυτός το γιο του να κατηφορίζει το μονοπάτι, αφήνοντας το μυαλό του να αδειάσει από την ένταση. Καλόγνωμος, ήρεμος, υπομονετικός και γλυκός άνθρωπος δεν είχε το κουράγιο να αντισταθεί με πυγμή στην απόφαση του γιου του να φύγει.

«Πάει κι αυτός», μονολόγησε η Σταματούλα το Πετραμύδαλο.

«Αφού αποφάσισε να φύγει δεν μπορούσαμε να τον εμποδίσουμε. Εξάλλου έχει και παράδειγμα από τον δεύτερο, που πήρε και αυτός των οματιών του, να βρει την τύχη του», της είπε ο Λεντής, όπως της έλεγε συχνά τον τελευταίο καιρό για να τη βοηθήσει να ξεπεράσει την αντίδραση και την πίκρα της, αλλά αυτή δεν έπαιρνε από λόγια.

«Σήμερα όμως έχει γίνει πια το κακό», στοχάστηκε φευγαλέα, αλλά δεν της ξεστόμισε τίποτα, της έκρυψε αυτή τη σκέψη και συνέχισε:

«Τώρα, Σταματούλα, το θέλουμε δεν το θέλουμε μείναμε μόνοι μας με την Ελενιά. Αυτή η μικρή μας κόρη είναι δυνατή σαν άντρας και καπάτσα σαν τη νυφίτσα. Δεν τη φοβάμαι. Θα μας βοηθάει στις δουλειές. Θα κάνουμε ό,τι μπορούμε και ό,τι θέλει ο Παντοδύναμος...», της είπε με απέραντη ηρεμία και γλυκύτητα στη φωνή του, υποταγμένος όμως στη μοίρα του.

«...έτσι είναι τα παιδιά Σταματούλα, τα γεννάμε, τα μεγαλώνουμε και όταν νιώσουν γερά τα φτερά τους μας εγκαταλείπουν για να βρουν την τύχη τους», συνέχισε και πέρασε σαν αστραπή από το μυαλό του η πολυβασανισμένη ζωή του από μικρό παιδί μέχρι και σήμερα.

Ήξερε τους καημούς και τις δυσκολίες της ξενιτιάς. Ορφάνεψε από μάνα στα έξι του χρόνια. Στο πρώιμο ξεκίνημα της ζωής του αναγκάστηκε να ξενιτευτεί στην Κρήτη από δώδεκα χρονών παιδί, για να μάθει την τέχνη του χτίστη. Αργότερα αλώνισε το Αλγέρι, το Σουέζ, την Αθήνα, την Κρήτη και την Κάσο, παλεύοντας να επιβιώσει και να ορθοποδήσει οικονομικά, σε πολύ δύσκολες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Δούλεψε σκληρά. Ήθελε να επιστρέψει στην πατρίδα δουλεμένος, όπως είχε ακούσει να λένε οι γεροντότεροι. Τα είχε καταφέρει άραγε;

Η Σταματούλα το Πετραμύδαλο άκουγε αμίλητη τον Λεντή.

Αυτή τη νοοτροπία που είχε ο άντρας της να παίρνει τα πράγματα όπως ερχόντουσαν της προκαλούσε εκνευρισμό. Αυτή δεν ήταν άνθρωπος της υποταγής στο πεπρωμένο. Αυτή πάλευε για το κάθε τι, δεν παρέδιδε αμαχητί τα όπλα.

Τώρα, λίγα λεπτά μετά την αναχώρηση του Μιχάλη, η όψη της δεν πρόδιδε τα συναισθήματά της, αλλά ο θυμός έβραζε ακόμη μέσα της. Είχε το δικό της τρόπο σκέψης και αντιμετώπισης των πραγμάτων. Δεν έδινε καμία σημασία στις προτροπές ή στις νουθεσίες κανενός.

«Εμένα δεν υπάρχει άνθρωπος ικανός να με βοηθήσει. Μόνη μου θα τον ξεπεράσω κι αυτόν τον ύφαλο. Μόνη μου παλεύω* με το κουφάρι μου και δόξα το Θεό καλά τα έχω καταφέρει μέχρι τώρα. Αν δεν είχατε και μένα να έβλεπα τα χαίρια σας», απάντησε με πίκρα στον Λεντή, έτσι του έλεγε από νέα μέχρι και σήμερα που πέρασαν τα χρόνια.

«Είναι αντίγραφο δικό σου, πεισματάρης, περήφανος, και δεν παραδίνει αμαχητί τα όπλα κι αυτός, σαν κι εσένα. Όπως είδες δεν μπόρεσες ούτε εσύ να τον αποτρέψεις. Ό,τι αποφάσισε το έκανε. Επίμονος και ξεροκέφαλος όπως είσαι εσύ, αλλά δεν τον φοβάμαι, είναι δουλευτής, θα προκόψει στη ζωή του», της ανταπάντησε με νόημα ο Λεντής.

Από τα πρώτα χρόνια του γάμου τους η Σταματούλα το Πετραμύδαλο δεν τον είχε ανάγκη στις δυσκολίες της καθημερινότητας, είχε το δικό της πρόγραμμα και ανεξάρτητο μπαϊράκι. Ο Λεντής πληγωνόταν και επειδή

αγαπούσε τη δουλειά ήθελε να δουλεύουν μαζί, αλλά αυτή το χαβά της, μόνη της προσπαθούσε να τα κάνει όλα.

Με την πάροδο του χρόνου ο Λεντής Ακριβός δεν καλόμαθε, δεν έγινε μαλθακός, αλλά διατήρησε κι αυτός τις πρωτοβουλίες και τη φυσική του δύναμη. Παράβγαιναν στη δουλειά και στις ιδέες και ο καθένας προσπαθούσε να αποδείξει στον άλλο ό,τι ήταν πιο ικανός. Αυτό δεν κούραζε, ούτε ένοιαζε τόσο πολύ τον Λεντή, αλλά τη Σταματούλα την εξόντωνε, γιατί ήθελε πάντα να γίνεται το δικό της.

Με ανεκτικότητα χωρίς όρια, που τροφοδοτήθηκε και με μπόλικη υπομονή, φαινόταν μάλλον άβουλος μπροστά στον ατσαλένιο χαρακτήρα, την εργατικότητα και τη δυναμικότητά της, που συνήθως προσπαθούσε να τον υποβαθμίζει.

«Τι λέει η Σταματούλα για κείνο, τι λέει για το άλλο;», κατέληγαν ν' αναρωτιούνται όλοι, όταν τα έβρισκαν δύσκολα.

Η αγάπη και η φροντίδα για την οικογένεια καθρεφτιζόταν στο λαμπερό βλέμμα της. Αδιαμαρτύρητα βρισκόταν πίσω από κάθε πρόβλημα, έπεφτε πάνω του και προσπαθούσε να δώσει λύση.

Η Σταματούλα το Πετραμύγδαλο εφάρμοζε κατά γράμμα από μικρή τα ήθη και έθιμα του τόπου, όπως τα βρήκε από τους γονείς της, όπως τ' άκουσε από τον πάππου και την λαλά* της. Δημιουργικό μυαλό, δυναμική και έξυπνη, αλλά κυρίως ακούραστη γυναίκα. Με τα ροζασμένα της χέρια προλάβαινε όλες τις δουλειές με σβελτάδα και νοικοκυροσύνη. Από τα χαράματα που ξυπνούσε άρχιζε το μαρτύριο. Να ανάψει φωτιά με τα ξύλα. Να μαγειρέψει. Να πλύνει στη σκάφη και να τρίψει τα ρούχα στην αυτοσχέδια πλύστρα. Να σκουπίσει με το φροκάλι*. Να ράψει τα ξηλωμένα, να μπαλώσει τα φθαρμένα, και πού να βρει μπαλώματα, δυσεύρετο είδος και ακριβό απόκτημα!

Τα πρόβατα και τα κατσίκια βόσκανε στις πραούλες και τα αρμέγανε στη μάντρα. Το γάλα με τα ικανά χέρια της έπαιρνε θεικές μορφές και τα προϊόντα τα πουλούσαν εύκολα, εξ αιτίας της καπατσοσύνης της. Ανθεκτική και δουλευταρού, έφτανε στα Πάνω Χωριά με το μουλάρι φορτωμένο βούτυρο, σιτάκα, δριίλλα, μυζήθρες, τυριά και γύριζε με το σακούλι της γεμάτο λιρέτες.

Όλα αυτά τα σκέφτηκε ο καλοσυνάτος Λεντής μετά την κουβέντα του με τη Σταματούλα και αυθόρμητα τη δικαιολόγησε για την προηγούμενη συμπεριφορά της.

«Μπορεί και να έχει δίκιο, που γκρινιάζει, τόσα που παλεύει κάθε μέρα», σκέφτηκε με κατανόηση.

Τα παιδιά τους είχαν μεγαλώσει χωρίς να το καταλάβουν. Στριμώχτηκαν πολύ να παντρέψουν τις δύο πρώτες κόρες. Έβαλαν χρέη και ξεπούλησαν πάνω από τα μισά τους ζώα. Από τους τρεις γιους, τον πρωτογιό τον παντρέψανε στα δέκα εννιά του. Με το γαμπρίκιο* που πήρανε από το γάμο του, ξελασπώσανε μερικά από τα χρέη που είχαν βάλει για να παντρέψουν τις δύο κόρες, αλλά έμεναν πολλά ακόμη να ξεχρεώσουν. Ο δεύτερος γιος έφυγε στην ξενιτιά μόλις τελείωσε την πέμπτη δημοτικού. Έμειναν με τα δύο τελευταία παιδιά, τον Μιχάλη, που έφευγε, και την Ελενιά.

Η Σταματούλα δεν κοιμόταν καλά τα τελευταία βράδια, αλλά τη νύχτα της Τρίτης προς την Τετάρτη, πριν φύγει ο γιος της, την πέρασε με εφιάλτες. Της

φάνηκε βουνό και ατελείωτες σκέψεις κλωθογύριζαν στο μυαλό της. Αναλογίστηκε όλες τις στιχομυθίες που είχε με το γιο της το τελευταίο διάστημα και φρέσκαρε τις απόψεις της για την απόφασή του να φύγει.

Εδώ και μισό χρόνο ο μικρός της γιος προσπαθούσε να της ξεστομίσει την απόφασή του να φύγει. Αυτή αγύριστο κεφάλι δεν ήθελε να ακούσει κουβέντα.

«Ποιος θα μας βοηθάει Μιχαλιέ στα ζώα; Αν ανεμουριστείς κι εσύ ποιος θα δουλέψει για να ξεχρεώσουμε τα χρέη που βάλαμε να παντρέψουμε τις αδελφές σου; Ο πρώτος παντρεύτηκε, ο δεύτερος έχει ήδη φύγει στην ξενιτιά και δεν πρόκειται να ξαναγυρίσει», του έλεγε και του ξαναέλεγε θυμωμένη και οι λέξεις, που έβγαιναν από μέσα της τραχιές και κοφτές, τον έσφαζαν σα μαχαίρι.

«Θα πάω μάννα να δουλέψω, δεν έχει μέλλον ετούτος ο τόπος, θα γίνω τεχνίτης, με το επάγγελμα του βοσκού δεν θα μπορέσω να στήσω οικογένεια», προσπαθούσε να της εξηγήσει ο γιος της.

Ανένδοτη στο φευγικό του Μιχάλη. Αμετακίνητη στις θέσεις της. Τελικά δεν τα κατάφερε να τον αποτρέψει. Σχεδόν με το έτσι θέλω θα έφευγε.

Μ' αυτές τις οδυνηρές σκέψεις η μέρα αργούσε πολύ να χαράξει.

Αποφάσισε να σηκωθεί.

«Ας σηκωθώ. Η σκοτεινιά δεν θα κρατήσει για πολύ, έχω και το ζύμωμα», σκέφτηκε.

Εκείνο το πρωινό η καρδιά της χτυπούσε βαριά και ο λογισμός της τριγύριζε ολοένα στις δυσκολίες που θα αντιμετώπιζαν. Δεν θα άφηνε όμως τη στενοχώρια να τη ρίξει κάτω. Θα έπαιρνε τις αποφάσεις της. Έπρεπε να βρει κουράγιο να γλυκάνει τα σωθικά της και να αποδιώξει τις απαισιόδοξες σκέψεις. Θα συνέχιζε τη ζωή της, όπως μέχρι τώρα έκανε. Θα προσπαθούσε και θα τα κατάφερνε. Θα δούλευε λίγο παραπάνω.

«Είμαι δυνατή, πολύ δυνατή γυναίκα. Δεν το λέω για να παινευτώ. Δεν με λένε τυχαία Πετραμύγδαλο! Αλλά να δούμε πότε θα σπάσει το Πετραμύγδαλο, με τόσες δουλιές που ξετελεύγει*», μουρμούρισε καυχησιάρικα.

Όσο τα σκεφτόταν αυτά χαλάρωσε και ξεκίνησε το ζύμωμα.

«Δεν μου πάει κάτω να μας παρατήρει και να φύγει ο Μιχαλιός, αλλά δεν θα σκάσω κιόλας», σκέφτηκε και προνόησε να καλύψει με το πολυκαιρισμένο σεντόνι της αδιαφορίας και της λησμονιάς το χωρισμό με το γιο της.

Έριξε το σταρένιο αλεύρι στον ξύλινο καύκαλο*. Σήμερα έβαλε και δυο χουφτές κριθαρένιο. Πρόσθεσε και λίγο λάδι. Γίνονταν πιο μαλακά και πιο νόστιμα τα ψωμιά.

Όταν άρχισε το ζύμωμα τα χέρια της χώνονταν σα γροθιές στη ζύμη και έβγαιναν σχεδόν αμέσως, τόσο απαλά και γρήγορα, σα να μην έβρισκαν εμπόδιο.

Αυτές οι κινήσεις τη γύρισαν στο παρελθόν, θυμήθηκε τα χρόνια της σκανταλιάς. Είχε την ίδια ανάμνηση, από την παιδική της ηλικία, όχι όμως από το ζύμωμα. Τότε που της άρεσε να κάνει αταξίες και ζημιές. Βουτούσε τα παιδικά χεράκια της στη μαλακή κοιλιά του χοντρού της πάππου, του Μαγουλάκη. Τον ταλαιπωρούσε πολύ, αυτός την απόδιωχνε.

«Αλάργαρε* μωρή Σταματουλιέ, πήγαινε να παίξεις. Αχτιμάνι* σου να με ζουλάς, ταμπούρλο έκανες τη κοιλιά μου. Δεν σ' αντέχω άλλο», της έλεγε με αγανάκτηση κι αυτή το έβαζε στα πόδια αποκαρδιωμένη.

«Τώρα πια, ας είναι συγχωρεμένος εκεί που είναι δεν διαμαρτύρεται», σκέφτηκε καθώς ζύμωνε.

Πέρασαν σαν αστραπή από το μυαλό της τα άγουρα χρόνια που πέρασε δύσκολα στα Μουσχιανού, όπου μένανε. Στο παιδικό της μυαλό είχε καρφωθεί η ιδέα ότι όσοι δεν της γλυκομιλούσαν δεν την αγαπούσαν κιόλας.

Την ημέρα έκανε διαρκώς ζημιές και ζαβολιές και τη νύχτα δεν μπορούσε να βρει ηρεμία πουθενά. Ο ύπνος της ήταν παραγμένος. Έβλεπε εφιαλτικά όνειρα με φαντάσματα και δαίμονες.

«Εκείνη η εποχή που είμαστε εμείς παιδιά δεν είναι η ίδια με τη σημερινή εποχή. Τα παιδιά μας τώρα καλοπερνάνε», πίστευε.

Αναλογίστηκε τη μάνα της, τη Βουκαινιά. Όταν παραμεγάλωσε δεν την κανάκιζε πια, αλλά απεναντίας την έστρωσε στη δουλειά και την έδερνε όταν έκανε αταξίες. Αυτό για το παιδικό μυαλό της μεταφραζόταν σε έλλειψη αγάπης, και συνέχιζε να κάνει αταξίες και να είναι ανυπάκουη. Η μάνα της τη μάλωνε, ο φαύλος κύκλος έκλεινε και άρχιζε πάλι από την αρχή.

Μεγαλώνοντας διάλεξε την απομόνωση και αργότερα προτιμούσε να εξαφανίζεται από το στάβλο και να μένει ατελείωτες ώρες μόνη της. Της κόπηκε η όρεξη για φαγητό. Απορροφημένη από το παιχνίδι και τη μοναξιά ηρεμούσε και τότε την έπιανε πείνα.

«Τι να φάω;» αναρωτιόταν.

Της άρεσε να κάνει τσουλήθρα σε μια κυλίστρα με μαλακό κίτρινο χώμα. Μια μέρα για κακή της τύχη σκόνταψε σε μια ανώμαλη πέτρα κρυμμένη κάτω από το χώμα. Τα πισινά της γδάρθηκαν και το στόμα της γέμισε χώματα. Γλείφοντας λίγο χώμα με τη γλώσσα, της φάνηκε γουστόζικο. Γλείφοντας λίγο ακόμη το βρήκε γλυκό και νόστιμο. Αυτή ήταν η αρχή.

Αργότερα στις ατελείωτες ώρες απομόνωσης κρυφότερωγε όσο χώμα ήθελε, μέχρι που τεζάριζε το στομάχι της και ζητούσε επίμονα νερό. Τότε πήγαινε κατευθείαν στην πηγή στους Κάτω Γύρους ή στου Τακτικού το Πηγάδι και έπινε όσο νερό χωρούσε η κοιλιά της. Μετά ξάπλωνε στο χώμα και έκανε ατελείωτες τούμπες, γιατί νόμιζε ότι έτσι θα ανακατευόταν καλύτερα το νερό με το χώμα. Μόλις σταματούσε να της κόβει την ανάσα και να βαραίνει το σταμάχι το χώμα στη κοιλιά της, τότε έφευγε χορτασμένη για το στάβλο.

Η απομόνωση την ηρεμούσε και ξεκαθάριζαν πολλά στο μπερδεμένο της μυαλό. Άρχισε να βλέπει τα πράγματα με άλλο μάτι.

«Αυτοί όλοι οι κακοί, τώρα δεν με μαλώνουν πια», αυτό διαπίστωσε.

Αυτές οι σκέψεις της έχτισαν σιγά-σιγά την αυτοπεποίθηση, την ηρέμισαν και τη φρονίμεψαν.

Οι μεγάλοι από τη μεριά τους δεν την είχαν όλη μέρα στα πόδια τους να κάνει σκανταλιές και δεν τη μάλωναν, ούτε την απόδιωχναν.

Εκείνη ακριβώς την εποχή ο πάππος της ο Μαγουλάκης τη μάζευε, την κανάκιζε καθισμένη στη φουσκωτή του κοιλιά, την έπαιζε και της μιλούσε για τα μέρη τους και όλους τους παλιούς που τα περπατούσαν πολλά χρόνια πριν. Αυτή με καθαρό μυαλό και προσήλωση νεοφώτιστου μαθητή τα αφομοίωσε και τα αποτύπωσε στο βάθος του μυαλού της. Η λαλά της η Σταματουλίτσα την ίδια περίοδο της έλεγε παραμύθια με κάστρα και αρχοντοπούλες, με πειρατές και ναυάγια και της έμαθε να ζυμώνει, να ανάβει το φούρνο και να μαγειρεύει.

Το μόνο που παρατήρησαν οι γονείς της, μετά από ένα χρόνο από την αλλαγή της συμπεριφοράς της, ήταν η χλομάδα της.

«Γιώργη, η κόρη μας φρονίμεψε, αλλά χλόμιασε», είπε ανήσυχη ένα βράδυ η μάνα της, η Βουκαινιά, στον πατέρα της.

«Μεγαλώνει και ψηλώνει, γι' αυτό», της είπε ατάραχος καθώς προσπαθούσε να γυρίσει από το άλλο πλευρό. Είχε θώκει* στο σοφά με τα παιδιά και με δυσκολία τα μετακούνησε για να βρει κι αυτός το μέρος του.

Ξαφνικά μια καλημέρα την έβγαλε από τις σκέψεις της παιδικής της ηλικίας.

«Καλημέρα Σταματούλα», άκουσε τη φωνή του προεστού της Αρκάσας να την καλημερίζει.

Η Σταματούλα ακόμη ζύμωνε. Ο καύκαλος* δεινοπαθούσε. Η βουτσά* ξεκολλούσε από τον πάτο του στάβλου.

Σήκωσε το ιδρωμένο της πρόσωπο και κοίταξε έξω από την πάνω πόρτα, που την είχε ανοιχτή. Μέσα στο μισοσκόταδο αναγνώρισε τον άντρα της νανάς* του Μιχάλη.

«Καλημέρα σύντεκνε*, πώς και τόσο πρωί στη γειτονιά μας;», τον χαιρέτισε.

«Πάω να κλαδέψω το αμπέλι. Πέρασε ο καιρός, φούσκωσαν κιόλας τα μάτια», της αποκρίθηκε.

«Έ κακόμη σύντεκνε, άργησες φέτος, δεν σε περίμενε το αμπέλι. Το δικό μας κοντεύει να βγάλει φύλλα για ντορμάδες, ξανασήκωσε το κεφάλι της λαχανιασμένη από το ζύμωμα.

«Μμ, μπορεί να έχεις και δίκιο, αλλά είχα ζόρια μέχρι τώρα με τα αξιώματα που μου έδωσαν. Οι δουλειές δεν μ' άφησαν να έρθω νωρίτερα».

«Η παπάς-παπάς ή ζευγάς-ζευγάς», του είπε, αλλά αμέσως δάγκωσε τη γλώσσα της. Το μετάνιωσε.

Ο σύντεκνος την κοίταξε καλοσυνάτα.

«Γύρισε μετά να σου δώσω μια κρεμμυδόπιτα, να την πάρεις της συντέκνισσας, να συγχωρέσετε τους αποθαμένους μου», συνέχισε.

«Τι μάθαμε, φεύγει λέει ο φιλιώτσος* μας;» τη ρώτησε μετά με ενδιαφέρον.

«Φεύγει και να πάει στο καλό», τον αποστόμωσε η Σταματούλα, που δεν ήθελε να ανοίξει κουβέντα ούτε μαζί του, ούτε και με κανέναν άλλον πρωί-πρωί.

Έπλασε οχτώ ψωμιά και τα έβαλε σε δύο πινακωτές*. Μετά ψιλόκοψε τρία κρεμμύδια και έπλασε τέσσερις κρεμμυδόπιτες, έτσι ώστε το φιλοκομμένο κρεμμύδι να κολλήσει γύρω, γύρω σ' αυτές. Είχε αφήσει λίγη ζύμη από κάθε ψωμί και έκανε και την παραπανίσια κρεμμυδόπιτα.

Άναψε το φούρνο με τα κλαδιά που είχε φέρει ο Μιχάλης εκείνο το πρωί.

«Πάνε τα χέρια τα δουλευτάρικα. Θα τα χάσω. Σε λίγο θα δουλεύουν γι' άλλους. Κι εγώ σήμερα δεν θα του δώσω καμιά σημασία. Έτσι κι αλλιώς από μεθαύριο δεν θα `ναι δω. Μόνη μου θα' μαι. Πρέπει να συνηθίσω το χωρισμό», είχε σκεφτεί καθώς κουβαλούσε τα χλαδιά* ο γιος της.

Καθάρισε το φούρνο με ένα μάτσο ανεουνί* δεμένο στο φουρνοκόνταρο και έριξε τα ψωμιά και τις κρεμμυδόπιτες για ψήσιμο. Σε λίγο λαχταριστή μοσχοβολιά φρέσκου ψωμιού γέμισε τον αέρα. Ύστερα από μιάμιση ώρα τα

ψωμιά της βδομάδας και οι κρεμμυδόπιτες βγήκαν από το φούρνο αχνιστά και λαχταριστά.

«Ας ζυμώσω και τη ζύμη για τις μακαρούνες που θα βράσω αύριο», είπε στον Λεντή. Σκέφτηκε όμως ότι δεν της είχε μείνει καμία ξερή μυζήθρα από πέρυσι και δεν είχαν προλάβει να ξεραθούν ακόμη οι φετινές.

«Δεν πειράζει. Θα δανειστώ από τη Βενετία», σκέφτηκε. Αμέσως μετά θυμήθηκε, είχαν μείνει δύο, τρεις μυζήθρες από τις περσινές στο στάβλο στα Μουσχανού και σκέφτηκε να στείλει τον Μιχάλη να τις φέρει. Αλλά αμέσως πάλι απογοητεύτηκε.

«Τι λέω τώρα; Ο Μιχαλιός φεύγει μεθαύριο και θα 'ναι για μένα σα να χάσω το δεξί μου χέρι», παραμίλησε και αναστέναξε άλλη μια φορά.

Σ' αυτό το σημείο θυμήθηκε τις ιστορίες που έλεγε στον Μιχάλη, και ιδιαίτερα την κόρη του Ροδιού. Η Σταματούλα δεν ήταν σαν την ακαμάτρα νοικοκυρά, το Γαρύφαλλο του Ροδιού, που η όρεξη και το πνεύμα της ήθελαν, αλλά το μυαλό και το σώμα αδυνατούσαν να προγραμματίσουν τις δουλειές του σπιτιού.

«Γυναίκα κι αυτή, δεν μπορούσε να μοιράσει ούτε δύο γάρων* τ' άχερα. Αλλά ήταν και αβαντερή*, πώς να μετακουνηθεί, αφού είχε γίνει σα μαούνα! Μόνη της ασχολία ήταν το μασάλι* και το φαϊ», και αυτόματα της ήρθε στο νου η περιπαιχτική μαντινάδα που της είχαν βγάλει:

Τυρί κι' αλεύρι λείβομαι* και ξύστρα και κουτάλα,
και χαρανί* και βότυρο να κάνω μακαρούνες

«Θα κάνω εγώ μακαρούνες αύριο, που θα γλείφουν όλοι τα δάχτυλά τους και ιδιαίτερα ο Μιχαλιός. Θα σκάβει τις μακαρούνες μέσα στη τσανάκα να βρει τον βότυρο στο πάτο!», σκέφτηκε η Σταματούλα.

«Τον κλώνο για τις μακαρούνες θα τον κάνω τόσο λεπτό, όσο και το μικρό μου δαχτυλάκι. Μετά θα κόψω ένα-ένα κομματάκι τρία εκατοστά περίπου από τον κλώνο και θα το πιέζω, τραβώντας το, με τα τρία δάχτυλα πάνω στο ξύλινο αλευρωμένο τραπέζι, μέχρι να λεπτύνει. Τα δάχτυλά μου θα δουλέψουν σα μηχανή, να πλάσουν τη ζύμη και να μετατρέψουν δύο κιλά αλεύρι σε κλώνους και πολλές μακαρούνες. Όταν θα τις αποπλάσω* τα δάχτυλα του δεξιού μου χεριού θα είναι μουδιασμένα, θα πονάνε και δεν θα μπορώ να τα κουνήσει. Αυτό γίνεται κάθε φορά, αλλά το ξεχνάω μέχρι την επόμενη που θα τις ξανακάνω. Μετά το βράσιμο θα τις σουρώσω, θα τις βάλω στη μεγάλη πήλινη τσανάκα σε στρώσεις και θα τις πασπαλίσω με μπόλικη μυζήθρα. Μετά θα κόψω τρία τέσσερα κρεμμύδια σε πολύ μικρά κομματάκια και θα τα τσικνώσω στο τηγάνι με ντόπιο βότυρο μέχρι να ροδοκοκκινίσουν και να ψηθούν, όχι να μαυρίσουν. Με το βότυρο και τα κρεμμύδια τσικνωσή* θα περιχύσω τις μακαρούνες», σκεφτόταν όλη τη διαδικασία για να κάνει τις μακαρούνες όσο πιο λαχταριστές μπορούσε για το γιο της, που θα έφευγε. Ωστόσο τελείωσε και το ζύμωμα της ζύμης, χωρίς να τα καταλάβει.

Θεϊκό το φαϊ σου Σταματούλα. Όποιος ταξιδιώτης τυχαίνει να φάει μακαρούνες από τα χέρια σου μαγεύεται, σαν άλλος Οδυσσέας και θέλει να μείνει στην Κάρπαθο, μόνο και μόνο γι' αυτές», μ' αυτά τα λόγια την κολάκευαν οι φιλενάδες της.

Ο Μιχάλης Ακριβός, το Ακριοπούλι το προηγούμενο βράδυ είχε κι αυτός ανησυχία και αγωνία και οι τύψεις που τον βασάνιζαν τον άφησαν άυπνο όλο το βράδυ. Έτσι ξανάβαλε σε τάξη τις επιθυμίες, τα σχέδια και τις ιδέες του.

Η ζωή στην Αρκάσα δεν είχε προοπτική και μέλλον και ένοιωθε να πνίγεται στο στενό κύκλο της οικογένειας. Ήθελε πάση θυσία να φύγει. Καιγόταν από την περιέργεια να γνωρίσει άλλους τόπους και διαφορετικούς ανθρώπους. Ήθελε να είναι και αυτοδημιούργητος. Στηριζόταν στα λίγα γράμματα που είχε μάθει, στην αγάπη του για τη δουλειά, στην εξυπνάδα του και πίστευε ότι θα τα κατάφερνε.

«Η νοοτροπία τους δεν μου ταιριάζει. Ασχολούνται με τα προβλήματα των άλλων και δεν βλέπουν τα δικά τους, που είναι ίδια ή και χειρότερα. Τα κουρέττα* είναι καθημερινή τους ασχολία. Δεν τους αντέχω άλλο», σκεφτόταν. Αλλά αυτό που δεν μπορούσε να αντέξει με τίποτα ήταν τα παρατσούκλια που έβγαζαν σε όλους. Όλοι τα ήξεραν.

Το μόνο που ζήτησε ο Μιχάλης από τη μάνα του ήταν καινούργια ρούχα για το ταξίδι. Μετά από πολλά παρακάλια την είχε πείσει να βγάλει το κομπόδεμα. Του αγόρασε δυο αλλαξιές ρούχα, δύο ποκάμισα και δύο παντελόνια. Πόσο όμορφα αισθάνθηκε όταν φόρεσε το καινούργιο μάλλινο παντελόνι και το άσπρο ποκάμισο! Πρώτη φορά φορούσε ποκάμισο και παντελόνι και ευγνωμονούσε τη μάνα του.

«Πρέπει να είμαι και ευχαριστημένος από την απλοχεριά της. Είμαι το πέμπτο παιδί από τα έξη και ο τρίτος γιος. Τα κτήματα της μάνας μου και όλα της τα υπάρχοντα, όπως τα κληρονόμησε και αυτή από τη μάνα της, τα κληρονόμησε η πρώτη κόρη. Τα κτήματα του πατέρα μου και όλα του τα υπάρχοντα, όπως τα κληρονόμησε και αυτός από τον πατέρα του, τα κληρονόμησε η δεύτερη κόρη. Τα άλλα παιδιά έμειναν χωρίς γη και σπίτι, ξεκρέμαστα», έκανε τους υπολογισμούς του με πίκρα.

Είχε πια εμπεδώσει τη νοοτροπία όλων, αλλά και των γονιών του.

«Οι Καρπάθιες λαλές* τρώνε στο κουστούϊ* τους, για να κάνουν οικονομία, να κάνουν προίκες στην πρωτοκόρη και στις κόρες της. Για μένα η μόνη σωτηρία είναι η φυγή και η δουλειά», είχε σκεφτεί πολλές φορές με νοσταλγία και ανυπομονησία για το μέλλον που δεν γνώριζε.

Αργά το προηγούμενο βράδυ, σε μια έντονα φορτισμένη ατμόσφαιρα, η Σταματούλα το Πετραμύγδαλο ετοίμασε τον τουβρά του Μιχάλη για το ταξίδι. Έβαλε μέσα μια αλλαξιά ρούχα, μια κεντερί,* ένα χράμι,* ένα υφαντό σεντόνι, μια κρεμμυδόπιτα, λίγα μανούλια,* ένα βάζο σιτάκα*, λίγα σησαμένια κουλούρια και μερικές κουλούρες.* Αυτή ήταν η προίκα του, μαζί με τις Ιταλικές λιρέτες και τις ευχές του πατέρα του.

Ο Μιχάλης έβαλε στην τσέπη του παντελονιού και τη χτένα του. Την είχε αγοράσει εδώ και καιρό από το μαγαζί γενικού εμπορίου της Αρκάσας. Είχε πλούσια ξανθά μαλλιά και ήθελε να είναι καλοχτενισμένα. Πίστευε ότι τα περιποιημένα μαλλιά βοηθούν να φαίνεται πιο όμορφο το πρόσωπο, που είναι ο καθρέπτης, η βιτρίνα του ανθρώπου. Σ' αυτό είχε καταλήξει μετά από πολλές συζητήσεις με το σοφό του, όπως αποκαλούσε το φίλο του, τον παπά Βασίλη.

Η φλογέρα ήταν η μόνιμη συντροφιά του Μιχάλη στις πραούλες* του Ξερόκαμπου και του Μουσχιανού και στους λώρους* της Ποταμίας. Την είχε φτιάξει μόνος του από ένα καλάμι και την έπαιζε όταν έβοσκε τα πρόβατα. Την πήρε μαζί του σαν αναπόσπαστο κομμάτι της μέχρι τώρα ζωής του.

Όταν ο Μιχάλης Ακριβός, το Ακριοπούλι άφησε το στάβλο τους στα Ρωπάδια και πήρε τη στράτα του άγνωστου, του αβέβαιου και του μακρινού αισθανόταν σα να άνοιξε τεράστια φτερά. Δεν θα πέταγε χωρίς εφόδια. Εκτός από τις λιρέτες του πατέρα του, είχε σαν παρακαταθήκη τις εμπειρίες, που είχε αποκτήσει με κόπο και δουλειά και τις αναμνήσεις από τον αγαπημένο όμορφο τόπο.

Δεν ήταν όμως μόνο αυτά.

Οι εντυπωσιακές αφηγήσεις της Σταματούλας του είχαν πλατύνει τους ορίζοντες, του είχαν πλουτίσει τις γνώσεις, του είχαν δώσει απαντήσεις σε πολλά ερωτήματα, του είχαν μάθει να φυλάγεται από τις κακοτοπιές, τον είχαν ταξιδέψει στη μαγεία της φαντασίας και του ονείρου.

«Θα νοσταλγήσω άραγε την Αρκάσα;», αναρωτήθηκε νοιώθοντας ασφάλεια και σιγουριά από τα χρήματα, που είχε στο δερμάτινο σακουλάκι του Λεντή.

Ξεκινώντας το κατηφορικό μονοπάτι απελευθερώθηκε από τις τύψεις και τις ενοχές που τον τυραννούσαν σαν εφιάλτης τον τελευταίο καιρό. Έβγαλε ασυναίσθητα, ένα βαθύ αναστεναγμό και χαλάρωσε. Ήταν σα να επουλώθηκαν ως διά μαγείας όλες οι πληγές του σώματος και της ψυχής του. Ξαφνικά σα να έχασε βάρος. Δεν περπατούσε πια, απλά βημάτιζε στις άκρες των δακτύλων του, σα να πετούσε.

«Τόσο ανάλαφρη ήταν και η περπατησιά των πουλιών που έπιανα στον πλάκο*, που έστηνα. Τώρα θα τα χάσω όλα αυτά. Ποιος ξέρει πότε θα μπορέσω να γυρίσω πίσω. Θα τα ξαναχαρώ άραγε;» αναλογίστηκε.

Το χωματένιο μονοπάτι που θα τον οδηγούσε στην Αρκάσα το γνώριζε καλά.

Γνώριζε τους ανθρώπους που πηγαινοέρχονταν σαν τις μέλισσες.

Γνώριζε την ώρα που ερχόταν το δειλινό κάθε εποχή του χρόνου, όταν οι άνθρωποι γύριζαν κατάκοποι στο στάβλο τους για να ξεκουραστούν.

Γνώριζε κάθε πέτρα που σκόνταφτε.

Γνώριζε τους σκίνους, τους ασπαλάθους, τα θυμάρια, τους μεγάλους βολάκους*, τη σφουγγαρόπετρα, που συναντούσε στα πλαϊνά των μονοπατιών.

Γνώριζε το Μαύρο Σπήλιο.

Γνώριζε τις στεφανές*. Η Σταματούλα του είχε δώσει την εξήγηση: «Είναι κοιλότητες, που έχουν δημιουργηθεί κάτω από κατηφορικό και αμμώδες έδαφος και μοιάζουν με στεφάνι. Από πάνω μπορεί να υπάρχουν και θάμνοι».

Γνώριζε τα δέντρα και τους ψηλούς θάμνους, που είχαν γύρει προς την κατεύθυνση του δυνατού βόρειου αέρα, παραδομένα στην επιμονή του.

Γνώριζε τις κυλίστρες με το απαλό κίτρινο χρώμα, που έκανε τσουλήθρα όταν ήταν παιδί.

Γνώριζε τα μέρη που είχε πατελιά*. Πόσες φορές είχε σκάψει το σκληρό χώμα με τα αδύναμα χεράκια του, όταν ήταν παιδί! Πόσες φορές φόρτωσε το γάρο* με την πατελιά για να ωματίσει* το στάβλο!

«Να προσέχεις Μιχαλιέ, η πατελιά που θα φέρεις να είναι σκληρή και να την καθαρίσεις από τις πέτρες, αλλιώς δεν κάνει καλή δουλειά για τη μόνωση του ώματος*», θυμήθηκε τις συμβουλές του πατέρα του.

Πού να φανταζόταν τότε ότι από τον ίδιο δρόμο μετά από ογδόντα χρόνια και μέχρι τα βαθειά του γεράματα, δεν θα περνούσαν παρά ελάχιστοι! Ότι μόνο πέντε, έξι οικογένειες, από τις πεντακόσιες περίπου που είχαν στάβλους στους Κάτω Γύρους και στα Ρωπάδια, θα τους διατηρούσαν! Ότι δεν θα υπήρχε χωματένιο μονοπάτι, αλλά οι άνθρωποι θα ανέβαιναν με το αυτοκίνητο τον αμαξωτό* μέχρι την αυλή του ενός Άγιου και θα περπατούσαν λίγο μακρύτερα για τον άλλο Άγιο! Ότι οι πιστοί πήγαιναν εκεί για να προσκυνήσουν μόνο δύο φορές το χρόνο, στις 27 Ιουλίου στη χάρη του Αγίου Παντελεήμονα και στις 29 Αυγούστου στη χάρη του Αϊ Γιάννη του νηστευτή!

2. Το μυαλό γυρίζει στα παλιά

Μόλις άφησε τα σκαλιά του στάβλου τους με τον τουβρά περασμένο στον ώμο, έφερε στη μνήμη του εκείνο το κρύο πρωινό του Δεκέμβρη πριν από τρία χρόνια περίπου, που ήταν μαζεμένοι στο στάβλο και την ιδέα της μάνας του να τους πυρώσει ψωμί.

Έλειπαν οι δύο γιοι και οι δύο πρώτες κόρες της οικογένειας του Λεντή και της Σταματούλας και είχαν μείνει με τα δύο τελευταία παιδιά, τον Μιχάλη και την Ελενιά.

«Σήμερα παιδιά η μέρα είναι χειμωνιάτικη. Τα ανέφαλα* είναι μολυβί και βαριά. Ο παγερός βοριάς φυσά αλύπητα. Φέρνει και νερόχινο πότε-πότε. Στη Λάστο θα χιονίσει. Έξω ο πλάκος που έστησα το πρωί δουλεύει για όλους μας. Όλο και κάποιο πεινασμένο πουλί θα πιαστεί. Το μεσημέρι θα σας τα τηγανίσω με αβγά», είπε στα δυο παιδιά της η Σταματούλα και συμπλήρωσε:

«Έξω ο πλάκος με το κριθάρι, μέσα εμείς στη ζεστασιά του τζακιού, τρώγοντας πυρωμένο ψωμί με λάδι και πετιμέζι και πίνοντας τσάι με κυνομαλά*, κανέλλα και μοσχοκάρφια*».

Ακουστήκαν φωνές και ψίθυροι διαμαρτυρίας από τον Μιχάλη και την Ελενιά.

«Όλο κυνομαλά και κυνομαλά μας βράζεις, την έχουμε βαρεθεί», είπε μετά από λίγο η Ελενιά.

«Αν δεν σ' αρέσει η κυνομαλά, πιες γάλα ή φάε δρίλλα*», της απάντησε ζωηρά η μάνα της.

Η Σταματούλα το Πετραμύγδαλο, είχε έτοιμο σχέδιο στο μυαλό της. Σε λίγο θα ταξίδευε στο παρελθόν, κι αυτό το θεωρούσε πιο σπουδαίο από τις γκρίνιες και τις απαιτήσεις της Ελενιάς. Σήμερα που ο καιρός με το κρύο και τη βροχή δεν ήταν κατάλληλος για να βοσκήσουν τα ζώα, είχε εμπνευστεί. Τέτοιες

μέρες θα τους έλεγε τις ιστορίες της από τα περασμένα χρόνια. Το είχε αποφασίσει.

«Ε, κακόμη Λεντή τεμπέλιασες σήμερα και μετανίζεις* πρωί-πρωί, φάε και πήγαινε να θώκεις*», είπε στον άντρα της, που καθισμένος στο σκαμνί είχε καμίσει* τα μάτια του και προσκυνούσε.

«Ε, εσείς παιδιά, θέλετε να σας πω ιστορίες για πολύ μακρινούς προγόνους, που έζησαν πολλά χρόνια στον τόπο μας, πριν από μας, πριν από τους παππούδες και τις λαλές μας, πριν από τους προ-παππούδες και τις προ-λαλές μας, πριν από τους προ-προ-παππούδες και τις προ-προ-λαλές μας και ποιος ξέρει πόσο ακόμη πιο παλιά;», έκανε την αρχή, έτσι εντελώς αναπάντεχα, εκείνη τη βαριά μέρα στις αρχές του Δεκέμβρη, καθώς τους πύρωνε ψωμί στο τζάκι.

Η Ελενιά δεν απάντησε, σκεφτόταν αν θα έπινε την κυνομαλά, ή όχι.

«Μάνα θέλω εγώ», της είχε απαντήσει ο Μιχάλης με ενδιαφέρον.

Και τώρα, τρία χρόνια μετά, μόλις είχε ξεκινήσει το ταξίδι της δικής του ζωής, αναλογίστηκε τις ιστορίες που του είχε διηγηθεί η μάνα του με κάθε λεπτομέρεια. Είχε εντυπωσιαστεί από την παραστατικότητα και την ευφράδεια του λόγου της.

«Και πού τα ξέρεις εσύ μάνα, όλα αυτά;», την είχε ρωτήσει με απορία.

«Εμένα μου τα είπε η λαλά μου, που τα έμαθε κι αυτή από τη λαλά της, που τα έμαθε η λαλά της από την δική της λαλά ή από τον δικό της πάππου, κι αυτός ίσως από την δική του λαλά ή τον δικό του πάππου».

«Δηλαδή οι πρωταγωνιστές μπορεί να έζησαν και διακόσια πενήντα χρόνια πριν από μας;», ήθελε να την ψαρέψει ο Μιχάλης που υπολόγισε τα χρόνια με την αριθμητική, που του είχε μάθει ο δάσκαλος.

«Ποιος να ξέρει άραγε; Ίσως», του είχε απαντήσει η Σταματούλα, καθώς έκοβε κι άλλες φλέντζες* ψωμί να τις πυρώσει στο τζάκι.

«Και ποιος ξέρει ποιος να ήταν ο πρώτος που σκέφτηκε να διηγηθεί την πρώτη ιστορία και ποιος ξέρει ποιοι και πόσοι συνέχισαν τις ιστορίες, που έφτασαν στα αυτιά της προ-προ-προ-προ-λαλάς σου», είχε αναρωτηθεί συνεπαρμένος ο Μιχάλης Ακριβός. Όλα αυτά του είχαν φανεί μαγικά. Οι σκέψεις του έτρεξαν με ανυπομονησία στο παρελθόν. Και οι πέντε του αισθήσεις είχαν ενεργοποιηθεί.

«Να σου πω, η πρώτη ιστορία ξεκινά από τον Κομνηνό τον Τακτικό τον Καστρινό, που ήταν μακρινός απόγονος Βενετών. Από τότε αρχίζουν οι ιστορίες, που θα σου διηγηθώ», του είχε απαντήσει η Σταματούλα, καθώς άρχιζε σιγά-σιγά να ξαναστοχάζεται τους ήρωες.

«Έλα μάνα, μη με βάζεις στα αίματα και μετά κάνεις άλλες δουλειές! Ξεκίνα», είχε πει επιτακτικά στη μάνα του γεμάτος περιέργεια.

Η Σταματούλα έβαλε σε μια μεγάλη πήλινη τσανάκα* τα πυρωμένα ψωμιά και έριξε από πάνω μπόλικο λάδι και πετιμέζι.

«Ζυγώσετε κοντά, γύρω από το σοφρά*», είχε πει σε όλους δένοντας με επιδεξιότητα και γρηγοράδα το τσεμπέρι της.

Ο Μιχάλης άρπαξε τρεις πυρωμένες φέτες, τις βούτηξε στην τσανάκα να μουσκέψουν με λάδι και πετιμέζι και τις καταβρόχθισε κοιτώντας ερωτηματικά τη μάνα του.

«Εγώ έφαγα. Μάνα, άρχισε», της είχε ξαναπει.

Η Σταματούλα, μόλις απόφαγαν, ξέπλυνε στην αυλή με λίγο νερό την τσανάκα και τη φύλαξε στη θέση της.

Αμέσως μετά έκλεισε τα μάτια της και παρέλασαν μπροστά της όλοι οι ήρωες από το παρελθόν, της υποκλίθηκαν και της κούνησαν χαρωπά το κεφάλι, σα να της έλεγαν:

«Συμφωνούμε, συμφωνούμε! Άρχισε και πες τα όλα. Ευκαιρία για μας, θέλουμε να ξαναζωντανέψουμε!».

Τις ιστορίες τις είχε ακόμα ανάκατα στο μυαλό της, αλλά σε λίγο θα ξέμπλεκε το κουβάρι με τον τρόπο της. Θυμήθηκε σκόρπια μερικούς ήρωες, όπως τους Ισπανούς πειρατές, τη Μαρριάν, τον Μηνά Κουμιανό, τον Τακτικό, τον Άριστο, τη Βενετσιάνα, τη Φινιά, το Κουτσό Τελώνιο, τον Αντουάν, τη Μαρούκλα, τον Γιάννουκα, τη Βουκαινιά, τη Βαγιανούλα, τον Καντηλοσβήστη, τον Δράκο, την Καλίτζα, τον Γολιάθ, τη Μοσχοκαρφά τη Βερβελία*, τον Βιτώρη, τη Κυρανιά, τον Βάσο Καλογεράκη, την Αργυρένια, το Ροδιό, τη Μεταξωτή τη Μελαζένη*, τον Μονάντερο, τον Μηνά Άριστου Κουμιανό. Θυμήθηκε τον πρόγονο του Λεντή, τον Λιο. Ανιστορήθηκε του πατέρα της του Γιώργη και της μάνας της, της Βουκαινιάς, αλλά και της λαλάς της, της Σταματουλίτσας και του πάππου της του Μαγουλάκη.

«Απόψε βράδυ-βράδυ θ' αρχίσουμε Μιχαλιέ τις ιστορίες από το παρελθόν, όχι τώρα», είχε πει αποφασιστικά του ανυπόμονου Μιχάλη.

Μέσα της φιλοδοξούσε να θυμηθεί όλους τους ήρωες και τα γεγονότα, γιατί δεν ήθελε να ξεχάσει και να αδικήσει κανένα. Ήξερε ότι είχε δύσκολη δουλειά να κάνει. Έπρεπε να τους ξεδιαλέξει όλους από τη μνήμη της και να τους βάλει στη σωστή χρονολογική σειρά και αυτό έκανε. Απομονώθηκε για μερικές ώρες στο φουρνοκέλλι* έβγαλε από τη μνήμη της όλα τα πρόσωπα, τα ξαράχνιασε και τα αέρισε να φρεσκαριστούν. Τις περιοχές τις γνώριζε καλά, τις είχε αλωνίσει από τα μικράτα της, και είχαν μείνει οι ίδιες από τότε που άρχιζαν οι ιστορίες της. Έτσι το βράδυ της ίδιας μέρας είχε αρχίσει τη διήγηση στο Μιχάλη, που κράτησε πολλές χειμωνιάτικες μέρες και σκοτεινά κρύα βράδια.

«Ξεκινάμε, λοιπόν Μιχαλιέ, να κάνεις δικά σου τα γεγονότα από το παρελθόν. Ο μοναδικός επιβάτης του ταξιδιού μου στα παλιά θα είσαι εσύ!», θυμόταν τώρα, καθώς περπατούσε στο χωματένιο μονοπάτι, ακριβώς τα λόγια που του είχε πει αινιγματικά η Σταματούλα το ίδιο βράδυ.

Τώρα ο Μιχάλης Ακριβός περπατούσε στο κατηφορικό μονοπάτι με τον τουβρά στον ώμο και ήταν ακόμη κοντά στο στάβλο.

«Μπράβο στη μάνα μου, που μου διηγήθηκε όλες αυτές τις ιστορίες με τη σειρά, που συνέβησαν. Είμαι πολύ τυχερός».

«Η μάνα μου άρχισε να μου διηγείται για τη ζωή των Αρκασιωτών από τις αρχές του 1650 περίπου και μετά. Έπειτα από εκείνο το πρώτο χειμωνιάτικο πρωινό που μας ρώτησε για πρώτη φορά, αν θέλουμε να ακούσουμε τις ιστορίες, μας έγινε συνήθεια η αφήγησή της για πολλούς χειμωνιάτικους μήνες».

«Τι να της έλεγα της μάνας μου, που δεν βγήκε να με αποχαιρετήσει!».

Όλες αυτές οι σκέψεις στριφογύριζαν ανάκατες και περνούσαν από το μυαλό του.

Καλοτύχιζε τον εαυτό του για το προνόμιο που είχε να γνωρίζει τόσα πολλά γεγονότα από το μακρινό παρελθόν, γεγονότα που λίγοι στο χωριό ήξεραν.

Κατεβαίνοντας το χωματένιο μονοπάτι είδε το μικρό καμπαναριό του Αϊ Γιάννη του νηστευτή, που δέσποζε κάτασπρο στο απέναντι μικρό ύψωμα και σα να ήρθαν στ' αφτιά του τα χαρακτηριστικά τσιτσιρίσματα από τις τσιτσιρίες*, που άκουγε στην καταπράσινη κοιλάδα των Κάτω Γύρων τις ζεστές καλοκαιρινές μέρες.

Σιγά-σιγά θα άρχιζε να ξετυλίγει το δικό του κουβάρι των αναμνήσεων.

«Το οφείλω στη μάνα του, το παραδέχομαι, αλλά άλλο αυτό και άλλο η άρνησή της να με αποχαιρετήσει», αναμάσησε ψιθυριστά την ίδια φράση. Δεν μπορούσε να το χωνέψει.

Μόλις έφτασε έξω από τον Άγιο Παντελεήμονα κοντοστάθηκε για λίγο και προσευχήθηκε ψιθυριστά:

«Βοήθησέ με. Φώτιζε τα ζάλα* μου. Μπα, τί έπαθα, το άγχος μου φαίνεται» και έφερε στο νου του πάλι την εικόνα της βαθιά θρησκόληπτης μάνας του.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

1. Ο Καστρινός και το Ιγλί

«Τι μπορώ να κάνω, τώρα πια, που δεν με αποχαιρέτησε η μάνα μου; Τώρα έφυγα. Με πείραξε πολύ, αλλά θα τη θυμάμαι μέσα από τις ιστορίες της, που τις έχω καλά κρυμμένες στο σακούλι της μνήμης μου! Θα την έχω συντροφιά μου στο πιο δύσκολο κομμάτι του δρόμου μου για την ξενιτιά, από τώρα μέχρι να φτάσω στην Πλατέα*. Θα είναι για μένα σα να με συντρόφευε ως εκεί!», σκεφτόταν ικανοποιημένος ο Μιχάλης Ακριβός μόλις άφησε τον Άγιο Παντελεήμονα.

Θέλοντας να ξετυλίξει από το καρούλι του μυαλού του τα πρόσωπα και τα γεγονότα που είχαν συμβεί στην αρχή-αρχή, όπως του τα είχε εξιστορήσει η Σταματούλα και αναστατωμένος ακόμη από την αναχώρησή του κοντοστάθηκε για λίγο στο χωματένιο μονοπάτι.

Αμέσως μετά είδε τη Βενετία, τη γειτόνισσά τους και φιλενάδα της μάνας του, που ερχόταν με το φροκάλι* στο χέρι να σκουπίσει τον πάτο και την αυλή του Αγιού.

«Καλό ταξίδι Μιχαλιέ, ο Άγιος οδηγός σου. Μόλις γύρισα από του Ταχτικού το Πηγάδι. Ήθελα να σου δώσω ένα βαζάκι μέλι που το έχουμε από δικού μας, να γλυκαίνεσαι στην ξενιτιά, αλλά μη ρίξεις πέτρα πίσω σου. Ά, ξέχασα σου έχω φυλάξει και λίγο ακρίθαμο* στο ξύδι, που τον μάζεψα από το Ιγλί*. Η μάνα σου, η κακομοίρα φαντάζομαι τη σκάση* της που φεύγεις», του είπε λαχανιασμένη από την ανηφόρα.

Ο Μιχάλης ούτε που την άκουγε. Το μόνο που πρόσεξε ήταν οι λέξεις του Ταχτικού το Πηγάδι, ο αγαπημένος του τόπος, καθώς και το Ιγλί, ο τόπος των παθών και του μυστηρίου.

«Αν αργήσω μπες στο κελί και πάρε το αμανάτι*. Το έχω πάνω στην πεζούλα. Μη ντρέπεσαι, η ξενιτιά δεν θέλει ντροπές», του φώναξε βλέποντάς τον να κατηφορίζει με μεγάλα ζάλα.

Τότε την άκουσε.

«Η μάνα μου, σα βόσκησα που είναι, δεν έχει καιρό για τέτοιες λιχουδιές, κι εμένα μου αρέσουν τόσο πολύ!», σκέφτηκε και αποφάσισε να ρίξει τα μούτρα του και να πάρει το κέρασμα της Βενετίας.

Αμέσως συνέχισε τις αναμνήσεις και ήρθε στο νου του ο Βενετσιάνος με τη μυστηριώδη συμπεριφορά, που τον είχε εντυπωσιάσει και του είχε απογειώσει τη φαντασία, καθώς του είχαν μείνει πολλά ερωτηματικά από τη διήγησή της.

Προσπάθησε να βγάλει από το σακούλι τον πρώτο-πρώτο ήρωα τον Κομνηνό τον Ταχτικό τον Καστρινό, αλλά δεν έβγαινε, γιατί κρατούσε εφτασφράγιστο το μυστικό του μικρού κάστρου του και δεν ήθελε να το φανερώσει.

«Έλα έξω, η μάνα μου δεν μου είχε πει τίποτε για το κάστρο σου», του είπε την αλήθεια ο Μιχάλης και τον έπεισε. Αμέσως ξεσκάλωσε από το σακούλι.

Πέρασε τυχαία από την Αρκάσα και ρίζωσε σκλάβος της για πάντα. Είχε πολλά λεφτά και δύο ονόματα, που τα έφερε μαζί του όταν ήρθε. Το τρίτο, Καστρινός, του το έδωσαν οι ντόπιοι. Τους είπε για τον προπάππου, απόγονο Βενετσιάνων, που ζούσε στη Ιταλία σε κάστρο. Κανείς ποτέ δεν είδε πρόγονό του στην Αρκάσα.

«Σπορά διαβόλου είναι», έλεγαν οι ντόπιοι με δέος.

Με πατρογονικά, έτσι τους είπε, λεφτά αγόρασε σφουγγαράδικο καΐκι. Επτά άντρες βουτηχτές και τρία άτομα βοηθητικό προσωπικό είχε στη δούλεψή του.

Λέγανε ότι ήθελε να παρακολουθεί τα πάντα και γι' αυτό μόλις ήρθε στην Αρκάσα έχτισε ένα μικρό κάστρο, σαν παρατηρητήριο, σε ένα ύψωμα απέναντι από το Λεφτόπορο, για να βλέπει από μακριά τα καΐκια που πηγαινοερχόντουσαν. Οι ντόπιοι τον είπαν Καστρινό, και το μέρος το έβγαλαν Ιγλί.

«Μήπως τον βασάνιζε κάποιο μυστικό;», είχε αναρωτηθεί με περιέργεια ο Μιχάλης.

Προκομμένος και ακούραστος δευλευτής κατάφερε να πλουτίσει, αγόρασε πολλά χωράφια, έχτισε νερόμυλο στη Φλέα*, αγόρασε τρεις στάβλους, ένα στα Ρωπάδια, τον άλλο πάνω από το χωριό και τον τρίτο στις Βωνιές, έχτισε το κάστρο στο Ιγλί. Όλα του περίσσευαν και έγινε ένας από τους πρώτους νοικοκυρούς.

Ψηλός, μελαχρινός με κατσαρά μαλλιά, με περήφανη κορμοστασιά και δεμένο σώμα, λιγομίλητος και απόμακρος, τον χαρακτήριζε τέτοια αλαζονεία που δεν έμενε απαρατήρητη όπου κι αν πήγαινε. Όλοι κατάλαβαν από πολύ νωρίς ότι ήταν ψείρας και άρρωστος μέχρι υπερβολής με την τάξη, τη δουλειά και το Ιγλί. Δεν υπήρχε τίποτε άλλο γι' αυτόν. Δεν ήξερε ούτε από καφενείο, ούτε από διασκεδάσεις. Ζούσε μετρημένη ζωή και συναναστρεφόταν μόνο με τους υποτακτικούς του.

Μετά από δέκα χρόνια περίπου αποφάσισε να παντρευτεί, αλλά δεν ήθελε γυναίκα από την Αρκάσα. Ρωτώντας έμαθε ότι είχε στα Πέρα Χωριά, τα ημιορεινά χωριά στο εσωτερικό της Καρπάθου, μια νύφη τη Βαγιανούλα, νέα και νοικοκυρά που ήταν όμως ασχημούτσικη. Είχε πεταχτά δόντια και το στόμα της δεν έκλεινε, αλλά του το έκρυψαν μέχρι να γίνει ο γάμος. Σε όλα τα άλλα δεν είχε ψεγάδι, νοικοκυρά, έφτιαχνε νόστιμα φαγητά και λαχταριστά γλυκά, καθαρή, καλόκαρδη, πονόψυχη, εργατική, χαμηλών τόνων, ευγενική, αμέτρητα τα προτερήματά της, έτσι του είχαν πει.

«Δεν με νοιάζει η ομορφιά. Την πάτησα μια φορά», σκέφτηκε.

Όταν την έφερε για πρώτη φορά ο πατέρας της για νύφη στην Αρκάσα και μέχρι να συντάξουν το προκοχάρτι*, της είχαν καλύψει το πρόσωπο με τούλι, για να μη δει ο γαμπρός την ασχήμια της.

Αργότερα την κατηγόρησαν και άλλο κακό. Δεν μπόρεσαν να πιάσουν δεύτερο παιδί. Να έφταιγε αυτή μόνο άραγε;

Έναν και καλό τον γέννησαν, μονάκριβο και κανακάρη τον καμάρωναν, τον Βιτώρη τους.

Όμως ο Κομνηνός ο Ταχτικός ο Καστρινός στάθηκε άτυχος. Σε κάποιο από τα ταξίδια με το σφουγγαράδικο, μια τροχαλία ξέφυγε από τη θέση της και εκσφενδονίστηκε με δύναμη, χτυπώντας το αριστερό του πόδι στα μισά του μηρού. Σπάσιμο ή όχι, κανείς δεν ήξερε. Πάντως έμεινε ανάπηρος στην καρέκλα από τα νιάτα του.

Οι μπιστικοί του από τότε και πέρα, τον σήκωναν στα χέρια και τον πήγαιναν μια φορά τη βδομάδα στο Ιγλί, όπου έμενε ένα μερόνυχτο. Η Βαγιανούλα αναρωτιόταν τί έκανε στο Ιγλί ένα μερόνυχτο, αλλά το ξεπερνούσε.

«Άτυχος και πονεμένος είναι, ας τον, ας ξεδίνει πότε-πότε», σκεφτόταν με κατανόηση.

Το σφουγγαράδικο για πολλές χρονιές μετά την αναπηρία το πάχτωνε*, όπως πάχτωναν τα χωράφια τους οι γεωργοί, σε διάφορους σφουγγαράδες. Δουλειές στο βρόντο. Χωρίς το κουμάντο και τη νοικοκυροσύνη του σε μερικά χρόνια το έριξαν έξω. Αλλά όχι μόνο αυτό. Πολλές χρονιές δεν έβγαζε τα έξοδά του και το χρηματοδοτούσε από τα έτοιμα.

Στο τέλος το λυπήθηκε να το σπάσει και το πούλησε όσο-όσο.

«Ανεμουριστείτε*, μέσα πάλι στο σακούλι. Η μπογιά σας πέρασε. Έχουν άλλοι σειρά τώρα», είπε του Κομνηνού του Ταχτικού του Καστρινού και της Βαγιανούλας με άγχος. Ήθελε να τους προλάβει όλους μέχρι να φτάσει στην Πλατεία. Τους έσπρωξε και τους έχωσε βαθιά στο σακούλι της μνήμης.

Καθώς περπατούσε ο Μιχάλης Ακριβός, το Ακριοπούλι άρχισε πάλι να σκαλίζει το σακούλι που είχε καλά κρυμμένες τις ιστορίες της μάνας του. Ήθελε τώρα να βρει τον Βιτώρη, τον μοναχογιό του Κομνηνού του Ταχτικού του Καστρινού και της Βαγιανούλας, καθώς και τη γυναίκα του τη Κυραννιά, αλλά έψαχνε απεγνωσμένα και δεν τους έβρισκε. Είχαν γαντζωθεί γερά πάνω σε άλλους ήρωες. Όταν ξεσκάλισε και τους βρήκε δεν ήθελαν να παρουσιαστούν.

«Ελάτε έξω, να σας δει λίγο ο λαμπρός ήλιος και να σας δώσει ο καθαρός αγέρας», σκέφτηκε.

«Όχι είμαστε ανένδοτοι, ντρεπόμαστε για την κόρη μας, το Ροδιό και τα καμώματά της και είμαστε πολύ χολιασμένοι για τους τρεις γιους μας», του απάντησαν, αλλά αυτός δεν άκουσε.

«Ελάτε, οι απόγονοι του Ροδιού σας, ήταν νοικοκυροί σαν εσάς», ξανασκέφτηκε ο Μιχάλης και σα να τον άκουσαν πείστηκαν αμέσως και ξεγαντζώθηκαν από το σακούλι.

«Η μοίρα επιφύλαξε στη Βαγιανούλα το πρώτο μαράζι με τον πρωτογιό της τον Κομνηνό τον Ταχτικό και την Μαρριάν. Της φύλαγε άλλα καρδιοχτύπια άραγε;», αναρωτήθηκε ο Μιχάλης αινιγματικά, όπως η μάνα του η Σταματούλα. Μόνο αυτός ήξερε και συνέχισε να θυμάται τους ήρωες.

Ο Βιτώρης ερωτεύτηκε την Κυραννιά, γέννημα θρέμμα ντόπια, που ήταν πανέμορφη, αλλά από φτωχή οικογένεια βοσκών. Οι γονείς του Βιτώρη είχαν πολλές αντιρρήσεις και αντέδρασαν στην αρχή, αλλά κάμφθηκαν μπροστά στον έρωτα του μοναχογιού τους.

Στο γάμο του Βιτώρη και της Κυραννιάς η νύφη έλαμπε σαν αυγουσιτιάτικο φεγγάρι. Η ομορφιά της θα ήταν άραγε αρκετή για την ευτυχία της; Αυτό

όμως που καταγράψανε όλοι στη μνήμη τους, σαν ιδιαίτερο και πρωτότυπο, είχε να κάνει με τα κανίσκια του γάμου που έφτιαξε η Βαγιανούλα. Σαράντα οχτώ κανίσκια μέτρησαν με γλυκά και τριάντα δύο με μεζέδες οι κουρεπτούδες*!

«Μπράβο στη Βαγιανούλα για τα κανίσκια της! Είδες νοικοκυροσύνη οι Περαχωρίτισες; Ήθελε να ξεσυνεριστεί τη νύφη της στην ομορφιά και τα κατάφερε!», θαύμαζαν για όλα, για τη νύφη, για το γαμπρό και για τα κανίσκια οι καλεσμένοι.

Ο Κομνηνός ο Ταχτικός ο Καστρινός όταν πάντρεψε το μοναχογιό του, δεν ήθελε να του προικίσει το σφουγγαράδικο καΐκι γιατί πίστευε ότι θα το έριχνε έξω. Του παραχώρησε μια θέση και δούλεψαν για αρκετά χρόνια μαζί, αλλά ο Βιτώρης δεν πρόλαβε να καζαντίσει*, γιατί ο πατέρας του είχε ωστόσο χτυπήσει και μείνει ανάπηρος.

Ο Βιτώρης, αφού πούλησε ο πατέρας του το σφουγγαράδικο καΐκι, έμεινε ουσιαστικά χωρίς μόνιμη δουλειά. Κληρονόμησε βέβαια όλα τα χτήματα που είχε αγοράσει ο πατέρας του στην Αρκάσα, καθώς και την περιουσία της μάνας του στα Πέρα Χωριά, την οποία όμως είχε παχτώσει λόγω απόστασης. Ζούσαν καλλιεργώντας τα χωράφια και λειτουργώντας το νερόμυλο στη Φλέα, όπου έκοβαν τα σάρια και τα κριθάρια των χωριανών τους. Εργατικός και προκομμένος, σαν τον πατέρα του, δούλευε και μεροκάματο τις περιόδους που δεν είχαν δικές τους δουλειές.

Ευτυχώς πρόλαβε, όσο ακόμη δούλευε στο σφουγγαράδικο και αγόρασε του πρωτογιού του, του Κομνηνού του Ταχτικού τη γολέτα *Αρκασιανή*. Ήθελε να τον κάνει έμπορο караβοκύρη. Τον τσέπωσε με πολλούς παράδες, ώστε να του καλύψει όλα τα έξοδα για τα πρώτα πέντε ταξίδια του από την Αίγυπτο μέχρι την Κωνσταντινούπολη.

«Όλα τα έξοδα θα είναι δικά μου για τα πρώτα πέντε ταξίδια και όλα τα κέρδη από τα εμπορεύματα θα τα κρατήσεις εσύ. Μετά το πρώτο κιάλας ταξίδι θα έχεις όφελος», είχε πει στο γιο του.

Που να ήξερε τότε ο Βιτώρης ότι η *Αρκασιανή* θα ήταν η αιτία να ερωτευτεί ο γιος του;», αναρωτήθηκε ο Μιχάλης.

Ο Βιτώρης και η Κυρανιά γέννησαν πέντε παιδιά:

Τον Κομνηνό τον Τακτικό, τον πρωτογιό, που πήρε το όνομα, το ένα παρατσούκλι και την περιουσία του πάππου και του πατέρα του.

Τον Άριστο, τον δευτερότοκο γιο, που τον γέννησαν κοντά δέκα χρόνια μετά τον Κομνηνό Τακτικό.

Τη Βαγιανούλα, την πρωτοκόρη.

Το Ροδιό, τη δευτερότοκη.

Το πισωκούνι*, τον Μανιά.

Οι μνήμες του Μιχάλη ερχόντουσαν η μία πίσω από την άλλη και δεν μπορούσε να τις τιθασεύσει, γιατί κυλούσαν σα γάργαρο νερό. Περιπατούσε στο χωματένιο μονοπάτι και ήταν έτοιμος να κλείσει για λίγο το διακόπτη της μνήμης, όταν τον προσπέρασε ένας γάρος με πετροσάνιδα*, χωρίς φορτίο, που έτρεχε σαν αφιονισμένος. Το θέαμα αυτό του θύμισε τον Μανιά, το τελευταίο παιδί του Βιτώρη και της Κυρανιάς. Δεν υπήρχε περίπτωση να τον ξεχάσει ποτέ, γιατί το όνομα του άτυχου παιδιού είχε χαραχτεί στο πετσί του

και τον πονούσε. Έτσι άφησε ανοιχτό το διακόπτη της μνήμης και ξεχύθηκε με ορμή ο Μανιάς με το πουλαράκι του.

Κοντά στα δέκα ο Μανιάς, άγουρο παλικαράκι, έδεσε στη μέση του τη σάουλα* του αγαπημένου και αχώριστου πουλαριού του και πήγε σε μια από τις πολλές πηγές που είχε στη ρεματιά Λυκά να το ποτίσει. Αυτό ευχαριστημένο μετά το πότισμα και θέλοντας να παίξει, άρχισε να κλωτσά και να πηδάει πότε πάνω, πότε κάτω σέρνοντας και τον Μανιά μαζί του. Αυτός άρχισε να φωνάζει, το πουλαράκι τρόμαξε και σαν αφιονισμένο έτρεχε μετά με μεγαλύτερη ορμή στην κατηφόρα της ρεματιάς.

«Βοήθεια, βοήθεια, δεν ακούτε; Τρέξτε να με λύσετε, να με σώσετε», τα μόνα λόγια απελπισίας που πρόλαβε να φωνάξει ο άτυχος Μανιάς.

Μπροστά σε τρία ζευγάρια μάτια που είδαν το τρομαχτικό θέαμα και δεν μπόρεσαν να αντιδράσουν, παρασύρθηκε αβοήθητος, γδάρθηκε στις αστοιβές* και στους ασπάλαθους* και έσπασε τα αμέστωτα κόκαλά του πάνω στις άγαρμπες πέτρες.

Το πουλαράκι σταμάτησε, όταν γύρισε και είδε το άψυχο σώμα του Μανιά, να μην μπορεί πια να φωνάξει.

Πάντα μετά τη θύμηση του περιστατικού του Μανιά το στομάχι του Μιχάλη δενόταν κόμπο.

«Άτυχε Μανιά», ψιθύρισε.

2. Η Μαρριάν

Ο Μιχάλης Ακριβός άνοιξε το βήμα του και μετά από μερικές δρασκελιές αντίκρισε στην κατηφόρα το μοναδικό γκρεμισμένο στάβλο. Σωροί με πέτρες και αγκωνάρια εδώ κι εκεί.

«Τον βλέπεις αυτόν το στάβλο; Είναι ο μοναδικός στάβλος που έπεσε από τον καιρό της προλαλάς σου. Εδώ έμενε τα παλιά χρόνια ο Κωσταράς Αρμένης, μέχρι που πέθανε σε βαθιά γεράματα. Ήταν του Κομνηνού του Τακτικού και τον είχε χαρίσει στον Κωσταρά να μένει, όταν ήρθε γανωτζής από την Πόλη», θυμήθηκε τα λόγια της μάνα τους πριν αρχίσει να του διηγείται την ιστορία της Μαρριάν.

Ούτε η Σταματούλα, ούτε και η μάνα της, η Βουκαινιά μπορούσαν ποτέ να φανταστούν ότι μετά από πολλά χρόνια όλοι οι στάβλοι της εποχής τους, αλλά και οι παλιότεροι, θα ερήμωναν και θα γκρεμίζονταν νομοτελειακά, όπως ο στάβλος που έμενε ο Κωσταράς Αρμένης!

«Ούτε οι νέοι, αλλά ούτε και οι γεροντότεροι θυμούνται πια την ιστορία του Κομνηνού Τακτικού, του πρωτογιού του Βιτώρη και της Κυραννιάς, του οποίου τις περιπέτειες μου είχε εξιστορήσει η λαλά μου με κάθε λεπτομέρεια. Αλλά το πηγάδι που έχτισε και έζησε ο Κομνηνός ο Τακτικός, έμεινε όρθιο και βαθύ και ξεδιψάει ακόμα ανθρώπους και ζώα εδώ και πολλά-πολλά χρόνια. Μόνο τώρα τελευταία είδα τα σημάδια του χρόνου να φαίνονται αμείλικτα πάνω του. Έπεσαν σε μια μεριά οι τοίχοι, λύκωσε* ο πάτος της γούρνας που έπιναν τα ζώα και έχει καταστραφεί εντελώς η γούρνα που πλέναμε τα ρούχα. Τί να σου κάνουν και οι τοίχοι, και σίδερο να ήταν θα λύγιζαν! Τόσα χρόνια

δεν έβαλε κανείς το δαχτυλάκι του!», θυμήθηκε τα λόγια της μάνας του και έφερε στην επιφάνεια της μνήμης του την ιστορία του Κομνηνού του Τακτικού με όλες τις λεπτομέρειες.

Ο Μιχάλης Ακριβός δεν μπορούσε να φανταστεί την περιοχή του ξερότοπου, χωρίς του Τακτικού το Πηγάδι. Αναρωτιόταν αν αυτοί οι δύο άντρες, ο ένας κανακάρης της Αρκάσας, που κράταγε η σκούφια του από Βενετούς και έφτιαξε του Τακτικού το Πηγάδι και ο άλλος, ο πλούσιος Γάλλος Αντουάν Μονσχιέ, που πήρε το όνομά του η περιοχή Μουσχιανού, είχαν συνεννοηθεί άθελά τους! Αναρωτιόταν ποια μοίρα ευλόγησε την περιοχή στέλνοντας την πηγή ζωής στη μέση του ξερότοπου, για να τους ξεδιψάει. Απορούσε πώς βρήκε την εσωτερική δύναμη και το κουράγιο ο Κομνηνός ο Τακτικός να χτίσει το πηγάδι, και τί πηγάδι! Σκέτο κόσμημα! Φανταζόταν πόσο ξεχωριστό θα ήταν στην αρχή!

Περπατώντας άκουσε το στομάχι του να διαμαρτύρεται. «Θέλω κάτι να φάω για να στανιαρώ», σκέφτηκε. Πήρε ένα κουλουράκι, το έσπασε για να το χρησιμοποιεί σαν κουτάλι, άνοιξε το βάζο με τη σιτάκα και έφαγε πρώτα από το βούτυρο, που ήταν πάνω-πάνω και μετά πήρε μερικές μπουκιές από τη σιτάκα. Μασουλώντας το υπόλοιπο κουλούρι, «τώρα είμαι εντάξει», παραμίλησε και ξαναβούτηξε το κουτάλι της μνήμης του πιο βαθιά στο σακούλι με τις ιστορίες της μάνας του.

Γενάρης. Στο πέραςμα του ακρωτηρίου Κάστελλου της Καρπάθου φυσούσαν οι δώδεκα ανέμοι*. Η θάλασσα άφριζε μανιασμένη, αλλά ο καιρός ήταν ασυνήθιστα ζεστός για την εποχή.

Ο караβοκύρης ο Κομνηνός ο Τακτικός αφού αγκυροβόλησε στην Αίγυπτο και φόρτωσε την εμπορική του γολέτα, την *Αρκασιανή* με μπαχαρικά, αλεύρι, βαμβακερά σεντόνια, σαπούνι και αρώματα, ξεκίνησε για το ταξίδι της επιστροφής. Θα περνούσε με τη σειρά από την Κρήτη, τη Σαντορίνη, τη Ρόδο και την Κάρπαθο, με τελικό προορισμό την Κωνσταντινούπολη. Ένα από τα συνηθισμένα ταξίδια.

Ο καπετάνιος της γολέτας, ο τολμηρός πασά Τετράγωνος, λοξοκοίταξε προς το μέρος του Ελαάρη και πήρε το μάτι του ένα πειρατικό πλοιάριο που ανεβοκατέβαινε στη φουρτουνιασμένη θάλασσα.

«Το πειρατικό *η Σκύλα και Χάρυβδη*, εκείνο το σαπιοκάραβο, είναι караβοκύρη», του είπε.

Ήταν ένα παλιό κωπήλατο πλοιάριο, μικρό και ευέλικτο, που για πάρα πολλά χρόνια σκόρπιζε το φόβο και τον τρόμο στο Αιγαίο.

Δέκα οκτώ κεφάλια σκλάβες μέτρησε από μακριά ο πασά-Τετράγωνος με το αετίσιο μάτι του. Όλες ήταν καθισμένες για να προστατεύονται από το δυνατό αέρα που φυσούσε.

Ο καπετάνιος πριν τον προσλάβει ο Κομνηνός ο Τακτικός, πολεμούσε τους κουρσάρους από τα παράλια της Ιταλίας μέχρι τα παράλια της Τουρκίας και της Αιγύπτου και είχε μάθει πια τα τρωτά τους σημεία.

«Τι λες, караβοκύρη, να τις πάρουμε από τους πειρατές;» ρώτησε ο πασά Τετράγωνος.

Δεν περίμενε πολύ την συγκατάθεσή του. Ο Κομνηνός ο Τακτικός με ένα νεύμα έδωσε το σύνθημα της επίθεσης.

Ο καπετάνιος μαζί με το πλήρωμα, από δεκαπέντε ναύτες, αποδείχτηκαν εφάμιλλοι του Μπαρμπαρόσα. Οδήγησαν με μαεστρία τη *Σκύλα και Χάρυβδη*, ανοιχτά του έξω Ελαάρη, όπου, αφού την εμβόλισαν, την έριξαν πάνω στα βράχια και τσακίστηκε από τα κύματα. Μετά ο καπετάνιος μανούβραρε την *Αρκασιανή* κοντά στο μόλο του Ελαάρη. Οι ναύτες έριξαν τη βάρκα στη θάλασσα και με αυταπάρνηση μάζεψαν δέκα τέσσερις σκλάβες και τις ανέβασαν με σκοινιά στη γολέτα.

Οι τέσσερις φάνηκαν άτυχες. Δεν κατάφεραν να τις σώσουν. Έμειναν να ανεβοκατεβαίνουν με τα ρούχα τους στα φουρτουνιασμένα κύματα, όπως τα σπασμένα κατάρτια της *Σκύλας και Χάρυβδης*, μέχρι που έσπασαν κι αυτές, χτυπημένες πάνω στα βράχια.

Ο Κομνηνός ο Τακτικός άλλες από τις σκλάβες πούλησε και άλλες χάρισε.

Μία όμως την ξεχώρισε. Την όμορφη Αρμένισα με τα μαύρα σπινθηροβόλα μάτια, το βελούδινο πρόσωπο, τις γυριστές βλεφαρίδες και τα μακριά μαύρα αστραφτερά μαλλιά. Τα μάτια του έπεσαν μέσα από τα βρεγμένα της ρούχα στην κοιλιά της. Όλοι την πρόσεξαν. Σουβλερή, σκληρή και αμετακίνητη.

«Πώς σε λένε ομορφούλα;» τη ρώτησε στα Τούρκικα.

«Μαρριάν», του απάντησε μονολεκτικά, και του έριξε γρήγορη διερευνητική ματιά. Αυτό ήταν. Αυτή η ματιά τον μάγεψε.

Από την πρώτη στιγμή ευγνωμονούσε τους πειρατές και τη θαλασσοταραχή.

Ο Κομνηνός ο Τακτικός τη λυπήθηκε και χωρίς να το σκεφτεί την πήρε σπίτι.

«Δικαιολογία για να κοροϊδεύω τον εαυτό μου, θα βοηθάει όμως τον πατέρα και τη μάνα μου», σκέφτηκε.

Όσο περνούσε ο καιρός ο Τακτικός την ερωτεύονταν κάθε μέρα και περισσότερο και ζήτησε από τη μάνα του να παντρευτούν.

Η Κυραννιά ούτε που ήθελε να ακούσει κουβέντα.

«Να σε παντρέψω, κανακάρη μου, με μια γκαστρωμένη σκλάβη; Δεν λωλάθηκα ακόμη. Εγώ σκλάβες και μπάσταρδα δεν θέλω στην οικογένειά μου», του το ξέκοψε στην αρχή.

«Μα...», ο Τακτικός προσπάθησε να υπερασπιστεί τη Μαρριάν, αλλά η Κυραννιά έβαλε το δείκτη του δεξιού χεριού κάθετα στο στόμα της και του είπε αυστηρά:

«Τσιμουδιά, μη βγάλεις άχνα. Δεν ξέρω από πού κρατάει η σκούφια, ούτε αυτού που της το έσπειρε, αλλά ούτε και η δική της. Και ποιος θα βλέπει το μπάσταρδο να μεγαλώνει και θα καίγεται η καρδιά του; Έ, ποιος; Ποιος άλλος από μένα τη γρουσουζα».

Πέρασαν τρεις εφιαλτικοί μήνες. Ο Τακτικός λάτρευε την Μαρριάν σα γυναίκα του και μέρα με τη μέρα έλιωνε στο ζουμί του.

Η Κυραννιά έβλεπε τα χάλια του και τον λυπήθηκε.

«Πάρε την μαζί σου να γεννήσει. Εξαφάνισε το μωρό, πες ότι πέθανε στη γέννα, και έλα πίσω να σε παντρέψω, αφού τη θέλεις και χάνεσαι», του είπε ορθά κοφτά μετά από πολύ σκέψη.

Αυτό ήταν το απάνθρωπο της σχέδιο.

Στο πανηγύρι της Υπαπαντής στις δύο Φεβρουαρίου ο Κομνηνός ο Τακτικός πρόσφερε το αλεύρι για τα ψωμιά. Επίσης το σησάμι, το μαυροσήσαμο και τα μπαχαρικά για τα σησαμένα κουλούρια. Τα έφερε με την *Αρκασιανή* από τα ταξίδια του. Πρόσφερε και το κρασί, για να πιούν στην υγεία της Μαρριάν.

Τα κουλούρια τα έφτιαξε όλα η Κυραυνιά με αλεύρι, μαγιά, λάδι, λίγο ζάχαρη, μπαχαρικά, με σησάμι και μαυροσήσαμο γύρω-γύρω και τα έψησε στο φούρνο.

«Έταξα τη Μαρριάν, Παναγία μου, να τη βοηθήσεις να γεννήσει καλά και να την παντρευτώ. Βοήθησέ με να έρθουν όλα όπως τα έχω σχεδιάσει», προσευχήθηκε με αληθινή πίστη στην Παναγία.

Όλο το χωριό μαζεύτηκε στο πανηγύρι. Εκείνη τη χρονιά κανείς, μα κανείς δεν μαγείρευε. Οι βοσκοί, οι γεωργοί, οι τεχνίτες, οι ψαράδες, οι ταξιδιάρηδες όλοι έδωσαν το παρόν στη γιορτή της Παναγίας. Όχι μόνο για να προσκυνήσουν στη χάρη της, αλλά και για να δουν τη γυναίκα που θα παντρευόταν ο Κομνηνός ο Τακτικός.

«Τι ομορφιά έχει αυτή η γυναίκα πάνω της! Όλα είναι συμμετρικά! Τί σώμα, τί κορμοστασιά, τί πρόσωπο, τί μαλλιά! Εμ, εκείνα τα μάτια! Σκέψου να μην ήταν και γκαστρομένη!», έλεγαν όλοι θαυμάζοντάς την.

«Η Κυραυνιά δεν έχει δίκιο. Εφόσον τη θέλει ο γιος της να τον παντρέψει», σχολίαζαν κάποιοι.

«Ε, όχι και να παντρέψει τον κανακάρη της με μια παντόξενη και μάλιστα σκλάβα με ένα μπάσταρδο στην κοιλιά», υποστήριζαν άλλοι.

«Έρχονται οι σκλάβες και μας παίρνουν τους γαμπρούς από τον τόπο μας και οι δικές μας κόρες μένουν ελεύτερες», σχολίαζαν κάποιες.

«Γιατί ξέρεις εσύ αν η σκλάβα τον αγάπησε πραγματικά τον Κομνηνό τον Τακτικό;», αναρρωτιόντουσαν άλλες.

Όλοι όμως του ευχήθηκαν για το τάμα.

«Βοήθειά σου η Μεγαλόχαρη, να σου έρθουν όλα βολικά», του είπαν όλοι. Άλλοι τυπικά και άλλοι από καρδιάς.

Στο επόμενο ταξίδι ο Κομνηνός ο Τακτικός πήρε τη Μαρριάν και έφυγαν με την *Αρκασιανή* για την Αίγυπτο, το εμπορικό ταξίδι ρουτίνας.

Ανήμερα του Αγίου Κωνσταντίνου η Μαρριάν γέννησε στην *Αρκασιανή* ένα τετράπαχο μωρό. Ήταν αγόρι.

«Η τύχη αποφάσισε να γεννήσεις τέτοια μέρα. Θα τον βαφτίσουμε Κωσταρά, επειδή είναι ανεπτυγμένος», της πρότεινε ξαλαφρωμένος, που ταλαιπωρημένη από τη γέννα δεν είχε κουράγιο να εκφράσει αντίρρηση.

«Έχω συνεννοηθεί με τον πασά Τετράγωνο να τον αφήσουμε στην Πόλη στον αδελφό του, τον Γιαβάς αφέντη, που είναι γανωτζής. Ξέρει και τα Γραικικά. Ίσως του μάθει και την τέχνη του γανωτζή. Είναι καλός άνθρωπος, πρᾶος χαρακτήρας και καλός τεχνίτης. Θα περάσει καλά ο γιος σου», συνέχισε ανακουφισμένος.

«Αχ, το γλυκό μου αγόρι. Θέλω να πάρει το όνομα Κωσταράς Αρμένης», μόνο αυτό ζήτησε η Μαρριάν.

«Ναι, ό,τι θελήσεις, αυτό θα κάνω», συμπλήρωσε με πειθώ, δίνοντας της ένα θερμό φιλί.

Η Μαρριάν και ο Κομνηνός ο Τακτικός παντρεύτηκαν με τη συγκατάθεση και τις ευλογίες της Κυραννιάς. Μετά από δύο χρόνια γάμου η Μαρριάν γέννησε ένα πανέμορφο κοριτσάκι. Ίδιος ο πατέρας της. Σγουρομάλλικο με μαύρα μάτια και κάτασπρο δέρμα.

Η Κυραννιά την καμάρωνε.

«Θα με ανεστέσουν! Τα έθιμα ισχύουν για μας, τους ντόπιους, όχι για τους ξενόφερτους. Εδώ είναι Κάρπαθος, η Μαρριάν είναι ξένη, άρα δεν θα βγάλει το όνομα της μάνας της. Θα βγάλω εγώ το δικό μου», σκεφτόταν ολόχαρη.

Στα σοκάκια, που γινόταν το μασάλι*, όλες μακάριζαν τη Κυραννιά για τη τύχη της να βγάλει το όνομά της στην πρώτη εγγονή, αφού σύμφωνα με τα έθιμα η νύφη της έπρεπε να βγάλει το όνομα της μάνας της.

Τα βαφτίσια είχαν προγραμματιστεί για το τέλος Ιουλίου.

Η θάλασσα όλο τον Ιούλιο ήταν φουρτουνιασμένη. Η Μαρριάν συνήθιζε να κολυμπά όλο το καλοκαίρι, παρά τις συνήθειες των ντόπιων γυναικών να κολυμπούν στους αρούς* του Γυναικόμπανιου στον Θαλασσίτη, μακριά από τα βλέμματα των αντρών. Αυτή πήγαινε σχεδόν κάθε μεσημέρι στην παραλία του Αϊ Νικόλα.

«Μαρριάν, μήπως πρέπει να μην κουλουμπήσεις σήμερα; Η θάλασσα είναι φουρτίνα και προς τη μεριά της παραλίας του Αϊ Νικόλα, προς τη Μούλα, υπάρχουν ρουφήχτρες και τα κύματα είναι πιο δυνατά από τον άνθρωπο. Αν σε παρασύρουν δεν θα έχεις δύναμη να βγεις», την είχε προειδοποιήσει με ανησυχία ο Κομνηνός ο Τακτικός.

Το μεσημέρι της ίδιας μέρας καθώς κολυμπούσε τα κύματα την παρέσυραν προς τα βράχια της Μούλας. Προσπάθησε με όλες της τις δυνάμεις να ξεφύγει. Ένοιωθε σα να την είχαν αγκιστρώσει και δεν την άφηναν να σαλέψει. Έβαλε σημάδι το Παλιόκαστρο και κολύμπησε απεγνωσμένα προς τα εκεί, αλλά έμενε συνεχώς στο ίδιο σημείο. Η ρουφήχτρα αργά-αργά τη βύζαξε με όρεξη και η Μαρριάν έχασε τις δυνάμεις της. Δεν μπορούσε να παλέψει για πολύ και παραδόθηκε στη φουρτουνιασμένη θάλασσα που την ρούφηξε μέχρι τον πάτο, την έκανε δική της και μετά την παράτησε και την ξάφρισε στην παραλία να τη δέρνουν τα κύματα.

Το άψυχο σώμα της το βρήκε αργά το απόγευμα ο Κομνηνός ο Τακτικός να παρασέρνεται από τα αφρισμένα κύματα στην άκρη της παραλίας του Αϊ Νικόλα. Αυτή τη φορά δεν στάθηκε τυχερή με τη θάλασσα.

«Η Μαρριάν μου πνίγηκε; Η Μαρριάν μου πνίγηκε; Είναι αλήθεια;» μονολογούσε συνέχεια, καθώς προσπαθούσε να την τραβήξει προς τη στεριά. Δεν άντεχε η καρδιά του να τη βλέπει να τη δέρνουν τα κύματα.

Ο Μιχάλης είχε τρομάξει όταν άκουσε για τον πνιγμό της Μαρριάν. Από τότε το είχε βάλει καλά στο μυαλό του: ποτέ μπάνιο στον Αϊ Νικόλα κοντά στα βράχια της Μούλας, ούτε και με μπανάτσα.

Ο Κομνηνός ο Τακτικός έκανε αρκετό καιρό να συνέλθει, αλλά τον παλιό του εαυτό τον είχε χάσει για πάντα. Έχασε την όρεξη και το ενδιαφέρον του για τα μικροπράγματα της καθημερινότητας. Ζούσε σα ρομπότ.

Μόνο η μικρή του κόρη με τις τσαχπινιές της του έδινε κουράγιο να στέκεται όρθιος.

«Αν δεν είχα τη μικρή δεν ξέρω τί θα έκανα. Αυτή με κρατάει ακόμη όρθιο», εκμυστηρεύτηκε στη μάνα του.

«Δεν σου φταίει κανένας. Ήθελές τα κι ηπαθές τα. Μόνος σου τη διάλεξες, δεν μας ρώτησες», του απάντησε σκληρά η Κυρανιά. «Ποιος θα την αναθρέψει τώρα την εγγονή μου; Ποιος άλλος από μένα την άτυχη. Δεν έχω πια ανάκαρα* να παλεύω κανένα», συμπλήρωσε με κρεμασμένα μούτρα.

Ο Κομνηνός ο Τακτικός βάφτισε την κόρη του τεσσάρων χρονών. Μόνη της μπήκε στην κολυμπήθρα. Το όνομα που της έδωσε, Μαρριάν. Ήθελε να ακούει το όνομα της αγαπημένης του.

Σ' αυτό το σημείο θυμήθηκε ο Μιχάλης ότι η μάνα του είχε κομπιάσει και σταμάτησε, κι αυτός συνεπαρμένος και ανυπόμονος, περίμενε με ανοιχτό στόμα τη συνέχεια της ιστορίας.

«Την Μαρριάν δυστυχώς την έκλεψαν Ισπανοί πειρατές, μόλις έκλεισε τα δέκα πέντε», αναλογίστηκε τα λόγια της μάνας του, όπως του τα είχε πει χαμηλόφωνα, κουνώντας πάνω-κάτω το κεφάλι της με λυπημένο ύφος.

Ένοιωσε το ίδιο σφίξιμο στην καρδιά, όπως και τότε με τις διηγήσεις της Σταματούλας.

Κατηφορίζοντας το χωματένιο μονοπάτι έπεσε η ματιά του στο τρίστρατο που άλλαζε μονοπάτι για να πάει στα Μουσχianού. Θυμήθηκε τη Βενετία με το μέλι και τον ακρίθαμο και λοξοδρόμησε, περπατώντας λίγο πιο κάτω και πήρε το κέρασμα.

«Σήμερα δεν έστριψα αριστερά για τα Μουσχianού, αλλά δεξιά για την Πλατέα της Αρκάσας, μετά για το λιμάνι και το απόγευμα θα βλέπω την Κάρπαθο από το βαπόρι. Αυτόν το δρόμο που πήγαινα στον άλλο μας στάβλο τον έκανα τουλάχιστον δυο φορές την ημέρα, αλλά από σήμερα θα είναι για μένα ανάμνηση», σκέφτηκε με ανακούφιση και ξανάφερε πάλι στο νου του τις διηγήσεις της μάνας του.

Με δυσκολία από την ένταση έφερε στο νου του τη συνέχεια της ιστορίας.

Ο Κομνηνός ο Τακτικός δεν μπόρεσε ποτέ να συνέλθει από το πνιγμό της γυναίκας του. Η αρπαγή όμως της αγαπημένης του κόρης του έδωσε το τελειωτικό χτύπημα.

«Έχασα τα πάντα. Ο θάνατος της Μαρριάν και η αρπαγή της κόρης μου με έβγαλαν από το ποτάμι της ζωής. Έχασα τα νερά μου», τις σκεφτόταν και τις δυο απαρηγόρητος.

Τα βράδια είχε εφιάλτες και την ημέρα παραμιλούσε. Τυλιγμένος με ένα ράσινο* πανωφόρι, τριγυρνούσε στ' απλάδια χειμώνα-καλοκαίρι.

Πούλησε την *Αρκασιανή* και δεν ταξίδεψε ξανά.

Πριν αποφασίσει ν' απομονωθεί ταχτοποίησε την περιουσία που είχε κληρονομήσει από τον πατέρα του. Όλα τα χωράφια, το κάστρο στο Ιγλί, το στάβλο στα Ρωπάδια, το στάβλο στις Βωνιές και το μύλο στη Φλέα τα παραχώρησε στον αδελφό του, τον Άριστο.

Κοντά στον Απάνω Ποταμό, στους πρόποδες μικρού λόφου, εκεί που βρισκόταν και το παλιό ασβεστοκάμινο του Προϊκή, που είχε εγκαταλειφθεί πριν από πολλά χρόνια, είχε ένα βαθύ αρό* με νερό και απομονώθηκε εκεί. Είχε όνειπο να τον μετατρέψει σε πηγάδι και μόνο γι' αυτό είχε δυνάμεις και όρεξη. Του πήρε πολύ καιρό σκάβοντας μόνος του σιγά-σιγά και στο τέλος τα

κατάφερε. Όταν έφτασε σε αρκετό βάθος και βρήκε νερό, τότε η μίζερη ζωή του απέκτησε ξανά νόημα.

Έχτισε με μεγάλες πέτρες κοντά στο άνοιγμα του πηγαδιού, τοίχο σε σχήμα πι και πάνω από το μεσαίο τοίχο έβαλε αψίδα από πορόλιθο. Πάνω στον πωρόλιθο σκάλισε τη γολέτα *Αρκασιανή* και το κεφάλι της Μαρριάν με μακριά μαλλιά, όσο πιο ψηλά έφτανε και σκάλισε τα λόγια:

Εγώ `μουν που αρμένιζα σ' Ελληνικό παμπόρι*,
και κάθουμουν αμέριμνος, στην πρύμνη και στην πλώρη

«Έτσι θα ζω με τη Μαρριάν στο φτωχικό μου», σκεφτόταν με αυταπάτη.

Και στους τρεις τοίχους και από το εσωτερικό μέρος, προς την πλευρά του πηγαδιού, άφησε μικρές ορθογώνιες και μακρόστενες εσοχές σε διάφορα ύψη για να ακουμπούν οι περαστικοί διάφορα πράγματα, μέχρι να τελειώσουν τις δουλειές.

Το χώρο δίπλα στο πηγάδι το έκανε σπίτι του. Στον ένα τοίχο του πι και μισό μέτρο δίπλα από το πηγάδι άφησε άνοιγμα για πόρτα, που την έκανε καρφώνοντας μερικές σανίδες. Κοντά στην πόρτα άφησε μια μικρή μακρόστενη θυρία* για φως και αερισμό.

Μπροστά από το πηγάδι έκανε μια ρηχή γούρνα να πίνουν τα ζώα και πλακόστρωσε με σχιστόπλακες μια άλλη πιο βαθειά γούρνα, για να πλένονται οι άνθρωποι και να πλένουν τα ρούχα τους.

Δεν ξαναπήγε στην Αρκάσα. Εκεί μόνος κι έρημος περνούσε τις μέρες και τις νύχτες του.

Δεν είχε επαφή με κόσμο. Άλλαζε μια καλημέρα και δύο τρεις κουβέντες με τους μουστερήδες που πήγαιναν για νερό.

Η μόνη του διασκέδαση να μιλάει με τα διψασμένα ζώα.

Έτσι πέρασαν πενήντα τέσσερα χρόνια, μετά την αρπαγή της κόρης του, χωρίς να απομακρυνθεί ούτε μία μέρα από το πηγάδι.

Γέρασε και καμπούριασε και προσκυνούσε τη γη.

3. Ο Γιαβός Αφέντης

Από τότε που η Αρμένισα Μαρριάν γέννησε στην *Αρκασιανή* το γιο της, πέρασαν πάνω από δεκαπέντε χρόνια. Κάπου στην Κωνσταντινούπολη τον μεγάλωνε ο Γιαβός Αφέντης, ο γανωτζής, και του μάθαινε την τέχνη.

Υπομονετικός, πράος και χαμηλών τόνων ο πατριός του, τον μεγάλωσε με τους παράδες που του έδινε κρυφά στο πού και πότε ο Κομνηνός ο Τακτικός, όταν αγκυροβολούσε στην Πόλη.

Στο τελευταίο του ταξίδι, πριν από την αρπαγή της κόρης του από τους Ισπανούς πειρατές, συνάντησε τον Γιαβός Αφέντη κρυφά από τον Κωσταρά και του έδωσε περισσότερους παράδες, απ' ό,τι συνήθιζε, γιατί τα είχαν μιλήσει στο προηγούμενο ταξίδι και είχαν συμφωνήσει.

«Του έμαθα τη μαστοριά του γανωτζή και τον μεγάλωσα, όσο καλύτερα μπορούσα», είπε με αργή συρτή φωνή.

«Ναι, δεν μπορώ να πω, αλλά δεν έχεις κι από μένα παράπονο, κι εγώ δεν σ' άφησα έτσι τόσα χρόνια», του απάντησε ο Κομνηνός ο Τακτικός.

«Τη δουλειά τον έμαθα να την κάνει υπομονετικά και προσεχτικά, όπως την κάνω κι εγώ. Δεν έχω να του προσφέρω τίποτε άλλο. Θα του αγοράσω την προίκα του, καινούργια αστραφτογυάλιστα σύνεργα και εργαλεία του γανωτζή, όπως συμφωνήσαμε, με τους παράδες που θα μου δώσεις. Σε ένα από τα επόμενα ταξίδια σου λέω να τον μπαρκάρω στην *Αρκασιανή* να τον πάρεις στα μέρη σου. Είναι πια ικανός να βγάζει το ψωμί του», είχε αποκριθεί ο Γιαβάς Αφέντης.

Ο Κωσταράς Αρμένης, παλικαράκι με μουστάκια και γένια, είχε γίνει καλός και προσεχτικός μάστορας. Ο πατριός του αγόρασε ό,τι είχαν συμφωνήσει με τον Κομνηνό τον Τακτικό. Τώρα όλα τα είχε έτοιμα. Περίμενε μόνο την *Αρκασιανή* να τον μπαρκάρει.

«Εσύ Κωσταρά γεννήθηκες την ημέρα του Αγίου Κωνσταντίνου, στις 21 Μαΐου, έτσι μου είχε πει η μάνα σου. Είσαι Αρμένης. Η επιθυμία της ήταν να σε φωνάζουμε Κωσταρά Αρμένη. Σε μεγάλωσα, σε έκανα παλικάρι, σου έμαθα την τέχνη. Κι εγώ γέρασα, κουράστηκα, δεν με σηκώνουν πια η μέση και τα πόδια μου. Δεν έχεις κανένα παράπονο από μένα, έτσι;», του είπε ένα βράδυ ο Γιαβάς αφέντης, αργά-αργά και σιγανά με τη μπάσα φωνή του, χωρίς να σηκώσει τα μάτια του από το σουβλί. Μπάλωνε το καύκαλο* του δεξιού του παπουτσιού, που συνέχεια τρυπούσε από τη δουλειά.

Ο Κωσταράς το πήρε μυρουδιά, κάτι σοβαρό θα του έλεγε ο πατριός του.

«Όχι δεν έχω. Μόνο που δεν βρήκες ακόμα τη μάνα μου. Που είναι η μάνα μου; Δεν θα έρθει να με πάρει;», του αποκρίθηκε στενοχωρημένος.

«Την έχουν οι κουρσάροι στο Αιγαίο», του απάντησε ο Γιαβάς Αφέντης μονότονα, όπως πάντα.

«Τώρα πια είσαι ικανός να βγάζεις το ψωμί σου. Είσαι φιλότιμος, προκομμένος, δουλευτής και σε έκανα καλό μάστορα. Σου έχω πάρει καινούργια σύνεργα και εργαλεία και να πας στο καλό, να βάλεις πλώρη για κάποιο νησί του Αιγαίου, που έχει πολλούς βοσκούς και γεωργούς να δουλέψεις. Εκεί μπορεί..., μπορεί να βρεις και τη... τη μάνα σου», συνέχισε ο Γιαβάς αφέντης.

Ο Κωσταράς στοχάστηκε για λίγη ώρα χωρίς να ανοίξει το στόμα του. Ύστερα από λίγο ρώτησε:

«Και πώς θα φύγω;».

«Από την Πόλη περνάει μια φορά το μήνα η γολέτα *Αρκασιανή*, που γυρίζει τα νησιά και μοιράζει εμπορεύματα. Θα πω στον αδελφό μου, τον καπετάνιο της γολέτας, ξέρεις τον πασά Τετράγωνο, να σε αφήσει σε όποιο νησί σου αρέσει», του είπε χαλαρά ο Γιαβάς αφέντης.

«Εντάξει, θα φύγω όποτε έρθει η *Αρκασιανή*, συμφώνησε ο Κωσταράς.

Έτσι μπάρκαρε για άγνωστο προορισμό.

Σε κανένα από τα νησιά που πέρασαν δεν κατέβηκε. Δεν του άρεσαν; Δεν τον τράβηξαν; Δεν τον μάγεψαν; Κι αυτός δεν ήξερε.

Μόλις κοντοζύγωνα στην Κάρπαθο κοιτούσε κατά τις ακτές. Τις παρατηρούσε προσεχτικά. Μόλις προσπέρασαν τον Κάστελλο έδειξε ενδιαφέρον για τα μέρη που έβλεπε.

«Πώς λέγονται αυτά τα μέρη;» ρώτησε με ενδιαφέρον τον πασά Τετράγωνο.

«Πού να ήξερε ότι σε λίγο θα έφτανε στα μέρη που είχε ξαναπεράσει, όταν ήταν στη κοιλιά της μάνας του!», σκέφτηκε συνεπαρμένος ο Μιχάλης.

«Εγώ δεν τα ξέρω καλά, αλλά θα σου τα πει ο караβοκύρης. Να τον φωνάξω προς τα δω να σε ξεναγήσει», του είπε.

«Βλέπεις αυτό το ακρωτήριο εκεί πίσω μας; Είναι ο Κάστελλος. Αυτές οι παραλίες που βλέπουμε τώρα είναι ο Ελαάρης, του Μιχαλιού ο Κήπος, η Πούντα. Βλέπεις αυτό το μικρό νησί; Είναι ο Νήσαρος. Στη συνέχεια είναι οι παραλίες του Αγριλασοπόταμου, να και ο Βαθύς Ποταμός, και η Μερτά. Να και η ονειρική παραλία και το μεγάλο ακρωτήριο του Αϊ Θώρου*. Εδώ θα στρίψουμε, θα πλεύσουμε βόρεια. Αυτός είναι ο Διακόφτης, το νησάκι που είναι πολύ κοντά στη στεριά. Εκεί έχει πολλά ψάρια και πατελιές*. Τώρα βλέπουμε τον Τραχανάμμο, που η άμμος του δεν είναι πολύ ψιλή, είναι σαν τραχανάς. Βλέπεις αυτός είναι ο Λεφτόπορος και απέναντι στο ύψωμα ήταν το κάστρο του πάππου μου, Ιγλί το λένε το μέρος. Τώρα φαίνεται ο Άγιος Νικόλας με τη μαγευτική παραλία. Το βλέπεις αυτό το βουνό μέσα στη θάλασσα; Ήταν η ακρόπολη της αρχαίας Αρκάσας, το Παλιόκαστρο. Να και η ωραία μας Αρκάσα. Την *Αρκασιανή* θα την αράξουμε στο Φοινίκι», τον ξεναγήσε πολύ ορεξάτα, σα να πεινούσε και έτρωγε νόστιμες μακαρούνες, ο Κομνηνός ο Τακτικός.

«Τι λες τώρα που είδες τα μέρη και έμαθες πώς λέγονται; Σου αρέσει να μείνεις εδώ;» τον ρώτησε ο πασά Τετράγωνος, που παρακολουθούσε την κουβέντα.

«Ναι εδώ θα μείνω, μου αρέσει πολύ», απάντησε αποφασιστικά ο Κωσταράς.

Ο караβοκύρης που στεκόταν δίπλα του αναστέναξε από ανακούφιση.

«Θα σου χαρίσω το στάβλο μου που είναι πάνω από το χωριό για να μένεις. Φαντάζομαι να σε βολέψει στις δουλειές, έχει μεγάλη αυλή και εντυπωσιακή θέα», του είπε μετά από λίγο.

«Ευχαριστώ, είναι μεγάλη εξυπηρέτηση για μένα, θα σου έχω υποχρέωση», απάντησε ευχαριστημένος.

Ένας γανωτζής ξεφύτρωσε ξαφνικά στην Αρκάσα από την εμπορική γολέτα *Αρκασιανή* του караβοκύρη Ταχτικού.

«Αυτός είναι αρματωμένος καλά. Να δείτε τί ξέσκονα* κουβαλάει», έλεγαν εντυπωσιασμένοι οι Αρκασιώτες μόλις τον είδαν.

Τους είπε ότι ήταν Αρμένης, τον λέγανε Κωσταρά Αρμένη και ήταν γανωτζής. Αυτά άκουσαν από τον ίδιο, αυτά μόνο ξέρανε.

Φορτωμένος με τα σύνεργα και τα εργαλεία του γανωτζή, διαλαλούσε την τέχνη του, γυρίζοντας στα σοκάκια και στα μετόχια. Δεν χρειάστηκε πολύς καιρός να τον γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τη δουλειά του.

Κοντός και χοντρός με κακή άρθρωση και τεράστια μαύρα μάτια με γυριστές βλεφαρίδες και σπινθηροβόλο βλέμμα, τα μόνα που είχε πάρει από τη Μαρριάν, δεν άργησε να εγκλιματιστεί στο περιβάλλον των απλών ανθρώπων. Τα αδύνατα πόδια στήριζαν με δυσκολία το κοντόχοντρο σώμα του. Δεν του έβγαλαν τυχαία το παρατσούκλι, ο Μπουρδάς.

«Εμένα δεν με μεγάλωσε μάνα, αλλά με μεγάλωσε ο πατριός μου ο Γιαβάς αφέντης και με έκανε σκληρό, ανθεκτικό και καλό μάστορα», τους έλεγε με ξιπασιά.

«Και ποιος σε γέννησε;», τον ρωτούσαν για να τον περιπαίξουν.

«Οι κουρσάροι στο Αιγαίο», τους απαντούσε.

Έμενε στο στάβλο που του Κομνηνού του Ταχτικού και περιστασιακά όπου βρισκόταν, σε σπίτια που ήταν αδειανά όταν αυτοί που τα κατείχαν έμεναν στα μετόχια, ή στα σπίτια αυτών που τους γάνωνε.

Για πολλές δεκαετίες οι κάτοικοι είχαν το κεφάλι τους ήσυχο. Τον έπαιρναν στο στάβλο τους, τον ταΐζανε, τον κοιμίζανε και τους γάνωνε τα αντζιά* τους.

Όταν του δίνανε κάτι δύσκολο να κολλήσει ο Κωσταράς ο Μπουρδάς τους έλεγε: «το καλάϊν κολλά, μ' λισαντίρ* να δούμε».

Ο Κωσταράς ο Μπουρδάς είχε και καλλιτεχνική φλέβα. Τις ελεύθερες ώρες έπαιζε τσαμπούνα. Με το φίλο του τον Σαρρή, που έπαιζε λύρα, πήγαιναν στους γάμους και στα πανηγύρια. Καθόντουσαν έξω από την εκκλησία, ο ένας με την τσαμπούνα και ο άλλος με την λύρα, και έπαιζαν διάφορους σκοπούς. Οι κοπελιάροι* με διάθεση σκανταλιάς και κοροϊδίας, έκαναν χάζι. Πιάνανε το χορό και σαλτοπηδούσαν. Γινόταν απεριγράπτος χαβαλές. Όλο και κάμποσα τάλιρα μαζεύανε.

Πέρασαν τα χρόνια.

Ο Κωσταράς ο Μπουρδάς ήταν μισότριβος πια και είχαν περάσει πολλά χρόνια από τότε που ξεμπάρκαρε νέος από την *Αρκασιανή* με τα σύνεργα του γανωτζή. Δούλεψε με το σπαθί του, ζυμώθηκε και αφομοιώθηκε με τους ντόπιους, τόσο που είχαν ξεχάσει ότι ήταν ξένος, Αρμένης. Λίγο ως πολύ είχε μάθει τα χούγια τους, ήξερε τους χαρακτήρες και τις παραξενιές, τους κρυφούς καημούς και τα βάσανά τους. Οι νεότεροι δεν ήξεραν από πού ήρθε και οι μεγαλύτεροι τον είχαν για δεξί τους χέρι, όταν πάθαιναν ζημιές στα εργαλεία τους.

4. Του Ταχτικού το Πηγάδι

Όπως κάνανε κάθε χρόνο την ημέρα του Αϊ Γιώργη, έτσι κι εκείνη τη χρονιά οι πιστοί ξεκίνησαν από πολύ πρωί για το μικρό εκκλησάκι στις Πολιάτσες, που ήταν θεμελιωμένο μερικά σκαλοπάτια κάτω από το επίπεδο του εδάφους. Τους ψηλούς δεν τους χωρούσε να μπουν όρθιοι.

Μετά τη λειτουργία γινόταν αρτοκλασία με δέηση για την υγεία αυτών που προσφέρανε τους άρτους και των οικογενειών τους.

Αφού έκοβαν και μοίραζαν τους άρτους, συνέχιζαν το φαγοπότι με ορεκτικά, σαρδέλες, σαλάτες, μανούλια* και ακολουθούσε παραδοσιακό φαγητό, κατσίκια στιφάδο με χόντρο, μαγειρεμένη σε καζάνια στη φωτιά. Το ζυμωτό ψωμί απαραίτητο συμπλήρωμα στο τραπέζι και το γλυκό κρασί που πίνανε τους έφτιαχνε το κέφι για το γλέντι που θα ακολουθούσε.

Καθόντουσαν σε ξύλινους πάγκους και ακουμπούσαν τα τσανάκια τους σε μακριά, στενά ξύλινα τραπέζια.

Συνήθως τα υλικά για τα φαγητά και τον κόπο για τις προετοιμασίες και το μαγείρεμα, το κρασί και τα ψωμιά τα προσφέρονε οι πιστοί, που είχαν τάξει αγαπημένα τους πρόσωπα.

Μετά το φαγητό, περνούσαν όλοι και φιλούσαν την εικόνα του Αϊ Γιώργη και το χέρι του παπά, που τους ευλογούσε, ρίχνοντας και τον οβολό τους στο δίσκο της εκκλησίας. Ακολουθούσε γλέντι με λύρα, μαντινάδες και χορό που κρατούσε μέχρι το σκοτεινιάσμα.

Το σούρουπο και αφού τελείωσε το πανηγύρι, οι πιστοί ξεκίνησαν να γυρίσουν στα σπίτια ή στους στάβλους τους. Παρέες-παρέες άλλοι πάνω στα ζώα, άλλοι με τα πόδια, περπατούσαν και σιγοτραγουδούσαν. Είχαν τουλάχιστον μια ώρα δρόμο.

Ο Κωσταράς ο Μπουρδός δεν έλειπε από κανένα πανηγύρι και συνήθως έπινε και λίγο παραπάνω. Έτσι κι εκείνη τη μέρα με το κρασί καλοκέφιασε και παραδόθηκε στην αγκαλιά της ευδαιμονίας, αυτής της ευχάριστης κατάστασης της ψυχής. Συνήθως μετά θυμόταν τη μάνα που δεν γνώρισε και χόλιαζε. Τον έπιανε καημός, παράπονο και κλάμα.

«Όχι, τώρα πια δεν την περιμένω, ξέρω ότι δεν θα 'ρθει», και με διακοπές μουρμούριζε ανάμεσα στα ξεσπάσματά του:

Απόσταν εγεννήθηκα, με τα θεριά παλεύγω,
και με τους δράκους πολεμώ και μερωμό* δεν έχω

Κανείς δεν βρέθηκε ποτέ να τον παρηγορήσει. Ούτε ο φίλος του ο Σαρρής.

Αρκετά μακριά από τον Αϊ Γιώργη, κοντά στα Μουσχianού, που είχε φτιάξει το πηγάδι και έμενε ο Κομνηνός ο Τακτικός, έμελλε να παιχτεί η τελευταία παράσταση του δράματος. Την παραμονή του Αϊ Γιώργη ζαλίστηκε δυο φορές παράπεσε και γονάτισε. Μετά το δεύτερο πέσιμο προβληματίστηκε. Θυμήθηκε το γνωμικό του πάππου του, του Κομνηνού του Ταχτικού του Καστρινού:

Σαν πέσεις και σαν σηκωθείς δεν είναι μεγάλη ζάλη,
μόνο σαν ξανασηκωθείς και ξαναπέσεις πάλι

«Οι παλιοί κάτι ξέρανε παραπάνω και το σκέφτηκαν αυτό το γνωμικό», παραμίλησε, αλλά δεν πήρε τα μέτρα του.

Ανήμερα της γιορτής το απόγευμα, στη προσπάθειά του να μπει στο φτωχικό του να ξεκουραστεί, ξαναζαλίστηκε, έχασε την ισορροπία του και έπεσε στο πηγάδι. Κρατήθηκε για αρκετή ώρα από τις πέτρες που εξείχαν από τα τοιχώματα. Βροντοφώναζε με όλη του τη δύναμη για όση ώρα άντεχε. Κανείς δεν αποκρίθηκε. Κανείς δεν πέρασε. Όλοι γλεντίζανε στου Αϊ Γιώργη.

Ξαφνικά ο Κωσταράς ο Μπουρδός, αν και μισομεθυσμένος, σταμάτησε τα μξοκλάματα και αφουγκράστηκε, νόμιζε πως άκουσε κάποιο ζώο να μουγκρίζει.

Να άκουγε άραγε τις φωνές του Κομνηνού του Τακτικού, που φώναζε βοήθεια από τόσο μακριά; Ή μήπως ήταν η διαίσθησή του ότι κινδύνευε ο άνθρωπος, που έσωσε τη μάνα του, που τον χώρισε από την μάνα του, που τον έστειλε να τον μεγαλώσει και να του μάθει τέχνη ένας ξένος τόσες ώρες

μακριά, πού έδωσε παράδες για την ανατροφή και τα σύνεργά του, πού του χάρισε στάβλο να μένει;

«Εσύ κακόμοιρε βαριακούς, δεν είναι ζώο. Πιτύκι* φαίνεται έπιασαν τ' αφτιά σου. Ο λούτσακας* με κρατάει τόση ώρα. Κρίμας τη φιλία μας τόσα χρόνια. Δε με άκουσες;» του είπε ο φίλος του ο Σαρρής.

Την άλλη μέρα βρήκαν τον Κομνηνό τον Τακτικό τουμπανιασμένο να επιπλέει στο πηγάδι.

«Αύριο πάλι Μιχαλιέ, ύπνο τώρα», θυμήθηκε τα λόγια της Σταματούλας, και καθώς είχε χασμουρηθεί από τη νύστα και την κούραση, αυτός είχε σιχαθεί, γιατί είχε προσέξει τα τρία δόντια που της λείπανε στην αριστερή κάτω μασέλα.

«Να ξεκουραστεί και μένα λίγο το κεφάλι μου από την ένταση», σκέφτηκε ο Μιχάλης. Άδειασε το μυαλό του απ' όλους, αγνόησε τη θάλασσα, που κόλλα μπονάτσα ξεκουραζόταν ατάραχη και πήρε μερικές βαθιές αναπνοές.

«Εσύ Κομνηνέ Τακτικέ, μπες και κρύψου πάλι στο σακούλι της μνήμης μου, γιατί πέρασε η μπογιά σου. Εσύ έζησες όπως-όπως, ερωτεύτηκες, αλλά ήσουν άτυχος, άφησες όμως τρανό έργο στον ξερότοπο, έχτισες του Ταχτικού το Πηγάδι», του είπε πειστικά μετά από λίγο ο Μιχάλης. Αυτός, αφού άκουσε τα παίνια* του, υπάκουσε και ζάρωσε πάλι στο σακούλι της μνήμης.

5. Θα τα πουδιάσω

Ο Μιχάλης Ακριβός περπατούσε πάλι αμέριμος και θαύμαζε τα δημιουργήματα του Πλάστη, που απλώνονταν μπροστά του με τόση αρμονία! Ζαλισμένος και πονοκεφαλιασμένος από την πλοκή, αποφάσισε να κλείσει για λίγο το σακούλι της μνήμης και να κάνει απολογισμό για την απόφασή του να φύγει από την Αρκάσα.

Η παιδική ηλικία του Μιχάλη πέρασε πολύ γρήγορα. Από νωρίς μπήκε στη δουλειά με τα ζώα και αγάπησε τη φύση με τις ομορφιές, αλλά και τους κόπους της. Συνάμα γεύτηκε όλες τις χαρές της αγροτικής ζωής.

Εκτός από τις δουλειές μάζεψε πεταλίδες στα χαράκια και ψάρεψε το σκάρο σε ταραγμένα νερά. Μάζεψε ροϊκίο*, ακρίθαμο, λαμαρίνα* και ασκολόμπρους*. Κυνήγησε και έπιασε αρκετούς λαγούς.

Με την πάροδο του χρόνου όμως, όταν μεγάλωσε και το μυαλό του άρχισε να πήζει, όλες αυτές οι δραστηριότητες δεν τον ικανοποιούσαν πια και άρχισε να αναζητά το επάγγελμα που θα έκανε.

Και τότε μπήκε στο δρόμο του ο παπά Βασίλης, ο σοφός του. Με την ενημέρωση και τη διαφώτιση που του έκανε, νέες, πιο φρέσκιες και πιο ριζοσπαστικές ιδέες αντικατέστησαν τις παλιές, που τις έφαγε το σαράκι της συζήτησης. Έτσι δεν άργησε να καταλάβει ότι οι μέχρι τώρα δουλειές δεν θα μπορούσαν να του εξασφαλίζουν χρήματα για να ζει. Σιγά-σιγά οι παλιές ιδέες

για το επάγγελμα του βοσκού ή του αγρότη ή του ψαρά ή του χτίστη με τις οποίες μεγάλωσε, αποσαρθρώθηκαν και κατέρρευσαν σα χάρτινος πύργος.

«Μιχάλη, κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός και έχει δικαίωμα να ορίσει τη ζωή του, να κάνει το όνειρό του. Να κάνει ό,τι επιθυμεί», στριφογύριζαν στο μυαλό του τα λόγια του παπά Βασίλη.

«Μιχάλη, ο κάθε άνθρωπος γεννιέται από τους γονείς του και μεγαλώνει, αλλά δεν είναι κτήμα τους, ανήκει στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Τους γονείς μας τους αγαπάμε, τους σεβόμαστε, τους έχουμε στήριγμα στις δυσκολίες της ζωής, θα τους βοηθήσουμε όταν γεράσουν, αλλά μέχρι εκεί. Πρέπει να χτίσουμε και την προσωπική μας ζωή», θυμόταν τα λόγια του παπά Βασίλη στις ατέλειωτες συζητήσεις που έκαναν βόσκοντας τα πρόβατα.

Ο Μιχάλης δεν είχε υιοθετήσει τις απόψεις του από την αρχή γιατί δεν καταλάβαινε και πολλά πράγματα. Προοδευτικά όμως, μπήκε στο νόημα της φιλοσοφικής άποψης του παπά Βασίλη για τη ζωή. Μάλιστα επιδίωκε να ανοίγει κουβέντα και τον τσίγκλιζε με τρόπο για να του λέει ακόμα περισσότερα.

«Ποτέ δεν μου είπε να φύγω και γι' αυτό τον εκτιμώ ακόμη πιο πολύ», σκεφτόταν, που εξαιτίας του χαρακτήρα του δεν σήκωνε καταπίεση και νουθεσίες.

Αμφιταλαντεύτηκε πολλές φορές μέχρι να αποφασίσει να φύγει. Σκεφτόταν τους γονείς του που θα τους άφηνε πίσω μόνους με την Ελενιά, τα πρόβατα, το περιβάλλον που τον μάγευε, τη φύση. Αλλά από την άλλη μεριά ονειρευόταν να σπάσει τα δεσμά της κλειστής κοινωνίας που τον έζωναν, να γίνει ανεξάρτητος και αυτοδημιούργητος. Η απόφαση να φύγει φώλιασε μέσα του, βλάστησε και έβγαλε καρπούς, όπως ο σπόρος μεταφέρεται από τα πουλιά του ουρανού και ριζώνει και βλαστάνει στη φιλόξενη γη.

«Τώρα το ποτάμι δεν γυρίζει πίσω. Θα τα παίξω όλα κορώνα-γράμματα και είμαι σίγουρος, θα τα καταφέρω. Το αποφάσισα και θα φύγω», θυμήθηκε ακριβώς τις σκέψεις του.

Ο παπά Βασίλης με τον Λεντή και τον Μιχάλη συναντιόντουσαν πολλές φορές, όταν βόσκανε τα πρόβατα. Έτσι τον γνώρισε και τον αγάπησε πραγματικά ο Μιχάλης. Του συμπλήρωνε τα λιγοστά γράμματα που μάθαινε στο σχολείο. Απορροφούσε σα στεγνό σφουγγάρι όλα όσα του διηγούνταν σαν ατέλειωτο παραμύθι. Ανήσυχο μυαλό από μικρός είχε πολλές απορίες και ερωτήματα που οι γονείς του, σαν βοσκοί, δεν μπορούσαν να απαντήσουν. Ο παπά Βασίλης, πάντα πρόθυμος, αποτελούσε γι' αυτόν την πηγή που τρέχει και στο πέρασμα αναζωογονεί τα σκασμένα από τον καυτό ήλιο χώματα.

Ο Μιχάλης θυμήθηκε με νοσταλγία εκείνο το πρωί που ξεκίνησαν από το στάβλο τους στα Μουσχιανού. Πέρασαν πρώτα από τον Απάνω Ποταμό να ποτίσουν τα ζωντανά. Δεν πίστευαν τα μάτια τους, όταν είδαν από μακριά πολλούς βοσκούς με τα κοπάδια και τα σκυλιά, να περιμένουν στη σειρά.

«Κοίτα Μιχάλη, σήμερα σα να είμαστε σε μεγάλο λιμάνι και περιμένουν τα βαπόρια τη σειρά τους να δέσουν», του είχε πει ο σοφός του.

Μετά θα κατηφόριζαν βόσκοντας τα ζώα μέχρι τον Τραχανάμο και στη συνέχεια θα περνούσαν από το στάβλο του παπά Βασίλη στο Ιγλί.

Με τα τσαμπάλια* των ζώων να ηχούν μελωδικά, την ατμόσφαιρα να ευωδιάζει από τους ανθισμένους θάμνους, το δροσερό αεράκι να αναζωογονεί κάθε κύτταρο του μυαλού του, πέταξε με τα φτερά της φαντασίας του στο άπειρο του ουρανού που τόσο θαυμασμό, έκπληξη και ερωτηματικά του προκαλούσε.

«Πόσο πολύ καίει ο ήλιος, παπά Βασίλη, ώστε να μας ζεσταίνει από τόσο μακριά;» τον είχε ρωτήσει με απορία.

«Άκου Μιχάλη, η θερμοκρασία του ήλιου είναι δέκα πέντε εκατομμύρια βαθμοί κελσίου και σκέψου ότι τα υλικά του καίγονται και μετατρέπονται σε φωτιά. Για να καταλάβεις το νερό βράζει στους εκατό βαθμούς κελσίου», του είχε αποκριθεί.

Μετά ο Μιχάλης ταξίδεψε πάλι πολύ μακριά στα πέρατα του κόσμου, στα πανύψηλα βουνά, στις καταπράσινες κοιλάδες, στους απέραντους ωκεανούς, στις λίμνες και στους καταρράκτες, όπως του τα είχε περιγράψει με λεπτομέρειες ο σοφός του, ο παπά Βασίλης.

«Για πες μου τώρα, παπά Βασίλη, πότε ανακάλυψε ο άνθρωπος τη φωτιά;» τον είχε ρωτήσει στη συνέχεια, για να απορροφήσει όσο πιο πολλές γνώσεις μπορούσε.

«Η φωτιά ανακαλύφθηκε διακόσιες χιλιάδες χρόνια περίπου πριν από τη γέννηση του Χριστού μας».

«Και με τί τρόπο άναψε ο άνθρωπος για πρώτη φορά τη φωτιά;» ρώτησε αργόσυρτα ο Μιχάλης, προσπαθώντας να μαντέψει την απάντηση του παπά Βασίλη.

Ωστόσο είχαν αφήσει πίσω τα ζώα τους, που έβοσκαν απορροφημένα τους τρυφερούς, γευστικούς και αρωματικούς βλαστούς από θυμάρι, αστράουρα*, και ασπαχνό* που έβρισκαν στις πραούλες.

«Έ, Λεντή, πώς και σου ξέφυγε η ψαλίδα και κούρεψες τις άκρες της ουράς δύο κατσικιών», απόρησε ο παπά Βασίλης, που μόλις είχε προσέξει τις γυμνές ουρές των κατσικιών. «Μου φαίνεται σα να βλέπω γυμνοσάλιαγκες», συνέχισε γελώντας.

«Ξέρεις, παπά Βασίλη, η Σταματούλα μου είπε πως στη βιασύνη της μπέρδεψε τα ζώα και βάρφτισε τις κατσίκες, αρνιά, μόνο όνομα δεν τους έδωσε».

«Αυτό είναι Λεντή ή μήπως δεν ήξερε;» ρώτησε με αινιγματικό ύφος ο παπά Βασίλης.

«Τι να σου πω, πάντως ήταν η πρώτη φορά που έπιασε την ψαλίδα. Της το είπα, αλλά δεν το παραδέχτηκε, εγώίστρια, τώρα θα τη μάθω;», απάντησε βαριεστημένα ο Λεντής.

«Που είχαμε μείνει Μιχάλη, ά, ναι, είχαμε μείνει στην ανακάλυψη της φωτιάς», θυμήθηκε την προηγούμενη κουβέντα τους ο παπά Βασίλης. «Λοιπόν..., η φωτιά ανακαλύφθηκε με το τρίψιμο δύο ξύλων. Μετά από πολύχρονη προσπάθεια φαντάζομαι ότι τα κατάφεραν. Ίσως κάποιοι να φαντάστηκαν ότι το ψημένο κρέας θα ήταν πιο νόστιμο από το ωμό και τα βρασμένα χορταρικά πιο θρεπτικά και πιο εύπεπτα από τα ωμά», συνέχισε.

«Το είχα σκεφθεί παπά Βασίλη, αφού την προηγούμενη φορά μου είχες πει για τα μέταλλα ανακαλύφθηκαν πολύ αργότερα από τη φωτιά», απάντησε με περηφάνια ο Μιχάλης.

«Είσαι καλός μαθητής Μιχάλη», τον ενθάρρυνε στη φιλομάθεια ο σοφός του.

«Ας πάρουμε το δρόμο τώρα για το στάβλο να ξαποστάσουμε λίγο και συνεχίζουμε», πρότεινε μετά από λίγο με αληθινή ευγένεια ο παπά Βασίλης.

Ο Λεντής Ακριβός είδε μερικά ζώα, τα πιο ζωηρά, να έχουν απομακρυνθεί από το υπόλοιπο κοπάδι. Πήδηξαν μάντρες και βρέθηκαν στους πιο πάνω λώρους με ελιές.

«Τρέξε Μιχάλη να τα γυρίσεις πίσω και από αύριο δεν θα τολμήσουν να το ξανακάνουν. Θα τα πουδιάσω!*. Θα τους δέσω το δεξί μπροστινό με το δεξί πίσω πόδι με σκοινί. Όχι θα τα έχω να κάνουν του κεφαλιού τους», είπε στο γιο του.

Περπατώντας το χωματένιο μονοπάτι ο Μιχάλης Ακριβός έφτασε μετά από λίγο στη σφουγγαρόπετρα. Είχε υπολογίσει το δρόμο ως εκεί, ήταν ο μισός μέχρι την Αρκάσα.

6. Η κομψότητα της απλότητας

Ο Μιχάλης Ακριβός με τον τουβρά στον ώμο συνέχιζε να περπατά στο χωματένιο μονοπάτι. Η θύμηση του σοφού του, του παπά Βασίλη, τον είχε στενοχωρήσει, γιατί αναλογίστηκε και τους ατελείωτους προβληματισμούς του μέχρι να αποφασίσει να φύγει.

«Μιχαλιέ σύνελθε. Τώρα έφυγες», μάλωσε τον άλλο Μιχάλη που είχε καλά κρυμμένο μέσα του.

Κάθισε να ξεκουραστεί στη μεγάλη σφουγγαρόπετρα με τις αμέτρητες μικρές και μεγάλες τρύπες, που του μπέρδευαν το νου και του ζάλιζαν το κεφάλι. Σε λίγο πόνεσαν τα αδύνατα πιασινά του. Έβγαλε το καινούργιο υφαντό σεντόνι της μάνας του, το έστρωσε και ξανακάθισε. Απόλαυση. Τη σφουγγαρόπετρα τη συναντούσε πάντα στο δρόμο του, αλλά ποτέ δεν είχε καθίσει. Σήμερα όμως το απαιτούσαν οι ήρωες. Έπρεπε να φυλάξει τον Βιτώρη με τη Κυραννιά και τον πρωτογιό τους τον Κομνηνό τον Ταχτικό στο σακούλι της μνήμης, αλλά όχι πολύ βαθιά, κάπου στην πάνω μεριά, γιατί μπορεί να τους ξαναχρησιζόταν.

Η σφουγγαρόπετρα του θύμισε πάλι τη μάνα του, που πριν από ενάμιση χρόνο πούλησε στα Πάνω Χωριά μαζί με τα τυριά, τις μυζήθρες και το βούτυρο και δύο μεγάλα δεμάτια με σφουγγάρια.

«Μιχαλιέ, ο αγριεμένος γαρμπής που φυσούσε θα έχει ξεριζώσει πολλά σφουγγάρια από τον πάτο της θάλασσας. Να πας στις παραλίες του Αφιάρτη να τις ψάξεις και να τα μαζέψεις. Είναι μαύρα και γλιστερά. Μετά να πας στους αρούς και να τα ξεπλύνεις πολλές φορές με πολύ θάλασσα, μέχρι ν' ασπρίσουν. Φέρε μου τα, κι εγώ θα τα μοσχοπουλήσω στα Πάνω Χωριά», του είχε πει.

Η μια σκέψη όμως έφερε την άλλη και στη μνήμη του τώρα ήρθε ο Άριστος ο σφουγγαράς, ο δεύτερος γιος του Βιτώρη και της Κυραννιάς με τα μεγάλα αυτιά.

Έψαξε για λίγο στο σακούλι της μνήμης, τον έπιασε από τα μεγάλα αυτιά και με επιδέξια κίνηση τον τράβηξε έξω.

«Και τους δύο με την πρώτη τους έβγαλα», είπε όταν είδε κολλημένη πάνω του και τη Βενετσιάνα.

Ωστόσο, μέχρι να τους καλοβγάλει, ξεπετάγεται η Κυραννιά, η μάνα του Άριστου, από το σακούλι της μνήμης του Μιχάλη και ξεκαθάρισε τη θέση της. Είπε τα ίδια λόγια που είχε πει στον άντρα της πριν γίνει ο Άριστος σφουγγαράς:

«Εγώ, αν με ρωτάτε δεν θέλω να γίνει ο γιος μας σφουγγαράς. Είδα και τα χαίρια σου. Γέρασες πριν την ώρα σου. Τί να τα κάνω τα λεφτά; Εγώ δεν είδα τίποτα στη ζωή μου. Πάντα, και από τα νιάτα μου και τώρα, με τρόμαζε το επάγγελμα του σφουγγαρά. Να γίνει ο γιος μας χτίστης ή γεωργός ή ψαράς, αφού όλη την περιουσία του πατέρα σου την πήρε ο πρωτογιός μας, και το σφουγγαράδικο καΐκι, που είχε ο πατέρας σου το πουύλησε. Αν θέλεις άκουσε κι εμένα και μην κάνεις πάντα του κεφαλιού σου. Αυτά είχα πει τότε, αλλά δεν ήξερα για την περιουσία του πρωτογιού μας, του Κομνηνού του Ταχτικού, που την πήρε ο Άριστος».

Μόλις αποτελείωσε αυτά που ήθελε να πει η Κυραννιά ξαναμπήκε στο σακούλι της μνήμης του Μιχάλη με ήσυχη συνείδηση. Αισθανόταν δικαιωμένη που είχε αντιδράσει στο επάγγελμα του σφουγγαρά για το γιο της.

Αυτή τη λεπτομέρεια η Σταματούλα δεν την είχε πει στον Μιχάλη. Ύστερα από λίγο σηκώθηκε από τη σφουγγαρόπετρα, φύλαξε το υφαντό σεντόνι στον τουβρά και κατηφορίζοντας άρχισε πάλι να ξετυλίγει το κουβάρι της μνήμης του.

Η Βενετσιάνα από τις ωραιότερες κόρες της Αρκάσας, διακρινόταν για τη φιλαρέσκεια και την καθαριότητά της. Ό,τι φορούσε φρόντιζε να είναι ταιριαστό και κομψό πάνω της. Πάσχιζε να σουλουπώνει με τέχνη την πουκαμίσια, τον σάκο και τη βράκα της. Είχε κεντήσει πολύχρωμα σχέδια στα μανίκια της πουκαμίσιας και στο κάτω μέρος του σάκου και της βράκας της. Όσο για την ποδιά της πάντα καθαρή και ατσαλάκωτη. Την είχε κεντημένη σε όλες τις πλευρές, ακόμη και στις άκρες των δεσιμάτων.

Όλο το παρουσιαστικό της είχε κάτι το φρέσκο, το δροσερό.

«Είναι όμορφη σαν το κρύο νερό, να την πιείς στο ποτήρι», σχολίαζαν όλοι. Ξεχώριζε απ' όλες τις κόρες. Είχε την κομψότητα της απλότητας. Είχε αρχοντιά και χάρη.

«Ό,τι φορώ θέλω να μου πρέπει*».

Έτσι απαντούσε όταν την ρωτούσαν πώς κατάφερνε και ήταν πάντα κομψή και περιποιημένη.

Η Βενετσιάνα είχε ματιάσει* τον Άριστο, το γιο του Βιτώρη και της Κυραννιάς. Της άρεσαν όλα του, εκτός από τα μεγάλα αφτιά.

Στο τελευταίο χοροστάσι* που διασταυρώθηκαν τα βλέμματά τους παρατήρησε τις ερωτικές ματιές που της έριξε και ξύπνησαν μέσα της άλλα, διαφορετικά συναισθήματα, που δεν είχε ξαναιώσει. Της άρεσε πολύ, την

αναστάτωση. Όταν αργότερα σε άλλα χοροστάσια φούντωσε ο έρωτάς του, δεν προβληματίστηκε ιδιαίτερα.

«Σα να είναι έτοιμος να πετάξει, αλλά έχει φουντωτά μαλλιά, που κρύβουν τα τεράστια αυτιά του, η φύση φρόντισε, πήρε τα μέτρα της. Εξ άλλου δεν υπάρχουν άλλοι ελεύτεροι γαμπροί και ο Άριστος μου έχει κάνει πολλές φορές γλυκά μάτια στα χοροστάσια», είχε σκεφτεί.

Οι γονείς της έστειλαν στο σπίτι του την προξενήτρα για να τους ψαρέψει, δηλαδή να τους φέρει απ' έξω, απ' έξω την κουβέντα, για το ενδεχόμενο να κάνουν αντρόγυνο την κόρη τους με τον Άριστο.

«Θα πας δήθεν με δική σου πρωτοβουλία, μη ρίξουμε και τα μούτρα μας», της είπαν.

Η προξενήτρα έκανε καλά τη δουλειά της, τους έφερε ευχάριστα νέα, μετά το χοροστάσι που είχε επιτελέσει κατά τον καλύτερο τρόπο το σκοπό του. Οι γονείς από την πλευρά του γαμπρού δεν προβληματίστηκαν ιδιαίτερα.

«Τι λες Κυραυνιά γι' αυτό το γάμο; Το καλό μας στη γενιά μας. Δεν την έβγαλαν τυχαία οι παλιοί την παροιμία», είχε ρωτήσει τη γυναίκα του ο Βιτώρης.

«Αφού ερωτεύτηκε το γιο μας, ας είναι, καλή και καθαρή κόρη είναι η Βενετσιάνα κι από το σόι μου», παραδέχτηκε η Κυραυνιά, που είχε καεί από τον πρωτογιό, τον Κομνηνό τον Ταχτικό και την ξενόφερτη νύφη.

Έτσι η Βενετσιάνα και ο Άριστος πήραν κι αυτοί σειρά να μπουν στον κύκλο των παντρεμένων.

Μόλις μαθεύτηκε ότι έγινε το αντρόγυνο, τα πειραχτήρια του καφενείου δεν άργησαν να της ταιριάζουν τη μαντινάδα:

Όσπου να 'σαι λεύτερη, θε να βροντά η ποδιά σου,
Σαν παντρευτείς και γκαστρωθείς, θα δω τη λεβεντιά σου

Απέκτησαν οχτώ παιδιά. Τον πρωτογιό τον Κομνηνό, τον Σκαντάλιο, την πρωτοκόρη την Κυραυνιά, την Όλγα και το πισωκούνη*, τον Πολλυχρόνη.

Τρία από τα οχτώ παιδιά, ο Ρήγας, ο Γιαννίκος και η Ροδόπη ζούσαν σε διαφορετικό κόσμο. Όπου τα έβαζες εκεί έμεναν. Με απλάνες βλέμμα και άναρθρες κραυγές, δεν καταλάβαιναν ούτε από λύπη, ούτε από χαρά. Δεν μεγάλωσαν ούτε στο σώμα, ούτε στο μυαλό. Πέθαναν τα αγόρια κοντά στα δώδεκα και η κόρη λίγο αργότερα. Τα γονίδια του Άριστου και της Βενετσιάνας είχαν ενωθεί, αλλά φαίνεται δεν είχαν συμφιλιωθεί.

Τα παιδιά γεννήθηκαν το ένα μετά το άλλο, μόνο τα τρία ελαττωματικά δυσκόλεψαν τη Βενετσιάνα. Λες και ήξεραν, και δεν ήθελαν να βγουν στον κόσμο.

Το τελευταίο τους παιδί, αγόρι γεννήθηκε πρόωρο. Η μαμή δεν του έδωσε πολλές πιθανότητες να ζήσει.

«Ας είναι θέλημα του Χριστού να ζήσει και θα τον τάξω να τον βαφτίσω Πολλυχρόνη», προσευχήθηκε η Βενετσιάνα.

Έτσι πριν καλά-καλά το καταλάβουν φαμίλιωσαν.

Το πρώτο πλήγμα για τη Βενετσιάνα και τον Άριστο ήταν η γέννηση των σακάτικων παιδιών. Μετά είχαν τη φροντίδα τους μέχρι που πέθανε και το τελευταίο. Κάθε φορά που έχαναν ένα παιδί, ο πόνος τους δεν μετριόταν.

Αβάσταχτος. Αργότερα η λύπη τους μετριάστηκε σταδιακά και επαναπαύτηκαν από τα λόγια του παπά, εκεί που πήγαν θα έβρισκαν καλύτερη ζωή.

«Ο Θεός τ' αδίκησε σ' αυτή τη ζωή, ο Θεός θα τα' ανταμείψει στην άλλη ζωή», είχε πει με δέος η Βενετσιάνα στον Άριστο.

«Ό,τι έγινε-έγινε γι' αυτά τα παιδιά σ' αυτή τη ζωή. Δεν ξέρει κανείς αν υπάρχει άλλη ζωή», της είχε απαντήσει αυτός με νόημα.

Στα δέκα πέντε χρόνια γάμου, η σκιά της απουσίας του Άριστου τα καλοκαίρια στα σφουγγάρια, απλωνόταν κάθε χρόνο και σκίαζε τη ζωή τους.

Ο Μάιος, ο μήνας της άνοιξης, ο μήνας της αναγέννησης της φύσης, ο μήνας της ελπίδας, ο μήνας της γλυκιάς αναμονής για το καλοκαίρι, δεν ταίριαζε καθόλου στην οικογένεια του Άριστου και της Βενετσιάνας. Το Πάσχα σήμαινε γι' αυτούς την αρχή μιας μαρτυρικής περιόδου, που θα κρατούσε όλο το καλοκαίρι.

«Έ κακόμη Άριστο, κι αυτή τη χρονιά έφτασε γρήγορα-γρήγορα πάλι ο Μάης. Η Ανάσταση του Κυρίου είναι το αποτέλεσμα της διαδικασίας των παθών και της σταύρωσης, που διαρκεί μερικές εβδομάδες. Για μας τα πάθη διαρκούν πέντε ολόκληρους μήνες και κάθε φορά δεν ξέρουμε αν θα γυρίσεις ζωντανός. Η Ανάσταση του Κυρίου για μας δεν είναι δεδομένη, όπως για όλο τον κόσμο. Κάθε χρονιά σε κερδίζουμε», συνήθιζε να του λέει κάθε τέτοια εποχή η Βενετσιάνα.

Η Βενετσιάνα μπαινόβγαινε από το Μεγάλο Σπίτι στην αυλή και από την αυλή στο κελί. Το βλέμμα της ήταν απλάνες και τα μικρά μάτια της δεν μπορούσες εύκολα να τα διακρίνεις από τους μαύρους κύκλους. Φαινόταν να μην επικοινωνεί με το περιβάλλον. Από την παλιά της κομψότητα είχε μείνει μόνο η καθαρή της ποδιά με τα κεντήματα.

Είχε να ετοιμάσει τον πράγματα του Άριστου για το ταξίδι. Του έβαλε τον παστρουμά*, που τον είχε φυλάξει από τον προηγούμενο Αύγουστο, ένα μεγάλο βάζο με κυλιστά* μέσα στη μίλλα* τους, τις κουλούρες, τα κουλούρια, τις σταφίδες και τ' ασκάδια*.

Τα πέντε παιδιά κοιτούσαν με ερωτηματικό ύφος τη μάνα τους. Δεν μπορούσαν να καταλάβουν τη στενοχώρια της.

«Ε, κακόμοιροι παλικαράδες, ώστα να 'ναι η ψωμαθούκα* χαμηλά, καλά θα πηγαίνετε, άμα ψηλώσει να δω τα χάλια σας, να δω τί θα κάνετε», είπε στους δύο γιους του, καθώς περίμενε τη Βενετσιάνα να του ετοιμάσει τον τουβρά.

Η αγωνία για τη σκληρή δουλειά που τον περίμενε και η σκέψη του αποχωρισμού πίεζαν την καρδιά του και μίλησε σκληρά στα αμούστακα παλικαράκια.

Τα αγόρια σάστισαν. Δεκαπεντάχρονα, δεν είχε πήξει ακόμα το μυαλό τους. Ο Πολλυχρόνης, που δεν είχε κλείσει ακόμη τα τρία, ούτε που κατάλαβε το νόημα των λέξεων του πατέρα του. Κλώτσαγε στο σοκάκι το πάνινο μπαλάκι του.

«Για σας το λέω, τους μεγάλους. Είναι καιρός να βγάλετε το ψωμί σας, ως πότε θα σας ταΐζω; Έχω να παντρέψω και», προσπάθησε να συνεχίσει τη φράση του, αλλά ο πνιχτός βήχας του έκοψε την ανάσα και δεν μπόρεσε.

Ο βήχας τον ταλαιπωρούσε πότε-πότε. Ο τωρινός όμως ακούστηκε διαφορετικός. Βαθύς και υγρός. Ένοιωσε τα σπλάχνα του βαριά και την

αναπνοή του να κόβεται. Ανησύχησε αλλά προφασίστηκε ότι ξεροκατάπие, ξερόβηξε και έπνιξε το βήχα. Έτσι τα παιδιά δεν αντιλήφθηκαν το παραμικρό. Μόνο η Βενετσιάνα τον κοίταξε ανήσυχη, αλλά ανήμπορη να κάνει οτιδήποτε.

Χωρίς πολλές διαχύσεις τους αποχαιρέτησε και έφυγε από το σπίτι.

Ο Κομνηνός και ο Σκαντάλιος μετά από το αρχικό μούδιασμα, τύπωσαν στο μυαλό τα λόγια του πατέρα τους. Βοηθούσαν τη μάνα τους στις δουλειές, αλλά δεν έφερναν τίποτα στο σπίτι. Ο Κομνηνός σκέφτηκε να βρει κάπου δουλειά, αλλά δεν μπορούσε να σχεδιάσει και να φανταστεί κάτι άλλο.

Την άλλη μέρα μπάρκαραν οι σφουγγαράδες. Μαζί τους ο Άριστος και ένα οχτάχρονο παιδί, που θα βοηθούσε στο μαγείρεμα και σε άλλες μικροδουλειές.

Οι περιοχές που θα αλίευαν τα σφουγγάρια εκτείνονταν σε μια περίπου νοητή ευθεία από το ακρωτήριο Κάστελλο της Καρπάθου μέχρι την Κάσο.

Ο Άριστος, από τους πιο ικανούς σφουγγαράδες, όπως και ο πατέρας και ο πάππος του, αποτελούσε επικερδές κεφάλαιο για το αφεντικό του. Καπάτσος και προκομμένος έγδερνε το βυθό και έβγαζε τα σφουγγάρια με μεγάλη σβελλάδα.

Αυτό ίσχυε μέχρι πέρυσι, γιατί από την φετινή χρονιά δεν αισθανόταν το ίδιο δυνατός. Η υγεία του είχε επιδεινωθεί. Ο βήχας τον ταλαιπωρούσε όλο και πιο συχνά. Τα φλέματα από τον λαιμό του είχαν κοκκινωπό χρώμα, και το μυαλό του πήγε στο κακό.

«Έφτασα στη δύση», σκεφτόταν με πίκρα.

Η κατάδυση με τη σκανταλόπετρα* τον κούραζε. Δεν μπορούσε να μείνει περισσότερο από τρία έως τέσσερα λεπτά στο βυθό, παρά το οξυγόνο της μπόμπας. Έτσι ζήτησε να τον βάλουν απάνω, στη μπόμπα.

«Καλά, θα σε βάλω, αλλά μάζεψε καμιά βδομάδα ακόμη σφουγγάρια να σε εκμεταλλευτώ, σαν και σένα δεν θα ξαναβρώ», του είπε ο ιδιοκτήτης του σφουγγαράδικου.

Έτσι ο Άριστος έσφιγγε τα δόντια του και δενόταν με τη σκανταλόπετρα.

«Κουράγιο και σήμερα είναι η τελευταία μέρα», σκέφτηκε μόλις βούτηξε στο νερό.

Εκείνη, η τελευταία φορά, του έμεινε χαραγμένη στη μνήμη. Παρατήρησε μια ομάδα βράχων με σφουγγάρια στον πυθμένα της θάλασσας σε αρκετά μεγάλο βάθος. Τραβώντας με μεγάλη δυσκολία ξερίζωσε μια ολοστρόγγυλη τούφα σφουγγαριών και παρατήρησε κάτι γυαλιστερό από κάτω. Ένας μεταλλικός κύλινδρος με ένα γάντζο στη μία πλευρά ανασύρθηκε μαζί με τα σφουγγάρια. Τον καθάρισε κουτσά στραβά και τον έβαλε γρήγορα-γρήγορα στην ειδική θήκη της σακούλας, που είχε περασμένη στη μέση του. Μετά έδωσε το σύνθημα να τον ανεβάσουν πάνω.

Φύλαξε, κρυφά απ' όλους, τον κύλινδρο στον τουβρά του.

Τις επόμενες μέρες δούλεψε στη μπόμπα. Όχι μόνο δεν τον ικανοποιούσε η δουλειά, αλλά κουραζόταν και πάρα πολύ. Έπρεπε να ανεβάζει και να κατεβάζει εναλλάξ τα δύο του χέρια για να δίνει οξυγόνο στο βουτηχτή. Αυτή η ρυθμική κίνηση πάνω-κάτω, πάνω-κάτω τον άγχωνε και τον εκνεύριζε. Σκεφτόταν τη ζωή του βουτηχτή, που εξαρτιόταν από τις κινήσεις του και

αυτό δεν το άντεχε. Επί πλέον τον έκαιγε ο ήλιος, τον ενοχλούσε ο αέρας που φυσούσε, τον ζάλιζε ο θόρυβος.

«Η μπόμπα δεν έχει τη μαγεία της ανακάλυψης. Κάθε φορά που κατεβαίνω στο βυθό ανακαλύπτω κάτι διαφορετικό και παλεύω να το φέρω στην επιφάνεια», έτσι αισθανόταν. Γι' αυτό και τον τραβούσε η δουλειά του σφουγγαρά.

Αυθόρμητα σιγοτραγουδούσε την αυτοσχέδια μαντινάδα που του έβγαине από τα πονεμένα σωθικά. Έτσι ξεχνούσε τα βάσανά του:

Κάλλιο 'χω μες στη θάλασσα, στον ψεύτικον αγέρα,
παρά να μ' έχουν μάνα μου, στη μπόμπα όλη μέρα

Έκανε υπομονή και έσφιγγε τα δόντια του. Δούλευε στη μπόμπα με υπευθυνότητα, ώσπου έκανε την πρώτη αιμόπτυση. Το πάλεψε λίγο καιρό, αλλά οι δυνάμεις του άρχισαν να τον εγκαταλείπουν.

Το αφεντικό του συμφώνησε και προγραμμάτισε να τον γυρίσει στη στεριά.

Δύο μήνες πριν από την ημερομηνία της επιστροφής τους, το σφουγγαράδικο καΐκι έπιασε κάβο κοντά στην παραλία του Μιχαλιού τον Κήπο.

Ο Άριστος ξεμπάρκαρε. Άφησε τη δουλειά που τον μάγεψε.

Δεν θα πήγαινε στην Αρκάσα. Αποφάσισε να πάει στα Ρωπάδια. Ίδια ήταν περίπου η απόσταση. Μετά από τρεις ώρες δρόμο έφτασε στο στάβλο.

Ευτυχώς δεν βρήκε εκεί κανέναν από τους δικούς του. Μόνο ο κάτης* τους, ο Μουρμούρης, τον υποδέχτηκε νιαουρίζοντας ναζιάρικα.

Άνοιξε την κάτω πόρτα. Με το θέαμα που αντίκρισε εξοργίστηκε. Είδε ένα σωρό ακαθαρσίες ανακατεμένες με το χώμα του πάτου*, δίπλα ακριβώς από το τζάκι.

«Έχεις καιρό να μας τα κάνεις μέσα. Δεν σε έχουμε να λερώνεις, αλλά να πιάνεις ποντίκια. Τώρα θα σε κανονίσω, θα σε στείλω στο γιατάκι* σου», είπε στον Μουρμούρη, που χαϊδεύοταν ναζιάρικα στα πόδια του.

Με μια επιδέξια κίνηση τον έπιασε από το αφτί και πίεσε σβέλτα τη μύτη του πάνω από το σωρό με τις ακαθαρσίες. Η μύτη, τα μουστάκια, και όχι μόνο, ακόμη και τα βλέφαρά του, ακούμπησαν και λερώθηκαν.

Μετά τον άφησε.

Ο κάτης με ένα σάλτο βγήκε έξω και εξαφανίστηκε κάτω από το σκίνο.

«Αν θέλεις ξαναδοκίμασε. Θα το θυμάσαι για πολύ καιρό και δεν θα τολμήσεις να τα ξανακάνεις μέσα», μουρμούρισε.

Αρχικά είχε σχεδιάσει να κρύψει τον κύλινδρο στα θεμέλια του ξεροτρόχαλου* τοίχου του στάβλου. Μετά από πιο ώριμη σκέψη όμως αποφάσισε να τον κρύψει κάτω από τον τεράστιο βόλακα, που βρισκόταν στην αυλή.

«Καλύτερα να τον κρύψω εδώ. Αφού σχεδιάζουμε να επισκευάσουμε το στάβλο, να μην έχω το νου μου στους μαστόρους», σκέφτηκε και έσκαψε ακριβώς σύρριζα ένα αρκετά βαθύ λάκκο.

Εκεί έκρυψε τον κύλινδρο και δεν είπε τίποτα στη Βενετσιάνα.

Την άλλη μέρα πήγε στην Αρκάσα. Η γυναίκα του τον υποδέχτηκε με χαμόγελο, αλλά συγχρόνως και με γκριμάτσα απορίας.

«Μόνος σου γύρισες ή γυρίσατε όλοι μαζί;» του είπε ανήσυχη.

Της εξήγησε.

Ο Άριστος τα πρώτα χρόνια του γάμου τους ήταν εξωστρεφής και χωρατατζής. Δεν είχε μοιάσει στο χαρακτήρα του πάππου του. Πλακατζής, αγαπητός και καλοσυνάτος στις παρέες του, όλοι τον αποζητούσαν στο καφενείο.

Έπαιζε με τα παιδιά όσο ήταν ακόμη μικρά και όταν μεγάλωσαν τα ορμήνευε και προσπαθούσε να τους μεταδώσει πολλές από τις εμπειρίες του.

Από τη μέρα της επιστροφής όμως άλλαξε.

Γύριζε στα καφενεία και έπαιζε χαρτιά. Συνήθως έχανε. Του τα παίρνανε οι αετονύχηδες. Όταν γύριζε τις πρωινές ώρες ξενυχτισμένος η Βενετσιάνα τον υποδεχόταν ανήσυχη.

«Έ, κακόμοιρε Άριστο, ατουά* που πάεις και παίζεις, παίρνεις και τίποτα ή τζάμπα ξενυχτάς;»

«Δεν βαριέσαι κακομά* Βενετσιάνα, τη μία θα χάσεις!, την άλλη θα σου τα πάρουν! κι έρχεται μία η άλλη!», της απαντούσε με χαμόγελο.

«Με..., με..., καλά είναι κακόμοιρε Άριστο, άμα είναι έτσι ά, που μου τα λέεις!», του αποκρινόταν δήθεν ικανοποιημένη από την απάντηση. Την ευχαριστούσε που δεν είχε χάσει εντελώς τη διάθεση για χιούμορ.

«Ευτυχώς, δεν έχασε την όρεξη για χωρατά, διατηρεί ακόμη κάτι από τον παλιό του εαυτό», σκεφτόταν αναστενάζοντας.

Ο ίδιος είχε στενοχωρηθεί πολύ με την υγεία του. Το πλήγμα ήταν βαρύ. Τα πνευμόνια του δεν πήγαιναν καλά. Αισθανόταν το θάνατο και δεν είχε τη δύναμη να το διαχειριστεί. Δεν μπορούσε να παίξει τον καραγκιόζη. Όλα τα δεδομένα είχαν ανατραπεί. Κοίταζε τα πέντε παιδιά του με συμπόνια. Στη σκέψη ότι θα τα άφηνε ορφανά και ανυπεράσπιστα τον έπιανε τρόμος, αλλά δεν είχε τη δύναμη να τους φανερώσει τις αγωνίες του. Έτσι χωρίς να το συνειδητοποιήσει κλείστηκε στο καβούκι του.

Όταν έμεναν οι δυο τους, η Βενετσιάνα δισθανόταν την αμηχανία στους τρόπους του. Της φαινόταν ότι προσπαθούσε να διατηρήσει την τωρινή τους σχέση ζωντανή. Όσον αφορά όμως την παλιά τους σχέση, ούτε κουβέντα.

«Το γυαλί δεν ράγισε, έγινε κομμάτια», σκεφτόταν με πόνο η Βενετσιάνα, όταν θυμόταν τα πρώτα χρόνια της αγάπης τους.

Το τελευταίο διάστημα είχε αλλάξει ακόμη πιο πολύ προς το χειρότερο. Οι απαισιόδοξες σκέψεις τον είχαν κουκουλώσει σαν πολυκαιρισμένο σεντόνι και δεν τον άφηναν να πάρει ανάσα. Όταν γύριζε σπίτι φερνόταν ψυχρά σε όλους, χωρίς διάθεση για πολλές κουβέντες. Συνήθως καθόταν στο σκαμνί σκεπτικός με τις παλάμες του να στηρίζουν το ανέκφραστο πρόσωπό του.

Την επόμενη χρονιά στις δύο Φεβρουαρίου ανήμερα της γιορτής της Υπαπαντής, ο Άριστος τους εγκατέλειψε για πάντα.

«Ας είναι ευλογημένο το όνομά Του, ο Θεός τον πήρε από κοντά μας. Ο συγχωρεμένος μας άφησε στο έλεός Του», παραπονιόταν η Βενετσιάνα και έκανε το σταυρό της.

Η οικογένεια δυσκολεύτηκε πολύ τον πρώτο καιρό. Σιγά-σιγά όμως όλα πήραν το δρόμο τους, όχι όμως πως η ζωή της Βενετσιάνας κύλησε χωρίς δυσκολίες.

Τα παιδιά μεγάλωσαν.

Ο Σκαντάλιος, ο δεύτερος γιος παντρεύτηκε πρώτος απ' όλα τα παιδιά με την γυναίκα που ερωτεύτηκε παράφορα. Την υφάντρα τη Φραγγουλιά.

Τη Φραγγουλιά την προίκισαν με ένα στάβλο στα Μαστιχάρια, τρεις λώρους και τριάντα πρόβατα.

Ο πατέρας της νύφης δεν πήρε νυφίκιο* από τη Βενετσιάνα, τη μάνα του Σκαντάλιου, επειδή είχε μείνει χήρα, αλλά η Βενετσιάνα ζήτησε και πήρε γαμπρίκιο*, από τον πατέρα της Φραγγουλιάς, σαν να πούλησε δηλαδή τον Σκαντάλιο.

«Ώρα καλή στ' αντρόγυνο. Τα έχω ανάγκη τα λεφτά συμπέθερε. Ας είχα κι εγώ τον Άριστο και δεν θα το καταδεχόμουν», του είπε πικραμένη.

Οι νιόγαμπροι εγκαταστάθηκαν στο στάβλο τους στα Μαστιχάρια και απέκτησαν απογόνους.

Ο Σκαντάλιος σα βοσκός και γεωργός τα κατάφερνε μια χαρά.

Η Φραγγουλιά καθισμένη στον αργαλειό της κόπιαζε και έφτιαχνε εντυπωσιακά υφαντά. Μαντήλες για τα τραπεζάνια με χρωματιστά σχέδια και κοντό κρόσσι, χράμια με μαϊάνδρους, κιλίμια με ήλιους, κεντερές*, σεντόνια, βράκες, ζιπούνια, φουστάνια και υφάσματα, όλα χρειαζούμενα και περιζήτητα.

Σπάνια πήγαιναν στην Αρκάσα.

7. Ο Μηνάς Κουμιανός

Ο Μηνάς Κουμιανός, έμπορος από το Φοινίκι, που βροντούσαν οι τσέπες του, έμαθε από τον κόσμο ότι η αξαέρφη του, η Βενετσιάνα, μετά το χαμό του Άριστου, πουλούσε την περιουσία.

Είναι αλήθεια, τα λεφτά του περίσσευαν και ήθελε ένα στάβλο και χωράφια στο βουνό. Τόσα χρόνια στη θάλασσα είχε κουραστεί. Σκεφτόταν τα γερατειά, νόμιζε ό,τι θα του άρεσε να ασχοληθεί με τη γη. Αφού μέτρησε πολύ τις ενέργειές του, σκέφτηκε να ζητήσει από την αξαέρφη του να αγοράσει την περιουσία της.

Η Βενετσιάνα σαν προνοητική και έξυπνη γυναίκα, μετά τον θάνατο του Άριστου, συγκέντρωσε την περιουσία όσο μπορούσε, ώστε να καλλιεργεί με λιγότερο κόπο. Κράτησε ένα λώρο με αμπέλι και το στάβλο που είχε στις Βωνιές, μια χωράφα στο Όξω Χιόνι και αντάλλαξε μια χωράφα που είχε στου Τακτικού το Πηγάδι με τρεις λώρους στις Βωνιές. Αυτά την έφταναν. Όλα αυτά θα τα έπαιρνε η Όλγα, που είχε το όνομα της μάνας της, εκτός από το αμπέλι και το στάβλο, που θα τα κρατούσε γεροντομοίρι* και θα τα έπαιρνε μετά το θάνατό της. Τους πέντε λώρους στα Ρωπάδια, ένα χωράφι στον Ξερόκαμπο, ένα χωράφι στο Ιγλί και τρεις λώρους με ελιές στα Ποτάλια τα κράτησε για τον πρωτογιό τον Κομνηνό.

«Ήρτες τελευταίος αξαέρφε, αλλά έχουν μείνει ακόμη απούλητα ο στάβλος στα Ρωπάδια, μια μεγάλη χωράφα στα Μουσχιανού, δύο χωράφες στο Ολόερο και ένας μύλος στη Φλέα. Ά, ξέχασα έχω και το μικρό κάστρο στο Ιγλί. Όλα είναι για πούλημα».

«Πόσα θέλεις για τα επίλοιπα;», τη ρώτησε ο Μηνάς Κουμιανός.

«Ω, ψηλά, χαμηλά*, δεν θα τα χαλάσουμε στην τιμή», του απάντησε παρόλο που είχε ανάγκη τα λεφτά.

«Όποτε θέλεις πες μου να τα κανονίσουμε, αξαέρφη», της απάντησε αυτός ικανοποιημένος.

Τότε το μυαλό της Βενετσιάνας πήρε πολλές στροφές και έριξε τα μούτρα της.

«Σαν τί τις θέλεις ευλογημένε αξαέρφε Μηνά και τις μαζεύεις τις περιουσίες, εσύ είσαι μαγκούφης, ούτε γυναίκα, ούτε παιδιά», του απάντησε με τρόπο.

Ο Μηνάς Κουμιανός σα να ξύπνησε από λήθαργο. Έμπορος με τρεις βάρκες και ένα καϊκι, αλώνιζε τις θάλασσες του Αιγαίου και έφτανε μέχρι την Κρήτη, αγοράζοντας και πουλώντας πράγματα από το ένα νησί στο άλλο.

«Δεν έχεις και άδικο αξαέρφη. Ξέρεις, ζω μόνο για τη δουλειά και τη διασκέδαση. Όπου δυο κι εγώ τρεις», της απάντησε προβληματισμένος.

«Δεν παίρνεις καλότυχε Μηνά το μικρό μου γιο, τον Πολλυχρόνη, τον άτυχο, τον ορφανό, να τον μεγαλώσεις, να πάρει το όνομα και την περιουσία σου; Ψυχικό θα κάνεις να συγχωρεθούν τα κρίματά σου», τον παρακάλεσε με γλυκό ύφος η Βενετσιάνα.

Ο Μηνάς Κουμιανός είναι αλήθεια είχε αρχίσει να προβληματίζεται, καθώς περνούσαν τα χρόνια. Σκεφτόταν τα γηρατειά και τη μοναξιά.

Η Βενετσιάνα σα να διάβασε τις σκέψεις του, συνέχισε:

«Όταν μεγαλώσει θα τον παντρέψεις να χαρεί η ψυχή σου, και θα δεις κι εσύ παιδιά κι εγγόνια, σαν όλος ο κόσμος».

Ο Μηνάς Κουμιανός δεν το σκέφτηκε καθόλου.

«Θα τον πάρω. Για την ανατροφή του θα με βοηθήσει η αδερφή μου, η Φωτουλιά, που είναι το δεξί μου χέρι στο καϊκι και στο σπίτι», της απάντησε αποφασιστικά.

Σε λίγες μέρες όλα ταχτοποιήθηκαν όπως είχαν συμφωνήσει. Η Βενετσιάνα πήρε τα λεφτά και ο Μηνάς Κουμιανός το στάβλο, το μύλο στη Φλέα, τα χωράφια και το κάστρο στο Ιγλί.

Η Βενετσιάνα την τελευταία στιγμή έβαλε βέτο για το όνομα του γιου της.

«Ο γιος μου θέλω να έχει το πατρώνυμο του πατέρα του, όλα κι όλα αξαέρφε, μην τα θέλεις και όλα δικά σου», του είπε αποφασιστικά.

Μετά από μικρή διαδικασία στο γραφείο του επιτρόπου ο Πολλυχρόνης άλλαξε όνομα και τον έγραψαν στα μητρώα με νέο όνομα: Μηνάς Άριστου Κουμιανός.

8. Δεν έχω πούλες! Ξεζαλάτε με!

Του Μιχάλη Ακριβού του έμενε αρκετός δρόμος ακόμη για να δει την Αρκάσα από ψηλά. Σε λίγο κόντευε να φτάσει στην καχεκτική ελιά, που είχε λυγίσει προς μια κατεύθυνση από την επιμονή του δυνατού βοριά.

Πριν προλάβει να φυλάξει στο σακούλι του τους προηγούμενους ήρωες έφερε πάλι στη σκέψη του τη Σταματούλα. Είδε τη μεγάλη κυλίστρα με το κίτρινο χρώμα στα δεξιά του καθώς κατέβαινε το μονοπάτι, εδώ που του είχε πει ότι έπαιζε και έτρωγε το χρώμα όταν ήταν μικρή. Θυμήθηκε την επιθυμία

της να τον προφυλάξει να μην τρώει κι αυτός χώμα και του είχε πει όλη την αλήθεια, όσο ήταν ακόμη μικρός.

«Εντελώς τυχαία δοκίμασα χώμα εκεί που έπαιζα μετά τις σκανταλιές μου. Μου είχε φανεί γλυκούτσικο και νόστιμο και συνέχισα να το τρώω και μετά που παντρεύτηκα με τον πατέρα σου. Αλλά είχαν γνώση οι φύλακες. Με ανακάλυψαν, δεν ξέρω κι εγώ πια τώρα πώς και όταν το έμαθε ο πατέρας μου με μισέρωσε στο ξύλο. Εγώ το ξανάκανα στα κρυφά, αλλά από τότε έπαιρνα τα μέτρα μου. Το έκοψα εντελώς όταν έμεινα έγκυος την πρωτοκόρη μου, γιατί καταλάβαινα ό,τι μου έφερνε φούσκωση. Από τότε τρώω αραιά και που, αλλά όχι με το πάθος που έτρωγα όταν ήμουν παιδί».

«Και που ξέρεις μάνα και ξεχωρίζεις το γλυκό χώμα;», την είχε ρωτήσει ο Μιχάλης.

«Τι να σου πω; Δεν ξέρω πώς, αλλά για μένα μετράει ότι σ' όλη τις περιοχές γνωρίζω όλα τα χώματα και ξεχωρίζω πιο είναι το πιο γλυκό και το πιο νόστιμο», του είχε απαντήσει.

Ο Μιχάλης ήθελε να ξαναγυρίσει πάλι πίσω στις παλιές ιστορίες της μάνας του, αλλά πριν προλάβει να βάλει στην κατάλληλη τροχιά το μυαλό του βλέπει τον Νικολή τον Καντηλοσβήστη, που βγήκε από το σακούλι της μνήμης του και εξείχε τουλάχιστον μια πιθαμή.

«*Καθυστερείς δεν θα προλάβεις να πεις για όλους μας*», του είπε θαμπωμένος από το λαμπερό ήλιο.

Ο Μιχάλης Ακριβός ούτε που τον άκουσε και πήγε να τον τραβήξει μαζί με την Βαγιανούλα, την πρωτοκόρη του Βιτώρη και της Κυραννιάς, αλλά αυτή ήταν άφαντη.

«*Μα εγώ μόνο που την παντρεύτηκα τη φρόνιμη κόρη τη Βαγιανούλα, την αγάπησα, αλλά δεν τη χάρηκα, ένα φιλάκι στα πεταχτά της έδωσα στη λίγη ώρα που έμεινα μαζί της μετά το γλέντι του γάμου*», ήθελε να απολογηθεί ο Νικολής, αλλά ο Μιχάλης δεν άκουσε.

«Έχει δίκιο η Βαγιανούλα. Θα είναι στο σακούλι μαζί με την οικογένειά της, αλλά πρέπει να βγει, κομμάτι της ζωής της ήταν και ο Νικολής ο Καντηλοσβήστης», σκέφτηκε ο Μιχάλης και αφού την βρήκε, την τράβηξε βίαια από το σακούλι.

Η Βαγιανούλα, η πρωτοκόρη του Βιτώρη και της Κυραννιάς από πολύ μικρή έδειχνε ήσυχη και προτιμούσε να είναι κλεισμένη στον εαυτό της. Υπάκουη σε ό,τι δουλειά της ζητούσαν, προσπαθούσε να ανταποκριθεί, αλλά χωρίς νεύρο και ιδιαίτερες πρωτοβουλίες.

«Ε, κακομοίρα Βαγιανουλιέ ζωντάνεψε, ξύπνα, μόνο για τα παιχνίδια είσαι καλή και ικανή», της έλεγε η μάνα της.

Είχε όμως απύθμενη φαντασία όταν έπαιζε. Ο χώρος της, μια μικρή σπηλιά που είχε σκάψει στο μαλακό χώμα μιας πραούλας*, αντιπροσώπευε γι' αυτήν τα πάντα. Περνούσε ατελείωτες ώρες μόνη παίζοντας με τα χώματα. Το χώμα και το νερό τα ζύμωνε και τα μεταμόρφωνε. Τα έκανε ψωμιά, λουκουμάδες, τραπέζια, καρέκλες, κούκλες, φίλες, ζώα, κάτσουνα* και φτυό* για το φούρνο, και ό,τι άλλο μπορούσε να φανταστεί το παιδικό της μυαλουδάκι.

Στη μια πλευρά της σπηλιάς είχε φτιάξει ένα μικρό αυτοσχέδιο φούρνο με λάσπη και μικρά πετραδάκια και την απέναντι πλευρά την είχε ελεύθερη για να κάθονται οι χωματένιες φιλενάδες.

Μπαινόβγαινε από τη σπηλιά και ταίριαζε στον ήλιο τα δημιουργήματά της για να στεγνώσουν. Είχε πολλά σπασίματα και εκνευριζόταν και τα μάλωνε. Αφού ξεφυσούσε και ξέσπαγε τα έφτιαχνε πάλι από την αρχή με την ίδια υπομονή και ενδιαφέρον.

Η οικογένεια του Χατζή Γιαννιού και της Ευδοκούλας με την οικογένεια του Βιτώρη και της Κυρανιας συνδεόντουσαν με ισχυρούς δεσμούς φιλίας και μακρινής συγγένειας. Προεστός ο Χατζή Γιαννιός ήταν από τους πιο πλούσιους νοικοκυρούς, που αλώνιζε τη στεριά με τα αμέτρητα ζώα, τις δεκάδες πρασούλες με σπαρτά και πολλούς λώρους με δεντρά και κήπους, σε αντίθεση με την οικογένεια του Βιτώρη που διαφέντευε τη θάλασσα.

Ο Χατζή Γιαννιός και η Ευδοκούλα απέκτησαν δύο γιους. Τον Νικολή και τον Μανώλη. Ο Νικολής, ο πρωτογιός τους, γεννήθηκε την ίδια μέρα με τον Κομνηνό τον Τακτικό, τον πρωτογιό του Βιτώρη και της Κυρανιας. Η μαμή είχε πολύ δουλειά εκείνη την ημέρα. Μπαινόβγαινε από τα δύο σπίτια και προσευχόταν να μην γεννήσουν την ίδια στιγμή. Ευτυχώς η μία γέννησε το πρωί και η άλλη το μεσημέρι.

«Να ζήσουν οι γιοι σας σαν τα ψηλά βουνά», τους ευχήθηκε.

«Να ζήσουν οι πρωτογιοί μας. Άντε να δούμε ποιος θα κάνει πρώτος την κόρη να συμπεθεριάσουμε», ευχήθηκε ο ένας στον άλλο. Δεν είχαν μόνο συμφέρον να σμίξουν τις περιουσίες τους, αλλά τους έδενε και πατρογονική φιλία.

Ο γιος του Χατζή Γιαννιού πήρε το όνομα του πάππου του Νικολέ Γιαννιού και μεγαλώνοντας ψήλωσε ασυνήθιστα για την ηλικία του, τόσο που ο παπός του ζήτησε να πηγαίνει στην εκκλησία να σβήνει τα κεριά στα μπρούτζινα πολυκάντηλα. Πήγε με δυσκολία στην αρχή γιατί ντρεπόταν τον κόσμο. Όταν δοκίμασε την πρώτη φορά να σβήσει τα κεριά το έκανε με πολύ μεγάλη άνεση και αυτό του τόνωσε την αυτοπεποίθηση και ξεντροπιάστηκε. Μάλιστα συνέχισε χωρίς διαμαρτυρία να κάνει κι άλλες δουλειές βοηθώντας τον παπά και τον επίτροπο.

«Εύκολη δουλειά, κοίτα πώς την κάνει χωρίς να κοπιάζει καθόλου», τον θαύμαζαν, καθώς τον έβλεπαν να καπακώνει τα κεριά στα πολυκάντηλα που κρεμόντουσαν από το ταβάνι για να τα σβήσει. Τα άναβε επίσης με μεγάλη ευκολία.

Τον είπαν Καντηλοσβήστη* και τον ήξεραν πια μ' αυτό το παρατσούκλι όλοι στην Αρκάσα. Ασυνήθιστα ψηλός, μελαχρινός και ξερακιανός, έψελνε στην εκκλησία, κρατούσε το λιβανιστήρι του παπά, έσβηνε τα κεριά στα πολυκάντηλα και παρακολουθούσε τους πιστούς μόλις μπαίνανε στην εκκλησία.

«Νικολή, να θυμάσαι να μου λες και τί έριξε κάθε χριστιανός στο δίσκο», του είχε ζητήσει ο επίτροπος.

Πρωτογίος και κανακάρης ο Νικολής τους ξάφνιασε όλους όταν το έσκασε και μπάρκαρε στο μικρό κωπήλατο πειρατικό πλοιάριο, τον *Κύκλωπα*.

Αφού απομακρύνθηκε αρκετά ξεμπάρκαρε από τον *Κύκλωπα* και δούλεψε σα μούτσος σε πολλά εμπορικά πλοιάρια, που έκαναν το γύρο της Μεσογείου και έφταναν μέχρι την Κωνσταντινούπολη.

«Μάνα, μη μου κακιώνεις που έφυγα. Πολύ στενό το περιβάλλον για μένα. Με έπνιγε. Ήθελα να ταξιδέψω, να γυρίσω τον κόσμο, να γνωρίσω άλλα μέρη, άλλους ανθρώπους, άλλους πολιτισμούς.

Σε φιλώ, Νικολής»

Αυτά έγραψε της μάνας του, αρκετό διάστημα αφότου έφυγε στο λιγόλογο γράμμα που της έφερε ένας ναυτικός που ξεμπάρκαρε.

Έζησε τη ζωή του για τρία χρόνια μετακινούμενος με τα εμπορικά πλοία από μέρος σε μέρος, ανάλογα με τις παρέες και τα ενδιαφέροντα. Πέρασε από διάφορα λιμάνια της Αιγύπτου, της Μικράς Ασίας, της Ιταλίας, της Ισπανίας, της Γαλλίας, τη Αγγλίας.

Αρχικά έκανε όλες τις δουλειές, συνήθως του ποδαριού, συναναστράφηκε με όλων των κατηγοριών τους ανθρώπους και γνώρισε τον έρωτα στα λιμάνια που ξεμπάρκαρε. Ευαίσθητος, ανασφαλής και εύπιστος χαρακτήρας πολλοί τον εκμεταλλεύτηκαν. Άλλοι κατάλαβαν την αδυναμία του να στεριώσει μόνιμη σχέση. Άλλοι τον γνώρισαν όταν είχε τις κακές του. Άλλοι τον παρέσυραν να εθιστεί σε κακές συνήθειες. Έτσι ο Νικολής ο Καντηλοσβήστης δοκίμασε τα πάντα και πέρασε ατέλειωτες ώρες ευχαρίστησης και ψευδαισθήσεων με έρωτα, ποτό και χαρτιά.

Ταλαιπώρησε το σώμα και την ψυχή του. Προσπάθησε πολλές φορές αλλά ποτέ δεν μπόρεσε να τιθασεύσει τα πάθη και τις αδυναμίες του και ξανάπεφτε στα ίδια σφάλματα και στις ίδιες κακές συνήθειες.

Μόνο για τη δουλειά δεν έκανε εκπώσεις και παραχωρήσεις. Όπως και να αισθανόταν τη δουλειά κάθε μέρα δεν την έχανε. Τα είχε βρει σκούρα από την εποχή που έκανε δουλειές του ποδαριού, τότε που δεν είχε ούτε να φάει. Μετά απ' αυτό είχε βάλει μυαλό και δεν έμενε απένταρος.

Στο τελευταίο από τα λιγοστά γράμματα που αντάλλαζαν αραιά και που του έγραφε η μάνα του:

«Να έρθεις γιε μου, Νικολή, να σε παντρέψω. Θα πάρεις τη Βαγιανούλα. Τα έχουμε μιλήσει με τον πατέρα της τον Βιτώρη και τη μάνα της τη Κυραννιά και συμφωνούν. Δεν την έχεις γνωρίσει την κόρη γιατί γεννήθηκε μετά από σένα. Έλα το καλοκαίρι να κάνουμε και το γάμο. Να φας και το σκάρο, που θυμάμαι σου άρεσε. Σου γράφω και μαντινάδες για να καταλάβεις τον καμό μου, που λείπεις μακριά μας τόσα χρόνια. Μου τις ταίριαξε ο Ροδιός της Κυραννιάς, η αδελφή της νύφης, της Βαγιανούλας. Σε φιλώ και σε περιμένω. Η μάνα σου, Ευδοκούλα.

**Όλοι σου οι σιομάλικοι* ήρτασι* μαζεμένοι,
κι εχάιρουτον οι μάνες των κι εγώ 'μουν χολιασμένη,**

***μ' ας είσαι Νικολή καλά κι ας είσαι και μακριά μου,
θα 'ρθει καιρός που θα χαρεί κι εμένα η καρδιά μου.***

***Σε φιλώ με πόνο και σε περιμένω.
Η πικραμένη σου μάνα»***

Όταν έλαβε το γράμμα ο Νικολής ο Καντηλοσβήστης ξέσπασε σε λυγμούς από συγκίνηση. Είχε να ακούσει μαντινάδα από τα δεκαεφτά.

«Έφαγα τα νιάτα μου στις θάλασσες και στα βαπόρια. Πέρασαν πολλά καλοκαίρια και ήρθαν χειμώνες. Και τί κατάλαβα; Κολυμπώ πότε στα βούρκα και πότε στα κρυστάλλινα θαλασσινά νερά. Θα γυρίσω για λίγο στην Αρκάσα», σκέφτηκε με νοσταλγία.

Ούτε που έδωσε σημασία στα λόγια της μάνας του για την παντρεία.

«Μάνα, είμαι στον Πειραιά. Με συγκίνηση διάβασα τις μαντινάδες που μου έγραψες. Αποφάσισα να έρθω το καλοκαίρι. Έχω νοσταλγήσει να περάσω το δεκαπενταύγουστο στην πατρίδα.

Καλή αντάμωση, Νικ»,

Έτσι της έγραψε σε μια κόλλα χαρτί και το έδωσε σ' ένα νεαρό ναύτη, που θα ξεμπάρκαρε για την πατρίδα.

Η Ευδοκούλα πέταξε από τη χαρά της.

Αφού διάβασε και ξαναδιάβασε το γράμμα του Νικολή του Καντηλοσβήστη έβγαλε το συμπέρασμα ότι ο γιος της συμφωνούσε να παντρευτεί τη Βαγιανούλα.

«Ευδοκούλα, εσού μωρή ελωλάθης, έλα στα λογικά σου. Άσε να 'ρθει πρώτα ο γιος μας και μετά τον παντρολογάς», της είπε δυσαρεστημένος ο Χατζή Γιαννιός.

«Δεν θυμάσαι την ευχή που δώσαμε οι δύο οικογένειες τη μέρα που γεννήθηκαν ο Κομνηνός ο Τακτικός και ο Νικολής;» του απάντησε ερωτηματικά.

«Και τί σημαίνει αυτό; Ο Νικολής αλώνισε τον κόσμο κοντά δεκαπέντε χρόνια τώρα, αντί να αλωνίζει τις σπαρμένες πραούλες και να βόσκει στ' απλάδια τα προύατα* του πατέρα του. Και ξέρεις εσού τις υποχρεώσεις που μπορεί να 'χει εκεί που γύριζε;», της απάντησε με νόημα κλείνοντας το μάτι ο Χατζή Γιαννιός.

«Μα, δεν μου απάντησε αρνητικά, άρα θέλει να παντρευτεί», επέμενε η Ευδοκούλα.

«Η κεφαλή σου θέλει σπάσιμο, δεν μπορώ να σε παλεύω», της είπε μόνο.

Στους επόμενους μήνες η Ευδοκούλα καθάρισε το Μεγάλο Σπίτι, από τον πάτο μέχρι το ταβάνι. Έβαψε τους τοίχους, τα ράφια και τα τραπεζάνια. Έπλυne τα πιάτα και όλα τα στολίδια. Έπλυne, κόλληρε και σιδέρωσε την μαντήλα του στύλου. Έπλυne και σιδέρωσε τα χασένα με τις μπιμπίλες και τις μαντήλες που θα έστρωνε στα τραπεζάνια. Πόσο την ταλαιπώρησε το σίδερο με τα κάρβουνα! Έπρεπε να προσέχει να μην πέφτουν έξω στάχτες και κάρβουνα και κάψει τα στολίδια της!

«Όλα είναι τώρα στην εντέλεια», σκέφτηκε και κάλεσε τέσσερις γυναίκες για το στόλισμα.

«Το Μεγάλο Σπίτι περιμένει για το γάμο», είπε στον άντρα της.

Ξεχώρισε τις γυναίκες που θα καλούσε στα γλυκά και στους μεζέδες του γάμου.

Υπολόγισε τα ζώα που θα έσφαζαν για το τραπέζι του γάμου και σκέφτηκε τα φαγητά που θα μαγείρευαν. Υπολόγισε χοντρικά και τα έξοδα.

Από την άλλη οικογένεια, του Βιτώρη και της Κυραννιάς, δεν σχολιάστηκαν αρνητικά οι προετοιμασίες της Ευδοκούλας για το γάμο του πρωτογιού της.

«Ο πρωτογιός της θα παντρευτεί, καλά κάνει και ετοιμάζεται», κουρέττιζε η Κυραννιά στα σοκάκια με τις γειτόνισσες της.

Όσο για τη Βαγιανούλα περίμενε ψυχρά το γάμο της. Από τη μοναδική φωτογραφία που μου έδειξαν από ένα γάμο στην εκκλησία, όταν ο Νικολής ο Καντηλοσβήστης ήταν ακόμη έφηβος και στεκόταν κοντά στον παπά, όπου φαινόταν αμυδρά το πρόσωπό του, δεν μπόρεσε να καταλάβω αν μου προκάλεσε κάποιο ιδιαίτερο συναίσθημα ή όχι», σκεφτόταν ανόρεχτα.

Στις αρχές Αυγούστου ξεμπάρκαρε και πήγε στην Αρκάσα.

«Νικ, έτσι έχω συνηθίσει να ακούω το όνομά μου», τους είπε και έτσι θέλω να με φωνάζετε. Οι πρώτες ώρες μετά την άφιξη πέρασαν ευχάριστα μέσα σε κλίμα άλλοτε χαράς και άλλοτε συγκίνησης.

Όταν κατάλαβε τις προθέσεις της μάνας του για το γάμο και είδε τα ξέσκονα* και το στολισμένο Μεγάλο Σπίτι ξεφρενιάστηκε*.

«Εγώ δεν παντρεύομαι. Έχω συνηθίσει να ζω εργένης. Δεν θέλω κουμάντα στο κεφάλι μου. Κατάλαβες;», είπε στη μάνα του μετά από μικρές παύσεις πολύ εκνευρισμένος.

Τα βράδια κερνούσε όλους τους Αρκασιώτες και στα δύο καφενεία.

«Εγώ κερνάω σήμερα», τους είπε την παραμονή της Παναγίας και όλοι στην παρέα άρχισαν να πίνουν από το μεσημέρι. Δεν άργησαν να έρθουν και τα λυροτσάμπουνα*. Το απόγευμα οι άντρες ήθελαν και τις γυναίκες τους, είχαν καλοκεφιάσει.

«Πηγαίνετε να τους πείτε να 'ρθουν μαζί μας αμέσως», είπε κάποιος σε δυο κοπελιάρους.

«Δεν λωλαθήκαμε ακόμη να φέρουμε τις γυναίκες μας στα καφενεία, να πάμε σπίτι σου», απάντησαν οι πιο νηφάλιοι.

Έτσι πήγαν στο σπίτι του ενός απ' αυτούς και μαζεύτηκαν και οι γυναίκες τους. Κόσμος πολύς, δεν χώραγαν στην αυλή του σπιτιού. Το κέφι άναψε και έμεινε άσβηστο μέχρι αργά τα μεσάνυχτα. Οι άντρες κρατούσαν, σιγόπιναν και σιγότρωγαν. Οι γυναίκες όμως μπουχτίσαν το φαΐ, ζαλίστηκαν από το κρασί και σταμάτησαν να πίνουν. Μία, μία σηκωνόταν να το σκάσει. Την προλάβαιναν και την γύριζαν με το ζόρι πίσω στη θέση της.

«Δεν το θέλετε; Δικό σας είναι!», τους έλεγαν. Με χέρια που τρέμανε τους άνοιγαν την πουκαμίσια και έριχναν το κρασί από το λαιμό στο στέρνο τους.

Μετά τα μεσάνυχτα με τη συνοδεία των λυροτσάμπουνων αποφάσισαν να κάνουν καντάδα. Χτυπούσαν τις πόρτες και περίμεναν να τους ανοίξουν, τραγουδώντας τρικάντουνες* μαντινάδες. Οι οικοδεσπότες τους κερνούσαν κρασί και μεζέδες.

Ο Νικ ο Καντηλοσβήστης είχε στο νου του να μη μεθύσει. Οι γιατρός στην Αγγλία τον είχε προειδοποιήσει να μην το παρακάνει με το ποτό.

«Λίγο, αραιά και πού, να πίνεις και πάντα με φαΐ. Δεν είσαι αλκοολικός, αλλά είσαι κοντά. Να προσέχεις λοιπόν στο μέλλον αν θέλεις να χαιρέσαι τη ζωή. Από σένα εξαρτάται», του είχε τονίσει ο γιατρός και το θυμόταν καλά αυτό.

Εκείνο το βράδυ είχε έρθει στο κέφι και διασκεδάζε. Καλοψύχισε. Ευφράνθηκαν τα σωθικά του. Ξύπνησαν στη μνήμη του παλιά γλέντια που τα παρακολουθούσε μικρός, χωρίς να πίνει. Το ένα κομμάτι από το πολυκαιρισμένο σεντόνι της νιότης του άνοιξε και βγήκαν οι αναμνήσεις από τα περασμένα και το άλλο κομμάτι κουκούλωσε τη ζωή που έκανε στα βαπόρια και την έβαλε σε λήθαργο.

Η καντάδα συνεχίστηκε όλη τη νύχτα. Ξημερώματα έφτασαν στο σπίτι του Βιτώρη και της Κυρανιάς. Τραγουδούσαν μερικές μαντινάδες, χτύπησαν τη πόρτα και περίμεναν, αλλά κανείς δεν τους άνοιξε. Τότε πείσμων, έδωσαν μια στη πόρτα, την έσπασαν και μπούκαραν μέσα.

Από κείνη την ημέρα όλοι άνοιγαν με την πρώτη μαντινάδα στους κανταδόρους και μάλιστα με περίσσεια ψεύτικη ευχαρίστηση.

Η Βαγιανούλα μετά τη φασαρία κατέβηκε τα ξύλινα σκαλιά της μουσάντρας* μισοκοιμισμένη και ατάραχη, χωρίς να ρίξει ούτε μια ματιά στη σπασμένη πόρτα.

«Που είναι μωρή η μάνα σου και ο πατέρας σου», τη ρώτησαν.

«Πάνε στον κούμο* να σφάξουν δυο πούλες*. Δε θα αργήσουν», τους αποκρίθηκε αγουροξυπνημένη.

«Να μας τις κάνεις σούπα», της είπαν επιτακτικά.

«Ξεζαλάτε με! Δεν έχω πούλες! Άμα έρθει η μάνα μου να σας τις βράσουμε», τους είπε μαχμουρλίδικα η Βαγιανούλα.

«Βρε Νικ, αυτή είναι η νύφη, η Βαγιανούλα, που θέλει η μάνα σου να σε παντρέψει», άκουσε κάποιον δίπλα του να του ψιθυρίζει στ' αφτί.

Στην αρχή δεν κατάλαβε. Μόλις άκουσε το όνομα κάτι του θύμισε.

Τη Βαγιανούλα την είχε προσέξει νωρίτερα καθώς κατέβαινε τα σκαλιά της μουσάντρας. Αρχοντική περπατησιά. Πρώτα-πρώτα είδε τη γερανή χάντρα που είχε περασμένη με μια μίχιν* στο αριστερό της πόδι. Ήρεμη από γεννησιμιού της και χαλαρή, παρά το βίαιο ξύπνημα. Με πρόσωπο βελούδινο και άσπρο, άφθαρτο και γαλήνιο, όχι σαν το δικό του που είχε σουφρώσει και είχε γεμίσει μαύρα στίγματα από τις καταχρήσεις.

Μετά το ψιθύρισμα του διπλανού του παρακολουθούσε τη Βαγιανούλα συνέχεια, δεν την έχασε ούτε στιγμή από τα έμπειρα μάτια του.

«Μέχρι να έρθουν οι πούλες βράσε μας τραχανά», άκουσε δίπλα του την ίδια φωνή, αλλά τώρα δυνατά και επιτακτικά να απευθύνεται στη Βαγιανούλα.

«Το φετινό τραχανά τον έχουμε στο στάβλο, δεν ξεράθηκε ακόμη. Από τον περσινό έμεινε μόνο ένα κουστούι*. Πώς να χορτάσετε τόσα κεφάλια; Δεν χορταίνετε», τους απάντησε η Βαγιανούλα, χωρίς να σηκώνει αντίρρηση. Βαριόταν να ανάψει και φωτιά πρωί-πρωί.

«Γνήσια γυναίκα, αληθινή στους τρόπους της, αυθόρμητη, χωρίς φτιασίδια, ήρεμη, ξέρει να βάζει τους ανεπιθύμητους στη θέση τους, έχει ένα

απροσδιόριστο τρόπο να σε ελκύει. Μια τέτοια γυναίκα ταιριάζει στο χαρακτήρα μου», συνέχισε τις σκέψεις του, αλλά χωρίς άλλες προεκτάσεις ο Νικ ο Καντηλοσβήστης.

Η καντάδα κράτησε μέχρι που βγήκε ο ήλιος, και γύρισε σπίτι του ανακουφισμένος από το ξέσπασμα του γλεντιού και πονοκεφαλιασμένος από το κρασί. Ύστερα από λίγο άρχισε να χτυπά το κεφάλι του στον τοίχο και να φωνάζει:

«Μόνο η κεφαλή μου, μόνο η κεφαλή μου, αυτή μόνο τα φταίει, αυτή μόνο τα φταίει!».

Στα μισά της βδομάδας, την Τετάρτη, ξαναμαζεύτηκαν και άρχισαν πάλι το κρασί. Αυτή τη φορά τα πίνανε οι παλιοί ομήλικοι. Όλοι τους παντρεμένοι με μεγάλα παιδιά. Το θέμα συζήτησης ο Νικ και η Βαγιανούλα.

«Παντρέψου την βρε, είναι η πιο ήσυχη, η πιο φρόνιμη κόρη και η καλύτερη νοικοκυρά», του είπαν όλοι, ο καθένας με το δικό του τρόπο.

Κοντά μεσάνυχτα πήγαν όλοι μαζί στο σπίτι του. Ξύπνησαν τον Χατζή Γιαννιό και την Ευδοκούλα για να τους τρατάρουν μεζέ και κρασί. Ήπιαν και γλέντησαν με την κούπα τη Μονεμβασιά.

Αν και ήταν όλοι μισομεθυσμένοι, η Βαγιανούλα έγινε το αποκλειστικό θέμα της κουβέντας τους και ο Νικ ο Καντηλοσβήστης αποφάσισε να την παντρευτεί, αλλά δεν υπολόγισε μάλλον τις συνέπειες.

Αμέσως έπαιξαν οι τουφεκιές για να μάθει ο κόσμος το νέο αντρόγυνο που έγινε.

Η Ευδοκούλα κόντεψε να πετάξει από τη χαρά της.

Η υπόλοιπη νύχτα, μέχρι να ξημερώσει, είχε ώρες εβδομήντα πέντε, σα να πέρασαν πάνω από τρία μερόνυχτα.

Όλοι μαζί πήγαν στο σπίτι του Βιτώρη και της Κυραννιάς, τους ξύπνησαν, καθόρισαν την ημερομηνία του γάμου και συζήτησαν για τις λεπτομέρειες. Συμφώνησαν για την προίκα και έστειλαν παραγγελιά του γραμματικού να έρθει το απόγευμα για το προκοχάρτι.

Ο γάμος του Νικ του Καντηλοσβήστη και της Βαγιανούλας που έγινε σε λιγότερο από τρεις μέρες, την Κυριακή το μεσημέρι, έμεινε χαραγμένος στη μνήμη όλων. Γάμος από τους λίγους, όλα πλούσια, φαγητά, κρασί, μαντινάδες και ο πάνω χορός τρικούβερτος.

Η Κυραννιά τη Δευτέρα το απομεσήμερο, μετά το γάμο, καθόταν στον πάτο της αυλής της και μοιρολογούσε. Αναμαλλιασμένη, είχε λύσει τα μαλλιά της και τα τραβούσε.

«Ω, την άτυχη, τη Βαγιανούλα μου. Ω, ώχουτα, κακό που μας βρήκε. Που φταιίξαμε Θεέ μου και μας τιμώρησες πάλι τόσο σκληρά;».

Το ίδιο βράδυ δεν τόλμησε να ρωτήσει τη Βαγιανούλα για την πρώτη νύχτα του γάμου τους. Τη ντρεπόταν. Τη ρώτησε μόνο για την ώρα που έφυγε από το σπίτι ο άντρας της.

«Δεν θυμάμαι μάνα, όλα έγιναν τόσο γρήγορα, μάλλον προς τα ξημερώματα. Εγώ ξάπλωσα γιατί ήμουν τόσο κουρασμένη, αλλά δεν μπόρεσα να ησυχάσω», της απάντησε η κόρη της.

«Δεν σου είπε κάτι πριν φύγει; Για προσπάθησε να θυμηθείς», τη ρώτησε χαλαρά και δέθεν αδιάφορη η Κυραννιά.

Η Βαγιανούλα μετά από μικρή σκέψη είπε στη μάνα της:
«Το μόνο που με ρώτησε ο Νικ είχε να κάνει με τα παιδιά».
«Ποια παιδιά, τί παιδιά;», ρώτησε τώρα με ενδιαφέρον και νεύρο η μάνα της.
«Να, με ρώτησε αν μ' αρέσουν τα παιδιά και αν θέλω να κάνουμε παιδιά».
«Κι εσύ τί του απάντησες;»
«Αν μ' αρέσουν τα παιδιά; Τα λατρεύω, θέλω να κάνουμε πολλά παιδιά, αυτό του είπα και τίποτε άλλο».

Έτσι είχε απαντήσει η Βαγιανούλα την πρώτη νύχτα του γάμου τους στον άντρα της.

Αυτός μόλις άκουσε τα λόγια της, σα να τον ξεκουκούλωσε το πολυκαιρισμένο σεντόνι που είχε σκεπάσει όλα τα γεγονότα των τελευταίων ημερών και ξύπνησε από το όνειρο που είχε ζήσει. Κούνησε δεξιά και αριστερά το κεφάλι του και τότε άρχισε να σκέφτεται τα προβλήματα υγείας και τις ιδιαιτερότητες που είχε και συνειδητοποίησε τις πράξεις του.

«Τι μπλέξιμο, Θεέ μου», μουρμούρισε και του ήρθε πάλι να χτυπήσει το κεφάλι του στον τοίχο.

«Βγαίνω για λίγο έξω να πάρω αέρα, νοιώθω ζαλισμένος, με πείραξε μάλλον το κρασί, εσύ κοιμήσου», είπε της Βαγιανούλας μετά από λίγο και βγήκε από το σπίτι πριν ξημερώσει.

Τα λόγια της για τα παιδιά τον είχαν συγκλονίσει. Συγκρούστηκαν μέσα του ένα σωρό διαφορετικές σκέψεις, προβλήματα και επιθυμίες.

Του άρεσε η Βαγιανούλα σα γυναίκα και δέχτηκε να την παντρευτεί. Παρασύρθηκε όμως, δεν έπρεπε να το κάνει. Μετά δεν είχε υπολογίσει ότι ο γάμος μπορεί να έφερνε παιδιά και η Βαγιανούλα του είπε την επιθυμία της, αλλά αυτός δεν έπρεπε να κάνει παιδιά.

«Πώς να την κάνω ευτυχισμένη, αφού δεν μπορώ να την ικανοποιήσω;», είχε σκεφτεί με απόγνωση. Έτσι, εντελώς αυθόρμητα, πήρε δραματικές αποφάσεις και βιαζόταν να τελειώνει πριν ξημερώσει. Περιπλανήθηκε στα άδεια σοκάκια. Πέρασε από το σπίτι της μάνας του και πήρε από το σαμάρι την τριχιά του γάρου*. Δεν έτυχε να τον δει κανείς.

Πήγε στο Παλιόκαστρο. Την μια άκρη της τριχιάς την έδεσε σε μια κοτρόνα και την άλλη στη μέση του. Έδωσε μια της κοτρόνας και μαζί της χάθηκε κι αυτός.

Η θάλασσα κατάπιε την κοτρόνα, την τριχιά και τον Νικ τον Καντηλοσβήστη, παρασέρνοντας στο βυθό την ανίατη αρρώστια και τις κακές του συνήθειες.

«Καλά σου είναι Νικολή, ήσουν η πιο τραγική φιγούρα της μάνας μου. Μπες πάλι μέσα στο σακούλι και κάτσε καθιστός για να σε παίρνει», σκέφτηκε ο Μιχάλης Ακριβός κι έκλεισε το σακούλι. Ο Νικολής πήρε το μήνυμα και ζάρωσε.

9. Ο Ροδιός και το Κουτσό Τελώνιο

Ο Μιχάλης Ακριβός μόλις είχε στρίψει την καμπή του χωματένιου μονοπατιού και αντίκρισε από μακριά την Αρκάσα.

«Πόση ομορφιά και συμμετρία! Τί λαμπρότητα στον ορίζοντα! Τόσο ευχάριστη εναλλαγή του τοπίου! Εμ, η ποικιλία χρωμάτων! Και τί ανάλαφρη θάλασσα στρωμένη με απάτητο γαλάζιο χαλί! Ο Τιτάνας είχε έμπνευση όταν την ζύμωσε, την έπλασε και την στόλισε, όπως στολίζουν τα ψιλοκούλουρα* του γάμου!», σκεφτόταν καθώς βάδιζε και η ματιά του έπεσε τώρα στο καμπαναριό που δέσποζε και ξεχώριζε κατάλευκο στη μέση της Αρκάσας!

«Αλλά εγώ σήμερα φεύγω. Λες να μου τα κάνει επίτηδες ο καιρός για να ζηλεύω ή θέλει να μου αφήσει καλή ανάμνηση;», αναρωτήθηκε και ετοίμασε πάλι το σακούλι.

Τώρα ήρθε η ώρα του Ροδιού, άρχισε να θυμάται τη δεύτερη κόρη του Βιτώρη και της Κυρανιάς και προσπάθησε να τη βγάλει από το σακούλι. Άδικος ο κόπος του. Οχτώ άντρες την τραβούσαν από οχτώ διαφορετικά σημεία του σώματός της και δεν την άφηναν να βγει. Ο Μιχάλης δεν ήξερε τί να κάνει. Τα είχε χάσει. Από την δύσκολη θέση τον έβγαλε η ίδια ο Ροδιός, που πήρε το λόγο.

«Μόνο οι δύο άντρες που παντρεύτηκα κανονικά θα βγουν, οι έξι δεν πιάνονται γιατί τους πήρα από ανάγκη για το καλό τους, επειδή ήταν χήροι», είπε και όλοι υπάκουσαν στις προσταγές της.

«Σκοτεινίασε η λαμπερή μέρα από τη μαυρίλα της», σκέφτηκε μόλις την είδε.

Ο Ροδιός, η αδελφή της Βαγιανούλας, βγήκε γλεντζού και χορευταρού, και εντελώς αντίθετος χαρακτήρας από την αδερφή της. Αδιάφορη και τεμπέλα για τις καθημερινές δουλειές και το μαγείρεμα. Διακρινόταν μόνο για την τάξη και την καθαριότητα στα σπίτια της. Όταν ήθελε όμως μεταμορφωνόταν σε άγγελο της νοικοκυροσύνης και τζίνι που βρισκόταν παντού, όποτε τη χρειαζόντουσαν, αλλά μόνο στις ξένες κουζίνες και για ξένες δουλειές. Δεν υπήρχε γάμος ή βάφτιση ή γιορτή ή πανηγύρι που να μην την καλέσουν στα γλυκά και στους μεζέδες. Το μυαλό της μπορούσε να σκεφτεί τα πιο πρωτότυπα πράγματα.

«Θα ρίξουμε και μια στάξη* μοσχοκάρυδο στις Πασχαλινές τούρτες».

«Να ρίξουμε καβουρδισμένα καρύδια και αμύγδαλα, εκτός από το σησάμι, στη σησαμόμελη* του γάμου».

«Θα ρίξουμε λίγο λάδι στη ζύμη για τις μακαρούνες, γίνονται πιο μαλακές».

«Να πασπαλίσουμε το κρεμμύδι για την τσίκνωση* με λίγο αλεύρι, γιατί έτσι γίνεται πιο τραγανή. Δεν ξέρω, θ' αρέσει άραγε σε όλους;».

«Θα βάλουμε λίγο λάδι παραπάνω στη ζύμη για τα αλαχανοπίτια*, για να γίνει πιο αφράτη. Έχετε σκεφτεί ότι τα αλαχανοπίτια έχουν πάνω από δεκαπέντε διαφορετικά υλικά;», τις τρέλαινε όλες με τις ιδέες και τις παρατηρήσεις της.

Αστείρευτο σε πρωτοτυπίες το μυαλό του Ροδιού. Απαραίτητη σαν ταιριαστό συμπλήρωμα στις παρέες των καλονοικοκυρών.

«Με, για πες μας τώρα, μωρή Ροδιέ, γιατί δεν μαγειρεύεις στο σπίτι σου;» την ρωτούσαν αυτές.

«Δεν μ' αρέσει, βαριέμαι, κάνω μια βόλτα και όπου βρω στρωμένο τραπέζι κάθομαι και τρώω. Πιο καλά μου φαίνεται έτσι», τους απαντούσε με ειλικρίνεια.

Διακρινόταν για την καθαριότητα στο σώμα και στα ρούχα της. Παράβγαινε με τη νύφη της τη Βενετσιάνα. Όποτε την έβλεπες, νόμιζες πως μόλις είχε φορέσει το σάκο και την πουκαμίσια της.

Αλλά δεν φόρεσε τσεμπέρι ποτέ της. Το ξύλο που έφαγε από τη μάνα της δεν την έκαμψε.

«Ξεζάλισε με, εγώ τη κεφαλή μου τη θέλω ελεύθερη. Δεν μου ταιριάζουν τα τσεμπέρια. Νομίζω με το τσεμπέρι η κεφαλή μου θα παίξει*. Είναι σα να έχω γύρω-γύρω ένα σιδερένιο μεταλλικό κύλινδρο, που με σφίγγει σα μέγγενη», έλεγε με πείσμα στη μάνα της.

Ο χαρακτήρας της ήταν το κυρίαρχο θέμα συζήτησης για πολλά χρόνια. Δεν ήξεραν τίνος έμοιασε. Έψαχναν στα βάθη των προγόνων της, αλλά δεν βρήκαν κανένα.

«Δεν πέρασε από δω τέτοιος χαρακτήρας», υποστήριζαν οι γεροντότεροι.

«Μην κουράζεστε να ψάχνετε. Ίδιος και απαράλλαχτος χαρακτήρας γεννήθηκε και έζησε στην πατρίδα του πατέρα μου, του Κομνηνού του Ταχτικού του Καστρινού. Μου το εκμυστηρεύτηκε ο ίδιος, μία θεία του ήταν όπως το Ροδιό», τους είχε πει ο Βιτώρης.

Τον Ροδιό την παντρέψανε στα δεκαπέντε με ένα Τούρκο σακάτη τον Σουλεϊμάν, το Κουτσό Τελώνιο.

«Δεν ξέρω που κοίταγαν ο Βιτώρης και η Κυρανιά και της διάλεξαν αυτόν τον ανάλατο, τον χτικιάρη, που είναι λίγα τα ψωμιά του. Κρίμας την κόρη», τους κουτσομπόλευαν όλοι. Μάλιστα δεν παρέλειψαν να στιγματίσουν το γεγονός με την περιπαιχτική μαντινάδα:

Άκουσα πως αγάπησες κανένα κυπαρίσσι,
μ' βρήκες αγριοπλάτανο, γρήγορα θα μαδήσει

Ο Σουλεϊμάν, το Κουτσό Τελώνιο, ήταν αδικημένος από τη φύση, κοντός με μεγάλα πεταχτά αυτιά και ξεχειλωμένα προς τα έξω, υγρά και κόκκινα χείλη, που δεν στέγνωσαν ποτέ από τα σάλια. Επειδή το ένα του πόδι ήταν πιο κοντό από το άλλο το έσερνε και περπατούσε κουτσαίνοντας. Τα χέρια του, ασυνήθιστα μακριά για το ύψος του, έφταναν σε όρθια στάση μέχρι τα γόνατά του. Όταν περπατούσε στήριζε το ένα του χέρι στο μπούτι του καλού ποδιού του, ενώ το άλλο χέρι πηγαινοερχόταν σαν αεικίνητο εκκρεμές.

«Αφότου με πάντρεψαν μαζί σου, σα να μπήκα στο μνήμα, σα να πέθανα, έπαψα να υπάρχω», του έλεγε από την πρώτη μέρα του γάμου τους με σκληρότητα και αυθάδεια.

Δεν έκαναν παιδιά, παρόλο που της είχε πει μόλις παντρεύτηκαν:

«Ο άντρας κάνει παιδιά μέχρι να αντέχει να σηκώνει ένα σακί άχερα».

Μετά από οχτώ χρόνια γάμου ο Σουλεϊμάν, το Κουτσό Τελώνιο πέθανε και τα ανεκδήλωτα αισθήματα και οι ανεκπλήρωτες επιθυμίες του Ροδιού για το αντρικό φύλο θέριασαν μέσα της.

Άλλο που δεν ήθελε. Νέα κοπέλα, αλλά ωστόσο ώριμη, χωρίς την καταπίεση της ανύπαρκτης επί τόσα χρόνια συζυγικής ζωής, κοινωνική και χωρίς παιοκούλουκα*, αποφάσισε να δώσει τέρμα στη μιζέρια του μαρτυρίου που πέρασε.

«Πρέπει κάτι να κάνω για να μη με φάει ζωντανή το θειό των επιθυμιών μου. Αλλά τι;», αναρωτιόταν και έψαχνε να βρει λύση. Δεν άργησε να τη βρει. Ο πρώτος άντρας που χήρεψε της ζήτησε να μείνουν μαζί και δέχτηκε. Αυτή ήταν η αρχή. Μόλις βαρέθηκε τον πρώτο σπίτωσε άλλον και όταν βαρέθηκε κι αυτόν, ή κι όταν της γυάλιζε κάποιος άλλος, τον άλλαζε. Έτσι από τότε μάζεψε με φιλευσπλαχνία έναν-έναν όλους όσους χήρευαν που της γυάλισαν. Μέσα σε εννιά χρόνια έζησε με έξη άντρες κάθε ηλικίας και χαρακτήρα.

«Είμαι πονόψυχη και γι' αυτό, τους λυπάμαι που χηρεύουν, έχω κι εγώ παρέα. Δεν κάνω κάτι κακό», απαντούσε σ' όσες την ρωτούσαν κατάμουτρα.

Η μαντινάδα που της ταίριαζαν ήταν χαρακτηριστική:

Ροδιέ μου μαυροτσούκαλο, της Σαντορίνης πέτρα,
κανένας δεν σου ρίζεται*, γιατί δεν έχεις μέτρα

Με τους χήρους ζούσε στο φτωχικό της σπήλιο ή στη καλοδιατηρημένη κουζίνα, το καλό της σπίτι, όπως την έλεγε.

Ένα δωμάτιο ήταν όλο-όλο το καλό της σπίτι, αλλά είχε το κολαΐ της. Το τζάκι για το μαγείρεμα. Έναν υπερυψωμένο σοφά με δύο μικρά σκαλοπάτια για να ανεβαίνεις. Τα τραπεζάνια* στην άκρη του σοφά, για προστασία και στόλισμα. Τα ράφια γύρω-γύρω ψηλά στον τοίχο με πολλά στολίδια. Πολλά σκεύη για το μαγείρεμα κρεμασμένα με τάξη στη μια πλευρά του τζακιού.

Για το σπήλιο της όμως, που βρισκόταν στους πρόποδες ενός λόφου στου Καουρή*, καυχιόταν πιότερο από το καλό της σπίτι. Πάντα φρεσκοσκουπισμένος και καθαρός με πατημένο το χώμα του πάτου. Στα πλαϊνά του σπήλιου δεν έβρισκες ούτε πετραδάκι να εξέχει, αλλά ούτε και μπόσικα χώματα να πέφτουν και να λερώνουν τον πάτο. Ο σπήλιος είχε και αυλή με μάκελλο*, που ένας από τους χήρους είχε φτιάξει με σανίδες για να περιφράξει την αυλή.

Ανάλογα με την εποχή και τις ανάγκες έμενε για μεγάλο διάστημα κάθε χρονιά στο σπήλιο της. Τα ελάχιστα αντζιά* που είχε για μετακόμιση, ένα τηγάνι, τρία κουτάλια, τρία περόνια*, ένα μαχαίρι, δύο αλλαξιές ρούχα, μια κεντερή*, δύο χράμια, τέσσερα πολυκαιρισμένα σεντόνια, ένα σταμνί για το νερό και έναν κάτη*, τα φόρτωνε όλα στο γάρο και μετακόμιζε στο καλό της σπίτι, όποτε πάλι το απαιτούσαν οι ανάγκες και οι άντρες της.

Στου Καουρή μαζευόντουσαν πάνω από δεκαπέντε γυναίκες κάθε πρωί από όλους τους στάβλους γύρω-γύρω. Ξυπνούσαν σκοτεινά και περπατούσαν πάνω από μισή ώρα δρόμο να βρεθούν όλες μαζί να κουρεττίσουν.

Ο Αλί Ψαρής προεστός επί Τουρκοκρατίας έχαιρε της εκτίμησης όλων. Αεικίνητος, χωρατατζής, φιλικός και καταδεχτικός με όλους, δίκαιος στις διενέξεις των βοσκών και των γεωργών, αμερόληπτος και αποφασιστικός στην απόφαση του μπεξή* για τις φαγωμένες καλλιέργειες, αποτελούσε στήριγμα για τους απλούς ανθρώπους του μόχθου. Όλοι του είχαν εμπιστοσύνη.

Τα είχε καλά με τους αλλόθρησκους που διοικούσαν από τη Ρόδο και την Κρήτη και δεν παρέλειπε να τους στέλνει τις ευχές του για υγεία και μακροημέρευση.

Βοηθούσε τους γεωργούς στο θέρος και στο μάζεμα της ελιάς, στο αλώνισμα, στο αλετουργιό*, στον τρύγο και στο πάτημα των σταφυλιών, πήγαινε με τους βοσκούς και τους έκανε παρέα στις πραούλες. Όλα αυτά τα έκανε με το αζημίωτο βέβαια, αφού από το σπίτι του δεν έλειπαν ούτε το αλεύρι, ούτε το λάδι, ούτε το βούτυρο, ούτε τα μανούλια, ούτε το κρασί, ούτε τ' ασκάδια* και οι σταφίδες.

Ψαράς στο επάγγελμα προμήθευε τους βουνίσσιους με παστές σαρδέλες και φρέσκα ψάρια.

«Εψές τα ψάρια εστραβώθησαν και έπεσαν πάνω στα δίχτυα μου, πάρτε δράκαινες, ορφούς*, φαγκριά, μελανούρια, όλα περασμένα από το κεφάλι με τα βρούλα*», τους έλεγε, καθώς τους τα μοίραζε.

Κοινωνικός και ομιλητικός συμμετείχε στα χοροστάσια, στα πανηγύρια και σε όλες τις χαρές και λύπες τους. Λάτρης της παράδοσης, άριστος χορευτής και προικισμένος στο ταίριασμα των μαντινάδων, δεν υπήρχε γλέντι, που να μην είναι παρών.

«Δεν λείπει ο Μάρτης από την Σαρακοστή, σε λίγο θα αναφανεί», έλεγαν όταν καθυστερούσε.

Είχε όμως και την αρνητική πλευρά στο χαρακτήρα του. Στο κουτσομπολιό ήταν χειρότερος και από την πιο κουρεπτού γυναίκα και δεν του έβγαλαν τυχαία τη μαντινάδα:

Αγριοσφουγγάρα του γιαλού, του καϊκιού κουβέρτα,
απού γυρίζεις το χωριό και κάνεις τα κουρέττα

Που τον έχανες, που τον έβρισκες με τις γυναίκες. Όπου μαζεύονταν γυναίκες ξεπεταγόταν σαν τον φάντη μπαστούνι. Ο Αλί Ψαρής πάντα παρών. Δεν του ξέφευγε κανένα νέο.

«Τίαν είπες;», «πού», «πότε», «ποιος», «έτσι ά», «τία λέεις μωρέ τώρα», «άστα να πάνε», «Βαβέλ θα γίνουμε σε λιγάκι», «στο μέλλον οι άνθρωποι θα ζουν σαν του Χατζή Γιαννιού τα προύατα* (δηλαδή θα διαλέγουν ελεύθερα τους ερωτικούς τους συντρόφους)», ήταν μερικές από τις χαρακτηριστικές φράσεις που χρησιμοποιούσε σχεδόν κάθε μέρα στα κουρέττα των γυναικών.

Ένα πρωί, την ημέρα του Αγίου Μάμα, που τα νέα ήταν πολλά και ενδιαφέροντα, δεν κατάφεραν να τελειώσουν νωρίς για να προλάβουν και την εκκλησία. Είχαν και δρόμο πολύ. Τους έπεφτε λίγο μακριά από του Καουρή ο Αϊ Μάμας.

«Μεγάλη η χάρη του, αλλά θα κάνω εγώ τη λειτρηά σήμερα. Ο Θεός να μας συγχωρέσει», τους είπε ευλαβικά ο Αλί Ψαρής και άρχισε:

Όλες οι Καουριώτισες, πριχού να βγει ο ήλιος,
Ειπάσι να λειτρηθούν* εις του Ροδιού το σπήλιο

Το Άγιο Ευαγγέλιο με ευλάβεια διαβάζει η Ριάθη,
κι έχουν και τον Αλί Ψαρή, να ψάλλει το πεντάρφη

Όλες σταυροκοπήθηκαν, ζήτησαν από τον Αϊ Μάμα να τις συγχωρήσει και συνέχισαν τα κουρέττα.

Ο όγδοος και τελευταίος άντρας του Ροδιού ήταν ο Αλί Παχουλής, ντόπιος Αρκασιώτης.

«Άκου να σου πω αν θέλεις να έχουμε καλή ζωή, τέρμα τα κουτσομπολιά και τα πάρε δώσε με τις φιλενάδες. Αρκετά ξεπουρδούλεψες* να πούμε...», της μίλησε στη γλώσσα της πιάτσας, μόλις αποφάσισε να την παντρευτεί.

«...από δω και πέρα τελείωσαν αυτά που ήξερες, εγώ θα αποφασίζω», συνέχισε και σα λαϊκός στιχουργός της είπε τη μαντινάδα:

Σαν θέλεις να 'σαι αρχηγός και να βαστάς τιμόνι,
να βάλω 'γω τη βράκα σου κι εσύ το παντελόνι

Ο Ροδιός δέχτηκε. Τα είχε ζήσει και τα είχε μπουχτίσει όλα.

Κακάσχημος, κοιλιαβράς*, γεροντοπαλίκαρα, αλλά νοικοκύρης, καλοφαγάς και καλοπληρωμένος στη δουλειά του, ήταν βοηθός του Ομάρμπεη. Μάζευε τους τακτικούς και έκτακτους φόρους από τους Καρπάθιους για λογαριασμό των Τούρκων.

Με τον Αλί Παχουλή απέκτησαν τον Αθανάση τον πρωτογιό, τον Κομνηνό, δύο κόρες τη Φινιά και το Γαρέφαλλο και τελευταίο τον Λιο.

Ο Ροδιός πρωτοτύπησε και στο όνομα της πρωτοκόρης της.

«Βγήκε μια Κυρανιά μέχρι τώρα. Πόσες Κυρανιές πια να βγούνε; Εμένα η κόρη μου είναι όμορφη σα ζωγραφιά και θα την πω Φινιά», είπε στη μάνα της αποφασιστικά.

Από τις κόρες της η πρωτοκόρη, η Φινιά, πήρε την ομορφιά και την αρχοντιά του Ροδιού όταν χόρευε και τραγουδούσε και την νοικοκυροσύνη του πατέρα της. Το Γαρέφαλλο ήταν άσχημη και είχε άσημα χαρακτηριστικά. Έμοιασε του πατέρα της. Το μόνο ελκυστικό πάνω της ήταν τα λαμπερά μαύρα κατσαρά μαλλιά της. Της άρεσε το φαΐ και δεν άργησε να φουσκώσει και να φαρδύνει. Βγήκε ακαμάτρα, χοντρή και κουτσομπόλα. Ένα κακέτυπο του Ροδιού και του Αλί Παχουλή.

Ο Αθανάσης πήρε όλα τα καλά και από τους δύο, καθώς και τη θέση του πατέρα του.

Ο Κομνηνός βγήκε μαυροτσούκαλο σαν τη μάνα του.

Ο τελευταίος γιος βγήκε ξανθός, κόκκινος και καλόβολος, πήρε την ομορφιά και τη ζεστασιά του ήλιου και γι' αυτό τον είπε Ηλιοφίλητο και τον φώναζε Λιο, αλλά δεν πήρε ούτε ένα πράσινο φύλλο από τον πατέρα και τη μάνα του.

10. Ο Αλί Ψαρής ο κουρεττάς

Πριν προλάβει ο Μιχάλης Ακριβός να φυλάξει το Ροδιό και τους άντρες της ξεπετάχτηκε από το σακούλι του ο Αλί Ψαρής.

«Τώρα είναι η σειρά μου. Θα σας φανώ και πολύ χρήσιμος, θα σας λύσω το μυστήριο του κάστρου του Κομνηνού του Τακτικού του Καστρινού!», φώναξε και αμέσως ξεγλίστρησε έξω μόνος του, με την ίδια ευκολία που έβγαζε τα ψάρια από το γιαλό.

«Ωχ Θεέ μου, δεν ξέχασε την παλιά του τέχνη! Κουρεττάς ακόμη και τώρα, τον τρώει η γλώσσα του, όπως στα νιάτα του!», σκέφτηκε ο Μιχάλης, αλλά όταν τον άκουσε είχε περιέργεια να μάθει τα μυστικά του κάστρου. Είχε πολλά ερωτηματικά από τις διηγήσεις της Σταματούλας.

«Ε, λοιπόν, ο Κομνηνός ο Τακτικός ο Καστρινός κρατούσε από βασιλική γενιά και στην πατρίδα του έμενε σε κάστρο μαζί με την οικογένειά του και πολλούς υπηρέτες. Είχαν αγαπηθεί παράφορα και είχαν κλεφτεί με μια όμορφη γυναίκα, κόρη δούλας, επειδή οι γονείς του δεν συμφωνούσαν να την παντρευτεί. Η γυναίκα που έκλεψε ήταν αδελφή του από άλλη μάνα και γνωρίστηκαν τυχαία! Κανείς τους δεν το ήξερε! Τον πρώτο καιρό την πήρε για λίγο στο σφουγγαράδικο, αλλά δεν ήθελε να την αποχωριστεί και την κράτησε μαζί του. Πέρασε, μαγεύτηκε από την Αρκάσα και ρίζωσε εκεί! Μαθημένος να ζει σε κάστρο είχε σκοπό να χτίσει και στη νέα του πατρίδα ένα μικρότερο. Όταν έχτισε το κάστρο τη μετέφερε εκεί. Είχαν κάνει και ένα γιο, που τον μεγάλωνε μόνη της στο κάστρο. Αλλά ο γιος τους γεννήθηκε τυφλός και παράλυτος. Η γυναίκα δεν ξαναβγήκε στον κόσμο! Κλείστηκε για πάντα στους τέσσερις τοίχους του κάστρου!»,

«Αφού ο γιος μας δεν βλέπει και δεν περπατάει δεν θέλω κι εγώ, ούτε να βλέπω, ούτε να βγαίνω έξω», είπε στον αρμαστό της και καταδικάστηκε στο σκοτάδι και στην απομόνωση.

«Ο γιος τους πέθανε ξαφνικά στα οχτώ του χρόνια και η γυναίκα εξαφανίστηκε από το κάστρο. Ανθρώπου μάτι δεν την είδε από τότε, ποτέ και πουθενά! Ο Κομνηνός ο Τακτικός ο Καστρινός παντρεύτηκε τη Βαγιανούλα, αλλά την αρμαστή του την περίμενε μέχρι τα βαθιά γεράματα. Κανείς από την οικογένεια που έκανε μετά με την Βαγιανούλα, την Περαχωρίτισα, δεν ήξερε τί συνέβαινε στο κάστρο. Σ' εμένα τα είπε ένας από τους πιο έμπιστους σφουγγαράδες του Κομνηνού του Τακτικού του Καστρινού, που τα είχε μάθει τυχαία από τη μάνα της γυναίκας, τη δούλα, πολλά χρόνια αργότερα. Του άρεσε κι εκείνου το μασάλι, όπως και σε μένα! Δεν τα είπα σε κανέναν, ούτε και στη γυναίκα μου, τη Βαγιανούλα μου. Τώρα τα είπα στην ιστορία να τα γράψει κάποιος, για να τα διαβάζουν οι γενιές που θα έρθουν! Ά, ξέχασα τα είπα μόνο στον ανεψιό μου, τον Μηνά Άριστου Κουμιανό, όταν πια πέθαναν ο πατριός του, ο Μηνάς Κουμιανός και η μάνα του η Βενετσιάνα, αφού τον έβαλα να μου υποσχεθεί ότι δεν θα χόλιαζε!», τελείωσε λαχανιασμένος και καταίδρωμένος ο Αλί Ψαρής, και μόνος του ξαναμπήκε στο σακούλι της μνήμης του Μιχάλη.

«Τώρα λύθηκαν οι απορίες και τα ερωτηματικά μου», σκέφτηκε αποσβολωμένος από το χείμαρρο του Αλί Ψαρή, και κατέγραψε προσεχτικά στο σακούλι της μνήμης τις μαρτυρίες του. Αλλά δεν έδωσε συνέχεια. Αυτός

είχε φουρτούνα στο σώμα και την ψυχή για τη ζωή του και έπρεπε να βιαστεί, ήθελε να θυμηθεί τη συνέχεια και ξαναγύρισε στις ιστορίες της Σταματούλας.

Τον Αλί Ψαρή καμιά κόρη δεν τον είχε ματιάσει, γιατί από νέος προσκυνούσε τους Τουρκαλάδες. Πότε με τα κουρέττα, πότε με το φάρεμα, πέρασαν τα χρόνια και παραμεγάλωσε χωρίς να το καταλάβει.

Αφού πέρασαν μερικά χρόνια από τον άτυχο γάμο της Βαγιανούλας και του συγχωρεμένου του Νικολή του Καντηλοσβήστη, ο Αλί Ψαρή ζήτησε από το Ροδιό να του κάνει προξενιό την αδελφή της.

«Μόνο λίγο κουτσομπόλης είναι μωρή Βαγιανουλιέ. Κατά τα άλλα νομίζω πως θα περάσεις καλά μαζί του. Άκου με, ξέρω εγώ τί σου λέω. Εξ άλλου έχεις και έναν αποτυχημένο γάμο στην πλάτη σου, δεν θα σε βάλουμε και στο διαλεό*», της είπε η πολύξερη από άντρες αδερφή της, ο Ροδιός.

Έτσι η Βαγιανούλα πείστηκε και παντρεύτηκε τον Αλί Ψαρή.

Μετά τα παιχνίδια των παιδικών χρόνων με τη λάσπη και τα χωματένια της δημιουργήματα η Βαγιανούλα μεταμορφώθηκε στην καλύτερη παίχτρια της ζωής. Νοικοκυρά, σοβαρή, μετρημένη, έξυπνη και αγαπητή σε όλους. Το μόνο της ελάττωμα είχε να κάνει με το χαρακτήρα της. Κλειστή και αμίλητη. Δεν σπαταλούσε τα λόγια της για ψύλλου πήδημα.

Απέκτησαν δύο γιους, τον Γρουσοχέρη τον πρωτογιό, τον δευτερότοκο τον Βιτώρη και τρεις κόρες την πρωτοκόρη την Κυρανιαί, την Μεταξωτή και την Φανή.

11. Η χαρά

Προχωρώντας ο Μιχάλης Ακριβός συνάντησε ένα κοπάδι πρόβατα να βόσκουν αμέριμνα στις πραούλες και αναπόλησε τη μέρα που του είχε μιλήσει ο πατέρας του για τη χαρά. Όχι πως στενοχωριόταν κιόλας που έφευγε! Όχι, είχε πάρει τις αποφάσεις του και δεν άλλαζε γνώμη. Αλλά να, σκεφτόταν την επιθυμία του πατέρα του να τον προικίσει με το κοπάδι και να τον κάνει συνεχιστή του στο επάγγελμα του βοσκού. Πού να ήξερε όμως τότε ο Λεντής και ιδιαίτερα η Σταματούλα τί θα τους περίμενε όταν θα μεγάλωνε!

Ήταν Δεκέμβρης, μήνας που συνήθως ολοκληρωνόντουσαν όλες οι γέννες. Στο μαντροκάϊσμα* του Λεντή και της Σταματούλας στα Μουσχιανού, οι ετοιμόγεννες προβατίνες και κατσίκες περίμεναν με ανυπομονησία να ξαλαφρώσουν από το βάρος της νέας ζωής που κουβαλούσαν.

Η μέρα σήμερα ήταν γλυκιά κι ένα δροσερό αεράκι φυσούσε από τον Απάνω Ποταμό.

«Σήμερα θα έχουμε πολλές γέννες Μιχαλιέ» είπε η μάνα του, δένοντας το τσεμπέρι της με την περίτεχνη μπιμπίλα, που γύρω-γύρω είχε πλεγμένες χρωματιστές μικρές χάντρες. Το καλό της τσεμπέρι, παραγγελιά στην καλύτερη πλέχτρια του χωριού, το φορούσε πάντα το πρωί της μέρας που

περίμεναν τις περισσότερες γέννες. Πίστευε ότι τα νέα ζώα θα είχαν καλή τύχη και θα εξασφάλιζαν πλούσιο εισόδημα από το κρέας και το γάλα.

«Να ανάψεις το τζάκι να ζεστάνουμε τα αδύνατα και ασθενικά μικρά», της έδωσε εντολή ο άντρας της.

Δύο άσπρες προβατίνες και μία μαύρη κατσίκα ήταν ξαπλωμένα κατάχαμα, στο χώρο της μάντρας. Δεν θα γεννούσαν επάνω σε παχύ στρώμα άχυρου, θα γεννούσαν απλά στο χώμα.

Το θαύμα της αναπαραγωγής θα ζούσε άλλη μια φορά η οικογένεια του Λεντή.

Τον Μιχάλη, που θα ήταν η πρώτη φορά που θα παρακολουθούσε συνειδητά τη γέννηση των ζώων, κάτι τον ενοχλούσε, αλλά δεν μπορούσε να το προσδιορίσει.

Στα ζώα φαινόταν τα σημάδια του πόνου, αλλά τα μάτια τους ήταν ήρεμα και αποφασιστικά. Η κοιλιά τους ανεβοκατέβαινε με απαλές κινήσεις σπρώχνοντας προς τα κάτω, ανάμεσα στα πισινά τους πόδια.

Η χαρακτηριστική μυρωδιά του ιδρώτα τους απλωνόταν παντού, μάγευε τους τσοπάνους και τους έδινε αισιοδοξία για την εύκολη ελευθέρωση των ζώων.

Ξαφνικά ο πόνος άρχισε να καθρεφτίζεται πιο έντονα στα μάτια μιας κατσίκας, που με δύο τελευταίες κινήσεις κατάφερε να ολοκληρώσει άλλο ένα θαύμα της φύσης. Το ζώο είχε φανεί και ένα βελούδινο μαύρο χρώμα κάλυπτε το τρυφερό και εύθραυστο κεφαλάκι του.

«Να, φάνηκαν και τα πόδια του, είναι άσπρα», είπε ο Μιχάλης και σκέφτηκε ότι το μικρό κατσικάκι θα έφευγε σε λίγο οριστικά από την προστασία του ζεστού σπήλιου της μάνας του.

Και ξαφνικά, αμέσως μετά, ολόκληρο το κατσικάκι πετάχτηκε έξω και έπεσε πάνω στο χώμα.

Ο πόνος της κατσίκας μεμιάς έσβησε από το μουτσούνι* της. Τώρα η αγάπη κυριαρχούσε. Και να την, γλείφει με τη γλώσσα της το σώμα του νεογέννητου να το καθαρίσει και να του δείξει αφοσίωση. Έτσι θα γνωριστούν και θα δεθούν μεταξύ τους και δεν θα υπάρχει τίποτα που να τους χωρίσει από εδώ και πέρα.

Μετά τη φροντίδα της κατσίκας το μικρό προσπάθησε να σηκωθεί. Δεν ήξερε όμως την τέχνη αυτή και για αρκετές φορές σηκωνόταν και έπεφτε. Η κατσίκα το έγλειψε ακόμη λίγο για να το ζεστάνει και κατάφερε να σταθεί όρθιο στα τέσσερα πόδια του.

Το επόμενο στάδιο ήταν η τροφή. Ανυπόμονο να γευτεί το πρώτο του γάλα, έψαχνε να βρει τη θηλή και την άρπαξε με την πρώτη. Αισθάνθηκε το γάλα να γλυκαίνει τα σωθικά και να δυναμώνει το σώμα του.

«Το πρώτο ζώο της φετινής χρονιάς είναι καλόφαγο, έτσι θα είναι όλα» σκέφτηκε η προληπτική Σταματούλα, που πίστευε στις δεισιδαιμονίες, τις δοξασίες και τους χρησμούς.

Ο Λεντής κοίταζε με ικανοποίηση το μικρό ζώο που μόλις είχε γεννηθεί και ένα στοργικό χέδι γλίστρησε από τα ροζιασμένα χέρια του στην ιδρωμένη πλάτη της κατσίκας.

Ένας κόμπος είχε σταθεί στο λαρύγγι του Μιχάλη και θα τον έπνιγε. Μόλις δέκα χρονών παιδί παρακολουθούσε με αμηχανία. Τα συναισθήματά του ήταν ανάμικτα. Τελευταία είχε μάθει στο σχολείο λίγα πράγματα για τη δημιουργία

της νέας ζωής και νόμιζε πως ήταν γραμμένο στην κούτλα* του και το έβλεπαν όλοι. Γι' αυτό παρακαλούσε να ανοίξει η γη να τον καταπιεί. Σκέφθηκε για μια στιγμή να το βάλει στα πόδια, να φύγει. Έμεινε όμως εκεί καρφωμένος στο χώμα μέχρι που ξελευτερώθηκε η κατσίκια. Αισθανόταν αμήχανα που παρακολούθησε τη γέννα με τους γονείς του. Συνάμα φοβόταν, λυπόταν, αλλά περισσότερο σιχαινόταν. Μόνο όταν η κατσίκια γέννησε, ξεροκατάπια, χαλάρωσε και ξέχασε τα προηγούμενα συναισθήματα.

«Κατά τον ίδιο τρόπο γεννάνε και οι γυναίκες, μόνο που τα νεογέννητα μωρά δεν μπορούν να θηλάσουν εύκολα από την αρχή και δεν περπατάνε νωρίτερα από τους εννέα μήνες», είπε ο Λεντής στο γιο του.

«Μη μου τα λες εμένα αυτά, να τα πεις στις κόρες σου, αν θέλεις να τις ενημερώσεις», του απάντησε κοιτώντας αλλού ο Μιχάλης.

«Δεν μου χρειάστηκαν οι κουτάλες που κληρονόμησα από τον πρόγονό μου», είπε κομπάζοντας ο Λεντής, αλλάζοντας θέμα.

Με τα χρόνια ο Λεντής είχε αποκτήσει μεγάλη αυτοπεποίθηση, μαεστρία και καπατσοσύνη στο θέμα της γέννας των ζώων. Σπάνια χρησιμοποιούσε τις κουτάλες.

«Συνήθως οι γέννες είναι φυσιολογικές, άντε να χρειαστούν μία ή δύο φορές κάθε πέντε χρόνια», συνέχισε. Του είχε πει ο πατέρας του την ιστορία με τις κουτάλες, που τις είχε ανταλλάξει πρόγονός του από τους πειρατές για λίγη μυζήθρα και μερικές κουλούρες. Από τότε προσευχόταν στον ύπνο του να έρθουν πειρατές ξανά. Είχε περιέργεια να τους δει.

«Μιχάλη, όταν βγάλεις αύριο τα νεογέννητα με τις μάνες τους, να προσέχεις γιατί τα κατσικάκια είναι ζωηρά και ατίθασα και τους αρέσει ο ήλιος. Θα ξαπλώσουν σε κανένα σκίνο να λιαστούν και θα περιμένουν τη μάνα τους στο γυρισμό. Αυτές θα τα αναγνωρίσουν οπωσδήποτε, αλλά οι γιτσιλλες και τα γεράκια παραμονεύουν από ψηλά. Θυμάσαι τα παθήματα του Νικολή πέρυσι; Τα όρνια του φάγανε μεμιάς δύο αδέσποτα κατσικάκια που παίζανε με τις αχτίνες του ήλιου κοντά στου Τακτικού το Πηγάδι. Τα προβατάκια μην τα φοβάσαι, είναι πιο υπάκουα και όχι τόσο ανεξάρτητα. Ακολουθούν τη μάνα τους από κοντά και δεν κινδυνεύουν από τα όρνια».

Ο Λεντής υπολόγιζε τον Μιχάλη σα συνεχιστή του στο κοπάδι, όταν αυτός δεν θα μπορούσε λόγω ηλικίας. Με πολύ προσοχή και ενδιαφέρον τον ενημέρωνε για όλες τις δουλειές και τις υποχρεώσεις ενός καλού τσοπάνη. Σήμερα, που άρχισαν οι γέννες, σκέφτηκε ότι θα ήταν καλά να του μιλήσει για τη χαρά* των ζώων, θέμα για το οποίο τον είχε ρωτήσει ο γιος του αρκετές φορές στο παρελθόν.

«Μιχάλη, με είχες ρωτήσει για τη χαρά, είναι το σημάδι που έκανα με το μαχαίρι μου στο αυτί των ζώων, όταν ήταν ακόμη πολύ μικρά. Με αυτό το σημάδι τα ξεχωρίζουμε από τα άλλα ζώα των γειτόνων και έτσι αποφεύγουμε τις λογομαχίες και τις φιλονικίες. Δεν έχει δικαίωμα π.χ. ο Νικολής ή ο Σταυρούλης να τη μιμηθεί, για να κάνει δικά του τα ζώα μας. Και ξέρεις η χαρά κληρονομείται από πατέρα σε γιο. Εγώ την κληρονόμησα από τον πατέρα μου. Εσύ θα την κληρονομήσεις από μένα».

Είναι είδος σήμα κατατεθέν, trade mark, ας πούμε, θα έλεγε ένας επιστήμονας μετά από πολλά-πολλά χρόνια.

«Για πες θυμάσαι ποια είναι η χαρά στα δικά μας ζώα;» τον ρώτησε μετά ο Λεντής.

«Το κουτσουλό», του απάντησε ο Μιχάλης χωρίς να σκεφτεί. Αυτή η λέξη του άρεσε.

«Όχι Μιχάλη το κουτσουλό. Στο κουτσουλό κόβουμε την άκρη του αφτιού πέρα-πέρα και λίγο πιο κάτω από την κορυφή. Έτσι είναι κομμένα τα αυτιά των ζώων μας;».

«Όχι», του απάντησε δειλά ο Μιχάλης.

«Στα δικά μας ζώα η χαραή λέγεται φτερό. Κόβουμε κάθετα το αφτί από την κορυφή σε μήκος δύο πόντους περίπου, ώστε να σχηματιστεί ορθή γωνία. Στα δικά μας ζώα έχουμε το μπρόφτερο, είναι δηλαδή η γωνία προς το μπροστινό μέρος του αφτιού. Υπάρχει και το πισώφτερο, που η γωνία είναι προς το πίσω μέρος του αφτιού. Υπάρχουν, Μιχάλη, πολλά είδη χαραών και πολλοί συνδυασμοί αυτών», του εξήγησε ο Λεντής.

«Για πες μου μερικές», ρώτησε με απορία ο Μιχάλης.

«Ναι, θα προσπαθήσω να θυμηθώ. Είναι η τρύπα, η κόκκα, το ξυράφι, το λουβί, ο σφάχτης, το σχιστό και το φουρκί. Άμα το μελετήσει κανείς μπορεί να βρει και άλλες. Και σκέψου πόσες χαραές ακόμα δημιουργούνται από τους συνδυασμούς όλων αυτών».

«Μου αρέσουν οι χαραές. Θα προσπαθήσω να σκεφτώ κι άλλες», μονολόγησε ενθουσιασμένος.

«Τι λες θα με βοηθήσεις φέτος στη χαραή των μικρών μας ζώων;».

Ο Μιχάλης, ικανοποιημένος από την εμπιστοσύνη που του έδειξε ο πατέρας του έσκυψε το κεφάλι και συμφώνησε.

Η οικογένεια του Ακριβού στις αρχές του Γενάρη υπολόγιζε πόσα αρσενικά ζώα θα πουλούσαν στο χασάπη, όσο ήταν ακόμη βυζανιάρικα. Τα θηλυκά που άφηναν για να αυξήσουν το μαντρί, τα χώριζαν από τη μάνα τους μετά από ένα μήνα περίπου από τη γέννησή τους. Από τότε και πέρα το γάλα ήταν όλο δικό τους. Αρχίζε η περίοδος της πλούσιας παραγωγής σε γαλακτοκομικά προϊόντα που έφτιαχνε η Σταματούλα, τα οποία φημιζόντουσαν για τη γνησιότητα, τη φρεσκάδα και τη νοστιμάδα τους, αλλά πάνω απ' όλα για το χαρακτηριστικό, αυθεντικό τους άρωμα.

Ο Μιχάλης Ακριβός άφησε πάλι τις αναμνήσεις από τη ζωή του και κούνησε πάνω κάτω το κεφάλι του να τις βάλει στη σωστή θέση στο σακούλι του, μακριά από τις άλλες τις αναμνήσεις που είχε από τη μάνα του.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

1. Το τάμα

Πέρασαν πάνω από εκατόν είκοσι χρόνια. Όσοι από τους απογόνους του Κομνηνού του Τακτικού του Καστρινού και της Βαγιανούλας στάθηκαν τυχεροί άφησαν κι αυτοί απογόνους, που σιγά-σιγά έσμιξαν με τους ντόπιους και κανείς πια δεν θυμόταν τη Βενετσιάνικη καταγωγή των προγόνων τους.

Σταμάτησε για λίγο, έκατσε σε μια πέτρα να ξαποστάσει και έβγαλε από τον τουβρά το βαζάκι με το μέλι της Βενετίας. Με βουλημία έγλειψε δύο-τρεις φορές με το δάχτυλο.

«Τώρα αισθάνομαι πιο καλά, μου έφυγε η τρεμούλα που είχα από το πρωί. Με το μέλι θα ξελαμπικάρει ο νους μου», σκέφτηκε και ξεκίνησε πάλι να περπατά στο χωματένιο μονοπάτι.

Επικέντρωσε τη σκέψη του στην ιστορία του Γάλλου Αντουάν Μονσχιέ, που για αλλού πήγαινε και αλλού κατέληξε. Μήπως η μοίρα του ανεμοδαρμένου νησιού μπήκε δυναμικά στο δρόμο του και του άλλαξε πορεία; Ή μήπως ο Τιτάνας, που είχε δώσει πνοή στην Κάρπαθο πριν από μύρια χρόνια, διαπίστωσε ότι μια μεγάλη περιοχή της Αρκάσας δεν είχε όνομα;

Ο Μιχάλης άρχισε να σκαλίζει το μυαλό του, μέχρι που ξεδιάλεξε, όσα έπρεπε, ούτε λιγότερα, ούτε περισσότερα για τον Αντουάν Μονσχιέ και τα θυμήθηκε, όπως ακριβώς του τα είχε διηγηθεί η μάνα του.

Εκείνο το Πάσχα, ένα μικρό καράβι με πανιά, που το πήρε ο δυνατός πελαγίσιος αέρας και το έριξε στα βράχια, ήρθε και άλλαξε τη ζωή τους για πολλά χρόνια. Πρωταγωνιστές ήταν ο Γάλλος Αντουάν Μονσχιέ, καθώς και η Μεταξωτή η Μελαζένη* με τη Βαγιανουλίτσα την κόρη της, μακρινοί απόγονοι της Βαγιανούλας και του Αλί Ψαρή.

«Η Μεταξωτή η Μελαζένη* είχε πάρει όλα τα χαρακτηριστικά της μακρινής προγόνου της, του Ροδιού, καθώς και τη μαυρίλα της. Διέφερε όμως στη νοικοκυροσύνη. Άξια, καπάτσα και δουλευταρού. Αν μπορούσαν να βάλουν δύο φωτογραφίες τους δίπλα-δίπλα δεν θα μπορούσαν να ξεχωρίσουν ποια είναι ποια», θυμήθηκε τις κουβέντες της μάνας του.

Ήταν Μεγάλη Πέμπτη και ο γαρμπής, που φυσούσε από νοτιοδυτικά, λυσομανούσε. Φυσούσε τόσο δυνατά που σήκωνε και παράσερνε με την ορμή του ακόμη και τα μεγάλα πετραδάκια στα χωματένια σοκάκια.

Ο αέρας δεν άφηνε τους φούρνους ν' ανάψουν. Οι νοικοκυρές φτιάχνανε με κόπο τα Πασχαλινά παραδοσιακά καλούδια, τα γαλατένια* κουλούρια, τους κουκνούκους*, τις τούρτες*.

Οι κάτοικοι της Αρκάσας αντίκρισαν από ψηλά ένα μικρό ιστιοφόρο με ένα κατάρτι και σκισμένα πανιά να θαλασσοπνίγεται κοντά στο Παλιόκαστρο. Το έβλεπαν να χάνεται στα μανιασμένα κύματα και να ξεπροβάλει βίαια άλλοτε η πλώρη και άλλοτε η πρύμνη του, μέσα από πηχτούς άσπρους αφρούς. Καθώς φυσούσε δαιμονισμένα, ύστερα από λίγο το έχασαν από τα μάτια τους.

Με δυσκολία η σακολέβα, το μικρό ιστιοφόρο, κατάφερε να περάσει το μπογάζι του Παλιόκαστρου και μετά ο λυσσασμένος αέρας την παρέσυρε κοντά στο Γυναικόμπανιο, σε μια σχετικά βατή, αλλά βραχώδη παραλία του Θαλασσίτη.

Μέσα στο μικρό ιστιοφόρο ο καπετάνιος σκέφτηκε στωικά:

«Τυχεροί είμαστε, θα μας ρίξει στο μέρος που είναι μπροστά μας. Θα είναι εύκολο να βγούμε από τη θάλασσα. Δεν αντέχω άλλες απώλειες. Τα κύματα μου κατάπιαν μεσοπέλαγα τρεις λεβέντες άντρες».

Έπειτα περιεργάστηκε φευγαλέα με την έμπειρη ματιά του την μεγάλη όμορφη παραλία που εκτεινόταν μπροστά και δεξιά του.

Μετά όλοι τραντάχτηκαν και τρόμαξαν καθώς ένα τεράστιο κύμα, έδωσε το τελειωτικό χτύπημα στη σακολέβα. Το κεντρικό κατάρτι, που στεκόταν ακόμη στη θέση του, έσπασε σαν κιμωλία και το πήραν τα κύματα.

Η Βαγιανουλίτσα με τη μάνα της την Μεταξωτή την Μελαζένη*, που κρατούσε ένα άσπρο διπλωμένο ύφασμα, πήγαιναν στην Αγία Σοφία να ανάψουν τα καντήλια.

«Και να μην ξεχάσουμε να στολίσουμε την εικόνα της Αγίας Σοφίας μ' αυτά τα κομμάτια από το πολυκαιρισμένο σεντόνι, που έκοψα κι έραψα, έτσι ώστε να φαίνονται στο κάτω μέρος τα κεντήματα. Στο κάτω μέρος έραψα ένα φαρδύ χυτό* με αγγελούδια και με γλώσσες*, που το είχα πλέξει στα νιάτα μου», είπε η Μεταξωτή, δίνοντάς της το ύφασμα που κρατούσε.

Δεν της είχε πει ότι την είχε τάξει στην Αγία Σοφία να καλοπαντρευτεί και θα έκοβε το πολυκαιρισμένο σεντόνι, που το φύλαγε σα φυλαχτό η προ-προ-προλαλά της, που το έδωσε στην προ-προλαλά της και μετά από χρόνια το πήρε αυτή σαν ιερό κειμήλιο των προγόνων της.

«Βοήθησε Αγία Σοφία την κόρη μου να βρεθεί γαμπρός και να στολιστεί νύφη κι εγώ θα κόψω το Πολυκαιρισμένο Σεντόνι και θα σου στολίσω όλες σου τις εικόνες», είχε τάξει τη Βαγιανουλίτσα στη γιορτή της Αγίας Σοφίας πέρυσι το Σεπτέμβρη στις 17, με πολύ ευλάβεια.

Ο αέρας τις εμπόδιζε να περπατήσουν. Στερέωσαν για λίγο το σώμα τους στις πέτρες που βρίσκονταν στην εσωτερική πλευρά του χωματένιου μονοπατιού και έβλεπαν από ψηλά την ακυβέρνητη σακολέβα. Οι ριπές του ανέμου τις πιρούνιαζαν στο πρόσωπο και τα σταγονίδια της θάλασσας τις τύλιγαν σαν υγρό πέπλο.

Η Μεταξωτή η Μελαζένη βλέποντας τη φουρτουνιασμένη θάλασσα μελαγχόλησε. Θυμήθηκε τον άντρα της τον Περουλή, που την είχε παρατήσει πριν από πολλά χρόνια. Αυτή από τον καμό της ταίριαξε τη μαντινάδα:

Της θάλασσας τα ρέματα χίλιες οργιές βαθά* `ναι,
και ο χωρισμός σου αγάπη μου μαχαίρια και σπαθιά `ναι

Η Βαγιανουλίτσα με την παλάμη στο μέτωπο, για να προστατεύεται από τον αέρα, προσπαθούσε να δει. Η μάνα της δεν καλόβλεπε έτσι κι αλλιώς μακριά.

«Κρίμας. Βρε τον παλιόκαιρο. Να γλιτώσουν τουλάχιστον αυτοί και κομμάτια να γίνει το караβάκι», μουρμούρισε, γυρνώντας προς τη μάνα της.

«Μόλις μπονατσάρει να έρθουμε να μαζέψουμε τα σπασμένα ξύλα. Θα μας χρειαστούν», της απάντησε η Μεταξωτή η Μελαζένη.

Ξαφνικά βλέπουν το ιστιοφόρο έξω από τη θάλασσα. Ένα δυνατό κύμα το έσπρωξε και το φράκαρε στους βολάκους του Θαλασσίτη, ανάμεσα σε μεγάλους αρούς*, στο Γυναϊκόμπανιο το μέρος που έκαναν οι γυναίκες μπάνιο, αλλά σπάνια, και πάντα με το μισοφόρι μακριά από τα αντρικά βλέμματα.

Πέρασε αρκετή ώρα, μάνα και κόρη περίμεναν εκεί. Η Βαγιανουλίτσα μάλιστα μετακινήθηκε προς την εξωτερική πλευρά του χωματένιου μονοπατιού για να βλέπει καλύτερα. Την έτρωγε η περιέργεια.

Οι ναυαγοί ξεκίνησαν.

«Πάμε μάνα, σε λίγο θ' ανέβουν πάνω. Να προλάβουμε να ανάψουμε τα καντήλια», της είπε βιαστικά.

Ύστερα από λίγο διέκριναν έξη φιγούρες να κατευθύνονται παραλιακά προς την Αγία Σοφία. Οι δύο κρατούσαν από ένα μεγάλο κουτί ο καθένας τους, και οι άλλοι δύο από ένα μεγάλο δέμα. Αυτό που έκανε εντύπωση της Βαγιανουλίτσας ήταν ότι τον ένα, τον πιο ψηλό, τον κρατούσε από το μπράτσο ένας άλλος. Περπατούσαν αργά, αλλά σταθερά και κοιτούσαν αριστερά τους. Έψαχναν μονοπάτι ν' ανέβουν.

Σχεδόν αμέσως τους είδε να ανηφορίζουν από το μονοπάτι που βρήκαν κοντά στα Μάρμαρα, την παραλία που βρίσκεται κάτω από το εκκλησάκι.

Οι ναυαγοί έφτασαν στο εκκλησάκι και κάθισαν βρεγμένοι και ταλαιπωρημένοι στη πεζούλα να πάρουν ανάσα. Εκεί τους βρήκαν οι δύο γυναίκες.

Συζητούσαν για τη διαμονή τους. Άκουσαν τους τρεις που μιλούσαν Ελληνικά, ο ψηλός τα μιλούσε σπαστά, ενώ για τους άλλους δύο δεν κατάλαβαν τη γλώσσα που μιλούσαν.

«Από πού έρχεστε λεβέντες;», ξεπετάχτηκε η Μεταξωτή διερευνητικά.

«Πώς λέγεται το μέρος τούτο; Που μπορούμε να μείνουμε;», της απάντησε ο ένας απ' αυτούς, αγνοώντας την ερώτηση.

«Το νησί είναι η Κάρπαθος και το χωριό μας λέγεται Αρκάσα. Για να σκεφτώ..., αν θέλετε να μείνετε όλοι μαζί θα είναι δύσκολο. Αν μοιραστείτε όμως θα σας βολέψουμε. Μπορείτε να μείνετε οι μισοί σε μένα και οι υπόλοιποι στο σπίτι της αδελφής μου. Εμένα με λένε Μεταξωτή και την κόρη μου Βαγιανουλίτσα», απάντησε αυθόρμητα και με τρόπο που έδειχνε θέληση να τους εξυπηρετήσει.

«Πήγαινε ωστόσο εσού κόρη μου, να ανάψεις τα καντήλια και μην ξεχάσεις αυτά που κρατάς στα χέρια σου. Να στολίσεις τις εικόνες της Αγίας Σοφίας, όπως σου είπα. Εγώ θα περιμένω τις βουλές τους», απευθύνθηκε συγχρόνως στην κόρη της.

Το θέμα της διαμονής τους το συζήτησαν για πολλή ώρα, αλλά η Μεταξωτή η Μελαζένη κατάλαβε ότι διαφωνούσαν και για άλλα θέματα.

«Ακούστε..., λέω εσάς..., εγώ αφεντικό. Εγώ μείνει εδώ με γιαγιά, με προσέχει και δάσκαλο δικό μου, μαθαίνει Ελληνικά. Εσείς φύγετε. Χωστάω λεφτά κανένα; Όχι. Όλους έχει πληρώσει, όταν ξεκινήσαμε. Όποτε έχει καγάβι, φύγετε. Εγώ αποφάσισα μείνω εδώ. Μου αγέσει», είπε με σπαστά Ελληνικά ο ψηλός άνδρας.

«Αντουάν Μονσχιέ, θέλω να μείνω μαζί σου για λίγο καιρό. Δεν θέλω να αθετήσεις τη συμφωνία, που κάναμε. Όπως θα θυμάσαι με προσέλαβε ο πατέρας σου για να σε προστατεύω, να σε συνοδεύω και να σε ξεναγώ στη Ρόδο, που ήταν ο τελικός μας προορισμός. Η τύχη μας έριξε στην Κάρπαθο. Μπορεί να είναι καλύτερα εδώ για σένα», του είπε πειστικά και απαιτητικά ο ένας από τους τρεις, που μιλούσε Ελληνικά.

«Τι λέει δάσκαλος Παπαγιάννης; Κρατήσουμε Δράκο;» ρώτησε ο Αντουάν Μονσχιέ.

Όταν συναντήθηκαν πριν από καιρό στη Ρόδο ο Παπαγιάννης με τον Δράκο βρέθηκαν γνωστοί, και ο Παπαγιάννης θυμήθηκε αμυδρά όταν είχαν συναντηθεί στο μοναστήρι, αλλά δεν θυμόταν ακριβώς το λόγο που τον είχε βρει εκεί. Ο Δράκος άδραξε την ευκαιρία της παλιάς γνωριμίας και συστήθηκε γνωστός του Παπαγιάννη, ο οποίος λόγω χαρακτήρα δεν αντέδρασε. Αυτή η ενέργεια του Δράκου δεν είχε κάνει από την αρχή καλή εντύπωση στον Παπαγιάννη.

«Οπωσδήποτε θα μας είναι χρήσιμος. Εμείς οι τέσσερις να μείνουμε όλοι μαζί. Έτσι δεν είναι Αντουάν;», παρότρυνε το μαθητή του.

Μόνο μία λέξη από το δάσκαλο έφτανε για να συμφωνήσει ο Αντουάν Μονσχιέ. Με ένα νεύμα έδειξε αποφασισμένος να τον κρατήσει.

«Εντάξει..., λοιπόν..., μμ.. μένουμε τέσσερις. Συμφωνώ. Καπετάνιος και ένας μούτσος φεύγετε», είπε κουρασμένα σαν αφεντικό, αλλά χωρίς να το πιστεύει.

Αμέσως θυμήθηκε τα λόγια του πατέρα του, που είχε κανονίσει να τους υποδεχτεί στο λιμάνι της Ρόδου ο δραγομάνος του στόλου, ο Έλληνας αξιωματούχος της Τουρκικής διοίκησης, ο διορισμένος από τον Καπουδάν πασά της Ρόδου.

«Ένας Έλληνας θα είναι πιο εύκολο να συνεννοηθεί με το δάσκαλό σου», του είχε πει.

«Βγούμε Καπουδάν πασά και δραγο...μάνο στόλου, βοηθήσουν διαμονή μας», πρότεινε με σπαστά Ελληνικά.

«Εδώ δεν έχει Καπουδάν πασά και ο δραγομάνος περνάει από τα νησιά μόνο για σοβαρά διοικητικά θέματα. Έχουν και οι δύο την έδρα τους στη Ρόδο. Θα βρούμε το δημογέροντα της Αρκάσας», απάντησε ο δάσκαλος Παπαγιάννης.

«Ο δημογέροντας μένει κοντά στο σπίτι μου, αλλά λείπει στη Ρόδο. Μπορείτε να δείτε το βοηθό του, τον Σακέλλη, που είναι δάσκαλος και αξιέρφος* μου», πετάχτηκε ζωηρά η Μεταξωτή η Μελαζένη, που τους παρακολουθούσε.

Ξαφνικά ο Αντουάν Μονσχιέ ένοιωσε αυτήν την ενοχλητική ζαλάδα, που του θόλωνε τη σκέψη και του διέλυε το νευρικό σύστημα. Το στήθος του πόνεσε και αναγούλιασε. Τα πόδια του κόπηκαν και κλυδωνίστηκε, νόμιζε ότι θα χάσει την ισορροπία του. Έγινε κάτωχρος.

«Γιατρέ, χάνομαι πάλι», σκέφτηκε και ένοιωσε την ανάγκη να ζητήσει βοήθεια από το γιατρό. Αμέσως του έκανε νόημα να πάει κοντά.

«Μην ανησυχείς Αντουάν, βρήκαμε τη λύση. Εμείς οι τέσσερις θα κοιμηθούμε όλοι μαζί στη Μεταξωτή», του είπε πειστικά ο Βενέτης, ο οποίος γνώριζε την αναστάτωση που του έφερνε η παραμικρή δυσκολία.

«Η κόρη μου θα πάει να ειδοποιήσει τον Σακέλλη να στείλει τρία μουλάρια να πάτε στο σπίτι μου και να φορτώσετε τα ξέσκονα* που κουβαλάτε. Εγώ και η κόρη μου θα γυρίσουμε με τα πόδια», πρότεινε η Μεταξωτή με ύφος που δεν σήκωνε αντίρρηση. Είχε τις εμπειρίες της από νέα. Τη χαρακτήριζε η καπατσοσύνη και η εξυπνάδα. Στο σπίτι της έμεναν συνήθως οι ξένοι που ξέπεφταν στην Αρκάσα. Είχε μετατρέψει το Μεγάλο Σπίτι* σε ένα είδος ξενώνα.

«Πήγαινε κορούλα μου στο δάσκαλο να του πεις να σαμαρώσει τα μουλάρια και να τα φέρετε μαζί. Έφτυσα, να μη στεγνώσει το σάλιο μου. Στο λεφτό να πας και να έρθεις», της είπε μόλις την είδε να βγαίνει από το εκκλησάκι της Αγίας Σοφίας.

Τη Βαγιανουλίτσα μόνο τότε την πρόσεξε ο Αντουάν Μονσχιέ. Μόλις που πρόλαβε να δει το προφίλ του προσώπου της. Ξεχώρισε τις κατάμαυρες και μεγάλες γυριστές βλεφαρίδες και τα μαύρα κατσαρά μαλλιά της, που τα είχε δεμένα με ξελούρι. Είδε τις γυαλιστερές μπούκλες που κάλυπταν το καλοσχηματισμένο κεφάλι της. Περπατούσε με γρήγορο βήμα κουνώντας ελαφρά μπρος, πίσω τον κορμό της. Συνέχιζε να την κοιτάζει καθώς απομακρυνόταν.

«Αυτή η κοπέλα σα να με κινητοποίησε. Σαν κάτι να ξύπνησε μέσα μου. Ξαφνικά νοιώθω ευχαριστημένος. Λες η ευτυχία να είναι αυτό, που μόλις πριν από λίγο ένοιωσα;», συλλογίστηκε χαλαρωμένος.

«Ευτυχία είναι η κινητοποίηση της θετικής μας ενέργειας», του έλεγε συχνά ο γιατρός του, αλλά ποτέ δεν είχε αντιληφθεί το νόημα των λέξεων.

Όρθωσε το κορμί του και παρατήρησε πιο προσεχτικά το περιβάλλον. Ένα πετρώδες βουνό εκτεινόταν από τη μία πλευρά και έμπαινε βίαια στη θάλασσα. Σε πολλά σημεία πήρε το μάτι του συστάδες από χαμηλούς μωβ θάμνους. Έστειλε τον μούτσο να του φέρει ένα κλωνάρι. Αυτός από τη βιάση του ξερίζωσε ένα ολόκληρο θυμάρι και το πρόσφερε στον Αντουάν. Το άρωμα τον μάγεψε. Μετακινήθηκε λίγο. Από την άλλη πλευρά του βουνού έβλεπε παραλία, και πιο μακριά τη φουρτουνιασμένη θάλασσα. Πολλά τείχη υπήρχαν τριγύρω. Απέναντι από το βουνό είδε πεδιάδα και παρατήρησε μικρά, μακρόστενα κομμάτια γης, που τα είχαν καλλιεργημένα.

«Φτωχή γη, αλλά μπορεί να έχει άλλα πράγματα που να σε μαγνητίζουν», σκέφτηκε.

Το βλέμμα του γύρισε τώρα προς την κοπέλα, που είχε αλαργάρει. Στο μικρό χωματένιο σοκάκι περπατούσε με γρήγορο βήμα η..., «αλήθεια ποιο να είναι το όνομα της;», ψιθύρισε στη γλώσσα του.

Ύστερα από λίγο την έχασε από τα μάτια του και την ξαναείδε να έρχεται από μακριά καβάλα σε ένα από τα μουλάρια μαζί με τον Σακέλλη, ο οποίος οδηγούσε δύο μουλάρια για να μεταφέρουν πράγματα και ανθρώπους στο σπίτι της Μεταξωτής, όπως είχαν συμφωνήσει. Όταν έφτασαν κοντά τους είπε ευγενικά:

«Περάστε από την Πλατέα της Αρκάσας που έχει το γραφείο του ο δημογέροντας, να σας καλωσορίσω και να σας προσφέρω ένα ντόπιο πακλαβά, που νοστιμότερο δεν έχετε φάει. Τον έφτιαξε η γυναίκα μου. Μπορώ να σας πω δύο λόγια και για την ιστορία μας».

Τον μπακλαβά θα μας τον χρωστάς. Δεν μας λες τώρα δυο λόγια για το νησί σας;», πρότεινε ο Παπαγιάννης και κανείς δεν είχε αντίρρηση.

Ο Σακέλλης άρχισε με υπερηφάνεια να ξετυλίγει την ιστορία, που την γνώριζε απ' έξω και ανακατωτά:

«Το νησί μας κατοικείται από τη Νεολιθική εποχή, από το 4000 χρόνια π.Χ. περίπου.

Αυτό το απόκρημνο βουνό, η χερσόνησος που μπαίνει μέσα στη θάλασσα, είναι το Παλιόκαστρο, η ακρόπολη της Αρκάσας. Από τη Μυκηναϊκή εποχή και μετά χρησίμευε σαν οχυρωμένη ακρόπολη. Τα λείψανα των τειχών, που βλέπετε, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα έφτιαξαν υπεράνθρωποι. Με τόσα τείχη ήταν δυσπρόρητο από τους κατακτητές.

Συνδέεται με την ξηρά μ' αυτόν τον αρκετά φαρδύ ισθμό, όπου ήταν χτισμένη η αρχαία πόλη, η Αρκεσία. Όλη η γύρω κοντινή πεδιάδα έχει κατάλοιπα από παλιά χτίσματα της εποχής εκείνης.

Από τον αρχαίο οικισμό έχουν διασωθεί δύο εκκλησίες. Η Αγία Αναστασία, που όπως βλέπετε ήταν τεράστια με περίτεχνα και πολύχρωμα ψηφιδωτά δάπεδα, αλλά έχει σχεδόν καταστραφεί και η Αγία Σοφία που χτίστηκε πάνω στα ερείπια αυτής, αλλά κατά πολύ μικρότερη της Αγίας Αναστασίας. Εκτός απ' αυτές υπάρχει ένα μικρό εκκλησάκι, ο Ταξιάρχης, στο κέντρο της Αρκάσας, Ασσιστράτη*, τον λέμε εμείς. Αυτές οι τρεις εκκλησίες κτίστηκαν 600 χρόνια περίπου μ.Χ. Στο Παλιόκαστρο υπήρχε κι άλλος ναός λατρείας, που χτίστηκε από επίδοξους κατακτητές πριν από πολλές εκατοντάδες χρόνια, αλλά είναι πια γκρεμισμένος και δεν υπάρχουν ούτε τα ερείπια.

Εγώ το έχω περπατήσει πολλές φορές και έχω βρει πέντε σειρές τείχη γύρω-γύρω, χαλασμένα βέβαια πια. Το πιο ψηλό είχε 4 μέτρα ύψος. Πάνω έχει μια μεγάλη και βαθιά καταπακτή έκτασης πενήντα τετραγωνικών μέτρων και βάθους τεσσάρων μέτρων. Εκεί έριχναν τους σκλάβους οι πειρατές. Την ημέρα τους ανέβαζαν με μετακινούμενη σκάλα που δούλευαν εξοντωτικά και το βράδυ τους κατέβαζαν και τους άφηναν στοιβαγμένους σαν τα σακιά.

Από πολύ παλιά Πέρσες, Σαρακηνοί και Άραβες πειρατές λεηλατούσαν τους οικισμούς και τις εκκλησίες, που ήταν κοντά στη θάλασσα και σκορπούσαν τον τρόμο και τον όλεθρο στους κατοίκους. Αλλά δεν ήταν μόνο οι πειρατές και οι ληστές, αλλά και οι πυρκαγιές, οι πλημμύρες και οι σεισμοί, που ολοκλήρωσαν την καταστροφή του νησιού.

Οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να μετακομίσουν στο εσωτερικό του, όπου έχτισαν τα ορεινά χωριά, που διατηρούνται μέχρι τώρα.

Το νησί παρόλα αυτά συνέχιζε να στέκεται αλώβητο και έπαιξε σημαντικό ρόλο στη Ρωμαϊκή και στη Βυζαντινή αυτοκρατορία.

Γύρω στο 1250 μ. Χ. το διεκδίκησαν πολλοί επίδοξοι κατακτητές, Βυζαντινοί, Γενουάτες, Ιωαννίτες ιππότες και Βενετσιάνοι, ο καθένας για συμφέρον του. Επικράτησαν τελικά οι Βενετσιάνοι με τον Αντρέα Κορνάρο

που το υποδούλωσαν μέχρι το 1538. Τότε ήρθε ο Βαρβαρόσας με το στόλο του και κατέλαβε το νησί για λογαριασμό των Τούρκων.

Η κοινωνική ζωή των Καρπάθιων όμως συνεχίστηκε αδιάκοπα.

Τη σωτηρία μας την οφείλαμε στα απόκρημνα βουνά, στους σπήλιους και στις κρυψώνες. Με την εξυπνάδα, την εργατικότητα, την ευρηματικότητα και την αγάπη για τον τόπο μας διατηρήσαμε ζωντανή την παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα.

Όσον αφορά την λαϊκή μας τέχνη έχει υποστεί την ανατολική επίδραση από την αρχαιότητα, αλλά και τη δυτική, από την εποχή του μεσαίωνα, αφού η γεωγραφική θέση του νησιού είναι ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση.

Μέχρι σήμερα, ζούμε σκλαβωμένοι περίπου εκατό πενήντα χρόνια μέσα στη νύχτα του Τούρκου κατακτητή. Εμείς οι δάσκαλοι αγρυπνούμε πάνω στα βιβλία μας και πασχίζουμε να μάθουν τα γραϊκικά τα παιδιά μας, για να διατηρηθεί αλώβητος ο Ελληνισμός. Καρτερούμε με λαχτάρα να θαμποχαράξει η μέρα, να 'ρθει ο ήλιος της ελευθερίας να φωτίσει τη σκοτεινιασμένη μας γη.

Θα με ρωτήσετε πώς λειτουργούμε τα σχολεία; Με τον ιδρώτα των βοσκών, που πληρώνουν για κάθε κεφάλι ζώου 30 παράδες το χρόνο, για να τα βόσκουν μέσα στα όρια της Κοινότητας. Τα χρήματα αυτά, που τα έχουν ονομάσει ποιμενικά, τα χρησιμοποιούν οι δημογέροντες για τη λειτουργία των σχολείων.

Αλλά δεν έχουμε μόνο τα ποιμενικά έχουμε και τα μελαχικά*, το φόρο που πληρώνουν όλοι οι νησιώτες, για να καλύπτονται τα έξοδα του Τουρκικού στόλου».

Μετά το τέλος της ξενάγησης ο Αντουάν Μονσχιέ λίγα πράγματα κατάλαβε και κοίταξε απορημένος το δάσκαλό του. Εκείνος, που γνώριζε το μαθητή του, κατάλαβε, και τον καθισύχασε λέγοντάς του:

«Μόλις ταχτοποιηθούμε θα σου πω την ιστορία του νησιού.

2. Η Αντωνίνα Σίμσον

Ο Μιχάλης Ακριβός όμως, που φρέσκαρε κι αυτός την ιστορία του νησιού, τον απορρόφησε τόσο πολύ, που ξεχάστηκε για λίγο και φαντάστηκε ένα τεράστιο ελαστικό πολυκαιρισμένο σεντόνι, σαν φύλακα άγγελό της, που την τύλιγε και την προστάτευε κάθε φορά που βρισκόταν σε κίνδυνο.

Ξεκινώντας πάλι το μονοπάτι παρατήρησε πέρα μακριά στη θάλασσα κοντά στα παράλια της Κάσου, ένα επιβατικό πλοίο και έφερε στη μνήμη του τον Γάλλο έμπορο τον Ερρίκο Μονσχιέ, ο οποίος είχε στην ιδιοκτησία του τέσσερα εμπορικά καράβια. Η επιχείρηση είχε έδρα την Μασσαλία. Σιτάρι, βαμβάκι, μαλλί, καπνός, σταφίδα, μετάξι, νήματα, κατεργασμένα δέρματα, πήλινα σκεύη και άλλα φορτώνονταν από διάφορα Ελληνικά λιμάνια με προορισμό τη Βενετία, τη Γένουα, το Λιβόρνο, την Τεργέστη, την Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη και από εκεί σε άλλες πόλεις.

Στα λιμάνια της Ελλάδας εισάγονταν χαρτί, μάλλινα και μεταξωτά υφάσματα, όπλα, μόλυβδος, κασσίτερος και λευκοσίδηρος. Επίσης βελούδα

και γουναρικά από τη Ρωσία, πορτοκάλια από τη Μάλτα, αρώματα και καφές από την Αραβία, ρύζι από την Αίγυπτο και πολλά εντυπωσιακά στολίδια από τη Βενετία.

Ο Ερρίκος Μονσχιέ σε ηλικία είκοσι οκτώ ετών ερωτεύτηκε παράφορα τη νεαρή Αντωνίνα Σίμσον, κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες, σε ένα ταξίδι του στην Ισπανία και αποφάσισε να την παντρευτεί. Τη ρώτησε για την οικογένειά της, αλλά το μόνο που ήξερε να του πει ήταν το όνομα της γιαγιάς της, που την έλεγαν Μαρριάν και την είχαν κλέψει Ισπανοί πειρατές από ένα νησί της Μεσογείου, πριν από πολλά χρόνια, σε ηλικία δέκα πέντε χρονών περίπου.

«Που να ήξερε τότε ο Ερρίκος ότι στο ίδιο νησί θα ξεμπάρκαρε ο γιος τους και απόγονος της Μαρριάν, πολλά χρόνια αργότερα!», σκέφτηκε ο Μιχάλης.

«Τη μάνα σου δεν τη γνώρισες;», τη ρώτησε δειλά ο Ερρίκος.

«Όχι με μεγάλωσε η γιαγιά μου η Μαρριάν, αλλά πέθανε πριν δύο μήνες», του είπε δακρυσμένη. «Την αγαπούσα τόσο πολύ. Θα μου λείψει. Ήταν το μοναδικό μου στήριγμα», συνέχισε κλαίγοντας η Αντωνίνα.

Η οικογένεια του Ερρίκου είχε αντιρρήσεις για το γάμο.

«Αυτά είναι σάχναρα*. Δεν είναι για οικογένεια», του είχε πει ο πατέρας του υποτιμητικά.

Ο Ερρίκος και η Αντωνίνα παντρεύτηκαν και πολύ γρήγορα απέκτησαν ένα αγόρι.

Αρχικά μετακόμισαν για ένα μικρό χρονικό διάστημα στη Σκωτία.

Η Αντωνίνα Σίμσον μετά τη γέννα του γιου της έκανε πυρετό, με κρυάδες και σπασμούς. Κατά τη διάρκεια της αρρώστιας της έδειχνε αδιαφορία για το μωρό. Δεν το φρόντιζε. Η μαμή, που ερχόταν στο σπίτι, δεν έδωσε σημασία στη συμπεριφορά της. Πίστευε πως θα ήταν από τον πυρετό και την εξάντληση.

Ο Ερρίκος Μονσχιέ της συμπαραστάθηκε, σαν αληθινός σύντροφος. Δεν έφευγε από το πλευρό της και φρόντιζε κατ' αποκλειστικότητα το μωρό. Μετά από δέκα πέντε μέρες ταλαιπωρίας κατάφερε να σωθεί και ο Ερρίκος την αποχαιρέτησε για ένα εμπορικό ταξίδι στις Ινδίες.

«Αγαπητή μου, να προσέχεις το μωρό μας, το μωρό μας και τα μάτια σου...», την αποχαιρέτησε με θερμά φιλά.

Ο καιρός περνούσε και η Αντωνίνα έχασε τα αβγά και τα καλάθια από τις πρωτόγνωρες υποχρεώσεις της. Δεν μπορούσε να τα φέρει βόλτα. Στα αυτιά της άκουγε διαρκώς την αποχαιρετιστήρια φράση του Ερρίκου. Καθώς την επεξεργαζόταν στο μυαλό της την έπιανε πανικός.

«Αγαπητή μου, να προσέχεις το μωρό μας, το μωρό μας και τα μάτια σου...». «Αγαπητή μου, να προσέχεις το μωρό μας, το μωρό μας και τα μάτια σου...», αντιλαλούσαν οι λέξεις σα μεταλλικοί ήχοι από πολλές καμπάνες στ' αυτιά της.

Το βάρος των υποχρεώσεων την κατέτρωγε αργά, αλλά σταθερά. Αντί να συνέρχεται από την αρρώστια που την ταλαιπώρησε, χειροτέρευε. Δεν αισθανόταν όπως πριν. Κάτι απροσδιόριστο την πίεζε βασανιστικά. Ένοιωθε πόνους στο σβέρκο και στο στομάχι, είχε τάσεις εμετού και ζαλιζόταν. Δεν έτρωγε. Έχασε βάρος. Με τίποτα δεν ευχαριστιόταν. Το μόνο που τη χαλάρωνε ήταν το κλάμα.

Οι τύψεις, που δεν μπορούσε να φροντίζει το μωρό, δημιούργησαν το φαύλο κύκλο της καταστροφής της. Ενοχές, αδιαφορία, αδυναμία ανταπόκρισης, πόνοι, πίκρα, κλάμα, τύψεις και πάλι από την αρχή.

«Όπως ένα δέντρο κόβεται ζωντανό και φρέσκο σύρριζα στη βάση του κορμού του, μαραίνεται και ξεραίνεται, έτσι κι εγώ όταν πεθάνω θα χάσω οριστικά το έδαφος κάτω από τα πόδια μου, αλλά θα ξεμπερδεύω μια και καλή απ' όλες τις υποχρεώσεις», βασανιζόταν με απαισιόδοξες σκέψεις. Την απόφαση της καταστροφής την πήρε πολύ γρήγορα, της άρεσε και την προτίμησε από τις υποχρεώσεις.

Έτσι η Αντωνίνα δεν άντεξε, λύγισε και έδωσε τέλος στη ζωή της. Χάθηκε για πάντα.

Ο Ερρίκος ονόμασε το γιο τους Αντουάν.

Ο Αντουάν μεγάλωσε με νταντάδες, αλλά φαίνεται δεν τον αγάπησαν πραγματικά. Του έλειψαν τα μητρικά χάρδια. Του έλειψαν και τα πατρικά, γιατί τα είχε με το σταγονόμετρο, αφού ο Ερρίκος είχε τις σκοτούρες του με το ναυτικό εμπόριο. Όμως πλήρωνε αφειδώς πολλά χρήματα για την ανατροφή του.

Όταν ο γιος του έκλεισε τα έξι τα πράγματα χειροτέρεψαν. Στην αθώα του ψυχή έσταζε λίγο-λίγο το δηλητήριο της έλλειψης των γονιών του και του μόλυνε τα συναισθήματα. Τα συμπτώματα έδειχναν ψυχική διαταραχή με άγχος, φόβο και ανασφάλεια.

Ο πατέρας του φρόντισε να εξασφαλίσει για το γιο του δάσκαλο και γιατρό. Τους έφερε από τη Ρόδο, του τους σύστησε ο συνεργάτης του εκεί. Ο δάσκαλος ήταν ντόπιος Ρόδιος και ο γιατρός είχε καταγωγή από τα Ιωάννινα, αλλά έμενε στη Ρόδο.

«Το γενικό παρουσιαστικό αυτού του ανθρώπου μου εμπνέει εμπιστοσύνη», είχε σκεφτεί ο Ερρίκος για το δάσκαλο, όταν του τον σύστησε ο έμπορος μπαχαρικών και αρωματικών φυτών στη Ρόδο.

«Ο δάσκαλος Παπαγιάννης είναι ο καταλληλότερος για τον γιο σου. Έχει διδάξει την Ελληνική γλώσσα σε μοναστήρι στην Κρήτη. Εκεί του πρότειναν να γίνει παπάς, αλλά δεν ήθελε και έφυγε. Θα τον εκτιμήσεις, είναι καλός άνθρωπος, καλός επιστήμονας και έχει εμπειρία», του είχε πει ο έμπορος χωρίς περιστροφές.

Όταν γνώρισε τον Παπαγιάννη εκτίμησε τον ήπιο και ευγενικό χαρακτήρα του και σκέφτηκε ότι θα ήταν βάλσαμο για τις ανασφάλειες του γιου του.

Μετακόμισαν στη νότια Γαλλία, γιατί το κλίμα θα μπορούσε να τον βοηθήσει.

Πέρασαν αρκετά χρόνια. Ο Αντουάν μέχρι την εφηβεία ξεπέρασε πολλά από τα προβλήματα της παιδικής του ηλικίας. Βελτιώθηκε η ψυχική του διάθεση. Του άρεσαν οι μικρές καθημερινές αλλαγές και τις επιζητούσε. Όσο βελτιωνόταν η κατάσταση του έμενε περισσότερο καιρό μόνος του. Δοκίμαζε να ζει ανεξάρτητος, αλλά δεν τα κατάφερνε. Προσπαθούσε να εξωτερικεύει σκέψεις και συναισθήματα, προτού ολοκληρωθεί η θεραπεία. Έμεναν ακόμη να εδραιωθεί η δύναμη της θέλησης, να γιατρευτεί ο φόβος, να του δημιουργηθούν επιθυμίες και να παίρνει πρωτοβουλίες.

Ο γιατρός πρότεινε στον Ερρίκο αλλαγή περιβάλλοντος.

«Έχει παρουσιάσει μεγάλη βελτίωση, πιστεύω. Ένα γεγονός που θα τον συγκλονίσει μπορεί να είναι η αρχή του τέλους της δυστυχίας του. Κάτι που θα τον κάνει να ταρακουνηθεί. Κάτι που θα τον ελευθερώσει, που θα του βγάλει το στενό παλτό του φόβου και της ανασφάλειας που τον σφίγγει και τον βαραίνει».

«Λες αυτό να είναι καταλυτικό για την αποθεραπεία του;» τον ρώτησε ο Ερρίκος με προβληματισμό.

«Ναι, το πιστεύω ακράδαντα. Η αλλαγή κλίματος και τρόπου ζωής θα τον ξεκόψει οριστικά από το νοσηρό παρελθόν. Λίγο του μένει ακόμη. Να δυναμώσει τη θέληση, να διώξει το φόβο και την ανασφάλεια και να εκδηλώσει επιθυμίες», του απάντησε με το ύφος ειδικού ο Βενέτης.

«Είμαι πραγματικά ικανοποιημένος και αισιόδοξος που το ακούω αυτό, γιατρέ. Δεν σου κρύβω, όλα αυτά τα χρόνια δεν ασχολήθηκα σαν πατέρας με το γιο μου. Απλώς πλήρωνα. Πάντα όμως στενοχωριόμουν που τον έβλεπα να ταλαιπωρείται».

«Ο γιος σας είναι αξιολάτρευτο παιδί. Είναι κρίμα να υποφέρει. Έχω υποχρέωση να τον βοηθήσω, εφόσον μου δώσετε το πράσινο φως».

«Ωραία, λοιπόν θα κάνω ό,τι μου πεις για τον ακριβό μου Αντουάν. Ακούω τις προτάσεις σου».

«Προτείνω να μετακομίσουμε για λίγα χρόνια σε ένα νησί της Ελλάδας. Ο λαμπρός ήλιος και το ζεστό κλίμα της Μεσογείου θα τον βοηθήσουν σωματικά και ψυχικά. Επίσης το αλέγκρο του χαρακτήρα και ο αυθορμητισμός των ανθρώπων θα βοηθήσουν στη βελτίωση της ψυχοσύνθεσής του».

«Ναι, θα φροντίσω.....».

«Όχι μόνο αυτό», συνέχισε ο Βενέτης, «πιστεύω πως πρέπει να ασχοληθεί με κάτι. Πρέπει να αποκτήσει ενδιαφέροντα. Συνήθως σε παρόμοιες περιπτώσεις συστήνουν χειρωνακτική εργασία. Αλλά τί να κάνει; Θα μπορούσε να ασχοληθεί με τη γη άραγε;», αναρωτήθηκε.

«Λες να είναι εύκολο να καλλιεργήσει κανείς τη γη, όταν δεν έχει καθόλου εμπειρία;» μονολόγησε ο Ερρίκος.

«Πάντως το ναυτικό εμπόριο δεν του ταιριάζει. Έχει αγωνίες και ρίσκα, χρειάζεται αρκετή διπλωματία και είναι ριψοκίνδυνο. Δεν θα το άντεχε η ιδιοσυγκρασία του. Δεν θα συμφωνούσα...», του είπε αποφασιστικά ο Βενέτης, αλλά ο Ερρίκος τον διέκοψε.

«Ό,τι μου πεις θα κάνω. Δεν θέλω πισωγυρίσματα στην αποθεραπεία του».

«...για δουλειές με άγχη και ρίσκα. Προτείνω να πάμε στην Ελλάδα και θα δούμε. Ας ευχηθούμε να εκδηλώσει ενδιαφέρον σε κάποιον τομέα από μόνος του. Θα είναι για μας το μάννα εξ ουρανού», τελείωσε τη φράση του.

Τον Δράκο το γνώρισε τυχαία λίγο αργότερα ο Ερρίκος στο λιμάνι της Ρόδου. Μιλούσε φράγκικα και αραβικά στη διάλεκτο της πιάτσας του λιμανιού και τον είχε βοηθήσει να προσλάβει μερικούς αχθοφόρους για να ξεφορτώσουν το εμπόρευμα. Καθώς ξεφόρτωνε είδε και τατουάζ στον καφά* του. Ήταν γέννημα θρέμμα Ρόδιος. Γεροδεμένος, σωματώδης και εξωστρεφής, είχε έμφυτη τάση να πιάνει κουβέντα με άγνωστους με μεγάλη ευκολία.

«Αυτός είναι κατάλληλος για σωματοφύλακας του Αντουάν. Ντόπιος, γνωρίζει πρόσωπα και πράγματα, αλλά και μπρατσωμένος για να τον προστατεύει», σκέφτηκε και χωρίς δεύτερη κουβέντα τον προσέλαβε.

Είχε πια κλείσει τα πενήντα τέσσερα ο Ερρίκος. Απέκτησε χρήματα, αλλά δεν ήταν ευτυχισμένος. Μέρα ερχότανε, μέρα τελείωνε, αυτός στη ρουτίνα της δουλειάς. Μπούχτισε ταξίδια, λεφτά, ναυάγια, εμπόριο, προβλήματα.

Τα ενδιαφέροντα του Ερρίκου είχαν τώρα μετατοπιστεί περισσότερο στο γιο του.

«Είναι ώρα να κοιτάξω και το παιδί μου. Δεν κατάλαβα χαρά τόσα χρόνια. Ζω μέσα στο χρήμα, αλλά αισθάνομαι άδειος και μόνος. Θα τον στείλω στη Ρόδο, να τον βλέπω όποτε περνάω από εκεί», σκέφτηκε και το αποφάσισε.

Ευτυχώς είχε φροντίσει να του αρχίσει τα Ελληνικά ο Παπαγιάννης.

Όταν ολοκλήρωσαν την πρώτη σειρά μαθημάτων έκριναν ότι ήταν ώρα να ξεκινήσουν για τη Ρόδο.

Ο Ερρίκος μίσθωσε το μικρό ιστιοφόρο, τη σακολέβα. Προσέλαβε τον ικανότερο και εμπειρότερο καπετάνιο, καθώς και τετραμελές πλήρωμα. Αποχαιρέτισε, ικανοποιημένος για τις επιλογές του, τον Αντουάν με τη συνοδεία του, το δάσκαλο, το γιατρό και το σωματοφύλακα, που ξεκίνησαν με τελικό προορισμό τη Ρόδο.

3. Το Μεγάλο Σπίτι

Ο Μιχάλης Ακριβός το Ακριοπούλι συνέχιζε να περπατά στο χωματένιο μονοπάτι. Έκατσε στην ξεροτρόχαλη πεζούλα που προστάτευε τους διαβάτες από τον απότομο γκρεμό και έβγαλε τον ακρίθαμο της Βενετίας και μια κουλούρα. Είχε λιγωθεί από τη σιτάκα και το μέλι και ήθελε κάτι ξινό και αρμυρό. Καταβρόχθισε με όρεξη μερικές μπουκιές. Του φάνηκαν γλύκισμα.

«Ας έχω θάρρος και ψυχική δύναμη να προσπεράσω το Μαύρο Σπήλιο, που θα φτάσω σε λίγο», σκέφτηκε και συνέχισε να θυμάται τις ιστορίες της μάνας του.

Η Μεταξωτή η Μελαζένη και η Βαγιανουλίτσα, γοργοπόδαρες, τελευταίες έφυγαν, πρώτες απ' όλους έφτασαν στο σπίτι τους και ταχτοποίησαν όπως-όπως το Μεγάλο Σπίτι.

Όσο για τους ναυαγούς καθυστέρησαν. Το σπίτι της Μεταξωτής βρισκόταν σε ύψωμα και τα φορτωμένα μουλάρια δυσκολεύτηκαν πολύ στο ανηφορικό κακοτράχαλο μονοπάτι. Στον πρώτο δρόμο* ανέβηκαν οι τρεις ναυαγοί και στο δεύτερο ο Δράκος με όλα τα πράγματα. Οδηγό τους είχαν τον Σακέλλη.

Αφού κατέβηκαν από τα μουλάρια και περπάτησαν αρκετά στο στενό μονοπάτι είδαν στην αυλή τη Μεταξωτή που τους περίμενε.

«Καλωσορίσατε στο σπίτι μας. Πιστεύω να σας αρέσει εδώ, περάστε να ξαποστάσετε και να φάτε κάτι», τους είπε και τους οδήγησε στο Μεγάλο Σπίτι.

Βρέθηκαν σε ένα εντυπωσιακό, παραδοσιακό μεγάλο δωμάτιο με πολλές ξύλινες κατασκευές. Πολλά υφαντά και κεντήματα, πολλές δαντέλες, ένας τεράστιος καθρέφτης κρεμασμένος ψηλά πάνω από τον ξύλινο σοφά και ένα τραπέζι, άλλο ένα τραπέζι στον πάτο, πολλά στολίδια, πλουμιστά πιάτα, πολλές σάσκες* με πολύχρωμα σχέδια, ποτήρια με χρυσά πλουμιά, γυάλινοι

σκαλιστοί μαστραπάδες, αρκετά εικονίσματα, γυάλινες λάμπες πετρελαίου, πολλές πήλινες τσανάκες*, διάφορα αλουμινένια σκεύη και ένα σωρό άλλα χειροποίητα αντικείμενα κουζίνας, που για να τα ανακαλύψεις και να καταλάβεις τη χρησιμότητά τους ήθελες πολύ σκέψη, χρόνο και απεριόριστη φαντασία.

«Αυτό το μεγάλο δωμάτιο είναι δέκα σε ένα», σκέφτηκε ο Αντουάν με θαυμασμό, καθώς το αγκάλιασε με γρήγορο βλέμμα. Αμέσως μετά οι αισθητήρες της όσφρησής του τον γαργάλησαν. Μια ξεχωριστή γλυκιά μοσχοβολιά φρεσκάδας, απλωνόταν στο χώρο, που του καλάρεσε, αλλά δεν μπόρεσε να εντοπίσει από που προερχόταν.

«Μεγάλο Σπίτι το λέμε», είπε η Μεταξωτή η Μελαζένη, λες και διάβασε το θαυμασμό του.

«Αυτή μυγωδιά δεν έχει μυγίσει εγώ ποτέ. Τι είναι;», ρώτησε μετά από λίγο με ενδιαφέρον.

«Είναι η ιδιαίτερη μυρωδιά του Μεγάλου Σπιτιού, από τα ξύλα, τον πηλό, την πατελιά* και το μοσχαθύμα*. Εγώ ποτέ δεν βάζω στα μπαούλα μου ναφθαλίνη, αλλά μόνο μοσχαθύμα, που το ξεραίνω πρώτα στον ήλιο. Το μικρό παραθυράκι που βλέπεις το έχω πάντα ανοιχτό, χειμώνα καλοκαίρι και έτσι αερίζεται το Μεγάλο Σπίτι», προσπάθησε να του εξηγήσει η Μεταξωτή η Μελαζένη, αλλά ο Αντουάν Μονσχιέ δεν καταλάβαινε.

«Εμείς είμαστε βοσκοί, δεν είχαμε Μεγάλο Σπίτι», είχε σκεφτεί ο Μιχάλης πολλές φορές στο παρελθόν και αισθανόταν μειονεκτικά που δεν είχαν καλό Μεγάλο Σπίτι, όπως οι περισσότεροι στο χωριό. Είχαν δύο στάβλους, ένα στα Ρωπάδια και ένα στα Μουσχιανού, και έμεναν, πότε στον ένα και πότε στον άλλο. Δεν είχαν εντυπωσιακά στολίδια, αλλά είχαν σκεύη και εργαλεία κουζίνας που τα χρησιμοποιούσαν κάθε φορά στη μάντρα και στο μαντροκάϊσμα*. Μετά θυμήθηκε τα λόγια που του είχε πει πολλές φορές ο πατέρας του:

«Μιχαλιέ να μη ντρέπεσαι που είμαστε βοσκοί, γιατί από παλιά μου έλεγε ο πάππος μου ότι η δουλειά του βοσκού είναι τιμημένη και βγάζει παράδες. Στην Τουρκοκρατία οι βοσκοί πλήρωναν τους φόρους για να λειτουργούν κρυφά τα Ελληνικά σχολεία! Το ήξερες αυτό;».

Αυτά τα λόγια είχαν εντυπωσιάσει τον Μιχάλη, αλλά τώρα έφευγε, δεν έπρεπε να τον απασχολούν θέματα που δεν θα τον αφορούσαν σε λίγο. Έτσι γύρισε πάλι με τη μανιβέλα του χρόνου τη μνήμη του στο παρελθόν.

Οι μουσαφिरαίοι της Μεταξωτής της Μελαζένης τακτοποίησαν όπως-όπως τα πράγματά τους.

«Καθίστε στα σκαμνιά να σας φέρω να φάτε», τους είπε άξεστα.

«Μεγάλη βδομάδα είναι, αλλά αυτοί είναι ξένοι, δεν ξέρουν από νηστεία», ψιθύρισε στην κόρη της, καθώς τους έβαζε στο τσανάκι τις τούρτες*, που είχε φτιάξει μόλις χθες, Μεγάλη Τετάρτη.

«Είχε άραγε δυνατή διαίσθηση;», αναρωτήθηκε ο Μιχάλης.

Έφαγαν δύο τούρτες με σιτάκα* ο καθένας, που τους τις πρόσφερε μουρμουρίζοντας από νευρικότητα. Κανείς τους δεν είχε φάει πιο νόστιμο βραδινό.

«Πω, πω, μου άνοιξε η όρεξη. Ήταν τόσο νόστιμο. Τόσο αυθεντική και γλυκιά γεύση, που θέλω κι άλλο ένα», μίλησε στη γλώσσα του ο Αντουάν απευθυνόμενος προς το γιατρό που καθόταν δίπλα του.

«Πώς λένε αυτό;» ρώτησε μετά από λίγο.

«Πασχαλινές τούρτες», του απάντησε η Μεταξωτή η Μελαζένη.

«Νόστιμες πολύ. Άγεσαν εμένα. Μπογώ έχω παγκαλάω ακόμη ένα τούγτες;», δεν περίμενε για τη διερμηνεία και ρώτησε αμέσως τη Μεταξωτή.

Η Μεταξωτή, του έβαλε ακόμη δύο και τις έφαγε με βουλιμία. Δεν ήταν και πολύ γαλαντόμα*, αλλά κάτι την είχε πιάσει και ήθελε να δείχνει γαλαντόμα.

«Και τί είναι αυτό μπεζ πγάγμα, είναι γεμισμένες;»

«Είναι ψημένο ντόπιο φρέσκο βότυρο με γάλα» του απάντησε η Μεταξωτή, που ικανοποιήθηκε από το κομπλιμέντο του ξένου για τη μαγειρική της τέχνη.

«Ψημένο βότυγο και γάλα δεν έχω εγώ ακούσει ζωή μου... ακόμη», της απάντησε δύσπιστα.

Δεν του μίλησε. Δεν ήξερε τη γλώσσα του. Δεν θα καταλάβαινε.

Δεν του είπε για τη σιτάκα, για τα μπαχαρικά και τα αρωματικά της, ούτε για την αφράτη ζύμη, που έκαναν τόσο νόστιμες τις τούρτες της. Δεν του είπε για το σχήμα τους, που άλλες νοικοκυρές τις κάνανε τρίγωνες. Ανοίγανε ένα στρογγυλό φύλλο, βάζανε μέσα τη γέμιση και έκλειναν το φύλλο σε τρεις πλευρές, ώστε να φαίνεται λίγο στη μέση η σιτάκα και να είναι περίπου τρίγωνες. Η Μεταξωτή όμως έκανε πάντα τη διαφορά. Άνοιγε το φύλλο, έβαζε τη γέμιση και μετά τις τύλιγε ελαφρά σε κύλινδρο και τις έσφιγγε στα δύο πλαϊνά, ώστε να πάρουν το σχήμα καραμέλας. Της άρεσε πολύ αυτό το σχέδιο. Μετά τις άλειφε με χτυπημένο αβγό και τις έψηνε στο φούρνο. Είχε παρατηρήσει πως μ' αυτό τον τρόπο δεν χυνόταν έξω η γέμιση, καθώς ψηνόντουσαν.

«Πού να ήξεραν η Βαγιανούλα και ο Αλί Ψαρής ότι γεννήθηκε μετά από πολλές γενιές απόγονος της Μεταξωτής της κόρης τους, η Μεταξωτή η Μελαζένη, που πήρε το ίδιο όνομα και έμοιασε της παλιάς Βαγιανούλας, της Περαιχωρίτισσας στη νοικοκυροσύνη, στην καπατσοσύνη και στις πρωτοτυπίες!», σκέφτηκε τα παιχνίδια του χρόνου και της τύχης ο Μιχάλης και συνέχισε να θυμάται.

«Αχ! μάνα μου. Αυτό που ξέρω εγώ να πω είναι ένα, μας έφαγαν τις τούρτες σα λούπηδες*, και πρέπει να φτιάξουμε άλλες για το Πάσχα», είπε η Βαγιανουλίτσα, που φοβόταν τον κόπο της.

Αφού έφαγαν οι ξένοι ανέβηκαν με τα παπούτσια τους δύο ψηλά απότομα, στενά σκαλιά, βρέθηκαν στον υπερυψωμένο ξύλινο σοφά, κι έριξαν τα ρούχα τους πάνω στα κοντά ξύλινα καγκελάκια, που ήταν καρφωμένα στην άκρη του σοφά για να προστατεύουν από πέσιμο.

Τους χώρεσε με το ζόρι. Ο χώρος του σοφά ήταν για δύο, το πολύ τρία άτομα.

«Αναγκαστικά θα στριμωχτείτε σαν τις σαρδέλες», αλλά δεν μπορώ να σας κάνω τίποτε άλλο, εφόσον αποφασίσατε να μείνετε εδώ και οι τέσσερις», τους είπε, γιατί ήθελε να βγάλει τις ευθύνες από πάνω της.

Έγειραν τα κουρασμένα τους κορμιά πάνω σε μια μάλλινη κεντερή*, που τους έστρωσε η Μεταξωτή για να τους περιποιηθεί.

«Όλα κι όλα. Τα παπούτσια και τις κάρτσες σας θα τα αφήσετε στον πάτο. Στο σοφά του Μεγάλου Σπιτιού ανεβαινουμε πάντα ξυπόλυτοι, ποτέ με παπούτσια και κάρτσες», τους είπε αυστηρά η Μεταξωτή η Μελαζένη, όταν είδε τα παπούτσια τους ξαμωμένα* πάνω στο σοφά.

«Τα ρούχα σου θα τα ταχτοποιήσω αύριο. Τα έβγαλα από τα κιβώτια για να μη μουχλιάσουν. Αύριο θα τα λιάσουμε να στεγνώσουν και θα τα κρεμάσουμε στα καρφιά που βλέπεις στον τοίχο», είπε ο Δράκος στο αφεντικό του με δουλοπρέπεια. Εκτελούσε και χρέη καμαριέρη.

«Δεν μπογεί κοιμηθεί, πάνω αυτό το σγώμα, τσιμπάει... πολύ... έχει αγκάθι;» βρέθηκε ξαφνικά όρθιος ο Αντουάν απευθυνόμενος στη Μεταξωτή, μόλις που έβγαινε από το Μεγάλο Σπίτι.

Αυτή κατάλαβε.

«Τον κεντάει* φαίνεται», σκέφτηκε.

Αναγκάστηκε να ξεστολίσει το βελούδινο με τριαντάφυλλα, που είχε κρεμασμένο στον τοίχο του σοφά, στο πανωσούφι* και να βγάλει από το μπαούλο το πολυκαιρισμένο σεντόνι του Περουλή, προίκα από τη μάνα του. Αυτό το είχε για πιο δεύτερο, το θεωρούσε κατώτερο από το δικό της, που το έκοψε για το τάμα στην Αγία Σοφία. Έστρωσε πάνω από την κεντερή το βελούδινο, και πάνω απ' αυτό το πολυκαιρισμένο σεντόνι με τις δαντέλες και τα χρωματιστά περίτεχνα κεντήματα.

«Σαν το γαμπρό στο πανωσούφι θα θώκεις απόψε», του είπε λαχανιασμένη από την προσπάθεια, μόλις τελείωσε.

Αυτή η μυρωδιά απ' αυτό το σεντόνι νομίζω ότι είναι αυτό που μου πρωτομύρισε, μόλις μπήκα στο μεγάλο δωμάτιο», σκέφτηκε ο Αντουάν Μονσχιέ, ενώ ετοιμαζόταν να ξαναξαπλώσει.

«Ο μόσκος του πολυκαιρισμένου σεντονιού είναι», είπε η Μεταξωτή η Μελαζένη, σα να διάβασε πάλι τη σκέψη του.

«Τι είναι γαμπγό», ρώτησε μετά τον δάσκαλο Παπαγιάννη, αλλά αυτός δεν τον άκουσε, είχε παραδοθεί στην αγκαλιά του Μορφέα.

Το βράδυ κοιμήθηκαν με ανοιχτή τη λάμπα, γιατί ο Αντουάν φοβόταν το σκοτάδι.

Η Μεταξωτή η Μελαζένη ξύπνησε εκείνο το πρωί αγχωμένη. Τη νύχτα που πέρασε είχε πολύ ανήσυχο ύπνο. Είδε και παράξενα, ταραγμένα όνειρα και ανιστορήθηκε του Περουλή.

Με τον άντρα της, τον Περουλή τον Στραβογαρμπή, παντρεύτηκαν από προξενιό. Αυτή μεγαλοκοπέλα κι αυτός παλικαράς και λεβέντης, αρκετά χρόνια μικρότερός της. Αμέσως μετά το γάμο η Μεταξωτή τον ερωτεύτηκε παράφορα. Την γοήτευαν όλα πάνω του.

Από τον πρώτο καιρό του γάμου τους ο Περουλής έδειξε τον αληθινό του χαρακτήρα, αλλά αυτή, τυφλή από έρωτα, δεν είχε μάτια και αισθήσεις, παρά μόνο γι' αυτόν. Όσο περνούσε ο καιρός άρχισε να βλέπει τις κακές πλευρές του χαρακτήρα του, αλλά και πάλι δεν προβληματίστηκε. Όταν άνοιξαν τα μάτια της τον είδε κακότροπο, στριφνό, νευρικό, αδιάφορο και φωνακλά. Δεν του είχαν κολλήσει άδικα το παρατσούκλι Στραβογαρμπής. Οι γερνότεροι τον έφερναν σαν παράδειγμα κακότροπου ανθρώπου, που έμοιαζε με πολλά είδη σκληρών ξύλων, αυτοφυών στο νησί. Είχαν μάλιστα μια λέξη που είχε είκοσι συλλαβές! Ασπάλαθο*- ασκαθέρινο*- πρίναρο*- σκίναρο*- κουρμουλόξυλο*. Έτσι τον έλεγαν.

Μετά απ' αυτή τη λέξη που του είχε μάθει η μάνα του ο Μιχάλης θυμήθηκε πόσο κορδωμένος είχε πάει πριν από δύο χρόνια στο σχολείο και είπε στα

άλλα παιδιά: «Εσείς δεν ξέρετε μια λέξη που έχει είκοσι συλλαβές! Εγώ ξέρω. Ζούλη μάτι, ζούλη κάτω», σα να τους έλεγε είστε ζηλιάρηδες και με ζηλεύετε.

Και δεν είχε μόνο αυτά ο Περούλης ο Στραβογαρμπής. Του άρεσε και το χαρτί. Δανειζόταν λεφτά για να χαρτοπαίζει και ήταν συνέχεια χρεωμένος.

Μετά το γάμο γέννησαν δύο αγόρια. Δεν ενδιαφέρθηκε ουσιαστικά ποτέ γι' αυτά τα παιδιά και δεν τ' αγάπησε, λες και δεν ήταν δικά του.

Έζησαν τέσσερα χρόνια μαζί και ξαφνικά τους παράτησε και ξενιτεύτηκε στην Περσία. Ύστερα από μερικούς μήνες η Μεταξωτή η Μελαζένη διαπίστωσε εγκυμοσύνη. «Μου το έσπειρε και τόσκασε», σκέφτηκε απογοητευμένη. Γέννησε τη Βαγιανουλίτσα. Μεγάλωσε μόνη της τα τρία παιδιά και ζούσε στη μοναξιά εδώ και δέκα εφτά χρόνια. Πέρασε δύσκολα τόσα χρόνια και δεν έμαθε νέα του από τότε. Άλλοι ξενιτεμένοι που γύρισαν στην Αρκάσα της έφεραν δυσάρεστα μαντάτα. Είχε ξαναπαντρευτεί και έκανε πέντε παιδιά. Τον περίμενε τα πρώτα χρόνια, αλλά μετά απ' αυτό δεν ήθελε να τον ξαναδει, ούτε ζωγραφιστό. Τον ξέγραψε από το μυαλό της ή έτσι νόμιζε;

Το τελευταίο διάστημα την απασχολούσε πολύ και ο γάμος της κόρης της.

Είχε επίγνωση της κατάστασης και της θέσης της.

Γνώριζε το παρατσούκλι που της είχαν κολλήσει, την έλεγαν Μελαζένη, αλλά και τη μαντινάδα που της είχαν κολλήσει:

Φτωχοπερήφανο δεντρό γιατί περηφανιέσαι,
χωρίς βλαστάρια κι άνεμο αρχοντικά κουνιέσαι

Δεν έχαιρε της εκτίμησης των χωριανών της. Όχι εξ αιτίας της. Ήταν το παρελθόν και τα καμώματα της μακρινής προγόνου της, του Ροδιού.

«Ας όψεται ο Ροδιός. Εγώ έκανα ό,τι μπορούσα, αλλά σε τί έφταιξα να πληρώνω μετά από ένα αιώνα για το χαρακτήρα της, μόνο και μόνο επειδή της έμοιασα στο μούτρο και στη μαυρίλα;», αναρωτιόταν.

Ήξερε ότι όλοι αναγνώριζαν τη νοικοκυροσύνη και την παλικαριά της, αλλά δεν έφτανε αυτό. Την κόρη της βέβαια με την ομορφιά που είχε, γιατί ευτυχώς είχε μοιάσει στον πατέρα της, μπορούσε να την ερωτευτεί κάποιος καλός ντόπιος γαμπρός και να την πάρει. Αλλά δεν είχε και κανένα δεμένο από το καπίστρι στην αυλή της.

«Οι άλλες, που ήταν του σκοινιού και του παλουκιού, και οι γονέοι τους τις άφηναν αλιμπερτά*, ερωτεύονταν τους διάφορους που ξέπεφταν στην Αρκάσα. Έμποροι, πειρατές, Τουρκαλάδες, κουρσάροι παντρεύτηκαν με δικές μας. Γύριζαν μαζί τους κρυφά στις πραούλες ή κρύβονταν στους αποκρίατους*. Μετά το σούσουρο οι ξένοι τις παντρεύονταν. Αλλά αυτό δεν ήταν πάντοτε σίγουρο. Πολλοί έφευγαν και τις παρατούσαν σύξυλες, με ένα παιδί στην κοιλιά», αυτά πίστευε και αυτά έλεγε στο μασάλι* με τις φιλενάδες της.

«Τα παιδιά αυτά δεν ευθύνονται, μην τα πετροβολάτε. Αυτούς που έβγαλαν τα μάτια της κοπέλας και μετά εξαφανίστηκαν να καθαριέστε», υποστήριζε και το στόμα της έσταζε δηλητήριο για τους ξένους.

Θυμόταν τον Περούλη τον Στραβογαρμπή, αλλά δεν μπορούσε να χωνέψει και να παραδεχτεί ότι και γι' αυτήν ίσχυε το ίδιο, κι αυτήν ο άντρας της την είχε εγκαταλείψει.

«Εμένα η κόρη μου είναι καλή κόρη, κάνει ό,τι της πω. Θα πάρει τον άντρα που θα της διαλέξω εγώ», καυχιόταν.

Αχ, και να είχαν μιλιά τα σοκάκια, όταν μαζεύονταν οι γυναίκες και κουρέπτιζαν! Όσες βρίσκονταν εκεί κάθε φορά έλυναν όλα τα προβλήματα αυτών που έλειπαν. Την άλλη μέρα, ό,τι είχαν πει, γινόταν αντικείμενο συζήτησης σε άλλα καντούνια και σοκάκια και συνήθως παραποιημένο ή παραφουσκωμένο. Όλα τα νέα και οι απόψεις κυκλοφορούσαν και όλες τις σχέσεις τις μάθαιναν όλοι.

Όταν έφτασε ο Αντουάν με τη συνοδεία του η Μεταξωτή άρχισε να επεξεργάζεται στο μυαλό της την πιθανότητα να του αρέσει η κόρη της.

Αργότερα όταν κατάλαβε το ενδιαφέρον του για τη Βαγιανουλίτσα κυριολεκτικά πέταξε από τη χαρά της. Θα πάντρευε ίσως την κόρη της με ένα παρτοσύναχτο*, όπως συνήθως έλεγαν για τους ξένους, αλλά τουλάχιστον ήταν πλούσιος, ξανθός, ψηλός και ωραίος. Και στο κάτω-κάτω της γραφής, είχε σχέδιο, θα τον γνώριζε πρώτα και θα μάθαινε το χαρακτήρα και τα χούγια του.

Ξεχνούσε το στραβομουτσούνιασμα και την αποδοκιμασία της, όταν σε παρόμοιες περιπτώσεις κατηγορούσε τους άλλους.

«Εγώ παιδεύτηκα στη ζωή μου. Να ζήσει τουλάχιστον η κόρη μου αγαπημένη με τον άντρα της και χωρίς στερήσεις», στοχαζόταν και δεν έβγαινε από τη σκέψη της ο Περούλης.

Στην πρώτη κουβέντα που έκανε με τη Βαγιανουλίτσα, της τα έφερε απέξω-απέξω. Ήθελε να την ψαρέψει για να μάθει τυχόν συμπάθειά της προς τον Αντουάν.

«Καλός είναι κορούλα μου. Δεν θα σου λείψει τίποτε. Ξέχασες τις φουρτούνες μας όλα τα χρόνια;», την παρότρυνε, αλλά δεν της φάνηκε ερωτευμένη.

Στην αρχή έμενε μέχρι εκεί. Δεν επέμενε ιδιαίτερα. Ο καιρός περνούσε, οι ξένοι είχαν μείνει μαζί τους μόλις τρεις μήνες. Πότε-πότε της έριχνε και καμιά σπόντα για να κρατάει το θέμα ζεστό.

«Δεν το αποφάσισες ακόμη; Το παλικάρι έλιωσε στο ζουμί του. Δεν τον βλέπεις;», της είπε μια μέρα χαμογελαστή.

«Πι, πι, πι, πι δεν βαρέθηκες ακόμη να με πιλατεύεις; μα δεν τον αγαπώ μάνα. Πώς να σου το πω;», της έλεγε η Βαγιανουλίτσα και τότε και πολύ καιρό αργότερα, όποτε της ξανάφερνε την κουβέντα.

«Δεν σου έχω πει κορούλα μου ότι είναι καλύτερα ο άντρας να είναι ερωτευμένος και να αγαπάει περισσότερο τη γυναίκα του, απ' όσο αυτή, εφόσον φυσικά του είναι πιστή. Θα τον αγαπήσεις όταν τον παντρευτείς. Δεν είδες τί έπαθα εγώ; Και τον ερωτεύτηκα τον πατέρα σου και μετά με παράτησε και έφυγε», της πιπίλιζε το μυαλό.

«Όταν έχεις ιδιότροπο άντρα είναι καλύτερα να σου φεύγει και να μείνεις μοναχή», σκεφτόταν και παρηγοριόταν μόνη της.

Πάλι και πάλι όμως ο λογισμός της τριγυρνούσε στα παλιά.

«Αφού δεν είχα άντρα πρόσεχα τους ξένους ανθρώπους όλα μου τα χρόνια. Δεν έζησα κι εγώ σαν άνθρωπος, όπως όλες οι γυναίκες του κόσμου. Γνώρισα τον άντρα και τον έρωτα μόνο λίγο στην αρχή του γάμου μας. Μετά

τίποτα. Δεν κατάλαβα ούτε γάμο, ούτε συνεννόηση, ούτε χαρά. Μόνο βάσανα», σκεφτόταν συχνά με θλίψη, όταν θυμόταν τα χρόνια της νιότης.

Όλα αυτά σκεφτόταν εκείνη τη νύχτα. Το πρωί όμως, μόλις ξύπνησε, τα ξέχασε προσωρινά. Δεν θα άφησε τη μιζέρια να της χαλάσει τα σχέδια.

Η σκέψη της αλευράς* που θα ετοιμάζε την έβγαλε χωρίς να το καταλάβει από τα περασμένα.

Μια μέρα τη βδομάδα είχε αποφασίσει να τους κάνει αλευρά για πρωινό.

«Να δούμε αν θα αρέσει στους πρωτευουσιάνους, που βρέθηκαν ομπρός στο δρόμο μας», είχε πει της κόρης της, την πρώτη φορά που τους την έφτιαξε.

Σήμερα έριξε σκέτο γάλα σε ένα χαρανί* και το έβαλε να βράσει στο τζάκι, πάνω στη φωτιά. Όχι όπως την πρώτη φορά που το τσιγκουνεύτηκε και έβαλε μισό γάλα, μισό νερό, γιατί πάντα είχε στο νου της να κάνει και οικονομία. Πρόσθεσε και το ανάλογο θαλασσινό αλάτι. Όταν άρχισε να βράζει σταμάτησε να συμπάλλει την φωτιά, για να μην κολλήσει στον πάτο. Άρχισε τότε να ρίχνει λίγο-λίγο από το αλεύρι που είχε κόψει νωρίτερα στο χερόμυλο*. Ανακάτεψε χωρίς σταματημό με την ξύλινη κουτάλα. Η μυρωδιά από το ψημένο αλεύρι και το γάλα απλώθηκε στο κελί* και στο σοκάκι. Συνέχισε να ανακατεύει και να ρίχνει αλεύρι, μέχρι που έπηξε η αλευρά και δεν έπεφτε από το κουτάλι. Τη σκέπασε με πανί και την άφησε κοντά στη φωτιά να διατηρείται ζεστή.

«Η μάνα μου, η συγχωρεμένη είχε το μυστικό της για την αλευρά. Το φύλαγε όμως επτασφράγιστο. Έψηνε πρώτα δύο φουχτές* αλεύρι σ' ένα κατσαρόλι, μέχρι να ροδίσει και το άφηνε να κρυώσει. Ύστερα το ανακάτεψε με το άλλο και το χρησιμοποιούσε στην αλευρά. Έτσι κάνω κι εγώ, αλλά αονή* σε κανένα. Γι' αυτό η αλευρά μου είναι η πιο νόστιμη και μυρωδάτη στην Αρκάσα», σκεφτόταν ενώ την ανακάτεψε.

«Μήπως είχε πάρει από τα γονίδια της μακρινής προγόνου της, της Βαγιανούλας;», σιγοψιθύρισε ο Μιχάλης.

«Ωραία που μυρίζει..., τί τρώμε για πρωινό σήμερα;», τη ρώτησε ο Παπαγιάννης που σηκώθηκε πρώτος. Κάθε μέρα και διαφορετικό πρωινό είχε μπερδέψει τις μυρωδιές.

«Σας ετοιμάσα την αλευρά», του απάντησε ξερά.

«Φέρε μωρή Βαγιανουλίτσα την τσανάκα να κινώσουμε* την αλευρά. Σηκώθηκαν οι ξένοι».

Ύστερα από λίγο, τους έβαλε να κάτσουν στα скаμνιά γύρω από το στρογγυλό τραπέζι. Άνοιξε μια μεγάλη λακκούβα στην αλευρά και έριξε μέσα δύο κουτάλες ψημένο ντόπιο βούτυρο και τέσσερις κουτάλες θυμαρίσιο μέλι. Τους έδωσε από ένα κουτάλι.

«Αρχίσετε να τρώτε, ο καθένας από μπροστά του μέχρι να την τελειώσετε. Στο τέλος θα γλείφετε και τα δάχτυλά σας», τους είπε ανοίγοντας τα χέρια της και σκύβοντας ελαφρά το κεφάλι της προς τα εμπρός. Έκανε πολύ συχνά αυτήν την κίνηση. Ένα είδος υπόκλισης που τους έδειχνε φιλοξενία.

Ό Αντουάν παραξενεύτηκε και της το έδειξε με μορφασμό. Γύρισε προς τον Παπαγιάννη και κάτι του είπε.

«Ξέρεις Μεταξωτή ο Αντουάν σιχάινεται να φάει από την ίδια τσανάκα. Θέλει να του βάλετε χωριστά».

«'Ω, τον άχαρο. Όλοι μαζί και ο ψωριάρης μόνος, έτσι μου τα 'κανε και τις προηγούμενες φορές και το ξέχασα», παραμίλησε η Μεταξωτή η Μελαζένη.

«Φέρε, κόρη μου, ένα τσανάκι να κινώσουμε του καλομαθημένου. Σιχάινεται. Δεν συνήθισε ακόμη να τρώει απ' την τσανάκα».

Ο Αντουάν πρόσεξε καλύτερα τη Βαγιανουλίτσα, καθώς μπαινόβγαινε από το κελί στην αυλή βοηθώντας τη μάνα της. Την κοιτούσε με θαυμασμό και επιμονή. Το δέρμα της ήταν σκουρωπό, σταρένιο. Τα μάτια της είχαν μια γλυκύτητα, που δεν είχε ξαναδει στη ζωή του. Είχαν το χρώμα του μελιού και ήταν λαμπερά σαν τους γυάλινους παιδικούς βώλους που τον μάγευαν όταν ήταν παιδί. Τα σαρκώδη χείλη της υποδήλωναν χαρακτήρα με αισθήματα και φαντασία. Το μικρό άνοιγμα που φαινόταν ανάμεσα στα δύο μπροστινά δόντια της έδινε ξεχωριστή χάρη.

«Εσύ θα γίνεις πλούσια όταν μεγαλώσεις. Από το μικρό κενό στα δόντια θα μπαίνουνε μέσα σου όλα τα πλούτη του κόσμου», θυμήθηκε τα λόγια του Παπαγιάννη στην αρχή, όταν την καλοπρόσεξε.

Χωρίς ν' αφήσει τα μάτια του από πάνω της ένοιωσε ένα ευχάριστο συναίσθημα να διαπερνά το είναι του.

«Ναι, είναι ακριβώς η ίδια αίσθηση με την πρώτη φορά που την είδα μετά το ναυάγιο» σκέφτηκε και ξαφνικά ήρθε στο νου του εκείνη η καταραμένη μέρα με τη θαλασσοταραχή.

«Το καταραμένο το ναυάγιο, μου χάλασε πάλι την ευχάριστη διάθεση», σκέφτηκε και προς στιγμή ένοιωσε μελαγχολία, αλλά δεν το έβαλε κάτω. Η ευχάριστη παρουσία της Βαγιανουλίτσας του ξανάφτιαξε το κέφι.

Πολύ γρήγορα και η τσανάκα και το τσανάκι άδειασαν.

Ο Αντουάν έφαγε τη δική του από το τσανάκι του και στο τέλος μάζεψε με το κουτάλι τα απομεινάρια της αλευράς από την τσανάκα.

«Εμένα εσείς γελάσατε και βάλατε λιγότεγο», τους είπε χαμογελαστός, χωρίς να αφήσει τα μάτια του από τη Βαγιανουλίτσα.

Ο Βενέτης είδε με θετικό μάτι το αστείο του Αντουάν. Δεν τον είχε ακούσει μέχρι τότε να κάνει τέτοιου είδους αστεία. Του έκανε εντύπωση και ο τρόπος που την κοιτούσε.

«Φαίνεται θα έχουμε εξελίξεις. Εύχομαι να μη διαψευστώ. Ο έρωτας θα είναι γιατρικό για τον Αντουάν», σκέφτηκε.

Ο καιρός περνούσε.

Ο Αντουάν δεν έπαυε να δείχνει ευχαριστημένος από την παραμονή του στην Αρκάσα.

«Μου αρέσουν όλα στην καινούργια μου πατρίδα. Ο ήλιος, τα σύννεφα, η θάλασσα, τα απόκρημνα βράχια, ο αέρας, οι άνθρωποι, τα σπίτια, τα φαγητά», διαλαλούσε σε όλους στη γλώσσα του, και οι ντόπιοι τον άκουγαν σα να καταλάβαιναν.

Πάνω απ' όλα όμως του άρεσαν οι μυρωδιές των θάμνων. Ακόμη και τα φύλλα τους έτριβε για να ανακαλύψει αρώματα, που τον μάγευαν. Εκτός από το θυμάρι, την φασκομηλιά, το φλισκούνη*, τον δυόσμο, το δεντρολίβανο, την αψιθιά και τη μυρτιά, που τα είχε ξεχωρίσει, τον τρέλαινε και τον απογειώνει η μυρωδιά του ανεουνί*, δεν τη χόρταινε. Όταν φούρνιζε η Μεταξωτή η Μελαζένη έφτιαχνε ένα μεγάλο μάτσο από κόνυζες που τις

έβρισκε στη Φλέα, στα νοτερά χώματα, και τις έδενε στο φουρνοκόνταρο. Σαν ανθεκτικό φυτό στις υψηλές θερμοκρασίες την βοηθούσε να καθαρίσει τον πάτο του φούρνου πριν το φούρνισμα.

«Δεν έχω καταλάβει τί σημαίνει ανευοινί και γιατί το λέτε ανευοινί», είχε ρωτήσει στη γλώσσα του πολλές φορές.

«Ίσως να προέρχεται από τη λέξη αναβουινί», του είχε πει ο δάσκαλος Παπαγιάννης, αλλά αυτός δεν κατάλαβε.

Παράγγειλαν βιβλία βοτανικής από την Αγγλία και μελέτησαν με το δάσκαλο και το γιατρό τη χλωρίδα της περιοχής. Ταυτοποίησαν όσα από τα φυτά μπόρεσαν και έμαθαν τις ιδιότητες και τα επιστημονικά τους ονόματα.

Σταδιακά ο Αντουάν έδειξε ενδιαφέρον για καλλιέργεια αρωματικών φυτών. Όταν διαπίστωσαν το ενδιαφέρον του κοιτάχτηκαν με νόημα και με τον τρόπο τους διατήρησαν ζωντανό το ενδιαφέρον του.

«Θα κάνει και εργασιοθεραπεία», σκέφτηκαν.

Έπρεπε όμως πρώτα να εξασφαλίσουν γη.

«Είναι πραγματικά πολύ άδικο. Στην Ευρώπη η μέση έκταση του αγροτεμαχίου να είναι είκοσι ή τριάντα φορές μεγαλύτερη απ' ό,τι είναι εδώ. Πώς να καλλιεργήσεις στους λώρους φάρδους τριών μέτρων και μήκους είκοσι μέτρων, ας πούμε;» αναρωτήθηκε ο δάσκαλος Παπαγιάννης, που είχε ζήσει πολλά χρόνια στο εξωτερικό.

«Ας ξεκινήσει με την αγορά της γης και βλέπουμε», συμφώνησαν τελικά και οι δύο.

Στον Αντουάν Μονσχιέ άρεσε πολύ ο Ξερόκαμπος και όλη η γύρω περιοχή μέχρι τα Λυκά, τον Απάνω Ποταμό, τα Μαστιχάρια, τον Τσίγγουνα και το Καλάμι. Αυτό που τον χαλάρωνε ήταν το δροσερό αεράκι που φυσούσε χειμώνα-καλοκαίρι.

Όταν ο Παπαγιάννης και ο Βενέτης μετά από μικρή μελέτη συμφώνησαν στην καλλιέργεια αρωματικών και άλλων ίσως φυτών δεν περίμεναν τέτοιο ενθουσιασμό από τον Αντουάν Μονσχιέ.

«Θα κάνω αυτόν τον ξερότοπο αγνώριστο. Να θυμάστε τα λόγια μου», τους είπε στη γλώσσα του.

Είχε μεγάλα σχέδια για την ευρύτερη περιοχή και αρχικά αγόρασε πολλούς γειτονικούς λώρους και τους ένωσε για να έχει συνεχόμενη έκταση.

Σχεδιάζε να χτίσει εκεί ένα μεγάλο στάβλο για να είναι κοντά στις καλλιέργειες. Αρχικά επέλεξαν να καλλιεργήσουν σιτάρι, κριθάρι και αέλαμο*, που ευδοκίμοιούσαν στην περιοχή. Θα τα πουλούσε ο πατέρας του στην Αίγυπτο. Σε μια μικρή έκταση θα καλλιεργούσαν δοκιμαστικά και αρωματικά φυτά.

4. Η εξομολόγηση στη Φλέα

Κατηφορίζοντας το μονοπάτι η ματιά του Μιχάλη Ακριβού έπεσε στους τελευταίους νερόμυλους της Φλέας. «Αυτοί οι νερόμυλοι και τί δεν είχαν να διηγηθούν!», σκέφτηκε και ξαναγύρισε στο σκάλισμα του σακουλιού του.

Κάποια μέρα, περίπου ένα χρόνο μετά το ναυάγιο, ο Αντουάν Μονσχιέ εκμυστηρεύτηκε στο γιατρό Βενέτη τα ερωτικά αισθήματα που είχαν φουντώσει μέσα του και τον είχαν κυριεύσει.

«Αντουάν αυτό που μου περιέγραψες είναι έρωτας. Για σένα η Βαγιανουλίτσα, όπως καταλαβαίνω, είναι τα πάντα, είναι το φως των ματιών σου και το οξυγόνο των ιστών σου», του είχε πει ο Βενέτης.

«Ναι...όμως γιατρέ, πειράζει που δεν έχω πια μεγάλη ανάγκη να σε συμβουλευόμαι;» του είπε διστακτικά ο Αντουάν.

«Όχι βέβαια, απεναντίας είμαι πολύ ευχαριστημένος από την πορεία της υγείας σου», του απάντησε επιβραβεύοντάς τον ο Βενέτης.

«Μπγάβο μου!», φώναξε με καμάρι ο Αντουάν Μονσχιέ.

«Αυτό ήταν το ζητούμενο, όταν με προσέλαβε ο πατέρας του. Να φτάσει η ώρα να μη με έχει ανάγκη. Φαίνεται ήρθε αυτή η ώρα», σκέφτηκε ο Βενέτης, αλλά δεν εξωτερίκησε τις σκέψεις του.

«Θα μπορούσες να με βοηθήσεις να σμίξω με τη Βαγιανουλίτσα;» του είπε με αγωνία μετά από λίγο ο Αντουάν.

Ο Βενέτης επιστράτευσε όλα τα κύτταρα του εγκεφάλου του.

«Αυτό που μπορώ να κάνω είναι να το πω στη μάνα της, τίποτε άλλο», του απάντησε ξερά μετά από μικρή σκέψη.

Ο Βενέτης είχε καταλάβει ότι η Βαγιανουλίτσα δεν ήταν ερωτευμένη με τον Αντουάν, και συνεπώς σκέφτηκε πως δεν θα μπορούσε να ξεκινήσει απ' αυτήν η σχέση τους. Αυτή ήταν η πρώτη γωνία του τριγώνου. Η δεύτερη γωνία ήταν τα αυστηρά έθιμα στο νησί για τις σχέσεις των νέων, και το τρίγωνο έκλεινε στην τρίτη γωνία, δηλαδή στην επιθυμία του να πουλήσει εκδούλευση στο αφεντικό του.

«Τι έμενε λοιπόν;», είχε αναλογιστεί ο Βενέτης μετά απ' αυτήν την ανάλυση του αιτήματος του αφεντικού του. «Δεν θέλει και πολύ σκέψη, έμενε η αγάπη στον Αντουάν, που έδειχνε σα μητρική, της Μεταξωτής και που δεν αφήνει αμφιβολίες για την επιθυμία της να τον παντρέψει με την κόρη της. Δεν απομένει λοιπόν παρά να αναλάβω να το πω σ' αυτήν».

«Σου είμαι υποχρεωμένος και σ' ευχαριστώ για τη βοήθεια», του είπε ανακουφισμένος ο Αντουάν Μονσχιέ.

Ο Βενέτης ήξερε το χαρακτήρα του ασθενή του. Είχε διαπιστώσει από καιρό την αλλαγή στον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς του. Δεν έμενε πια κολλημένος πάνω του σα στρείδι και αργοκίνητος σα χελώνα. Απεναντίας, σαν το σαλιγκάρι είχε αρχίσει να βγάζει το κεφάλι και τις κεραιές από το καβούκι του και να ψάχνει για νέες γειτονιές. Το ζητούμενο ήταν να αποκολληθεί εντελώς απ' αυτόν. Δεν ήταν υπερβολικό να πιστέψει ότι η ανασφάλεια της εφηβικής του ηλικίας έδωσε θέση στην ωριμότητα. Ο έρωτας τον είχε ατσαλώσει. Η μαλθακότητα της παιδικής ηλικίας είχε περάσει ανεπιστρεπτί. Ο ανδρισμός του είχε αρχίσει να χτίζεται πετραδάκι-πετραδάκι. Συναναστρεφόταν ικανοποιητικά με τους ντόπιους. Δεν είχε ανάγκη τη συγκατάθεση του γιατρού για τα μικρά προσωπικά του θέματα. Έκανε σχέδια για το μέλλον στα οποία υπολόγιζε τη Βαγιανουλίτσα και τη μάνα της.

Του έμεναν όμως λίγα ακόμη, δηλαδή να γίνει περισσότερο κοινωνικός, να παίρνει από μόνος του πρωτοβουλίες για σοβαρά προσωπικά του θέματα και να ξεπεράσει τις φοβίες.

Ο Βενέτης ξεστόμισε στη Μεταξωτή το μήνυμα του Αντουάν Μονσχιέ. Αυτή πέταξε από τη χαρά της. Το γερασμένο της πρόσωπο έλαμψε. Το μυαλό της όμως πήρε αμέσως χίλιες στροφές.

«Μεγάλη μας τιμή, αλλά...», και σταμάτησε με κατσουφιασμένο πρόσωπο και θαμπό βλέμμα.

«Τι σε προβληματίζει;».

«Σκέφτομαι, να, η Βαγιανουλίτσα..., να..., θα έπρεπε..., να της το πει ο ίδιος. Ξέρεις η κόρη μου...», και κόμπιασε. Δεν μπόρεσε, ή δεν ήθελε να ολοκληρώσει τη φράση της.

«Μίλα ανοιχτά, πες τις σκέψεις σου», την παρότρυνε ο Βενέτης.

Η Μεταξωτή η Μελαζένη ανακάτεψε στο απαίδευτο μυαλό της πολλές σκέψεις, προβληματισμούς, επιθυμίες, συμφέροντα, αλλά και την κατωτερότητα που ένιωθε απέναντι στους συγχωριανούς της. Στο τέλος αναγεννήθηκε και απελευθερώθηκε, όπως η κάμπια βγαίνει, ανέγγιχτη και φρέσκια, από το κουκούλι της μεταμορφωμένη σε πεταλούδα.

Κατηγορούσε πολλές φορές τις ξένες κόρες που γύριζαν αδέσποτες και έσμιγαν με τους παρτοσύναχτους, αλλά με την κόρη της τα πράγματα ήταν τελείως διαφορετικά. Η κόρη της μπορεί να έβγαινε βόλτα στη Φλέα με τον Αντουάν Μονσχιέ, γιατί αυτή θα το είχε σχεδιάσει. Εξ άλλου τί ήταν η Φλέα; Ένα μικρό κομμάτι, ένα γάμα του ποταμού που διασχίζει την Αρκάσα, με νερόμυλους, με νερά που έτρεχαν, με ναούς* και με περιβόλια, που ο κόσμος πηγαινοερχόταν συνέχεια. Αυτή είχε την εμπειρία να αποφασίζει σωστά για τη Βαγιανουλίτσα της και κανένας άλλος.

Το ενδεχόμενο του γάμου της κόρης της με τον Αντουάν Μονσχιέ της έδωσε φτερά. Ο νους της νυχθημερόν ήταν εκεί και όλες της οι ενέργειες είχαν ένα και μοναδικό σκοπό: Να παντρέψει την κόρη της με τον πλούσιο Γάλλο. Κατάντησε να την κυριεύσει μονομανία.

Όσο αντιλαμβάνόταν τον έρωτά του για την κόρη της, τόσο περισσότερο καμάρωνε από περηφάνια και ικανοποίηση και άλλο τόσο μεταμορφωνόταν. Έτσι σιγά-σιγά δεν την ένοιαζε που την έλεγαν Μελαζένη, γιατί δεν ένιωθε σαν Μελαζένη. Και από τη μέρα που εκδηλώθηκε το ενδιαφέρον του για τη Βαγιανουλίτσα, τα πράγματα είχαν μπει πια σε καλό δρόμο. Από αύριο θα τους κοιτούσε όλους στο χωριό με το κεφάλι ψηλά, που λέει ο λόγος, σαν ίση απέναντι τους.

«Ήρθε και για μένα η μέρα να δείξω την αξία μου. Έζησα πολλά χρόνια στη μιζέρια. Δεν μπόρεσα να πραγματοποιήσω κανένα από τα σχέδια που είχα για τη ζωή μου. Τώρα κι εγώ θα τους αποδείξω την αξία μου». Αυτή η σκέψη τη χαλάρωσε, την κόρδωσε και τη φούσκωσε σα γάλο, αλλά πάνω απ' όλα της τόνωσε την αυτοπεποίθηση.

«Λοιπόν ναι, θα σου πω τους προβληματισμούς μου και το σχέδιο που προτείνω για το καλό της κόρης μου», απάντησε αποφασιστικά στον Βενέτη, ύστερα από τις προηγούμενες σκέψεις της.

Πάντα τον Μάιο, τον Ιούνιο και τον Ιούλιο ο κήπος της Μεταξωτής της Μελαζένης στη Φλέα οργίαζε από βλάστηση και παραγωγή. Ο ήλιος και το υγρό περιβάλλον της ατμόσφαιρας της ρεματιάς, τα φερτά χρώματα, καθώς και η νηνεμία που συνήθως επικρατούσε, αναζωογονούσαν και έτρεφαν τα φυτά.

Οι τετράνυχτοι*, οι μελίγκρες* και οι βρωμούσες*, εχθροί που απομυζούσαν και μάραναν τα φύλλα και δεν άφηναν τα λαχανικά να μεγαλώσουν, τέτοια εποχή δεν είχαν πολλαπλασιαστεί ακόμη αρκετά.

Εκείνο το πρωινό στις αρχές Ιουλίου, λίγο καιρό μετά την συζήτηση του Βενέτη και της Μεταξωτής της Μελαζίνης, η Βαγιανουλίτσα θα πήγαινε στον κήπο τους στη Φλέα, απονήρευτη για το σχέδιο της μάνας της.

«Να μαζέψεις πρώτα πασαλοΐτικα* κηπουρικά* και μετά λίγα σταθόρια*, κολοκυθόμουρες*, μαυροκουκιά* και βάρσαμο*, γιατί αύριο θα κάνουμε πιτιά* για τους ξένους. Βγάλε και μερικά φρέσκα κρεμμυδάκια, κόψε και τα κολοκυθοπούλια*, νοστιμίζουν τα πιτιά. Μετά να δέσεις το νερό από το ναό* να ποτίσεις. Προσεχτικά να πατάς στα στεγνά, μην τσαλοπατείς* και μην λαχτίζεις* σαν το χοίρο μέσα στα ποτισμένα και μου στρακώσεις* τα χώματα», της είπε η μάνα της και ευχήθηκε να κάνει το θαύμα της η Αγία Σοφία και να είναι ο Αντουάν ο γαμπρός που θα πάντρευε την κόρη της. «Ξέχασα, στο γυρισμό πιάσε με το πετσι και κόψε όσα φραγκόσुका είναι κοκκινωπά και βάλε τα στο καλάθι να τα φέρεις, ξέρεις που βάζω το πετσι, έτσι; Μπορεί ν' αρέσουν στους ξένους».

Μόλις ξεκίνησε η Βαγιανουλίτσα για την Φλέα, ξεκίνησε και ο Αντουάν Μονσχιέ πίσω της, σύμφωνα με το σχέδιο που είχε καταστρώσει η Μεταξωτή, αφήνοντας αρκετά μεγάλη απόσταση, ώστε να μην τον πάρει μυρωδιά. Στο δρόμο καλημέρισαν πολλούς που σκάλιζαν τα φυτεμένα τους στα στενά λουριά. Ανάμεσά τους βρισκόταν η Χαριστούλα, η γυναίκα του γραμματικού και η Χαρίκλεια η Καβρομαμμούνα*, η καταμελάχρινη κουρεπτού*, που όλα τα ξετρύπωνε.

«Μπα, τί γυρεύουν η Βαγιανουλίτσα και ο Αντουάν Μουσχιάν στη Φλέα», αναρωτήθηκε η Χαρίκλεια η Καβρομαμμούνα, που άφησε εποχή στις μέρες της για τα κουτσομπολιά, στρέφοντας το κεφάλι προς τη γυναίκα του γραμματικού.

«Δεν τον λένε Μουσχιάν, αλλά Μονσχιέ, είναι Γάλλος. Δεν άκουσες μαθές εφτακακομοίρα σωστά το όνομα του; κοντεύει ενάμιση χρόνο στο χωριό μας», της απάντησε αυτή, που βοτάνιζε τους άκλωστρους*, σκυμμένη στον κήπο της, λίγα μέτρα πιο πέρα.

Της Χαρίκλειας της Καβρομαμμούνας τα μάτια είχαν βγάλει σπίθες από την προσπάθεια. Κρυφοκοίταζε διαρκώς, κρυμμένη πίσω από τους ήλιους και τα σταθόρια.

Είδε τον Αντουάν να ζυγώνει πολύ κοντά στη Βαγιανουλίτσα και αυτή να στέκεται μπροστά του με σηκωμένο το κεφάλι για να μπορεί να τον βλέπει και να τον ακούει. Της έλεγε, της έλεγε...για αρκετή ώρα. Παρακολουθούσε προσεχτικά τις κινήσεις του, αλλά δεν μπόρεσε να ακούσει το παραμικρό.

Στη συνέχεια άκουσε τη Βαγιανουλίτσα να του λέει με δυνατή φωνή:

«Αν μπορείς, κυνήγα με. Αν με πιάσεις, τότε μπορείς να μου πεις και ό,τι άλλο θέλεις».

Σε λίγο άρχισαν να κυνηγιούνται. Έμοιαζαν σαν έντομα που πεταρίζουν καλώντας τον ερωτικό τους σύντροφο. Η Βαγιανουλίτσα έτρεχε γύρω-γύρω από το νερόμυλο του Μηνά Κουμιανού και από πίσω της ο Αντουάν Μονσχιέ την κυνηγούσε. Πηδούσε τους ναούς, βρεχόταν, σκόνταφτε στις κόνυζες και στις βρουλές*, λοξοδρόμηζε για να προσπερνά τις σφάκες*, έπεφτε,

ξανασηκωνόταν και σε απόσταση αναπνοής πίσω της ο Αντουάν έκανε ακριβώς τα ίδια.

Οι φωνές τους αντιλαλούσαν στα απέναντι αντικριστά βουνά της Φλέας. Τα χαχανητά της Βαγιανουλίτσας ακουγόντουσαν σαν κάλεσμα νεράιδας σε ερωτοχτυπημένο παλικάρι και τα ερωτικά λόγια του Αντουάν Μονσχιέ έβγαιναν με μπάσα, ζεστή φωνή και αντηχούσαν σαν απάντηση.

Η Χαρίκλεια η Καβρομαμούνα αποθανάτισε το κυνήγι του ερωτευμένου Αντουάν με τη Βαγιανουλίτσα με μια μαντινάδα που ταίριαζε επί τόπου στη Φλέα:

Ώ γαμπρέ, κι ώ καλογαμπρέ Αντουάν, από τα μέρη τα μακρινά,
που την ετζήωνες* την κανακαρά,** μέσα στους μύλους και μες τα νερά;

Μετά το ερωτικό κυνηγητό την ξεπέρασε, βγήκε μπροστά της, της έκλεισε τον δρόμο και την εμπόδισε να τον προσπεράσει. Τότε σταμάτησαν να κυνηγιούνται. Κοιτάχτηκαν καλά στα μάτια.

«Ωραία, νίκησες, συνέχισε, θέλεις να μου πεις κάτι άλλο;» του είπε δισταχτικά η Βαγιανουλίτσα.

Ο Αντουάν δεν αναγνώριζε τον εαυτό του. Με σταθερή φωνή και αποφασιστικότητα, χωρίς τρακ, της είπε όλα όσα είχε σχεδιάσει. Της εκμυστηρεύτηκε τον κεραυνοβόλο έρωτά του από την ημέρα του ναυαγίου και την επιθυμία του να την παντρευτεί. Της ζήτησε επίσης να του απαντήσει αμέσως γιατί δεν είχε υπομονή να περιμένει άλλο. Επίσης της είπε για την απόφασή του να φύγει αμέσως από το σπίτι της, αν δεν τον ήθελε.

Η Βαγιανουλίτσα δεν το περίμενε, αλλά του απάντησε αυθόρμητα:

«Δεν είμαι ερωτευμένη μαζί σου, αλλά σε συμπαθώ... και σταμάτησε.

Ο Αντουάν Μονσχιέ περίμενε με αγωνία να τελειώσει τη φράση της.

Μετά από μικρή παύση συνέχισε:

«...δέχομαι να παντρευτούμε, αλλά δεν θέλω υπερβολές και βιασύνες. Θα σε αγαπήσω περισσότερο όταν παντρευτούμε, όπως μου έχει πει και η μάνα μου».

«Τα λόγια της βγήκαν σαν ερωτικά βέλη από τα χείλη της, έτσι μου φάνηκε. Τα αναφοκοκκινισμένα μάγουλα και το λαχάνιασμα της από την τρεχάλα με έβαλαν σε πειρασμό. Χριστέ μου να τη φιλούσα μια αυγή, κι ας πέθαινα την ίδια στιγμή», σκέφτηκε, αλλά έπρεπε να προλάβει και ξαναγύρισε στο σχέδιο που είχε.

Ο Αντουάν ενθουσιασμένος της απάντησε ότι θα περιμένει. Της ομολόγησε τον έρωτά του από την πρώτη στιγμή και της υποσχέθηκε αγάπη μέχρι το τέλος της ζωής του. Επίσης θα έκανε τα πάντα για να τον αγαπήσει κι αυτή αφού εδώ και πολύ καιρό είχε συνδέσει νοερά τη ζωή του με την δική της.

Στο γυρισμό η Βαγιανουλίτσα και ο Αντουάν Μονσχιέ περπατούσαν μηχανικά. Οι κουβέντες τους όμως δεν είχαν συνέχεια. Πεταγόντουσαν από το ένα θέμα στο άλλο και πριν ολοκληρώσουν μια κουβέντα έπιαναν άλλη. Ήταν φανερό ότι και οι δύο αισθανόντουσαν αμήχανα. Μιλούσαν και μιλούσαν απορροφημένοι στις σκέψεις τους, ο καθένας για δικό του λόγο.

Η Βαγιανουλίτσα επέστρεψε στο σπίτι με άδεια χέρια. Ούτε φασολάκια, ούτε μπάμιες, ούτε πιπεριές, ούτε ντομάτες, ούτε σταθόρια, ούτε μαυροκουκιές, ούτε κολοκυθοπούλια. Η Μεταξωτή η Μελαζένη για πρώτη

φορά στη ζωή της δεν τη μάλωσε και η Βαγιανουλίτσα δεν παραξενεύτηκε, γιατί ούτε που το πρόσεξε. Σκεφτόταν άλλα πράγματα.

Η Βαγιανουλίτσα μετά την πρώτη συζήτηση και τις παραινέσεις της μάνας της προσπαθούσε να βλέπει τον Αντουάν με διαφορετικό μάτι. Έβαζε πολλά στο μυαλό της για το μέλλον. Είχε και προβληματισμούς. Θα κατάφερνε άραγε να τον ερωτευτεί;

Από εκείνη την ημέρα που συναντήθηκαν με τον Αντουάν Μονσχιέ στη Φλέα είχε προσπαθήσει να τον δει με ερωτικό μάτι, αλλά δεν τα είχε καταφέρει. Σιγά-σιγά όμως δημιουργήθηκαν μέσα της αμφιβολίες αναρωτιόταν ακόμη και αν έτρεφε συμπάθεια προς αυτόν.

«Ευτυχώς που του ξεστόμισα μόνο τη συμπάθειά μου», σκέφτηκε.

Η μάνα της το προηγούμενο βράδυ πριν την στείλει στη Φλέα την είχε προετοιμάσει και την έπεισε να του πει ότι τον αγαπάει. Την παράκουσε, αλλά δεν θα έσκαγε κιόλας. Έτσι αισθάνθηκε. Αυθόρμητα της βγήκε.

Επίσης εδώ και πολύ καιρό η Βαγιανουλίτσα είχε αρχίσει να έχει ερωτηματικά και για τους άντρες της συνοδείας του Αντουάν. Δεν μπορούσε να εξηγήσει γιατί έπρεπε να έχει ο Αντουάν και το γιατρό μαζί του.

«Έτσι είναι οι πλούσιοι, έχουν μεγάλη συνοδεία. Αν αρρωστήσουν και είναι στον ξένο τόπο, όπως καλή ώρα, ποιος θα τους κάνει καλά;» της είχε πει πειστικά η μάνα της.

Ο Αντουάν αισθανόταν ξαλαφρωμένος που κατάφερε να εξομολογηθεί τον έρωτά του στη Βαγιανουλίτσα και ικανοποιημένος που του είπε το ναι. Είχε όμως δρόμο μπροστά του. Πρώτα έπρεπε να τη ζητήσει από τη μάνα της. Αυτό τον δυσκόλευε και τον άγχωνε γιατί δεν ήξερε την απάντησή της, αλλά θα επιστράτευε πάλι το γιατρό του, τον Βενέτη.

Ένα απόγευμα μετά από δύο εβδομάδες ο Βενέτης ζήτησε, για λογαριασμό του Αντουάν, σε γάμο τη Βαγιανουλίτσα από τη μάνα της. Αυτή δέχτηκε με μεγάλη ανακούφιση.

«Ευχαρίστως, η ώρα η καλή στο αντρόγυνο, και στα δικά σου», είπε του Βενέτη.

«Σ' ευχαριστώ Μεταξωτή».

Ο Αντουάν βρισκόταν στην αυλή έξω από το Μεγάλο Σπίτι. Ήταν αμήχανος και καθόταν σε αναμμένα κάρβουνα. Η Μεταξωτή η Μελαζένη πήγε αμέσως τον αγκάλιασε, τον φίλησε και του ευχήθηκε:

«Στερεωμένοι, καλά στέφανα».

«Όπου τρώει ο σκύλος βάζει*, ευτυχώς και ο Βενέτης, που κατάλαβε τα έθιμα και βοήθησε να γίνει το αντρόγυνο. Αλλά και εγώ καλά τους κατάφερα όλους με την επιμονή μου. Κέρδισα το στοίχημα», σκέφτηκε με ικανοποίηση.

Τα Χριστούγεννα θα γινόταν ο γάμος του Αντουάν και της Βαγιανουλίτσας.

Ο Ερρίκος Μονσχιέ που ήρθε νωρίτερα για να βοηθήσει στις προετοιμασίες του γάμου έφερε στη Βαγιανουλίτσα ένα άσπρο φόρεμα, που θα το φορούσε νυφικό την ημέρα του γάμου. Στην Μεταξωτή τη Μελαζένη έφερε ένα μαύρο δαντελένιο περίτεχνο σάλι. Παντού με το σάλι πήγαινε. Το έβγαζε μόνο στον ύπνο.

Η λαϊκός ποιητής δεν μπορούσε να αφήσει ασχολίαστο το γεγονός. Της ταίριαξε τη μαντινάδα:

Ανάθεμα τον που έφερε στην Κάρπαθο το σάλι,
που δεν επόμεινε Μεταξωτός, αφού να μην το βάλει

Ο γάμος θα γινόταν κατά τα τοπικά έθιμα και ο Αντουάν έπλεε σε πελάγη ευτυχίας. Τον παραξένευαν τα έθιμα, αλλά συγχρόνως κέντριζαν το ενδιαφέρον του. Απολάμβανε τις προετοιμασίες του γάμου. Μάθαινε το χορό.

Μετά την συμφωνία του Αντουάν Μονσχιέ και της Μεταξωτής της Μελαζένης για το γάμο, αυτός και η συνοδεία του έφυγαν από το σπίτι της και μετακόμισαν σε ένα άλλο, σχετικά κοντά. Η Μεταξωτή δεν ήθελε να μένουν στο σπίτι της, γιατί είχε τις προετοιμασίες του γάμου. Έπρεπε να πλύνει όλα τα στολίδια του Μεγάλου Σπιτιού, να ξεστολίσει τα χασένα* με τα χυτά*, τις μαντηλίτσες, τη μαντήλα του στύλου* και ό,τι άλλο είχε στολισμένο, να τα πλύνει, να τα κολλάρει, να τα σιδερώσει και να τα ξαναστολίσει για το γάμο.

Στο καινούργιο σπίτι ο Αντουάν Μονσχιέ προσέλαβε την Όλγα σαν υπηρέτρια.

Εδώ ο Μιχάλης Ακριβός, το Ακριοπούλι χαμήλωσε πολύ την ταχύτητα της ρουλέτας της μνήμης του. Ήθελε να βεβαιωθεί ότι δεν κάνει λάθος. Θυμήθηκε την Όλγα, την κόρη του Άριστου και της Βενετσιάνας, από τις ιστορίες της μάνας του. Αφού σκέφτηκε λίγο κατάλαβε πως η Όλγα, η υπηρέτρια στην ιστορία του Αντουάν Μονσχιέ, ήταν απόγονος εκείνης με το ίδιο όνομα.

«Πράγματι, αφού κι εγώ άρχισα κατά χρονολογική σειρά, όπως η μάνα μου», σκέφτηκε και δυνάμωσε πάλι την ταχύτητα της ρουλέτας.

«Πώς λένε εσένα;», ρώτησε την υπηρέτρια ο Αντουάν Μονσχιέ.

«Όργα», του απάντησε αποφεύγοντας να τον κοιτάξει κατά πρόσωπο.

«Όλγα», την διόρθωσε καλοσυνάτα.

«Εγώ έτσι το έμαθα, από τότε που γεννήθηκα, τώρα θα το αλλάξω;», του είπε με θράσος.

«Καλή είναι αυτή. Έχει το θάρρος να υποστηρίξει σθεναρά τη λαθεμένη άποψη της», σκέφτηκε ο Αντουάν Μονσχιέ. Τότε την παρατήρησε καλύτερα και είδε τα αφτιά της να εξέχουν από τα μαλλιά. Είχε πάρει τα πεταχτά μεγάλα αυτιά του προγόνου της, του Άριστου, αλλά αυτός δεν το ήξερε.

«Μόνο εγώ έχω το προνόμιο να γνωρίζω το παρελθόν και να εξηγώ τα φαινόμενα του μέλλοντος. Δυνατό το γονίδιο αυτό! Εμφανίστηκε μετά από πολλές γενιές, αλλά κανείς δεν θυμόταν πια ότι η Όλγα το είχε κληρονομήσει από τον Άριστο!», σκέφτηκε με ικανοποίηση.

«Δουλειά δική σου είναι βοηθός Μεταξωτή και Βαγιανουλίτσα, μέχρι γάμο. Όταν παντρευτώ Βαγιανουλίτσα, μένεις μαζί μας βοηθός γυναίκα μου, όταν έρθουν παιδιά...». Ο Αντουάν δεν πρόλαβε να αποτελειώσει τη φράση του και η Όλγα τον διέκοψε με αγένεια.

«Ξέρω, ξέρω θα με έχετε υπηρέτρια να σας μεγαλώνω τα παιδιά κι εσείς θα τρέχετε όλη την ώρα στη Γαλλία για, για, για αναψυχή», του είπε στο τέλος κομπιάζοντας. Της Όλγας της άρεσε πολύ αυτή η λέξη. Την είχε ακούσει από τον παπά και το δάσκαλο στο σχολείο και την είχε εντυπωσιάσει.

Η Όλγα σύστησε στο αφεντικό της τον μακρινό της συγγενή, τον Κομνηνό τον Γολιάθ. Απόγονος του Άριστου και της Βενετσιάνας, ζούσε στην Αρκάσα.

Χαρακτηριστικό του γνώρισμα τα αστραφτερά μαύρα μάτια και τα πεταχτά ζυγωματικά. Ήταν επίσης πολύ ψηλός και είχε ασυνήθιστα φαρδιούς ώμους σε σχέση με το υπόλοιπο σώμα και τα πόδια του. Δεν του είχαν κολλήσει άδικα το παρατσούκλι Γολιάθ. Δεν ήταν ωραίος, είχε όμως πάνω του κάτι ελκυστικό, κάτι ζεστό, κάτι γλυκό, κάτι που σ' έκανε να τον προσέξεις.

Αρχικά είχε όνειρο να μπαρκάρει, να γίνει ναυτικός. Ωστόσο δούλεψε σε διάφορες δουλειές, χτίστης, σοβατζής, σκαφτιάς, ψαράς, βοσκός, αλλά σε καμιά δουλειά δεν έμεινε. Ανήσυχο πνεύμα δεν τον χωρούσαν τα στενά περιθώρια του νησιού.

«Ο Γάλλος ο Αντουάν Μονσχιέ θέλει ανθρώπους για τα χωράφια του. Να του πω να σε πάρει;» του είχε πει η Όλγα και κατάφερε να τον πείσει.

«Που να φανταζόντουσαν ότι τα παλιά χρόνια οι πρόγονοί τους ήταν αδέρφια και θα ξανάσμιγαν οι απόγονοί τους μετά από πολλά χρόνια σε μακρινά αξαέρφια», σκέφτηκε ο Μιχάλης γυρίζοντας πάλι τις σκέψεις του στο παρόν. Ωστόσο σκόνταψε σε μια πέτρα ριζωμένη στο μονοπάτι που τον τράνταξε και τον επανάφερε πάλι στη συνέχεια.

«Ας δοκιμάσω κι αυτή τη δουλειά. Δεν χάνω τίποτα. Θα κυνηγήσω το όνειρο του ναυτικού αργότερα», σκεφτόταν για πολύ καιρό ο Κομνηνός ο Γολιάθ και με βαριά καρδιά συμφώνησε. Πήγε υπηρέτης στον πλούσιο Γάλλο Αντουάν Μονσχιέ και βρήκε μόνιμη δουλειά. Δεν γύριζε πια κάθε μέρα να κυνηγάει το μεροκάματο. Έκανε τον επιστάτη. Δεν υπήρχε θέμα που να μην μπορεί να το φέρει εις πέρας. Είχε έμφυτη ικανότητα να συντονίζει συγχρόνως πολλές και διαφορετικές δουλειές.

«Κι εμένα θα μου ταίριαζε η δουλειά του επιστάτη στις γεωργικές δουλειές και θα την έκανα και καλύτερα απ' αυτόν», σκέφτηκε εγωιστικά ο Μιχάλης και πέρασαν από το μυαλό του το ζευγάρισμα με το αλέτρι, η σπορά, το θέρος, το αλώνισμα, το άλεσμα, το βγάλσιμο του λαδιού στο ξύλινο αλετουργιό. Όλες τις δουλειές τις είχε παλέψει με ιδρώτα και του άρεσαν. Αλλά σήμερα έφυγε από τα Ρωπάδια. Έσκυψε και έκοψε ένα κλωνάρι από τη μοναδική μερτά* που είχε σε μια νοτερή άκρη του χωματένιου μονοπατιού και τη στερέωσε στ' αφτί του.

Ο Γάλλος εμπιστεύτηκε τον Κομνηνό τον Γολιάθ από την πρώτη στιγμή. Έγινε το δεξί του χέρι. Του έβρισκε λώρους και τους ιδιοκτήτες τους, παζάρευε και κανόνιζε την τιμή για λογαριασμό του αφεντικού του. Κανόνιζε τα ζώα και τους ανθρώπους για το ζευγάρισμα και τη σπορά. Έβρισκε τους εργάτες για το χτίσιμο των χαλασμένων πεζουλιών. Συντόνιζε και βοηθούσε να φυτέψουν αμπέλι και ελιές.

Ο Κομνηνός ο Γολιάθ ήταν επίσης μανιώδης ψαράς. Πήγαινε στο ψάρεμα και σχεδόν πάντα έφερνε ψάρια για το αφεντικό και τη συνοδεία του.

«Θέλω πάρεις εμένα μαζί στο ψάρεμα», του είπε μια μέρα ο Αντουάν.

«Να σε πάρω αφεντικό, αλλά πρέπει να σου αρματώσω καλάμι».

«Να αγματ..., πώς το είπες;», του είπε με επιφύλαξη ο Αντουάν, αλλά αυτός δεν του απάντησε.

«Πώς να του εξηγήσω;», προβληματίστηκε.

«Από αύριο θα έχουμε μπανάτσα και κατάλληλο καιρό για το ψάρεμα του σκάρου. Θα σηκωθώ πολύ πρωί, θα πάω για καβούρια στον Τραχανάμο. Ο

σκάρος θέλει καβουροχάλι* για δόλωμα. Μετά θα πάω για ψάρεμα στην Λιάα*. Θα πιάσω τους τελευταίους σκάρους, πέρασε η εποχή τους, αλλά όλο και κάποιος θα στραβωθεί και θα πέσει στ' αγκίστρι. Θέλεις να έρθεις μαζί», είπε στο αφεντικό του με τρόπο, που δεν σήκωνε αντίρρηση.

«Ναι», είπε με ενθουσιασμό μικρού παιδιού ο Αντουάν Μονσχιέ.

Το απόγευμα πήγε στου Ψύλλου το Ρυάκι, που είχε πολλά καλάμια, έκοψε ένα μακρύ καλάμι για το αφεντικό του και το αρμάτωσε με όλα τα απαραίτητα εξαρτήματα.

Την άλλη μέρα με τη σκοτεινιά της αυγής ο Κομνηνός ο Γολιάθ φορτωμένος με δύο καλάμια και ο Αντουάν Μονσχιέ καβάλα στο μουλάρι ξεκίνησαν για τον Τραχανάμο. Μέσα σε μικρούς αρούς* ο Γολιάθ σήκωσε τις πέτρες και τσάκωσε με μεγάλη επιδεξιότητα και ταχύτητα τα άτυχα καβουράκια και τα έβαλε ένα-ένα μέσα σε μια κάλτσα του Αντουάν και την έδεσε κόμπο για να μη φύγουν. Έπιασε καμιά δεκαριά. Συνέχισαν το μακρύ δρόμο τους και έφτασαν στην Λιάα. Τα στέμματα* γεμάτα χαράκια*. Ο Αντουάν περπατούσε με δυσκολία και άρχισε να μετανιώνει που πήγε για ψάρεμα.

«Στάσου εδώ σ' αυτό το στέμμα. Να σου δολώσω αφεντικό;» του είπε ο Κομνηνός ο Γολιάθ με όρεξη για ψάρεμα.

Διάλεξε ένα βράχο λίγο πιο πάνω από την άκρη της θάλασσας, για να μην κινδυνεύει να πέσει στο νερό, και του έστρωσε ένα πολυκαιρισμένο σεντόνι, που είχε γίνει λισάχνι* και δεν έκανε πια για στρώσιμο, να καθίσει για να μην ξεσκιστεί από τα χαράκια. Ο Κομνηνός ο Γολιάθ το είχε να κάθεσαι όταν πήγαινε στο ψάρεμα. Το συνηθίζει και το θεωρούσε τυχερό. Πίστευε ότι μόνο όταν το είχε μαζί του έπιανε ψάρια.

«Ναι», του απάντησε μονολεκτικά και αδιάφορα ο Αντουάν Μονσχιέ.

«Κοίτα, θα ρίξεις την πετονιά με το καβουροχάλι στη θάλασσα και θα κρατάς σταθερά το καλάμι. Θα περιμένεις υπομονετικά μέχρι να τσιμπήσει ο σκάρος. Όταν τσιμπήσει θα σου τραβήξει το δόλωμα προς τα κάτω και θα γύρει το καλάμι προς τη θάλασσα. Θα το δεις», προσπάθησε να τον εκπαιδεύσει ο Κομνηνός ο Γολιάθ.

Πέρασε αρκετή ώρα και κανένας δεν στάθηκε τυχερός.

Ο Αντουάν Μονσχιέ άρχισε να εκνευρίζεται. Η υπομονή του είχε εξαντληθεί και άρχισε να κουνάει ελαφρά το καλάμι από ανία. Παραξενεύτηκε, γιατί μετά από λίγο προσπάθησε να μετακινήσει το καλάμι, αλλά δεν κουνιόταν. Του φάνηκε σα να είχε καρφωθεί η πετονιά στο βυθό. Ζήτησε βοήθεια.

Έπιασε το καλάμι ο Κομνηνός ο Γολιάθ και διαπίστωσε μεγάλη αντίσταση. Κουνώντας το ελαφρά δεξιά και αριστερά κατάλαβε τις νευρικές κινήσεις του αγκιστρωμένου ψαριού. Μικρό ψάρι όμως. Δεν είπε στον Αντουάν για το ψάρι που είχε πιάσει.

«Πάρε τα καλάμι σου Αντουάν και σήκωσε το με δύναμη προς τα πάνω. Να το βγάλεις από τη θάλασσα. Πρόσεξε με δύναμη! Θα σου δολώσω ξανά. Φαίνεται σου έφαγαν το δόλωμα!», του είπε με πονηρό μειδίαμα.

Τραβώντας το καλάμι προς τα πάνω ο Αντουάν τρόμαξε και κοίταξε έκπληκτος ένα ψάρι, που σπαρταρούσε στην επιφάνεια της θάλασσας, καρφωμένο στο αγκίστρι του. Με όση δύναμη είχε εξακολούθησε να τραβάει το καλάμι προς τα πάνω. Με τη δύναμη που έβαλε, το ψάρι ξαγκιστρώθηκε και πετάχτηκε είκοσι μέτρα στην ανηφορική βουνοπλαγιά!

«Μπράβο Αντουάν, έπιασες το πρώτο σου ψάρι! Ένα σκαροπούλι μέτριο, αρκετό για να φάει ένας άνθρωπος πλούσια!», του είπε επιβραβεύοντάς τον.

Ο δεύτερος σκάρος της ημέρας πιάστηκε κι αυτός στο αγκίστρι του Αντουάν Μονσχιέ.

«Πολύ μεγάλος σκάρος, θα δυσκολευτούμε να τον βγάλουμε! Προσπάθησε να μπει στην τρύπα του βράχου. Θα τον τραβήξω σιγά, σιγά να τον βγάλω από τη φωλιά του, μη μας σπάσει την πετονιά και τον χάσουμε», του είπε με ύφος ειδικού ο Κομνηνός ο Γολιάθ. Μετά τους επιδέξιους χειρισμούς του, ένας τεράστιος σκάρος βαριανάσαινε έξω από τα νερά, αβοήθητος πάνω στα χαράκια.

«Ένας τόσο μεγάλος σκάρος δεν πιάνεται συχνά με το αγκίστρι. Και μάλιστα ένας θηλυκός κοκκινόσκαρος. Με τα δύο μαζί θα φάτε και θα σκάσετε εσύ και η συνοδεία σου».

«Μπράβο, ζήτω, έπιασα μεγάλο σκάγο!», φώναξε ενθουσιασμένος σα μικρό παιδί ο Αντουάν Μονσχιέ.

«Φαίνεται πως η θεία τύχη πηγαίνει πάντα στους ευγενικούς και πράους χαρακτήρες», είπε στο αφεντικό του ο Κομνηνός ο Γολιάθ.

Από κείνη την ημέρα ο Αντουάν δεν ξεκόλλαγε από τα στέμματα, έγινε μανιώδης ψαράς. Τελευταίος άφηνε το καλάμι του για να το μαζέψει ο Κομνηνός ο Γολιάθ.

«Ξέρεις Αντουάν ότι ο σκάρος είναι το μοναδικό ψάρι, που δεν ξύνεις τα λέπια του όταν τον κάνεις τηγανητό; Που τρώγονται και τα εντόσθια;»

«Ανοησίες. Εγώ δεν μπορώ φάω εντόσθια», είπε με γκριμάτσα αηδίας και αναγούλιασε ο Αντουάν Μονσχιέ.

«Μόνο που πρέπει να του βγάλεις πρώτα τη χολή, γιατί αλλιώς είναι πολύ πικρός. Αν και μου είχε πει ο πάππος μου ότι αν πάσχεις από χρυσή* και φας σκάρο, που δεν έχεις βγάλει τη χολή, μπορεί και να θεραπευτείς», συνέχισε ο Κομνηνός ο Γολιάθ.

Το μεσημέρι η μυρωδιά των φρέσκων τηγανιτών σκάρων τρύπησε τα ρουθούνια τους.

«Μοναδικό, μοναδικό νόστιμο πολύ», μονολογούσε μπουκωμένος ο Αντουάν Μονσχιέ.

«Είναι πιο νόστιμο γιατί το έπιασες μόνος σου», του απάντησε ο Κομνηνός ο Γολιάθ.

Η Βαγιανουλίτσα τον τελευταίο καιρό είχε μετανιώσει που συμφώνησε να παντρευτεί τον Αντουάν Μονσχιέ.

Ήταν ερωτευμένη με άλλον.

Βασανίστηκε πολλά βράδια και πήρε τις αποφάσεις της. Έτσι, ένα μεσημέρι αρκετές μέρες πριν το γάμο, συναντήθηκε μαζί του και του μίλησε εντελώς ψυχρά:

«Δεν είμαι έτοιμη για το γάμο. Θυμάσαι τα λόγια μου στην αρχή, στη Φλέα, όταν σου υποσχέθηκα ότι θα σε παντρευτώ; Μη βιάζεσαι λοιπόν. Δεν το λέει ακόμα η καρδιά μου. Να αναβάλουμε το γάμο για το Πάσχα», πρότεινε χωρίς να πάρει ανάσα.

Στου Αντουάν Μονσχιέ τ' αφτιά μπήκαν ψύλλοι. Αμέσως συζήτησε το θέμα με το γιατρό και το δάσκαλο. Και οι δύο τον καθησύχασαν. Έκριναν πως δεν είχε άλλη επιλογή, παρά να περιμένει μέχρι το Πάσχα.

Η Βαγιανουλίτσα μετά την αναβολή του γάμου μίλησε στη μάνα της και δικαιολογήθηκε για τα ανύπαρκτα ερωτικά της αισθήματα προς τον Αντουάν.

«Πώς να τον παντρευτώ μάνα; Δεν μ' αρέσει, δεν με τραβάει, και όχι μόνο, σα να τον σιχαίνομαι κιόλας. Θα παντρευτώ άλλον, ξεκομμένα πράγματα», της είπε αποφασιστικά.

«Άχαρη, μήπως τον έχεις βρει κιόλας;», της είπε με κρεμασμένα μούτρα η μάνα της.

«Ναι τον έχω βρει, όταν έρθει η ώρα θα το μάθεις», της έκοψε την κουβέντα.

«Θα σε κανονίσω», απείλησε με κακία την κόρη της και κατακλύστηκε από θλίψη, ηττοπάθεια και απαισιοδοξία.

«Δεν μου ταίριαζε τέτοια τύχη, της γρουσουζας, της άτυχης», μονολόγησε και καταριόταν τη φουρτουνιασμένη θάλασσα και την ώρα και τη στιγμή που σώθηκαν οι ναυαγοί και βρέθηκαν στο δρόμο της. Κόντεψε να σκάσει από στενοχώρια, και κλείστηκε πάλι στο καβούκι της. Αυτό που την είχε θορυβήσει τον τελευταίο καιρό ήταν η συμπεριφορά της κόρης της.

«Τώρα καταλαβαίνω γιατί δεν είχε όρεξη για τις προετοιμασίες του γάμου, γιατί έδειχνε αφηρημένη και δεν χαιρόταν, γιατί δεν άφηνε ούτε να την ζυγώσει ο Αντουάν και του ξεγλιστρούσε σαν το χέλι. Γιατί είχε αρμαστό», παραμιλούσε.

Στην αρχή εξοργίστηκε πολύ. Δεν τη χωρούσαν τα ρούχα της. Δεν μπορούσε να το φανταστεί, δεν μπορούσε να το πιστέψει. Της ήρθε να την σκοτώσει. Την έκλεισε στο σπίτι τρεις μέρες, χωρίς φαΐ και νερό. Αυτές οι μέρες της είχαν φανεί ατέλειωτες.

«Σε καταράστηκα, να μην προκόψεις στη ζωή σου», της είπε και της έτριξε τα δόντια.

Ο καιρός περνούσε, κόντευαν να κλείσουν δύο χρόνια από το ναυάγιο. Ο Αντουάν Μονσχιέ συνέχιζε κανονικά τα σχέδια καλλιέργειας και η Βαγιανουλίτσα κανονικά τη ζωή της. Μετρημένες οι κουβέντες της μαζί του. Λίγες οι βόλτες της στην Αρκάσα. Προσπαθούσε να μην έρχεται σε επαφή με τους χωριανούς της, λες και νόμιζε ότι θα διάβαζαν στην κούτλα* της την αλήθεια.

«Όσο πιο λίγο τους θωρώ και με θωρούν, τόσο το καλύτερο για μένα. Δεν μπορώ να δίνω εξηγήσεις στον καθένα για την αναβολή του γάμου. Θα έρθει η ώρα που θα μάθουν την αλήθεια», σκεφτόταν προβληματισμένη.

Μετά από πολύ σκέψη, ένα μήνα πριν το γάμο, αποφάσισε να μιλήσει ανοιχτά στον Αντουάν. Το αρχικό της σχέδιο ήταν η ακύρωση του γάμου.

«Αντουάν, είσαι καλός και χρυσός και σε συμπαθώ πολύ. Αλλά..., να..., ξέρεις..., να..., δυσκολεύομαι να σου το πω, δεν μπορώ να σε δω σαν άντρα, δεν μπορώ..., σε βλέπω μόνο φιλικά...», και ξεκίνησε να του πει αυτά που ήθελε.

Η Βαγιανουλίτσα είχε σχεδιάσει με κάθε λεπτομέρεια τη συζήτηση που θα έκανε. Το αρχικό σχέδιο ήταν η ακύρωση του γάμου της. Όταν όμως ήρθε

πρόσωπο με πρόσωπο μαζί του έχασε τον ειρμό της σκέψης και τα λόγια της. Δεν ήξερε από που να αρχίσει και που να τελειώσει. Ενώ αρχικά το σχέδιο ήταν να του πει όλη την αλήθεια, την τελευταία στιγμή μπλόκαρε. Δεν άντεξε να τον βλέπει να υποφέρει. Είχε γίνει ολοκίτρινος από τις πρώτες της κουβέντες. Της ήρθε στο μυαλό το ερωτικό τους κυνηγητό στη Φλέα, στους κήπους, στους μύλους, η ζεστασιά του, ο αυθορμητισμός του. Τον λυπήθηκε και άλλαξε γνώμη. Θα ακολουθούσε το δεύτερο σχέδιο που είχε στο νου της. Θα του πρότεινε δηλαδή να αναβάλουν το γάμο για τον Ιούνιο. Αυτό το σχέδιο όμως θα έδινε και ανούσια και ακούσια παράταση στο μαρτύριο που ζούσε, πράγμα που δεν επιθυμούσε.

Αλλά τίποτε από τα δύο σχέδια δεν μπόρεσε να φέρει σε πέρας.

Από τα λόγια της, ο Αντουάν Μονσχιέ διάβασε στο πρόσωπο της αγαπημένης του την αλήθεια. Είδε την αβεβαιότητα στα μάτια της, την αδιαφορία στο ύφος της και την ψυχρότητα στη συμπεριφορά της. Δεν ήταν πια άβουλος. Ήταν, ναι, σκεπτόμενος. Τόσα χρόνια είχε πάρει μαθήματα από τους δασκάλους του. Της φέρθηκε σαν άντρας. Αυτή δεν τον ήθελε, το είχε αντιληφθεί. Αυτός έλιωνε γι' αυτήν. Η σχέση ήταν μονόπλευρη και δεν είχε μέλλον. Με απόλυτη ηρεμία αντιμετώπισε την πραγματικότητα και πήρε τα μέτρα του σαν άντρας. Κάτι τι, που δεν μπορούσε ακόμη να προσδιορίσει, τον έβγαζε αργά, αλλά σταθερά από το δρόμο του γάμου με τη Βαγιανουλίτσα. Το είχε πάρει απόφαση.

Έτσι έλυσε τον γόρδιο δεσμό που τον έσφιγγε περίπου δύο χρόνια. Της βγήκε από μπροστά.

«Μήπως θέλεις ακυρώσουμε γάμο μας; Εγώ, αυτό νομίζω γίνεται...» της απάντησε με νωχελικό ύφος.

Η Βαγιανουλίτσα έπεσε από τα σύννεφα. Πάγωσε. Δεν περίμενε τέτοια τροπή στα πράγματα.

«Ναι», αναγκάστηκε να συμφωνήσει μονολεκτικά, χωρίς άλλη κουβέντα.

Έτσι λίγο πριν από το Πάσχα ο γάμος του Αντουάν Μονσχιέ και της Βαγιανουλίτσας ακυρώθηκε.

Μετά τη συζήτησή της με τον Αντουάν Μονσχιέ έτρεξε αμέσως στη μάνα της.

«Ξέρεις μάνα ο... μου ζήτησε να ακυρώσουμε το γάμο», της είπε χωρίς περιστροφές.

«Ωωω, την εφτακακομοίρα, λες να άκουσε τίποτα για τις πομπές σου;» της απάντησε η Μεταξωτή, που άναψε και έσβησε σαν το τσακουμάκι*.

Η Βαγιανουλίτσα δεν την κοιτούσε, είχε το κεφάλι της σκυμμένο.

«Έτσι που τα κάνετε, βγάλτε τα τώρα όξω*», συνέχισε θυμωμένη.

Η Βαγιανουλίτσα δεν πρόσεξε καν τα λόγια της μάνας της. Είχε τα δικά της προβλήματα. Έσπαγε το κεφάλι της, αλλά δεν έβλεπε μέλλον και φως.

«Ο Αντουάν Μονσχιέ με την απόφαση του να χωρίσουμε επιτάχυνε τα γεγονότα. Τώρα ήρθαν τα δύσκολα. Ποιος θα σφίξει τώρα την πυγμή του; Ποιος θα χτυπήσει αποφασιστικά το χέρι του στο τραπέζι;» αναρωτήθηκε ψιθυριστά.

Τον πρώτο καιρό μετά την ακύρωση του γάμου η Μεταξωτή η Μελαζένη δεν έβγαινε από το σπίτι της. Αργότερα δεν ήθελε και δεν μπορούσε να κοιτάξει πάλι στα μάτια κανέναν.

«Τελικά όλα εξελίχτηκαν παρά τη θέληση και τις επιθυμίες μου. Οι σχεδιασμοί μου πήγαν στράφι. Τα όνειρα μου σβήσανε. Η υπόληψη μου έπεσε ακόμη πιο χαμηλά. Πώς να πηγαίνω στην εκκλησία και να παριστάνω την αδιάφορη;» σκεφτόταν.

Όμως σιγά-σιγά με το χρόνο κόπασε η οργή για την κόρη της και μετριάστηκε η στενοχώρια της. Σα να μεταμορφώθηκε ο χαρακτήρας της και άρχισε να συνηθίζει στην ιδέα της απροσδόκητης τροπής των γεγονότων. Τότε αποφάσισε ότι δεν θα έπρεπε να κάνει οτιδήποτε για να αποτρέψει την πορεία των γεγονότων. Όταν αργότερα καταλάγιασαν τα πάθη έκανε τον απολογισμό των συμβάντων με το δικό της τρόπο.

«Δεν μου φταίνει οι ξένοι άνθρωποι. Εγώ τα φταίω όλα. Εγώ μόνη μου ήμουν η καταστροφή της κόρης μου. Είχα μεγαλομανίες. Πήγα για μαλλί και βγήκα κουρεμένη. Καλά να τα πάθω. Ας κάνω τώρα υπομονή. Εύχομαι να τιμωρηθώ μόνο εγώ για το λάθος μου. Εγώ κουτσά-στραβά την έζησα τη ζωή. Δεν με νοιάζει. Ας πεθάνω, και που ζω τόσα χρόνια τί κατάλαβα; Τα παιδιά μου, όμως, αν είναι να τιμωρηθούν, να τιμωρηθούν με τον πιο ανώδυνο τρόπο», ευχόταν και στριφογύριζαν απαισιόδοξες σκέψεις στο μυαλό της.

Μετά την ακύρωση του γάμου ο Αντουάν κάλεσε πάλι το δάσκαλο και το γιατρό του και τους ενημέρωσε για τα συμβάντα. Τους εκμυστηρεύτηκε τις αμφιβολίες του για τα ερωτικά αισθήματα της Βαγιανουλίτσας.

«Ίσως έχεις δίκιο, αλλά γάμος με το ζόρι δεν γίνεται. Κάνε υπομονή. Και στις απογοητεύσεις και στις αναποδιές πάντα υπάρχουν λόγοι να είμαστε αισιόδοξοι. Πάλεψε. Βρες καινούργια ενδιαφέροντα», του είπαν ο καθένας με δικά του λόγια.

Όταν καταλάγιασε η ένταση των πρώτων ημερών ο Αντουάν αναρωτήθηκε για τους λόγους της ματαιώσης του γάμου. Δεν τον ήθελε, επειδή δεν την ενδιέφερε σαν άντρας, ή υπήρχε κάποιος άλλος, ή και για τους δύο λόγους; Αυτά τα ερωτήματα τον βασάνιζαν για αρκετό καιρό και ένοιωθε αυτό το περίεργο συναίσθημα, που τον ταλαιπωρούσε αραιά και που. Πρώτα ένα μίγμα αδυναμίας, φόβου, απαισιοδοξίας και ηττοπάθειας και μετά διαπερνούσε το είναι του το γνωστό κύμα πίκρας και ανατριχίλας. Κουνιόταν από τη θέση του, σα να ξυπνούσε από εφιάλτη.

Θα επικρατούσε κάποιο ή κάποια από τα συναισθήματα αυτά ή θα ανακτούσε πάλι δυνάμεις και κουράγιο να συνεχίσει τη ζωή;

Στα σοκάκια, στα καντούνια και στα καφενεία η ακύρωση του γάμου του Αντουάν Μονσχιέ και της Βαγιανουλίτσας έκλεψε για πολλές μέρες τις άλλες, τις καθημερινές παραστάσεις των κατά τα άλλα αδιάφορων κατοίκων της Αρκάσας.

«Δεν μπορεί, κάποιον άλλο θα έχει η ομορφοκόρη, η Βαγιανουλίτσα».

«Η μάνα της, η εφτακακομοίρα, φαντάζομαι τον καμό της».

«Έφαγε τη χυλόπιτα ο Γάλλος. Ακούς εκεί να θέλει να μας πάρει την κόρη. Να πάει στην πατρίδα του να παντρευτεί».

«Εγώ άκουσα πως η Μεταξωτή η Μελαζένη την πίεσε να τον παντρευτεί, αυτή δεν τον καλόθελε».

«Κρίμας και τις ετοιμασίες του γαμπρού για το γάμο. Ήθελε να μάθει και τον πάνω χορό, ο αλειτρήητος*».

«Ποιος να είναι άραγε ο άλλος. Αργά ή γρήγορα θα το μάθουμε».

«Φταίει η Μεταξωτή. Τί τους ήθελε και τους μάζευε τους ξένους ανθρώπους τόσο καιρό στο σπίτι της;»

«Είχε και μάνα η Μεταξωτή η Μελαζένη. Τόσο μουλωχτές και πονηρές, μάνα και κόρη δεν ξαναγεννήθηκαν. Που θα μου πάνε όμως, όσο καλά κι αν κρύβονται, θα κάνουν το μοιραίο λάθος και θα φανερωθούν», σχολίασε με νόημα η κουρεπτού η Χαρίκλεια η Καβρομαμμούνα.

Πολλά τα κουτσομπολιά, πολλές οι εκδοχές.

Πέρασε αρκετός καιρός και τίποτε δεν τάραξε τα ήρεμα νερά της καθημερινότητας της συνήθως φουρτουνιασμένης Αρκάσας.

Ο Αντουάν Μονσχιέ περιορίστηκε στις δουλειές του και συνέχισε τα σχέδια για τις καλλιέργειες.

Ο χωρισμός με την Βαγιανουλίτσα του είχε στοιχήσει, αλλά όχι ανεπανόρθωτα.

Πέρασε και το φθινόπωρο. Άρχισαν να κυκλοφορούν φήμες ότι η Βαγιανουλίτσα είχε αρμαστό* και αυτός ήταν η αιτία που δεν παντρεύτηκε τον αρραβωνιαστικό της. Ο Αντουάν Μονσχιέ άκουσε την είδηση με ενδιαφέρον και από τότε τα πράγματα πήραν διαφορετική τροπή. Στην αρχή προσπάθησε να μείνει αμέτοχος στα κουτσομπολιά που σιγόφταναν στα φαρδιά, σα βούκινα, αυτιά του.

«Δεν πρέπει να δίνω σημασία στα λόγια που κυκλοφορούν σαν μπονεντινό σύννεφο», σκέφτηκε.

Με την πάροδο του χρόνου όμως στριφογύριζε στο μυαλό του αυτός ο άλλος, που έγινε αιτία να μην παντρευτεί την λατρεμένη του Βαγιανουλίτσα. Μέρα με τη μέρα τον κυριέυε η ζήλια για τον υποτιθέμενο εραστή της. Ξημέρωνε και βράδιαζε με μοναδική του σκέψη τον κλέφτη της αγάπης του. Του είχε γίνει μονομανία.

«Θα τον εκδικηθώ, θα μπορούσα ακόμη και να τον βγάλω από τη μέση. Μόνο τότε μπορεί να με παντρευτεί η Βαγιανουλίτσα», σκεφτόταν με απόγνωση, αλλά και νοσταλγία για τη χαμένη του αγάπη.

Τα μάτια του άστραφταν, ήθελαν εκδίκηση για τον ανεκπλήρωτο έρωτα. Το αρρωστημένο του μυαλό δούλεψε πολλές μέρες με πολλές στροφές σαν καλολαδωμένη μηχανή.

«Όταν θα γίνει γνωστό το όνομα του εραστή θα τον εκδικηθώ σαν τον χειρότερο εχθρό μου», σκέφτηκε ξαλαφρωμένος.

«Αλλά πώς; Με ποιο τρόπο; Ποιος θα δεχόταν να κάνει μια αποτρόπαια πράξη; Την αφαίρεση μιας ζωής; Την εσχάτη των κακουργημάτων;» παραμιλούσε ψιθυριστά, μέχρι που το κεφάλι του γύριζε και τ' αυτιά του βούιζαν από την ένταση.

Αμφιταλαντεύτηκε πολλές φορές, αλλά δεν άλλαξε ρότα. Η Βαγιανουλίτσα τον απάτησε για κάποιον άλλο, αλλά δεν θα τιμωρούσε αυτήν, θα έπαιρνε εκδίκηση από τον εραστή της. Αλλά πώς; Πρώτα απ' όλα έπρεπε να μάθει ποιος είναι και μετά θα σχεδίαζε με όλες τις λεπτομέρειες τα επόμενα βήματα.

Αυτό και έκανε.

5. Εκ της Περσίας έρχονται

Στην επιστροφή από ένα προγραμματισμένο ταξίδι του στην Ανατολή, ο τσαούσης* έφερε κακά μαντάτα για τη Μεταξωτή τη Μελαζένη.

Ο Περουλής ο Στραβογαρμπής, ο άντρας της, είχε πεθάνει στην Περσία.

Ο θάνατος του την άγγιξε. Τόσα χρόνια πέρασαν από τότε που τους παράτησε, λίγα καλά, τα περισσότερα άσχημα. Είχε δεθεί με τα τρία παιδιά και ζούσε μόνο γι' αυτά. Ο Περουλής ζούσε μόνο περιστασιακά στη μνήμη της. Μετά το θάνατό του όμως αναπόλησε τα φλογερά πρώτα χρόνια του γάμου τους. Ένοιωσε πρόσκαιρα μελαγχολία, αλλά το πολυκαιρισμένο σεντόνι της μίζερης ζωής της πήρε. Είχε καθήκον να την προστατέψει, έτσι κουκούλωσε γρήγορα-γρήγορα τα περασμένα. Τα έκρυψε. Ήθελε να τα βάλει σε αιώνια λήθη. Θα τα κατάφερνε;

Οι πληγές της από την ακύρωση του γάμου της Βαγιανουλίτσας και του Αντουάν Μονσχιέ είχαν κλείσει για τα καλά. Τα δάκρυα για τη χαμένη, απραγματοποίητη ευτυχία της κόρης της είχαν στερέψει. Τώρα ήρθε και ο θάνατος του Περουλή. Κατάπιε και το τελευταίο πικρό ποτήρι απ' αυτόν, όπως έκανε μέχρι τώρα. Δεν έδειξε θλίψη, ούτε έδωσε δικαίωμα σε κανένα να της πει κουβέντα.

«Εύχομαι να είναι το τελευταίο κακό που με βρίσκει», σκεφτόταν με πίκρα, αλλά και ανακούφιση.

Τα πειραχτήρια όμως, στο μοναδικό καφενείο της Αρκάσας, είχαν άλλα σχέδια στο νου τους. Την ανία την έντυναν με διαφορετικά πολύχρωμα περιτυλίγματα κάθε φορά. Προσφέρονε το πακέτο στο υποψήφιο θύμα τους, άλλες φορές με κυνισμό, άλλες με ειρωνεία και άλλες με αθωότητα. Αυτή τη φορά το επίκεντρο του ενδιαφέροντός τους εστιάστηκε στη Μεταξωτή τη Μελαζένη και στο θάνατο του Περουλή. Αποφάσισαν να την περιπαίζουν.

Παραμονή Χριστουγέννων.

Οι αργόσχολοι μάζεψαν πέντε, έξη παιδιά τους έμαθαν μια μαντινάδα και τα έστειλαν να την πουν στη Μεταξωτή, με το μελωδικό σκοπό που έλεγαν τα κάλαντα.

«Προσέξτε, θα πάτε μόνο στο σπίτι της Μεταξωτής. Θα της πείτε τα κάλαντα, που σας μάθαμε και όταν γυρίσετε θα σας γεμίσουμε τις τσέπες σας με σταφίδες και ασκάδια. Θα σας δώσουμε στο χέρι και πέντε παράδες στον καθένα. Και τσιμουδιά σε κανένα, έτσι; Ακούσατε καλά;», τους είπαν με συνωμοτικό ύφος.

Με το ζόρι προσπαθούσαν να κρατηθούν από τα γέλια. Εκείνη την ημέρα ο οργανισμός τους τραβούσε σκανταλιές. Η απραξία, η κακεντρέχεια και η δυσθυμία τους είχαν μετατραπεί σε δόλια χαρά.

Με την αθωότητα, την αφέλεια και τη σκληρότητα της παιδικής ηλικίας, πέντε παιδιά ξεκίνησαν από το καφενείο για το σπίτι της Μεταξωτής. Στο δρόμο κόλλησαν ακόμη μερικά και σε λίγη ώρα ένα τσούρμο παιδιά βρέθηκαν στο κατώφλι του σπιτιού της και άρχισαν να της λένε τα κάλαντα:

Εκ της Περσίας έρχονται τρεις μάγοι με τα δώρα,
και φέρνουν και τον Περουλή μέσα σε μια κασόνα

Η Μεταξωτή η Μελαζένη στην αρχή τα έχασε. Μόνο όταν άκουσε το όνομα του συγχωρεμένου, τότε κατάλαβε. Εξοργίστηκε πολύ.

Θα προσπαθούσε να ψαρέψει τα παιδιά για τους ηθικούς αυτουργούς, αλλά αυτά μόλις της είπαν τα κάλαντα και πριν καλά-καλά πάρει χαμπάρι είχαν κατηφορίσει.

«Αξάργου* σας στείλανε;», αυτό μόνο πρόλαβε να τους ρωτήσει.

Μόλις όμως τα είδε να κόφτουν* στην κατηφόρα τους φώναξε με όλη τη δύναμη της ψυχής της:

«Γιατί κόφτετε, θεόλωλα, εφτακακόμοιρα; Την τύχη του Περουλή να έχουν αυτοί που σας βάλανε και να μη σώσουν να πάνε στα σπίτια τους. Κί' εσείς να μη δείτε χαρά και να μη σώσουν να σας καμαρώσουν, όσοι σας αγαπάνε. Τις μάνες σας να τις δω χήρες, τις λαλές σας στραβές και τις αδελφές σας καλόγριες», τους καταράστηκε.

«Ανεμουριστείτε* από μπροστά μου. Εγώ την κούτλα μου την έχω καθαρή. Αυτός με πρόδωσε», συνέχισε λαχανιασμένη μετά από λίγο, αλλά τα παιδιά είχαν εξαφανιστεί.

Η γειτόνισσα που άκουσε τις φωνές της και φάνηκε στο τρίστρατο να ψάξει για τα παιδιά της, άκουσε τις κατάρες της και σάστισε*.

«Γιατί τα καταριέσαι Μεταξωτή τα παιδιά; Τί σου κάνανε;», τη ρώτησε αλλά δεν πήρε απάντηση. Αυτή, φουρκισμένη όπως ήταν, μπήκε στο κελί της.

Η Μεταξωτή η Μελαζένη δεν το άφησε έτσι. Ζήτησε το λόγο από τις μανάδες των παιδιών. Άκρη δεν βρήκε και από τότε δεν τους ξαναμίλησε.

«Θα πιάνανε άραγε οι κατάρες της Μεταξωτής;», αναρωτήθηκε ο Μιχάλης Ακριβός, που είναι αλήθεια είχε ενοχληθεί από τη θύμηση του περιστατικού και έβγαλε για λίγο έξω το μούτρο του από το πέπλο της μνήμης, για να πάρει καθαρό αέρα.

Ξανακουκουλώθηκε γρήγορα-γρήγορα και συνέχισε.

Ο Αντουάν Μονσχιέ προσπαθούσε τώρα να μάθει το όνομα του εραστή της Βαγιανουλίτσας. Είχε τυφλωθεί από ζήλια.

«Ο εραστής της πρέπει να πληρώσει. Δεν θα περιμένω να τον ανακαλύψω, θα βάλω σε ισχύ από τώρα το σχέδιο για το μεγαλύτερο οχτρό μου. Μόνο τότε θα ηρεμήσει η ψυχή μου από την προδοσία. Πρέπει να τιμωρηθεί, πρέπει να τιμωρηθεί. Πρέπει να πληρώσει για το κακό που μου προξένησε. Όταν τον σκοτώσω, μόνο τότε θα ησυχάσω», κλωθογύριζαν στο νου του σκέψεις εκδίκησης.

Οι λέξεις αυτές στριφογύριζαν σαν αγριεμένο μελίσσι στο αρρωστημένο του μυαλό και αντιλαλούσαν επιτακτικά οι ίδιες και οι ίδιες φράσεις στο υποσυνείδητό του. Έτσι συνήθισε τις φράσεις αυτές, σα φυσιολογική απόρροια του χωρισμού του με τη Βαγιανουλίτσα και η ιδέα να τον σκοτώσει, που του είχε σφηνωθεί, σαν οβίδα, από την αρχή βαθιά στο μυαλό εγκαταστάθηκε μόνιμα στο υποσυνείδητό του. Ένοιωσε πραγματικά ξαλαφρωμένος και τελικά κατέληξε να μη βρίσκει κάτι μεμπτό στη θανάτωση του εραστή της προδομένης του αγάπης.

Δεν ανακοίνωσε ούτε στο γιατρό Βενέτη, αλλά ούτε και στο δάσκαλο Παπαγιάννη τα απεχθή του σχέδια.

Κόντευε το πανηγύρι για τη γιορτή της Υπαπαντής στις δύο του Φλεβάρη. Την προπαραμονή η Μεταξωτή η Μελαζένη θα έκανε μπακλαβά* Καρπάθικο. Εκτός από την κόρη της τη Βαγιανουλίτσα είχε καλέσει και άλλες τέσσερις γυναίκες. Όλες μαζί κάνοντας κουρέττα και χωρατά βρισκόντουσαν στο κατώ για να βοηθήσουν στην παρασκευή του μπακλαβά.

Ξαφνικά πρόβαλε στην πόρτα ένας απρόσκλητος επισκέπτης. Ο Αντουάν Μονσχιέ.

Είχε γευτεί πολλές φορές το ρυζόγαλο της Μεταξωτής της Μελαζένης. Του άρεσε γιατί δεν ήταν ούτε γλυκό, αλλά ούτε και αρμυρό. Το απολάμβανε σχεδόν καυτό. Μόλις έβγαζε από τη φωτιά το τσουκάλι, του το κίνωνε στο τσανάκι. Αργότερα όταν μετακόμισαν σε κοντινό σπίτι και πήρε την Όλγα και τον Κομνηνό τον Γολιάθ σαν υπηρετικό προσωπικό, διατήρησε άσβηστη την επιθυμία να τρώει ρυζόγαλο σαν της Μεταξωτής. Μόνο που την παρακάλεσε να δώσει την αναλογία ζάχαρης και αλατιού στην Όλγα, για να του το φτιάχνει ακριβώς το ίδιο. Έτσι ερχόταν πότε-πότε και έπαιρνε το γάλα από τις κασίκες της και απολάμβανε το ρυζόγαλο, όπως συνήθιζε από την αρχή.

Σήμερα μόλις είχαν ζυμώσει τη ζύμη, προσθέτοντας και λίγη αλουσιά* για να γίνουν αφράτοι. Για αρωματικό έβαλε ντόπια μαστίχα που την φιλοκοπάνισε στο γδι* με λίγο αλεύρι. Στο σκίνο το Μαστιχάρη, μια ποικιλία σκίνου που έβρισκε στα Μαστιχάρια, αλλά και σε άλλες πραούλες, έκανε τομές στο βλαστό και πήγαινε μετά από λίγες μέρες και μάζευε τα δάκρυα. Έτσι είχε πάντα μαστίχα για τα γλυκά της.

Ετοιμαζόντουσαν να ανοίξουν το πρώτο φύλλο, όταν παρουσιάστηκε μπροστά τους ο Αντουάν Μονσχιέ σα φάντης μπαστούνι.

«Ρυζόγαλο Όλγας, πιο νόστιμο από δικό σου», αστειεύτηκε στη Μεταξωτή, με την πρώτη καλημέρα.

«Η Όργα είναι νέα, εγώ πια απόστρεψα», του είπε με πικρό μειδίαμα η Μεταξωτή, που κατά βάθος πίστεψε στα λόγια του.

«Τόσες φορές της είπα, δεν είναι το όνομα της Όργα, αλλά Όλγα», σκέφτηκε απογοητευμένος ο Αντουάν με γκριμάτσα αποδοκιμασίας.

Από το μυαλό της Μεταξωτής πέρασαν σαν αστραπή όλα τα περιστατικά του ομολογημένου του έρωτα για τη Βαγιανουλίτσα και τα καμώματα της κόρης της. Τώρα όμως είχε πάρει πια απόφαση να αφήσει πίσω της όλα όσα την είχαν πικράνει, και χωρίς να καταπιέζεται, φέρθηκε αυθόρμητα στον Αντουάν Μονσχιέ.

Σα να κατάλαβε τη σκέψη του, του τα είπε έξω από τα δόντια για πρώτη φορά:

«Άκουσε να σου πω, εμείς εδώ τα λέμε όπως τα μάθαμε από τις λαλές, τις μάνες και τους πατεράδες μας, εσείς οι πρωτεγουσιάνοι μιλάτε άλλη γλώσσα. Δεν μπορούμε να παραβγούμε μαζί σας».

Ήταν η πρώτη φορά που ο Αντουάν Μονσχιέ έβλεπε τον τρόπο που γίνεται ο μπακλαβάς. Είχε φάει πολλές φορές, αλλά δεν είχε φανταστεί ότι γίνεται με μεγάλο φύλλο. Σήμερα είδε πως το μεγάλο φύλλο το τύλιξαν αραιά πάνω στο ξυλίκι, μετά βγάλανε το ξυλίκι από το τυλιγμένο φύλλο και το έκοψαν διαγώνια σε στενά κομμάτια. Μετά; Το μετά δεν μπορούσε να το τυπώσει στο μυαλό του. Το κάνανε τόσο γρήγορα! Παίρνανε το κομμένο κομμάτι του μπακλαβά, το ακουμπούσαν με διαφορετική φορά στο τραπέζι και με μια

επιδέξια κίνηση του έδιναν σχήμα ρόμβου. Στο τέλος κάρφωσαν στις δύο πλευρές από ένα μοσχοκάρφι.

«Τα μοσχοκάρφια τα καρφώνουμε για να μην ανοίξουν τα φύλλα του πακλαβά, όταν τον τηγανίζουμε, αλλά και για να πρέπουν*», του εξήγησε η Μεταξωτή που κατάλαβε τη ζαλάδα του Αντουάν.

«Τι μελάς και πώς δουλεύουν τα χέρια τους! Σαν ταχυδακτυλουργοί!», σκέφτηκε με αμηχανία.

«Και δεν τελειώσαμε ακόμη. Τώρα θα αρχίσουμε να τους τηγανίζουμε σε μπόλικο λάδι και μόλις κρυώσουν θα τους μελώσουμε, ρίχνοντας τους μέσα σε σιρόπι για μερικά λεπτά. Στο τέλος τους πασπαλίζουμε με ψιλοκομμένο αμύγδαλο ή καρύδι, αν έχουμε», του είπε η Μεταξωτή.

«Δεν ήξερα ότι αυτό το γλυκό θέλει τόσο πολύπλοκη διαδικασία για να γίνει», συνέχισε τις σκέψεις του ο Αντουάν Μονσχιέ.

«Το μυστικό Αντουάν δεν είναι τόσο στο φτιάξιμο και στο μέλωμα, όσο μετά, στη διατήρηση. Πρέπει να τους έχεις σε κλειστό δοχείο, για να μένουν τραγανοί και να φαίνονται φρέσκοι για πολύ καιρό» του είπε η Μεταξωτή η Μελαζένη.

6. Ο Μαύρος Σπήλιος

Το πράσινο φως για την πραγματοποίηση του σχεδίου του και τη θανάτωση του εραστή της Βαγιανουλίτσας ήρθε αναπάντεχα την άλλη μέρα το πρωί.

Ο Αντουάν Μονσχιέ καβάλα στο μουλάρι του, πήγαινε στον Ξερόκαμπο. Αφήνοντας πίσω του την Κάμινο σκέφτηκε να αλλάξει μονοπάτι. Θυμήθηκε να περάσει από ένα χωράφι προς το μέρος που είναι οι Βωνιές. Το είχε δει ο Κομνηνός ο Γολιάθ και του είπε ότι ήταν κατάλληλο για κήπος. Το διαφορετικό μονοπάτι που πήρε τον έβαλε σε μπελάδες. Σε μια απότομη στροφή είχαν πέσει πέτρες και χώματα. Δεν μπορούσε να περάσει το μουλάρι και κατέβηκε να τα κάνει στην άκρη.

Συνέχισε αμέριμνος το δρόμο του. Σύρριζα της άκρης του μονοπατιού ήταν χτισμένος ο στάβλος της Μεταξωτής της Μελαζένης. Άκουσε μιλιές και επειδή ήξερε ότι δεν ήταν κανείς εκεί κατέβηκε από το μουλάρι. Μετά από τρεις δρασκειλιές, ακούμπησε τα χέρια του στην κάτω πόρτα, που έμενε συνήθως κλειστή και έσκυψε από την πάνω που ήταν ανοιχτή να δει ποιοι συζητούσαν.

Εντεροκόπη. Εχάθη το φως του, όχι από τη σκοτεινιά που βασιλεύει και σ' αυτόν και στους άλλους στάβλους, αλλά από τα μούτσουνα* που αντίκρισε.

Ο Κομνηνός ο Γολιάθ και η Βαγιανουλίτσα συζητούσαν ερωτικά και συνωμοτικά. Έτσι του φάνηκε ή έτσι ήταν;

Σ' αυτό το σημείο ο Μιχάλης Ακριβός θυμήθηκε τη μάνα του, που είχε σταματήσει τη διήγηση. Είχε δέσει το μαντήλι της, μασουλώντας την πρώτη μπουκιά από τα ξερά κουκιά γιαχνί, με μπόλικά ξερά κρεμμύδια, σκόρδο,

μάραθο και σάλτσα ντομάτας, που μόλις είχε ξεκινήσει να τρώει. Το αγαπημένο της φαΐ.

«Πάντα έτσι το κάνεις μάνα, στα πιο κρίσιμα σημεία σταματάς και μ' αφήνεις να περιμένω με ανυπομονησία να μάθω τη συνέχεια. Τελικά ο Αντουάν Μονσχιέ σκότωσε τον Κομνηνό τον Γολιάθ ή όχι;», την είχε ρωτήσει με αγωνία.

Ο Μιχάλης προσπάθησε να θυμηθεί ακριβώς τα λόγια της.

«Θυμάσαι τον Δράκο, που είχε προσλάβει ο Ερρίκος στη Ρόδο σα σωματοφύλακα του Αντουάν; Έ, λοιπόν αυτός έπαιξε τον προτελευταίο ρόλο, γιατί τον τελευταίο ρόλο τον έπαιξε το αίμα, που διαισθάνθηκε και εκδικήθηκε», του είχε απαντήσει αινιγματικά.

«Ίσως να θυμάσαι ότι ήταν γεροδεμένος σαν παλαιστής, δολοπλόκος σαν άνθρωπος του λιμανιού και μαργιόλος*, αλλά ο Ερρίκος δεν το είχε καταλάβει στην αρχή», είχε συνεχίσει η μάνα του.

«Είχε και τατουάζ;», την είχε ρωτήσει σαν πολύξερος, γιατί τότε, πριν από λίγες μέρες, ο δάσκαλος στο σχολείο τους είχε πει για τους πειρατές και τους ληστές πως είχαν τατουάζ σε διάφορα μέρη του σώματος.

«Ναι, ναι, είχε ένα δράκο στο σημείο που τελείωνε ο λαιμός του και από την πίσω μεριά της πλάτης του, στον καφά*. Τον είχαν ζωγραφίσει τρομαχτικό, να βγάζει κόκκινες φλόγες από το στόμα και του είχαν βάψει μαύρο το δέρμα. Ίσως να ήταν μέλος συμμορίας ληστών», του είχε πει η μάνα του μετά από σκέψη, γιατί προσπαθούσε να ανασύρει από τη μνήμη της τα γεγονότα του παρελθόντος, όπως της τα είχε διηγηθεί ο πάππος της, ο Μαγουλάκης.

«Τι έπαθα πάλι και την έφερα στο νου μου; Με στενοχώρησε πολύ, που δεν με χαιρέτησε, δεν μπορώ να το χωνέψω με τίποτα», παραμίλησε καθώς συνέχιζε να περπατά στο χωματένιο μονοπάτι.

Ωστόσο προχωρώντας ο Μιχάλης Ακριβός, το Ακριοπούλι έφτασε έξω από το Μαύρο Σπήλιο. Έκλεισε το σακούλι της μνήμης και άφησε τις σκέψεις του να περιπλανηθούν στις δικές του θύμψεις.

Σ' αυτό το σημείο του δρόμου οι δυνάμεις του κάθε φορά τον εγκατέλειπαν. Κόβονταν τα πόδια του, χτυπούσε η καρδιά του, φοβόταν και έτρεμε ολόκληρος. Του έσπαγε η χολή, λιγοψυχούσε και τάχυνε το βήμα του, χωρίς να κοιτάει ούτε δεξιά, ούτε αριστερά. Νόμιζε ότι στο βάθος του Μαύρου Σπήλιου ήταν ακόμη κρυμμένοι οι αγριάνθρωποι και θα έβγαιναν να τον φάνε. Ο συναγερμός μέσα του ακυρωνόταν μόνο όταν προσπερνούσε κατά είκοσι μέτρα τουλάχιστον.

Η μάνα του η Σταματούλα το Πετραμύγδαλο τον είχε τρομάξει από παλιά, όταν ήταν πιο μικρός, για να τον φοβερίσει. Του είχε πει ότι το μέρος αυτό ήταν στοιχειωμένο. Οι αλαφροϊσκιωτοι που περνούσαν από κει άκουγαν τα μαχαίρια των ληστών να τεμαχίζουν ανθρώπους. Έβλεπαν φωτιές και μύριζαν ανθρώπινο κρέας, που το σιγοψήνανε στα κάρβουνα. Έβλεπαν τους ληστές να ακονίζουν με τεράστιες λίμες τα δόντια τους.

«Έτσι θα σε σφάξουν και θα σε ψήσουν να σε φάνε, κακόμοιρε Μιχαλιέ, αν δεν είσαι φρόνιμος», του έλεγε με πειστικότητα.

Όλα αυτά γινόντουσαν μέχρι χθες. Σήμερα όμως ήταν μια διαφορετική μέρα. Δεν ίδρωσε τ' αφτί του Μιχάλη.

«Αλλοίμονο. Όχι δα, σιγά μη φοβάμαι ακόμη τα φαντάσματα των ληστών. Τώρα φεύγω», σκέφτηκε και προσπέρασε ντούρος, χωρίς να δειλιάσει.

Αλλά αμέσως μετά άλλαξε γνώμη. Γύρισε πίσω και άπλωσε το πόδι του να κάνει το πρώτο βήμα να μπει στο Μαύρο Σπήλιο. Η δύναμη της ανεξαρτησίας, της περιέργειας και της ανακάλυψης νίκησαν τη μέχρι χθες δειλία του. Θα ήταν ψέματα να έλεγε πως δεν φοβόταν, αλλά σήμερα ένοιωθε διαφορετικά. Δεν κιότσε. Μπήκε μέσα και χωρίς να το καταλάβει έφερε στο νου του τους ληστές με τα μαχαίρια και τις μεγάλες μασέλες, τις αναράες*, που τις καλούσαν να τους διασκεδάσουν, καθώς και τα ξωτικά με τα μυτερά δόντια και το μαλλιαρό δέρμα.

Τα χαχανητά των αναράων, που διασκεδάζαν τους ληστές όσο έτρωγαν, αντιλαλούσαν στο Μαύρο Σπήλιο και στα γύρω βουνά.

Τα ξωτικά τριγύριζαν αόρατα ανάμεσά τους και έτρωγαν ό,τι απόμεινε και μετά, χωρίς να τα βλέπουν, τακτοποιούσαν τα πάντα, γιατί δεν τους άρεσε η ακαταστασία. Είχαν τον τρόπο άλλοτε να φαίνονται και άλλοτε να κρύβονται», του έλεγε η μάνα του όταν περνούσαν απέξω.

Στη σκέψη των ξωτικών ανατρίχιασε. Τον είχε φοβίσει πολλές φορές η μάνα του.

«Λες να είναι κανένα ξωτικό στο Μαύρο Σπήλιο και να έγινε αόρατο μόλις μπήκα; Λες να φωνάξει και τα άλλα ξωτικά να με κάνουν αόρατο;» σκέφτηκε τρομαγμένος, αλλά και πάλι το ξεπέρασε.

Ο Μιχάλης Ακριβός περιεργάστηκε το περιβάλλον. Δεν είδε κάτι περίεργο. Ένας άδειος σκοτεινός χώρος. Το χώμα της οροφής είχε το χρώμα της στάχτης. Προχώρησε λίγο ακόμη προς το εσωτερικό. Εδώ η οροφή ήταν μαύρη σαν πίσσα και η σκοτεινιά βαριά. Θεοσκόταδο παντού. Έκλεισε για λίγο τα βλέφαρα να προσαρμοστεί στη μαυρίλα και ανοίγοντάς τα παρατήρησε στην αριστερή πλευρά του Μαύρου Σπήλιου προέκταση της σπηλιάς και το χώμα της οροφής γινόταν ξανά ανοιχτό σταχτί. Και πάλι δεν δειλιάσε.

Περπάτησε προσεχτικά στο βάθος και ξαφνικά ξετυφλώθηκε. Ο χώρος φωτιζόταν αμυδρά. Η ματιά του έπεσε σε τέσσερις μεγάλες κοτρόνες, βαλμένες απέναντι σε απόσταση μεταξύ τους, όσο το μέγεθος ανθρώπου. Στον υγρό πάτο, κάτω από το σημείο που φαινόταν πιο φωτισμένο, είδε ένα σωρό από κόκαλα μικρών ζώων.

«Μπα, ποιοι να έφαγαν εδώ στον ανήλιαγο Μαύρο Σπήλιο;», αναρωτήθηκε χωρίς να δώσει συνέχεια, γιατί σήμερα έφευγε για το άγνωστο, είχε άλλη έγνοια. Μετά από λίγο όμως το μυαλό του πήρε στροφές και τα μάτια του άστραψαν.

Ξαναγύρισε σιγά-σιγά τις σκέψεις του στο παρελθόν, και άρχισε πάλι να θυμάται τους ήρωες της μάνας του.

«Λες να έμειναν εδώ ο Δράκος με τη Καλίτζα; Μάλλον, αυτές οι τέσσερις πέτρες σε απόσταση πρέπει να ήταν τα κρεβάτια τους, όπως μου τα είχε περιγράψει η μάνα μου», αναλογίστηκε και γύρισε πάλι τη μνήμη του στα παλιά.

Ο Αντουάν Μονσχιέ δεν ήθελε καθυστερήσεις. Από το μυαλό του δεν έφευγε η ερωτική εικόνα του Κομνηνού του Γολιάθ και της Βαγιανουλίτσας στο στάβλο και γι' αυτό έβαλε αμέσως το σχέδιο σε εφαρμογή.

Κανόνισε κρυφή συνάντηση με το σωματοφύλακα, τον Δράκο.

Του είπε χωρίς περιστροφές το μίσος του για τον εραστή της Βαγιανουλίτσας.

Του ζήτησε να κατέβει στο λιμάνι και να βρει ένα δούλο ή έναν τελευταίο μούτσο, απ' αυτούς ας πούμε, που βουλώνουνε τα μπούνια* των πλοίων. Αυτό το θυμόταν από τον πατέρα του.

«Για τα μπούνια, παίρνω τους πιο άχρηστους μούτσους», του είχε πει, μία από τις λίγες φορές που είχαν συζητήσει για τις δουλειές του.

«Τι να τον κάνω το μούτσο;» ρώτησε με απορία ο Δράκος.

«Για να σε βοηθήσει, γιατί θέλω να βγάλεις από την μέση τον Κομνηνό τον Γολιάθ. Όσο για άλλες λεπτομέρειες, τι, που και πως, να τις κανονίσεις μόνος σου, γιατί δεν με ενδιαφέρουν», του είπε αποφασιστικά στη γλώσσα του.

Ο Δράκος μόλις άκουσε τις προθέσεις του αφεντικού του αντέδρασε. Αλλά όταν του θύμισε ότι τον πλήρωνε τόσο καιρό χωρίς να κάνει ουσιαστικά τίποτα, τότε κάμφθηκε και δέχτηκε.

«Θέλω να έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα για μένα και να μη μάθει ποτέ κανείς τίποτα», είπε με λίγα λόγια και σταράτα στον Δράκο.

«Τον παρά θα μου τον δώσεις τώρα, μπροστά», του είπε ο Δράκος κλείνοντάς του το μάτι.

«Ό,τι συμφωνήσαμε. Είχες ποτέ παράπονο από μένα;» απάντησε κοφτά και συνωμοτικά ο Αντουάν Μονσχιέ.

«Ένα τελευταίο. Εσύ θα διαδώσεις στην Αρκάσα ότι..., ότι... θα με απολύσεις και μόλις βρεθεί καράβι θα μπαρκάρω. Ωστόσο θα κρύβομαι και τη δουλειά θα την κάνω, ενόσω θα είμαι φευγάτος, υποτίθεται», του είπε ο Δράκος μετά από μικρή παύση και το αφεντικό του δεν μπορούσε να έχει αντίρρηση.

Έδωσαν τα χέρια και συμφώνησαν.

Επικύρωσαν την συμφωνία με τους παράδες, που φούσκωσαν την τσέπη της βράκας του Δράκου.

Τώρα ο Μιχάλης περπατούσε πάνω από το χωριό απέναντι και είδε δεξιά του Παλιόκαστρου μια ψαρόβαρκα, που μάζευε τα νυχτερινά δίχτυα. Αυτόματα ταξίδεψε νοερά στο Διαφάνι, το λιμανάκι της Ολύμπου και θυμήθηκε την περιγραφή της μάνας του για την Όλυμπο ή Έλυμπο, όπως την λένε οι ντόπιοι.

«Η Έλυμπος είναι το μεγαλύτερο σε έκταση και πιο απομακρυσμένο χωριό στα βόρεια του νησιού, με τις απάτητες παραλίες, τα πολλά ψάρια, τους λευκόφτερους ανεμόμυλους, τα κακοτράχαλα μονοπάτια, τις γραφικές πευκώδεις οροσειρές, τις πηγές, τα ιστορικά εξωκλήσια. Χτίστηκε από την εποχή του Βυζαντίου σύμφωνα με μεσαιωνική αρχιτεκτονική. Οι Ελυμπίτες μιλούν στην καθημερινή τους ζωή με αρχαιότροπες Ελληνικές λέξεις και έχουν αρχέγονα έθιμα. Οι γυναίκες φορούν τη παλιά φορεσιά, άλλη για την καθημερινή κι άλλη για τη σχόλη. Το καβιά*, το άσπρο σακκοφούστανο, οι ποκαμίσες, οι βράκες, οι κεντητές ποδιές, οι πολύχρωμες πλουμιστές

φορεσιές, που τα υφαίνουν όλα στον αργαλειό, σε μεταφέρουν σε άλλες εποχές. Στα πόδια οι γυναίκες φορούν χειροποίητες παντόφλες και οι άντρες στιβάνια*. Αν θέλεις να ταξιδέψεις περισσότερο στο μακρινό παρελθόν, απ' όσο με τις ιστορίες μου, να πας στην Έλυμπο όταν μεγαλώσεις!», μ' αυτά τα λόγια του είχε περιγράψει την Όλυμπο και αμέσως μετά είχε συνεχίσει τις διηγήσεις της.

Ο Μιχάλης ανέσυρε τώρα από το σακούλι του την Ιακωβίνα, την ανιστορήθηκε όταν ήταν νέα και την στόλισε με μεταξωτά κεντίδια. Έτσι της έπρεπε στην αρχή της ζωής της!

Πριν από πολλά χρόνια από το Αιγυπτιακό ψαράδικο «Παντοκράτωρ», που είχε αράξει στο λιμάνι Διαφάνι της Ολύμπου, ξεμπάρκαραν σκελετωμένοι, πεινασμένοι και με υψηλό πυρετό, τέσσερις άντρες και μία γυναίκα, η Ιακωβίνα. Λεπτή, ψηλή, όμορφη, το έσκασε από το παρθεναγωγείο και ακολούθησε το πεπρωμένο της. Ερωτεύτηκε τον καπετάνιο του ψαράδικου και μπάρκαρε μαζί του.

Μια περίεργη αρρώστια με πυρετό, διάρροια και εμετό, που κράτησε πάνω από δέκα μέρες δεν τους άφησε να ψαρέψουν. Τους εξάντλησε και μετά βίας κατάφεραν να πιάσουν κάβο στο Διαφάνι.

Η Ιακωβίνα, η μόνη που δεν είχε προσβληθεί, βγήκε από το ψαράδικο και ζήτησε βοήθεια.

«Ο αρμαστός* μου και οι άλλοι ψαράδες είναι άρρωστοι. Άνθρωποι είναι, κινδυνεύουν παπά μου, κάντε ό,τι μπορείτε», έδειξε να καταλάβει στον παπά.

«Ευλογημένη μου, όπως μου δίνεις να καταλάβω, αυτοί έχουν τσιρλιό* με πυρετό. Ο Θεός να τους ευλογήσει να γίνουν καλά, αλλά αφού δεν τους πέρασε τόσες μέρες δύσκολα τα βλέπω», της είπε πονετικά ο παπάς.

Έμειναν στον «Παντοκράτορα» αρκετές μέρες, χωρίς να μπορούν να τους προσφέρουν καμιά βοήθεια. Έναν-έναν τον έβγαζαν και τον κουκούλωναν στο χώμα.

Η Ιακωβίνα έμεινε μόνη της και κόντεψε να τρελαθεί. Αμάθητη και ανώριμη, βρώμικη και ρακένδυτη με ξέπλεκα μαλλιά και ριγμένα σαν τζίβα στους σκελετωμένους ώμους της, γύριζε για πολύ καιρό στην περιοχή, χωρίς σκοπό.

Όταν άρχισε να βλέπει τον αρμαστό της σα σκιά στα ξεθωριασμένα της όνειρα σκέφτηκε να βρει δουλειά.

«Καλή είμαι, καλή είμαι και δουλεύτρα. Πάρτε με και δεν θα χάσετε», γύριζε στα σοκάκια και φώναζε στους Ολυμπίτες.

«Καλίτζα είσαι, Καλίτζα είσαι, της απάντησε κάποιος. Από τότε της έμεινε το παρατσούκλι.

Δούλεψε για αρκετό καιρό στους ανεμόμυλους που αλέθανε το σιτάρι και το κριθάρι, στο μάζεμα της ελιάς, σα βοηθός σε ψαράδικο καϊκι, σα συνοδός του μουλαριού που κουβαλούσε πράγματα στις ανηφόρες, αλλά δεν της άρεσαν αυτές οι δουλειές, της έπεφταν βαριές για το αδύνατο σώμα και την ιδιοσυγκρασία της.

Όταν συνήλθε εντελώς από το χαμό του αρμαστού της πήγε στο λιμάνι του νησιού. Στην αρχή έκανε βρομοδουλειές για να τα βγάλει πέρα. Την έπαιρναν για συνεργό σε φόνους, κλοπές και ληστείες και ψευδομαρτυρούσε για ποινικές υποθέσεις. Γρήγορα κατάλαβε τον κίνδυνο και επειδή αγαπούσε το τομάρι της τις παράτησε.

Από τότε έκανε ψιλοδουλειές στο λιμάνι και φαινόταν ικανοποιημένη από τη ζωή.

Ξαφνικά φάνηκε από το σακούλι της μνήμης του Μιχάλη Ακριβού μια χατζάρα και ένα μαχαίρι.

«Θα πονέσω πάλι από τις θύμησες. Αυτά ήταν του Δράκου. Κάπου εδώ κοντά θα είναι κι αυτός. Ά, να τος», σκέφτηκε ο Μιχάλης και συνέχισε να δίνει πολλές στροφές στη ρουλέτα της μνήμης του.

«Όλα κι όλα. Εγώ είμαι αποφασισμένος και ανένδοτος, δεν βγαίνω από το σακούλι της μνήμης σου. Πες ό,τι ξέρεις για μένα», άκουσε τη βραχνή φωνή του.

Ο Δράκος πήρε εύκολα τα λεφτά, λίγα ή πολλά δεν ήξερε, γιατί δεν τα είχε μετρήσει, και άρχισε να επεξεργάζεται στο μυαλό του το σχέδιο του φόνου. Του πήρε πολλές μέρες, έπρεπε να διαλέξει το μέρος που θα κρυβόταν πριν το φονικό, το κατάλληλο σημείο για το φόνο, να σχεδιάσει με ακρίβεια το δρομολόγιο που θα ακολουθούσε μετά, καθώς και τα ρούχα που θα φορούσε και τα όπλα που θα είχε μαζί του.

Του έμενε το τελευταίο και σπουδαιότερο, ο συνεργός του. Έτσι κατέβηκε στο μόλο, όπου συνάντησε τυχαία τη γριά Καλίτζα, που ήταν παλιά του γνώριμη. Καθισμένοι στις πέτρες που τους προστάτευαν από τα πελώρια κύματα που χτυπούσαν στα βράχια, μασούλαγαν ψημένα ρεβίθια, απενίζοντας το αγριεμένο πέλαγος.

«Ίακωβίνα», της είπε ο Δράκος για να της θυμίσει τη συνεργασία τους πριν από χρόνια στον ίδιο μόλο. «Θυμάμαι πάντα την ιστορία σου, το όνομα και το παρατσούκλι σου. Θυμάμαι πόσο βασανίστηκες στην αρχή. Δεν μπορώ να λησμονήσω πως με ξελάσπωσες από τον πρώτο μου φόνο. Τότε που βρέθηκα εδώ με ένα εμπορικό πλοίο. Θα θυμάσαι ακόμη φαντάζομαι ότι μου πούλησε έρωτα μια μικρή όμοιά σου, που την πίστεψα και την αγάπησα; Αλλά η άτιμη είχε αρμαστό και μ' έβαλε να τον σκοτώσω. Όταν μας τσάκωσαν στη βάρκα, έτοιμους να το σκάσουμε, εσύ ψευδομαρτύρησες και με απάλλαξαν λόγω αμφιβολιών;», συνέχισε για να της δείξει ευγνωμοσύνη και να τη φέρει στα νερά του.

«Λέγε, τί θέλεις πάλι; Καμιά βρομοδουλειά ετοιμάζεις;» τον ρώτησε χωρίς περιστροφές.

Το σχέδιο του Δράκου ήταν να προσπαθήσει να τη ρίξει για να την κάνει συνένοχο και της εξήγησε με λεπτομέρειες το σχέδιο.

«Μη με μπλέκεις με φονικά. Εγώ έχω πολλά χρόνια που άλλαξα. Τώρα κάνω ψιλοδουλειές, ξαφρίζω τους απρόσεχτους και πουλάω ελπίδα και ευτυχία στους ανασφαλείς, στους ευαίσθητους, στους πονεμένους, στους αλαφροϊσκιωτους και στους ταξιδιάρηδες, που ξεμπαρκάρουν στο λιμάνι. Βγάζω μεροκάματο, δεν θέλω και πολλά», του είπε φοβισμένη και ανένδοτη η Καλίτζα.

Μετά από πολύ μασάλι* την έπεισε δείχνοντάς της και το μάτσο με τα λεφτά.

«Τα βλέπεις αυτά; Τα μισά θα είναι δικά σου. Μετά θα την αράξεις, ούτε ανακρίσεις, ούτε αστυνόμοι, ούτε φυλακή, ούτε καψόνια. Θα μπορείς να επιστρέψεις ακόμη και στην πατρίδα σου», της είπε με πειθώ.

Η Καλίτζα άκουσε από το Δράκο αυτά που ήθελε και πείστηκε.

«Φόνος στον Ασιστράτη*, φόνος στον Ασιστράτη», φώναξαν οι δύο μοναδικοί γείτονες από τα διπλανά σπίτια, μόλις ξύπνησαν τρομαγμένοι λίγο μετά τα μεσάνυχτα.

Ανησύχησαν από τα μουγκρητά ενός ανθρώπου που τον είδαν να σφαδάζει από τους πόνους πεσμένος στα σκαλιά της μικρής εκκλησίας του Ασιστράτη* Μιχαήλ. Όταν πήγαν κοντά είδαν ολόκληρη λίμνη αίματος που είχε τρέξει από τα στήθια του Κομνηνού του Γολιάθ. Έσκυψαν και τον κούνησαν, αλλά άκουσαν τον επιθανάτιο ρόγχο καθώς το κεφάλι του έγειρε προς τα αριστερά. Του σήκωσαν τα ρούχα και είδαν έξι μαχαιριές στο μέρος της καρδιάς.

Σε λίγη ώρα όλοι σχεδόν οι Αρκασιώτες από το τρίστρατο, δηλαδή από το Μακρύ Σοκάκι, από το κάθετο σοκάκι και το σοκάκι που είναι απέναντι από την Πέρα Γειτονιά, μαζεύτηκαν στην αυλή του Ασιστράτη Μιχαήλ.

Κουβάλησαν τον Κομνηνό τον Γολιάθ στο σπίτι του.

Ξημέρωσε μαύρη μέρα.

Το μεσημέρι ήρθε ο Αστυνόμος με τον γραμματικό του και αφού εξέτασαν το χώρο, πήραν καταθέσεις από τους γείτονες και συμπλήρωσαν τα ζητούμενα στοιχεία στα έγγραφα που κουβαλούσαν.

Ύστερα από εννέα μήνες η υπόθεση έφτασε στον καδή* της Ρόδου, ο οποίος αφού πήρε καταθέσεις από όλους τους μάρτυρες, που είχαν κληθεί επί τόπου, δεν μπόρεσε να διαλευκάνει την υπόθεση και έβαλε το φάκελο στο συρτάρι των εκκρεμών υποθέσεων.

Μόλις ο Δράκος έμπηξε εφτά φορές το μαχαίρι στην καρδιά του Κομνηνού του Γολιάθ, έκανε νόημα στην Καλίτζα, που παραφύλαγε λίγο πιο πέρα, να φύγουν και να κρυφτούν, σύμφωνα με το σχέδιο.

«Η μία μου ξεστράτισε, αλλά πιστεύω να τον τελειώσω», σκέφτηκε ψυχρά.

Πέρασαν για λίγη ώρα κρυμμένοι στις καλαμιές κάτω από τον Ασιστράτη, όπως είχε σχεδιάσει και μόλις μετέφεραν το πτώμα και άδειασε από κόσμο η αυλή της εκκλησίας έπρεπε να ανηφορίσουν προς τους Κάτω Γύρους και να κρυφτούν για αρκετές μέρες στο Μαύρο Σπήλιο. Μετά θα ανέβαιναν το βουνό της Χώμαλης, θα περνούσαν από τα Πάνω Χωριά και από τους πρόποδες της Λάστου, με τελικό προορισμό το Διαφάνι, το βορειότερο λιμανάκι της Ολύμπου. Από 'κει θα έπαιρναν οποιοδήποτε εμπορικό πλοίο, χωρίς να τους νοιάζει ο προορισμός.

Ο Μιχαήλ ξαφνικά άκουσε τον Δράκο μέσα από το σακούλι να του μιλάει και να του εξηγεί.

«Σταμάτησε για λίγο να θυμάσαι τα παλιά. Θα σου δώσω εγώ την εξήγηση της απόφασής μου να ανέβω τη Χώμαλη, να περπατήσω τη Λάστο, να διαβώ τα κακοτράχαλα περάσματα. Ήμουν τόσο άπληστος που δεν μου έφταναν τα λεφτά του Μονσχιέ και αποφάσισα μετά το φόνο να ληστέψω και τους βοσκούς που θα έβρισκα στο δρόμο μου, μέχρι το Διαφάνι. Αυτό το σχέδιο το κράτησα μυστικό από τη Καλίτζα», είπε και ξανατρύπωσε στο σακούλι της

μνήμης του Μιχάλη, ο οποίος τον έσπρωξε να πάει ακόμη πιο βαθιά και συνέχισε τις αναμνήσεις από τη Σταματούλα.

Στο Μαύρο Σπήλιο έζησαν αρκετές μέρες.

Ο Δράκος κουβάλησε τέσσερις μεγάλες πέτρες και έκανε με κλαδιά Κερατάς* και καλάμια δύο κρεβάτια, όπου κούρνιαζαν την ημέρα. Τη νύχτα κυνηγούσαν ό,τι έβρισκαν και αν έπιαναν κανένα λαγό, νύχτα πάλι τον έψηναν στο βάθος του Μαύρου Σπήλιου και ξεγελούσαν την πείνα τους.

Όταν ο Δράκος συμβουλευτήκε το σχέδιο που είχε καταστρώσει στο μυαλό του ξεκίνησαν για τη Χώμαλη, έχοντας ζωσμένα στη μέση του όπλα, χατζάρια και εργαλεία.

Η Καλίτζα όμως για κακή τους τύχη στραβοπάτησε στο μονοπάτι κι έμειναν στη σκιά ενός σκίνου, πάνω από τρεις μέρες. Της έβαζε καταπλάσματα από τις ρίζες ενός φυτού που είχε πολύ μεγάλα αγκαθωτά και χνουδωτά φύλλα (το είχε μάθει από τη γιαγιά του στη Ρόδο που το χρησιμοποιούσε στα πρησμένα της πόδια) και σιγά-σιγά το πόδι της ξεπρήστηκε.

«Έγιναν* το πόδι σου. Φύγαμε», την πρόσταξε.

Μετά χρειαζόταν υποστήριγμα. Έκοψε ένα ίσιο κλαδί από σκίνο και της το έδωσε για μαγκούρα. Δεν του έκανε η καρδιά να την παρατήσει. Τους έδεναν ένοχοι δεσμοί από παλιά.

«Πάει το σχέδιο θα ναυαγήσει, μεγάλες καθυστερήσεις μας βρήκαν, θα εξαντληθούμε», σκέφτηκε ο Δράκος.

Όταν είδαν από μακριά ένα στάβλο να δεσπόζει στο υψηλότερο οροπέδιο της Χώμαλης αναθάρρησαν. Είχαν αρκετές μέρες να φάνε και να πιούν σαν άνθρωποι και τους είχε κόψει λόρδα. Περίμεναν με ανυπομονησία να φτάσουν ως εκεί.

«Τώρα ήρθε η ώρα να εφαρμόσω ένα από τα πολλά κομμάτια του σχεδίου. Τα επόμενα θα είναι παρόμοια», σκέφτηκε ο Δράκος ανακουφισμένος.

Κατέβασε τη μία από τις δύο βράκες που φορούσε. Συνέχισε με γρήγορες κινήσεις βγάζοντας και την καρό χρωματιστή ποκαμίσα, που με γρήγορες κινήσεις την έσκισε σε τέσσερα φαρδιά ξελούρια.

«Πάρε να ντυθείς άντρας», είπε της Καλίτζας, δίνοντάς της τη βράκα και τα ξελούρια της καρό πουκαμίσας του.

«Εγώ όπως βλέπεις είμαι ντυμένος», συνέχισε, δείχνοντάς της το υφαντό μονόχρωμο χοντρό ζιπούνι που φορούσε μέσα από την πουκαμίσα, καθώς και τη δεύτερη βράκα.

Η Καλίτζα τα έχασε μόλις είδε τα όπλα, τα χατζάρια και τα εργαλεία που κουβαλούσε ανάμεσα στις δύο βράκες και τον κοίταξε με κουρασμένο και απορημένο ύφος.

«Έλα βάλε τη βράκα που μόλις έβγαλα, μετά θα σου κόψω τα μαλλιά και θα δέσεις το μαντήλι σου σα σαρίκι*, θα περάσεις στη μέση σου τα ξελούρια της ποκαμίσας μου για ζωνάρι και θα ζωστεις ένα χατζάρι, ένα μαχαίρι και τρία εργαλεία», την παρότρυνε αποφασιστικά.

Η Καλίτζα δυσανασχέτησε, σκέφτηκε το στραμπουλιγμένο της πόδι.

«Θα μιλάς με χοντρή μπάσα φωνή, ώστε να σε νομίζουν για άντρα. Άντε σε λίγο τελειώνουν τα βάσανά μας. Μετά το στάβλο που είδες αρχίζει η κατηφόρα. Κουράγιο. Δεν έχουμε πολύ δρόμο για να φτάσουμε στο Διαφάνι», συνέχισε ο Δράκος για να την εμψυχώσει, αλλά της έλεγε ψέματα.

«Στο Διαφάνι; Τί θέλουμε στο Διαφάνι; Πώς θα φτάσουμε τόσο μακριά με τα πόδια; Έχω τις πιο άσχημες αναμνήσεις από 'κει», του είπε με έκπληξη και απορία η Καλίτζα.

«Άσε τα λόγια και κάνε ό,τι σου λέω», της απάντησε αυστηρά ο Δράκος.

Ζώστηκαν τα όπλα, τα χατζάρια και τα εργαλεία και ξεκίνησαν για το στάβλο.

Ο Δράκος χαίδεψε άλλη μια φορά τα λεφτά στην τσέπη της βράκας του.

7. Μεθυσμένες γιτσιλλες

Ο Βιτώρης απόγονος της Βαγιανούλας και του Αλί ψαρή ζούσε με τη γυναίκα του, την Ρηγοπούλα, τις τρεις κόρες και τους δύο γιους του στο στάβλο τους, που δέσποζε σε ένα οροπέδιο στις κορυφές της Χώμαλης.

Έβλεπαν απεριόριστα προς όλα τα σημεία του ορίζοντα.

Στο πίσω μέρος της αυλής και κατά το μήκος της, είχε μια σειρά σκίνους, που προφύλαγαν τους βοσκούς από το γκρεμό. Μετά τους σκίνους υπήρχε άβυσσος, χωρίς τελειωμό. Κοφτερά βράχια, μεγάλη κατηφόρα και ατελείωτο βάθος, ολοκλήρωναν το τρομακτικό θέαμα.

Εκείνη την ημέρα ο ουρανός ήταν συννεφιασμένος και ο μπονέντης είχε βαλθεί να χαιδεύει με το απαλό, υγρό πέπλο του τα κουρασμένα σώματα των βοσκών.

Ήταν σχεδόν μεσημέρι και όλα ήταν έτοιμα να αρχίσουν τη διαδικασία παρασκευής της μυζήθρας. Το μεγάλο χαρανί με το γάλα ήταν έτοιμο να το βάλουν στη φωτιά.

«Πατέρα, περπατάνε οι σκίνοι;» ρώτησε η Ευγενία, η πρωτοκόρη του βοσκού. Μια μικρή νοητική υστέρηση την ξεχώριζε από τις άλλες δύο.

Σήκωσε το κεφάλι του ο Βιτώρης και βλέπει δύο μεγάλους σκίνους να περπατάνε και να ανεβαίνουν αργά την ανηφόρα. Παρατήρησε καλύτερα και ξεχώρισε δύο ληστές να περπατούν κρατώντας ένα μεγάλο κλαδί σκίνου ο καθένας.

«Ρηγοπούλα, πάρε το σακούλι με τις λίρες και τα φλουριά και βάλτο στη τρύπα της μεγάλης πέτρας, όπως σου έχω πει. Προβλέπω ότι θα έχουμε πάλι όργανα σήμερα», είπε σκεπτικός στη γυναίκα του, επιστρατεύοντας όλα τα κύτταρα του εγκεφάλου του.

Ξάφνου οι σκίνοι έπεσαν καταγής και δύο ληστές ξεπρόβαλλαν. Τους είδαν έντρομοι ζωσμένους με σπαθιά, στιλέτα και χατζάρια.

«Ποιος ξέρει τί μας φυλάει η μοίρα μας σήμερα. Λείπουν και οι παλικαράδες μου να βοηθήσουν. Πού να φανταζόμουν αυτά τα βάσανα να τους έλεγα να πάνε αργότερα για το πότισμα», σκέφτηκε ο Βιτώρης.

«Τι κάνετε εσείς εδώ; Πώς πάνε οι δουλειές σας; Έχουμε να φάμε πολλές μέρες. Έχετε καθόλου κρυμμένες λίρες ή φλουριά;» ρώτησε με μπάσα φωνή, και λαχανιασμένος από την ανηφόρα ο ένας απ' αυτούς, ο πιο κοντός, που κούτσαινε και λίγο.

«Θα σας κόψουμε το λαιμό στο κατώφλι, αν δεν κάνετε ό,τι σας πούμε. Πρώτα-πρώτα πεινάμε, φέρτε ό,τι έχετε να φάμε. Βλέπουμε έχετε και ωραίες κόρες», συνέχισε ο άλλος ληστής, ο πιο ψηλός και γεροδεμένος.

Ο Βιτώρης παρατήρησε τα μάτια του. Άστραψαν μόλις αντίκρισε τις τρεις του κόρες.

«Ανήθικες σκέψεις πέρασαν από το θολωμένο του μυαλό και οι διψασμένες ορμές του ξύπνησαν βλέποντας τις κόρες μου. Αυτοί έχουν άγριο σκοπό, θα μας σφάξουν σαν τ' αρνιά», συλλογίστηκε και αστραπιαία σκέφτηκε και σχεδίασε στο μυαλό του τις επόμενες ενέργειες. Από την εμπειρία του ήξερε, οι ληστές δεν περιμένουν. Καταστρέφουν, σφάζουν, κλέβουν, αποτελειώνουν ό,τι απέμεινε και φεύγουν. Ανατρίχιασε από το βλέμμα του ληστή και την επιθυμία του για τις κόρες. Αυτό τον ασάλωσε και τον πεισμάτωσε ακόμη περισσότερο.

«Τι να κάνουμε, έχουμε τριάντα πέντε ζώα και ίσα βάρκα, ίσα νερά, δύσκολα βγάζουμε το μεροκάματο», απάντησε με μισοκακόμοιρο ύφος.

«Δεν τ' αφήνεις αυτά;», του είπε ο κουτσός.

«Να, τώρα ετοιμαζόμαστε να βάλουμε το χαρανί στη φωτιά να κάνουμε λίγη μυζήθρα. Αυτό θα είναι το φαί μας για το μεσημέρι», τους είπε πειστικά ο Βιτώρης.

«Και για το βράδυ; Δεν θα μαγειρέψετε;», τον ρώτησε ο γεροδεμένος.

«Τι να φάμε; Ψωμί και σουγιά. Δεν τρώμε κάθε βράδυ», του απάντησε αδιάφορα ο Βιτώρης και συμπλήρωσε ψιθυριστά:

«Τον διάφωνα* να βγάλεις και να κακοφορμίσει».

«Έλα στα λογικά σου βοσκέ, φέρε μας ό,τι έχεις», αγρίεψε πάλι ο δεύτερος, ο ψηλός και γεροδεμένος και ακούμπησε το χέρι του στην τσέπη της βράκας του.

«Έχουμε γλυκό κρασί από το αμπέλι μας, σκέτο ροσόλι*, κόκκινο σαν το μοσχοκάρφι», του είπε ο Βιτώρης που πρόσεξε την παραφουσκωμένη τσέπη του.

«Αυτό θέλουμε και μετά θα περιποιηθούμε τις κόρες σου, όπως μπορούμε καλύτερα», είπε ο πρώτος, ο κουτσός.

«Όπως μπορούμε καλύτερα», συμπλήρωσε και ο δεύτερος, ο γεροδεμένος, τονίζοντας μία-μία τις λέξεις.

«Θα σας το βάλουμε μέχρι να γίνει η μυζήθρα», προθυμοποιήθηκε ο Βιτώρης.

Οι ληστές περίμεναν με τις αισθήσεις τους σε ένταση και με το στομάχι τους να παίζει ταμπούρλο από την αφασία.

«Δεν έρχεστε καλύτερα πίσω από το στάβλο, να μη σας χτυπάει κατάμουτρα ο ήλιος;» τους είπε ο Βιτώρης, δήθεν για να τους περιποιηθεί.

Ξαφνικά το μυαλό του Βιτώρη άλλαξε ρότα. «Ή του ύψους ή του βάθους», σκέφτηκε και τροποποίησε το σχέδιο. Έπρεπε να βιαστεί. Δεν είχε περιθώρια για καθυστέρηση.

Θυμήθηκε τις αλμυρές Καρπάθικες σαρδέλες, τις μένουλες. Έβγαλε το δέρμα με τα λέπια και τους τις έβαλε άπλυτες με γρήγορες κινήσεις σερβιτόρου στο τσανάκι. Μυρωδιά φρέσκιας θάλασσας ξεχύθηκε στο περιβάλλον. Κάτι εντελώς διαφορετικό από τις μυρωδιές της κοπριάς και του βούρκου.

«Φάτε και πιείτε μέχρι να σκάσετε και θα σας κανονίσω μετά», ψιθύρισε ικανοποιημένος.

«Τι, έτσι ξεροσφύρι θα τις φάμε; Ρίξε λάδι και ξύδι και φέρε και ένα ψωμί κοντά να βουτήξουμε, γιατί τη βλέπεις τη χατζάρα;» του είπε ο κουτσός.

Ο Βιτώρης έριξε στο τσανάκι λάδι και ξύδι μέχρι που χώστηκαν οι σαρδέλες και προχώρησε λίγο πιο πέρα να συμπάλλει τη φωτιά. Ήταν μόνιμος πελάτης του καλύτερου μάστορα παστής σαρδέλας, της μένουλας Καρπάθου, που την παρασκεύαζαν με τέχνη μερακλήδες ψαράδες στο Φοινίκι, στις Πυλές, στα Σπόα, στο Μεσοχώρι. Την ευχαρίστηση της κοιλιάς του με τις σαρδέλες δεν την άλλαζε με τίποτα.

«Ρηγοπούλα, να κάνεις σβέλτα τη μυζήθρα και ν' αφήσεις το χουμά* στη φωτιά να βράζει και γρήγορα χέρια», πρόσταξε τη γυναίκα του καταϊδρωμένος.

Οι ληστές έπιναν το κρασί και έτρωγαν τις σαρδέλες και το ψωμί με βουλιμία. Το κρασί δρόσιζε τα σωθικά τους. Οι σαρδέλες τους έφερναν δίψα και έπιναν κρασί να ξεδιψάσουν, αλλά ικανοποίηση δεν έβρισκε το πεινασμένο και διψασμένο κορμί τους.

«Έ, που να πλαντάξετε και να σας σταθεί στο λαιμό», τους καταράστηκε πάλι ο Βιτώρης.

Συνέχισαν μέχρι που έσκασαν από φαΐ και μέθυσαν. Τα αναίσθητα κορμιά τους κείτονταν ξαπλωμένα στη πίσω αυλή, κοντά στους σκίνους.

Ωστόσο ετοιμάστηκε η μυζήθρα και την σούρωσαν στα βρούλινα τουπιά*. Μετά ήρθε η ώρα για το τελικό σχέδιο του Βιτώρη, όπως το είχε στο μυαλό του. Από το αποτέλεσμα θα κρινόταν η ζωή ή ο θάνατος τους.

«Γρήγορα χέρια γυναίκες, ξεχαζέψετε. Φέρτε κοντά και το χοντρό ξύλο», τους είπε λαχανιασμένος.

Πρώτα άρπαξαν τον πρώτο, τον πιο κοντό, αυτόν που κούτσαινε.

Το χουμά, που ήταν σε σημείο κοχλασμού, τον έχυσαν με μεγάλη ταχύτητα στο παράλυτο σχεδόν πρόσωπό του και τον έκαψαν. Μετά όλοι μαζί με δύσκολες, αλλά γρήγορες κινήσεις, τον έσυραν σαν ανεπιθύμητο αντικείμενο κοντά στο γκρεμό.

Καθώς τον τράβαγε ο Βιτώρης να τον φουντάρει στον γκρεμό τα χέρια του πιάσανε γυναικεία βυζιά. Πέσανε τα μούτρα του από ντροπή, αλλά δεν είχε καιρό για πολύ σκέψη.

«Ωστε ο πιο ζόρικοκ ήταν γυναίκα! Πώς να πω στη Ρηγοπούλα ότι άγγιξα ξένα γυναικεία βυζιά, θα με καταχεριάσει!», σκέφτηκε.

Προχώρησε στον δεύτερο. Ο Βιτώρης έψαξε την τσέπη της βράκας του, που φαινόταν παραφουσκωμένη και ένα μάτσο λεφτά ζέσταναν το χέρι του. Όταν του έριξαν τον βραστό χουμά κούνησε τα χέρια του.

«Για να χαϊδέψει τα λεφτά στη τσέπη της βράκας του, αλλά τώρα τα κρατάω εγώ στη χουφτά μου», σκέφτηκε ο Βιτώρης και του έδωσε στο κεφάλι με το χοντρό ξύλο που ανακάτευαν τη μυζήθρα.

Καθώς τον κρατούσε από το ζιπούνι να το φουντάρει προς την άβυσσο είδε ένα μαύρο δράκο, που έβγαζε κόκκινες φλόγες από το στόμα του, ζωγραφισμένο στη βάση του καφά του. Δεν έδωσε σημασία, δεν τον ένοιαζε.

Στη συνέχεια με την ίδια ετοιμότητα του έδωσαν το τελειωτικό κτύπημα προς τον γκρεμό.

«Αυτό ήταν, γλυτώσαμε κόρες. Κρίμας τις σαρδέλες πάει ο μεζές μου, μόνο αυτές λυπήθηκα», είπε κομπάζοντας ο βοσκός.

«Τις σαρδέλες μόνο; Το χουμά τον ξέχασες; Δεν τον ρίχνουμε κάθε φορά στο χοίρο για να γίνει τετράπαχος;» του είπε η Ρηγοπούλα.

Ο Βιτώρης δεν άκουσε την Ρηγοπούλα. Δεν είχε συνέλθει ακόμη από την ένταση. Αφού πέρασε αρκετή ώρα, τότε μόνο συνειδητοποίησε την παληκαριά και το θάρρος του να απαλλαχτεί από τους δύο ληστές. Δεν αναγνώριζε τον εαυτό του.

«Ε, κακόμοιρε χοίρο δεν θα βουτήξεις το μούτρο σου στο χουμά σήμερα», παραμιλούσε μόνη της η Ρηγοπούλα.

Ο Βιτώρης άθελά του εκδικήθηκε για τη σφαγή του Κομνηνού του Γολιάθ ή μίλησε το ίδιο αίμα που κυλούσε στις φλέβες τους;

Το επόμενο πρωί ένα σμήνος μαύρα αγριοπούλια πετούσε ψηλά στον ουρανό, ψάχνοντας να βρει το στόχο του. Μερικές ώρες αργότερα τα όρνια και οι γιτσίλλες που ανεβοκατέβαιναν στην κοιλάδα, έχαναν ύψος και πετούσαν με ελικοειδείς κινήσεις. Φαινόντουσαν από μακριά σα μεθυσμένα.

Ο Αντουάν Μονσχιέ μετά την σφαγή του Κομνηνού του Γολιάθ πήρε την κατηφόρα. Όλα τα ψυχολογικά προβλήματα της παιδικής και εφηβικής του ηλικίας φούντωσαν. Ο γιατρός και ο δάσκαλος το απέδωσαν στην ακύρωση του γάμου. Μετά από τρεις μήνες περίπου από τη σφαγή μπάρκαραν για την Μασσαλία με ένα από τα εμπορικά καράβια του Ερρίκου.

Όλους τους λώρους και τις πραούλες που είχε αγοράσει ο Αντουάν Μονσχιέ τις πήραν πίσω οι ιδιοκτήτες τους με μεγάλη ικανοποίηση.

«Πήραμε και τα λεφτά, μας έμειναν και τα χωράφια στα Μουσχιανού», έλεγαν.

Το μόνο που έμεινε από τον Αντουάν Μονσχιέ, τον ερωτευμένο λάτρη της Βαγιανουλίτσας, ήταν το όνομα που άθελα έδωσε στην περιοχή, Μουσχιανού!

«Δράκο και Καλίτζα, στη θέση σας μέσα στο σακούλι. Εσάς δεν θέλω να σας ξαναθυμηθώ. Θα σας τυλίξω όσο πιο σφιχτά μπορώ με το πολυκαιρισμένο σεντόνι της λήθης, δεν είσαστε για κόσμο», είπε σκεφτικός ο Μιχάλης και έκλεισε για λίγο το σακούλι της μνήμης.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

1. Δύο γιγάντιες αρκούδες

Ο Μιχάλης Ακριβός, το Ακριοπούλι, βγήκε από το Μαύρο Σπήλιο, αφού στοίβαξε πάλι χαλαρά στη μνήμη του τους προηγούμενους ήρωες.

«Ας τους αφήσω στα χάλια τους», σκέφτηκε και ήρθε πάλι στα τωρινά.

Καθώς περπατούσε ένοιωσε να τον κόβει κάτι σκληρό στην πλάτη του. Κατέβασε τον τουβρά, μετακίνησε το ψωμί και την κρεμμυδόπιτα* προς την έξω μεριά του και έβαλε το υφαντό σεντόνι προς την πλευρά της πλάτης του. Έκοψε ένα κομμάτι κρεμμυδόπιτα και το έφαγε με όρεξη. Ο ξιδάτος ακρίθαμος του είχε ανοίξει την όρεξη. Είχε και να φάει κανονικά πολλές μέρες. Ούτε από τις μακαρούνες* που έβρασε χτες η μάνα του δοκίμασε, γιατί τις τελευταίες μέρες με το που έβλεπε φαΐ του ερχόταν αναγούλα.

Μασουλώντας την κρεμμυδόπιτα θυμήθηκε πάλι τη Σταματούλα και έφερε στο νου του τη μέρα, που ζύμωνε και φούρνιζε αμίλητη. Του είχε μανίσει* και δεν είχε γυρίσει ούτε μια φορά το βλέμμα της προς το μέρος του. Δεν είχε αποδεχτεί ακόμη το φευγικό του.

Πέρασαν πολλά χρόνια. Όλοι οι παλιοί γέρασαν και πέθαναν. Τα παιδιά τους μεγάλωσαν, παντρεύτηκαν, γέρασαν κι αυτά, τα παιδιά των παιδιών τους έζησαν και ακολούθησαν το δρόμο τους. Και η ζωή συνεχιζόταν με τους πιο φρέσκους απογόνους.

«Τους έφερα όλους στη μνήμη μου, τους ξαναζωντάνεψα και τώρα ήρθε η ώρα να τους ταχτοποιήσω πάλι στο βάθος του σακουλιού της μνήμης μου. Ήρθαν καινούργιες γενιές, που με το δίκιο τους θα θέλουν να είναι στα μέσα και στα έξω», σκέφτηκε ο Μιχάλης Ακριβός και έφερε στο νου του μερικούς πεθαμένους ήρωες από τα παλιά.

Ξεχώρισε τους τυχερούς από τους άτυχους και θυμήθηκε τα καμώματα, τις αδυναμίες, τους έρωτες, τα πάθη και τα καπρίτσια τους.

Ο Μηνάς Άριστου Κουμινός, γέρος πια, ήταν ο μόνος απόγονος της μεγάλης οικογένειας των Κομνηνών που ζούσε ακόμη. Οι γεροντότεροι είχαν πεθάνει και οι νεότεροι ούτε που θυμόντουσαν ότι η σκούφια του κρατούσε από κει και τον είχε υιοθετήσει μόλις τριών χρόνων ο Μηνάς Κουμινός.

Ξαφνικά ξεπετάχτηκε από το σακούλι της μνήμης του ένας μελαχρινός, ψηλός Κρητικός με περίεργο μουστάκι, έχοντας στο πλάι του τον αρχοντάνθρωπο τον Μηνά Άριστου Κουμινό που η τύχη, η θαλασσοταραχή και το εμπόριο ένωσαν τους δρόμους τους.

«Ξεκίνα, εδώ είμαστε, σε λίγο θα ξετρυπώσουν και οι υπόλοιποι», είπαν στον Μιχάλη, κι αυτός κοίταξε μπροστά του τη θάλασσα, που εξακολουθούσε

να είναι γαληνεμένη, αλλά όχι και τόσο κόλλα, όπως το πρωί. Είχε χάσει τη γυαλάδα της και αμέτρητες μακριές ζαρωματιές είχαν σχηματιστεί στην επιφάνεια.

«Θα την φανταστώ φουρτίνα, όπως είναι συνήθως και θα μπω στο βαπόρι μαζί με τους ήρωες, να συμμεριστώ τα συναισθήματα και την αγωνία τους», σκέφτηκε ο Μιχάλης και ξεκίνησε το ταξίδι.

Ο Βάσος Καλογεράκης με τον πατέρα του ζούσαν σε ένα ορεινό χωριό του Λασιθίου. Από τους παλιούς νοικοκυρούς ο πατέρας του, με πολλά λιόφυτα και αμπέλια πουλούσε τα προϊόντα του στην Κάσο. Τον τελευταίο καιρό όμως ο χρόνος τον είχε αγγίξει βαριά και του άφησε μόνιμα σημάδια, με αποτέλεσμα να μην μπορεί πια να ταξιδεύει.

Είχε αναλάβει ο γιος του, ο Βάσος, που ήταν οικοδόμος να τον βοηθά. Παρόλο που ήταν νέος είχε ξεχωρίσει στο επάγγελμα. Δεν ήταν υπερβολή που τον χαρακτήριζαν σαν έναν από τους αρχιμάστορες της Κρήτης. Οι δουλειές του όμως δεν πήγαιναν καλά, γιατί στην μικρή επαρχία που ζούσε η επισκευή των σπιτιών ή το χτίσιμο καινούργιων σπάνιζε την εποχή εκείνη.

Ο πατέρας του είχε άλλα σχέδια για το γιο του. Δεν είχε οικονομικό πρόβλημα και ποθούσε να τον καμαρώσει μορφωμένο. Ακράδαντα πίστευε ότι οι νέοι έπρεπε να μορφωθούν για να αποτινάξουν τους ξένους κατακτητές. Και ο ίδιος ήθελε να μάθει γράμματα, αλλά δεν τα είχε καταφέρει.

Η λεβεντογέννα Κρήτη είχε κασιάσει από τη μακρόχρονη κατοχή της από τους αλλόθρησκους. Το πολύ Τούρκικο άγγιγμα δεν το άντεχε άλλο. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα είχαν μαζευτεί τόσα πολλά προβλήματα, που η ζωή των χριστιανών είχε γίνει μαρτύριο.

Όσο για τα σχολεία οι κατακτητές ήταν τελείως αρνητικοί σε κάθε προσπάθεια λειτουργίας τους για τη μόρφωση των νέων παιδιών, και ιδιαίτερα των χριστιανών. Κατά το μικρό διάλειμμα όμως της κατοχής της Κρήτης από τους Αιγύπτιους άνοιξαν πολλά σχολεία, που δίδασκαν τη Γραικική γλώσσα. Στην αρχή μάλιστα πολλοί εύποροι Κρήτες παραχώρησαν τα σπίτια τους για να λειτουργήσουν σα σχολεία, μεταξύ των οποίων ήταν και ο πατέρας του Βάσου. Οι προσπάθειές του δεν πήγαν χαμένες στην αρχή. Ο γραμματοδιδάσκαλος, που ήταν αδελφός του, ενέπνευσε στο μικρό Βάσο την αγάπη για τη νέα του κατάκτηση, τα γράμματα, που τα μάθαινε με όρεξη και ενθουσιασμό.

Δυστυχώς ο θεός του πολύ γρήγορα άφησε το σχολείο. Τον έστειλε η διοίκηση να διδάξει στο νέο σχολείο που δημιουργήθηκε στο μοναστήρι που δέσποζε στους πρόποδες του χωριού, με σκοπό να μορφωθούν και να προετοιμαστούν νέα παιδιά για παπάδες και ψάλτες.

Ο πατέρας του Βάσου Καλογεράκη δεν τον έστειλε στο νέο σχολείο, στο μοναστήρι, γιατί δεν ήθελε να τον κάνει παπά. Είχε αποστροφή προς τα ράσα. Η γυναίκα του είχε κλειστεί σε μοναστήρι μετά τη γέννηση του γιου τους και οι πληγές του είχαν πια γιάνει, αλλά τα σημάδια τους είχαν μείνει ανεξίτηλα.

Όμως δεν βοήθησε η τύχη να σπουδάσει ο Βάσος, γιατί το νέο δάσκαλο δεν τον συμπάθησε. Ο θεός του τον είχε χαϊδεμένο και όταν έφυγε για το μοναστήρι έχασε το στήριγμα και το θάρρος και του έφυγε η όρεξη για διάβασμα. Συνέχισε το σχολείο με το ζόρι για τρία χρόνια.

Παράλληλα με το σχολείο βοηθούσε και το θείο του τον πρωτομάστορα, αδελφό της μάνας του, που δεν είχε παιδιά και τον αγαπούσε σα δικό του. Με μεγάλη προθυμία και ευχαρίστηση του παρέδωσε, σαν ιερή παρακαταθήκη, τη μαστοριά του. Μόνο τρία χρόνια δούλεψε μαζί του, όσο πήγαινε στο σχολείο, αλλά ήταν αρκετά για να τον κερδίσει η τέχνη του οικοδόμου.

Είχε πραγματική ικανότητα να αποτυπώνει στο μυαλό του αμέσως όλα τα μυστικά της τέχνης. Σε πολλές περιπτώσεις δε, που ο θείος του έδειχνε να δυσκολεύεται, αυτός με το εύστροφο μυαλό και τη νεανική του διαύγεια πρότεινε τις πιο σωστές και εύκολα εφαρμόσιμες λύσεις.

«Είναι φωτισμένος τεχνίτης, με πρωτότυπες ιδέες και θα δημιουργήσει πολλά αξιόλογα έργα», συμφώνησαν όσοι γνώρισαν τη δουλειά του.

«Τον βοήθησαν και τα γράμματα που έμαθε», τον έφερναν σαν παράδειγμα άλλοι πατεράδες στους γιους τους, για να τους πείσουν να πάνε σχολείο.

Όταν ο Βάσος Καλογεράκης τελείωσε το σχολείο ο θείος του τον σταμάτησε από τη δουλειά.

«Με ξεπέρασες, είσαι ικανός να αναλάβεις και δική σου δουλειά, είμαι σίγουρος ότι θα τα καταφέρεις καλύτερα κι από μένα! Ώρα καλή σου, μάστορα, σου εύχομαι να γίνεις γρήγορα και αφέντης», του είπε με περίσσια περηφάνια και του αφιέρωσε μαντινάδα που τη σιγοτραγούδησε:

Χιλιάδες αξίζει η νιότη σου και λίρες το κορμί σου,
κι εκατομμύρια φλουριά ο νους της κεφαλής σου

Εκείνη η καλοχρονιά έφερε μεγάλη παραγωγή και το λάδι ξεχείλισε από τις στάμνες τους. Ο μουστερής στην Κάσο περίμενε τη νέα σοδειά. Ο πατέρας του Βάσου Καλογεράκη ανησυχούσε, ήθελε να πουλήσει το λάδι.

«Αύριο φεύγει το βαπόρι για την Κάσο. Να γεμίσεις τα δοχεία και να μπαρκάρεις», του είπε.

Έτσι ο Βάσος Καλογεράκης γέμισε αρκετά δοχεία με λάδι, καθώς και δύο μπουκάλες ροζέ ξηρό κρασί, που θα το δοκίμαζε ο χονδρέμπορος για να το εμπορευτεί. Κάπου στις αρχές Μάρτη του 1840 μάρκαρε για την Κάσο με τελικό προορισμό του βαποριού την Κάρπαθο.

«Πατέρα, ο καιρός είναι ασχημούτσικος, μην ανησυχήσεις αν αργήσω να γυρίσω, δεν είμαι πια το μικρό σου παιδί, αυτό ανδρώθηκε και δεν έχει ανάγκη από προστασία. Ό,τι μου έδωσες από συμβουλές, μου έδωσες, από δω και πέρα θα τα καταφέρνω μόνος μου», είπε στον πατέρα του, καθώς τον αποχαιρέτησε στο βαπόρι.

Μεσημέρι σάλπαρ αν από τον Άγιο Νικόλαο με άσχημο καιρό. Η θάλασσα ήταν φουρτουνιασμένη και τα σκαριά του μικρού βαποριού μούγκριζαν και έτριζαν, τόσο πολύ, που νόμιζες πως από στιγμή σε στιγμή θα άνοιγε στα δύο και θα βούλιαζε στα βάθη της. Τα κύματα το έζωναν από την πρύμνη ως την πλώρη. Οι ριπές από τα σταγονίδια της θάλασσας σε συνδυασμό με τον ισχυρό αέρα πιρούνιαζαν τους λιγοστούς επιβάτες, που παρόλα αυτά με θάρρος αντιμετώπιζαν τη θαλασσοταραχή.

Μετά από δύσκολο ταξίδι που κράτησε πάνω από δεκαπέντε ώρες το βαπόρι έφτασε ξημερώματα κοντά στην Κάσο. Είχε το μικρό μόλο, αλλά ήταν αδύνατο να πιάσει με ασφάλεια, ώστε να χρησιμοποιήσουν τη βάρκα για να

μεταφέρουν το μοναδικό επιβάτη στη στεριά. Ο Βάσος Καλογεράκης επέμενε να τον κατεβάσουν. Αυτός παλικάρι δύο μέτρα, όπως ήταν, θα τα κατάφερνε να ξεμπαρκάρει, αλλά για τα δοχεία ούτε λόγος. Ήταν αδύνατο να τα κατεβάσει. Έτσι με βαριά καρδιά συνέχισε το ταξίδι για Κάρπαθο. Θα επέστρεφε στην Κάσο στο γυρισμό του βαποριού.

«Δεν μπορώ να κάνω και διαφορετικά. Κάθε εμπόδιο για καλό, θα γνωρίσω και ένα καινούργιο μέρος, για όσο διάστημα μείνει το βαπόρι στην Κάρπαθο. Εξάλλου η Κάρπαθος είναι το μοναδικό κοντινό νησί που δεν έχω πάει», σκέφτηκε απελευθερωμένος από το άγχος.

«Δεν πειράζει παλικάρι, είναι ευκαιρία να γνωρίσεις και τον τόπο μας», άκουσε πίσω του τη φωνή ενός από τους συνεπιβάτες να του μιλάει παρήγορα, λες και διάβασε τις σκέψεις του.

«Είστε από την Κάρπαθο; Δεν έτυχε να ταξιδέψω προς τα εκεί ποτέ μέχρι σήμερα», του απάντησε καλοσυνάτα ο Βάσος Καλογεράκης.

«Είμαι ο Μηνάς Άριστου Κουμιανός, έμπορος από την Αρκάσα», του συστήθηκε ο συνεπιβάτης του με περίσσια περηφάνια, καθώς ένα μεγάλο κύμα έγλειψε τα πόδια τους.

Σ' αυτό το σημείο ο Μιχάλης θυμήθηκε την έκπληξή του όταν είχε ακούσει από τη μάνα του το όνομα του συνεπιβάτη του Βάσου Καλογεράκη.

«Ωστε το πισωκούνι του Άριστου και της Βενετσιάνας, ο Πολλυχρόνης, έγινε μεγάλος και τρανός», είχε πει στη μάνα του. «Πες μου τί άλλο ξέρεις;».

Η Σταματούλα του είχε διηγηθεί την ιστορία του, όπως την είχε ακούσει από τη λαλά της, τη Σταματουλίτσα. Ο Μιχάλης τον τράβηξε από μικρό από το σακούλι της μνήμης του με μεγάλη ευκολία.

Ο μικρός Πολλυχρόνης μετά την υιοθεσία του από τον αξάερφο της μάνας του, άλλαξε όνομα, τον φώναζαν Μηνά και μετακόμισε στο Φοινίκι. Μόλις είχε κλείσει τα τρία και δεν κατάλαβε καλά-καλά τί του είχε συμβεί. Άλλαξε σπίτι και παραστάσεις και από βουνίσιος έγινε θαλασσινός. Ευχαριστιόταν παιχνίδι με περισσότερα παιδιά και του άρεσε να μπαίνει στο καϊκι και να μπαينوβγαίνει από τις βάρκες.

Η αδερφή του πατριού του, η θεία του η Φωτουλιά, τον μεγάλωσε μαζί με τα παιδιά της, χωρίς να τον ξεχωρίζει ούτε από φαϊ, ούτε από ντύσιμο, ούτε από παιχνίδι, αλλά το πιο σπουδαίο δεν τον είχε αγγίξει ούτε στο μικρό του δαχτυλάκι.

Ο Μηνάς Κουμιανός, δαιμόνιο μυαλό, είχε ζήσει τη ζωή του και κάτεχε από κακοτοπιές. Όταν παραμεγάλωσε ο γιος του τον έπαιρνε μαζί στα ταξίδια και τον έκανε ατσίδα στο εμπόριο. Τον δίδαξε να είναι καλοψουνιστής και καλοπουλητής και να καλοδιαλέγει τα πράγματα για μην έχει φύρα και παθητικό. Τον έπεισε να μην πουλάει βερεσέ. Του έδειξε να διαβάζει τα σημάδια του καιρού και τον έμαθε να προστατεύεται από τη φουρτουνιασμένη θάλασσα.

«Το χρέος, τα χαρτιά και το χτικιό, να θυμάσαι τα τρία χι, είναι τα τρία κακά του ανθρώπου. Τη θάλασσα πρέπει να έχεις τη σύνεση να τη φοβάσαι και να παίρνεις τα μέτρα σου», έλεγε πάντα στο γιο του κι αυτός το είχε εμπεδώσει.

Όταν ο Μηνάς Άριστου Κουμινός μεγάλωσε πήρε όλη την περιουσία του πατριού του, που την είχε αγοράσει από την Βενετσιάνα μετά το θάνατο του Άριστου, καθώς και το καΐκι του και έγινε κι αυτός ένας από τους πιο δραστήριους εμπόρους των γύρω νησιών.

Τα χρόνια πέρασαν πολύ γρήγορα και βιαζόταν να παντρέψει το γιο του να προλάβει να δει και εγγόνια.

«Ωρα του είναι για γάμο. Θα σου βρω εγώ την καλύτερη κανακαρά για το γιο σου, γιατί κανακαρά μας ταιριάζει», του είπε η Φωτουλιά.

Έτσι, μόλις ο έκλεισε τα είκοσι δύο, η θεία του, του έκανε προξενιό την Αργυρή, κανακαρά και μοναχοκόρη. Λωλανάθρεμα* και γλωσσού, με υπεροπτικό ύφος και τουπέ δεν έριχνε τα μάτια της σε παρακατιανούς.

Ο Μηνάς Άριστου Κουμινός όμως της άρεσε, έμοιαζε της μάνας του της Βενετσιάνας στην αρχοντιά, στην κορμοστασιά και στην ομορφιά. Τον ερωτεύτηκε και τον αγάπησε περισσότερο κι από τον εαυτό της.

Ο γάμος τους κόντεψε να διαλυθεί, πριν καλά, καλά στεριωθεί. Αιτία η μαντινάδα που τραγούδησε στο γλέντι του γάμου η Φωτουλιά:

Εμείς θα την επάρωμε οπίσω στο Φοινίκι,
και θα τη σεργιανίζομε από βάρκα ως καΐκι

Μόλις άκουσε τη μαντινάδα ο πατέρας της νύφης πικράθηκε και ξεφρενιάστηκε*.

«Μια κόρη την έχω κι εγώ και ν' αφήσει τη βολή της και το παλάτι που της έφτιαξα και ν' ανεμουριστεί* στο Φοινίκι; Ξεκομμένα πράγματα, εγώ θα της απαντήσω κι ας παρεξηγηθώ», ψιθύρισε στη γυναίκα του στενοχωρημένος και ταίριαξε αμέσως μαντινάδα, που την τραγούδησε με στόμφο:

Κι εσείς κι αν την επάρετε το σπίτι θα κλειώσει,
κι άμα περάσω να το δω, θε να με θανατώσει

Οι πιο ψύχραιμοι ανέλαβαν να σώσουν το γάμο και τα κατάφεραν.

Ο Μηνάς Άριστου Κουμινός και η Αργυρή έζησαν τελικά στην Αρκάσα, στο σπίτι του πατέρα της. Στο ίδιο σπίτι έμεινε και η μοναχοκόρη τους η Ερνιά, όταν την πάντρεψαν με τον Μανώλη Γιαννιό.

Ο Μιχάλης ξαναγύρισε στο βαπόρι με τον Βάσο Καλογεράκη και άρχισε να φέρνει πάλι στη μνήμη του τα γεγονότα, όπως του τα είχε διηγηθεί η μάνα του.

«Η Αρκάσα, για λόγου μου, είναι από τους πιο όμορφους τόπους, συνδυάζει τόσο τέλεια το βουνό και τη θάλασσα, έτσι ώστε κανένα από τα δύο να μη μένει παραπονεμένο. Ο Θεός την προίκισε και με πολλές άλλες ομορφιές. Όταν λείπω τη θυμάμαι και τη νοσταλγώ και η λαχτάρα της επιστροφής με συνοδεύει πάντα στα ταξίδια μου. Κάθε φορά που γυρίζω σκύβω και φιλώ το χώμα. Τον αγαπώ πολύ τον τόπο μου», συνέχισε χωρίς να πάρει ανάσα, παρατηρώντας καλύτερα το συνεπιβάτη του.

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα του Βάσου Καλογεράκη ήταν το ύψος και το μουστάκι του. Πολύ ασυνήθιστο μουστάκι πράγματι! Πλούσιο, παχύ και

φαρδύ, κάλυπτε σχεδόν και το κάτω χείλος του! Το έστριβε με τέχνη προς τις δύο άκρες αφήνοντας να φαίνεται στη μέση μια ολόισια χωρίστρα. Μια μόνο ματιά να του έριχνες, δεν θα το ξεχνούσες ποτέ. Τα μαλλιά του ήταν μακριά και ελαφρά σπαστά και κάλυπταν ίσα-ίσα το λαιμό του. Το δέρμα του ήταν βαθύ καστανό και τα μάτια του κατάμαυρα σαν κορακοφτέρι. Το βλέμμα του ήταν διεισδυτικό και ερευνητικό, αλλά συγχρόνως γλυκό και καταδεχτικό.

Ωστόσο έριξε κι αυτός, με τη σειρά του, μια κοφτερή ματιά στο συνομιλητή του και στους άλλους συνεπιβάτες.

Παρατήρησε πιο προσεχτικά τον ηλικιωμένο καλοντυμένο άνδρα με την περήφανη κορμοστασιά. Του είχε συστηθεί, αλλά θυμόταν μόνο το όνομα, Μηνάς. Παρά τα χρόνια του, έδειχνε πραγματικός άρχοντας. Τα κάτασπρα μαλλιά του, καλοχτενισμένα με χωρίστρα, πλαισίωναν μια συμπαθητική φυσιογνωμία. Κρατούσε μπαστούνι από ξύλο οξιός με σκαλιστή χειρολαβή σε σχήμα κεφαλής φιδιού. Το κουστούμι του από φινό μάλλινο ύφασμα, με σταυρωτό κούμπωμα δεν άφηνε περιθώρια αμφιβολίας για την καλή οικονομική του κατάσταση. Στα χέρια του κρατούσε τη ρεπούμπλικα φοβούμενος τη δύναμη του αγέρα.

Ο Μηνάς Άριστου Κουμιανός, από τους πιο δαιμόνιους εμπόρους της εποχής, είχε οργώσει κι αυτός, όπως και ο πατριός του, στα νιάτα του όλη τη Μεσόγειο, από τα παράλια της Ιταλίας και της Γαλλίας μέχρι τα εμπορικά λιμάνια της Αιγύπτου και της Τουρκίας, μεταφέροντας όλων των ειδών τα αγαθά. Κανέλα, μοσχοκάρφια, σησάμι, μαυροσήσαμο, και όλου του κόσμου τα μπαχαρικά. Πιατέλες, δίσκους, ποτήρια, κανάτες, λάμπες, εικονίσματα για στόλισμα των Μεγάλων Σπιτιών. Περίτεχνα μεταξωτά υφάσματα για τα τραπεζάνια, κουβέρτες και τραπεζομάντηλα ακόμη και σχολιανά ρούχα για τις γυναίκες. Κατσαρόλες και τηγάνια για τις καλονοικοκυρές και μπακιρένια σκεύη για τους βοσκούς.

Η διεισδυτική ματιά του Βάσου Καλογεράκη έπεσε και στους άλλους συνεπιβάτες που τους βρήκε αταίριαστους μεταξύ τους.

Ο γαμπρός του Μηνά, άνδρας της μοναχοκόρης του, της Ερνιάς.

Τον έλεγαν Μανώλη Γιαννιό. Απόγονος του Χατζή Γιαννιού και της Ευδοκούλας. Ο πρόγονός του με το ίδιο όνομα είχε κληρονομήσει την περιουσία και είχε γίνει κανακάρης μετά το χαμό του αδελφού του, του Νικολή του Καντηλοσβήστη. Τα κανακαρίκια που πήρε ο Μανώλης Γιαννιός διατηρήθηκαν και προικίστηκαν από απόγονο σε απόγονο και ετούτος ο Μανώλης πήρε τα ίδια με εκείνον.

Φορούσε μακριά και φαρδιά χασεδένια βράκα, που έφτανε λίγο πιο κάτω από τα γόνατα. Το χρώμα της φαινόταν σκούρο μπλε. Για το ράψιμο είχαν χρησιμοποιηθεί πολλά μέτρα ακριβού χασέ, ώστε η σκελλά* της βράκας να είναι πολύ φαρδιά, δείγμα του πλούτου και της κοινωνικής του θέσης. Το ποκάμισο του ήταν ραμμένο στο χέρι, από άσπρο βαμβακερό ύφασμα και τα μανίκια ήταν ασυνήθιστα φαρδιά. Πάνω από το ποκάμισο φορούσε υφαντό γιλέκο χρώματος γερανού που κούμπωνε σταυρωτά με θηλιές. Το γιλέκο του περιφερειακά είχε κέντημα πολύ διακριτικό με μονόχρωμη κλωστή σε χρώμα απαλό κίτρινο. Στην αριστερή πλευρά του γιλέκου είχε κεντημένο, με σκούρα μπλε χοντρή κλωστή, το περίγραμμα κεφαλής προβάτου. Γύρω-γύρω στη μέση είχε περασμένο το φαρδύ ριγωτό ζωνάρι του. Στο κεφάλι φορούσε βυσσινί φέσι. Στα πόδια του φορούσε γκρι κάλτσες μέχρι το γόνατο, που

στηρίζονταν με καλτσοδέτες. Το αστραφτερό μαύρο σκαρπίνι με λίγο τακούνι ολοκλήρωνε την εμφάνισή του.

Ήταν ψηλός, γεροδεμένος και σωματώδης. Το πρόσωπό του ήταν καλοσυνάτο, τα μάτια του ήταν γλυκά και καταγέρανα και τα μαλλιά του κατσαρά και ξανθά. Γύριζε από την Κρήτη με τις τσέπες του γεμάτες γρόσια από την πώληση αρνιών, κατσικιών, τυριών και δρίλλας*. Επωφελήθηκε από την έλλειψη στην Κρήτη, εξ αιτίας μιας μολυσματικής ασθένειας που είχε προσβάλει τα κοπάδια της.

«Χιλιόχρονος να είσαι πατέρα Μηνά, χωρίς τις δικές σου γνωριμίες δεν θα μπορούσα να βρω μουστερήδες να τα πουλήσω τόσο εύκολα και σε καλή τιμή», τους είχε ακούσει να συζητούν κάποια στιγμή ο Βάσος Καλογεράκης.

Ο άλλος συνταξιδιώτης του ήταν μεσήλικας μαυριδερός και γεροδεμένος άντρας, με σκληρό και παγερό βλέμμα, που φαινόταν πως έκρυβε κάποιο ένοχο μυστικό. Ήταν σε όλο το ταξίδι μελαγχολικός και νηφάλιος, αλλά συγχρόνως έδειχνε πορωμένος και μαζί βάρβαρος. Ίσως να ήταν μακρινός απόγονος κουρσάρων. Από τον τρόπο που κοιτούσε έδειχνε σκληρό χαρακτήρα. Φορούσε εργατικά ρούχα και τραγιάσκα πεσμένη χαμηλά στο μέτωπο. Τα χέρια του ήταν ροζιασμένα. Τον φώναζαν Στυλιανό.

Οι άλλοι τέσσερις κοπελιάροι* που καθόντουσαν απέναντι απ' αυτόν φορούσαν στραπατσαρισμένα και λερωμένα ρούχα. Ο ένας φαινόταν λίγο πιο μεγάλος, ενώ στους άλλους τρεις, αμούστακα παλικάράκια ακόμη, μόλις που διακρινόταν χνούδι. Στον ένα φαινόταν μια έντονη μελανιά στο μέτωπο.

Είχαν καλή διάθεση παρά το κούνημα του βαποριού.

Ο πιο χωρατατζής, ο χτυπημένος με τη μελανιά, που τον φώναζαν Άριστο και ήταν απόγονος του Σκαντάλιου και της Φραγγουλιάς, σιγοτραγούδησε μια αυτοσχέδια μαντινάδα για να περάσει η ώρα. Στάλαξε σα βάλσαμο στην ψυχή τους και όλοι ξέχασαν τη φουρτίνα και το κούνημα του βαποριού.

Οι πέννες εχαλάσασι και τα χαρτιά μαυρίσαν,
και τα σημάδια τ' ουρανού ξανάστροφα γυρίσαν

Δύο άλλοι, ο ένας που τον φώναζαν Αθανάση, και ένας άλλος που τον φώναζαν Παχούλη και ήταν απόγονοι του Ροδιού και του Αλί Παχουλή βαστούσαν το ίσο, σιγοσφυρίζοντας το σκοπό.

Ο πιο μεγάλος, ο Ακριβός, απόγονος του Λιου και πάππους του Λεντή Ακριβού, καθόταν αμίλητος. Ταίριαζε τις μαντινάδες που θα τραγουδούσε σε λίγο. Μετά από λίγο τις ξετύλιξε.

Ως και ο αέρας που φυσά και κείνος είναι οχτρός μου,
όλα τα φρόκαλα* της γης, μου τα 'φερεν ομπρός μου

Είπα σου και ξανάπα σου, στις Μενετές να πάεις,
να μπεις στον αποκρίατο*, ξύλο πολύ να φάεις

Με τις μαντινάδες του άρχισαν να κοιτούν αινιγματικά ο ένας τον άλλο.
Ο Μηνάς Άριστου Κουμριανός προβληματίστηκε ακούγοντας τις μαντινάδες.

«Μου φάνηκε σα να ήθελαν να σχολιάσουν γεγονότα ή χαρακτήρες ή μήπως να φαρμακώσουν κάποιον; Κάτι να ξέρουν; Κάτι να θυμούνται; Ίσως», αναρωτήθηκε.

Μόνο ο Στυλιανός έδειχνε απόμακρος και σφιγμένος. Σα να καθόταν σε αναμμένα κάρβουνα. Στο άκουσμα της τρίτης μαντινάδας έγινε κατακίτρινος σαν το λεμόνι και μαζεύτηκε σα φοβισμένο σαλιγκάρι. Μετακινήθηκε λίγο από τη θέση του, αλλά τελικά δεν σηκώθηκε να φύγει.

Ο Μηνάς τους γνώριζε και τους πέντε. Προσπαθούσε να διατηρεί με όλους καλή σχέση και άκουγε ευγενικά τα χωρατά τους.

«Παιδιά είναι ακόμη», συλλογίστηκε και είχε την καλοσύνη και την εμπειρία να τους συμπεριφέρεται καλότροπα. Δεν ήταν μόνο εξ αιτίας του ακέραιου χαρακτήρα του, αλλά του μιλούσε και η καρδιά του.

«Μπράβο! Είστε πραγματικά απολαυστικοί, το έχετε το τσαγανό στην αυτοσχέδια μαντινάδα», τους είπε για να τους παροτρύνει να συνεχίσουν.

Ούτε ο Άριστος ούτε ο Ακριβός συνέχισαν. Με μελαγχολικό ύφος κούνησαν το κεφάλι, δείχνοντας αυθόρμητα τον Στυλιανό, που τώρα κοιτούσε με απλανές βλέμμα προς τη θάλασσα.

«Μόνο εγώ ξέρω το μυστικό τους», σκέφτηκε με νόημα ο Μιχάλης Ακριβός και συνέχισε να θυμάται τις ιστορίες της μάνας του.

Όταν έφτασαν στο κεντρικό λιμάνι της Καρπάθου, ο μαΐστρος που φυσούσε από βορειοδυτικά, εξακολουθούσε μανιασμένος. Το βαπόρι στάθηκε αδύνατο να πλησιάσει στο λιμανάκι, που το χτυπούσαν αλύπητα τα κύματα.

Ο καπετάνιος αποφάσισε να οδηγήσει το βαπόρι στο Φοινίκι, ένα ψαροχώρι κοντά στην Αρκάσα.

«Αυτή είναι η όμορφη Αρκάσα μας», άκουσε δίπλα του τη φωνή του ηλικιωμένου συνταξιδιώτη, μόλις κόντευαν να φτάσουν στο Παλιόκαστρο.

Πράγματι γυρίζοντας το βλέμμα του προς τη στεριά μπόρεσε να δει την Αρκάσα από μακριά.

«Μοιάζει σα δύο γιγάντιες αρκούδες ξαπλωμένες ανέμελα στις δύο πλευρές του ποταμού που τη διασχίζει, με το κεφάλι στο βουνό και τα πόδια τους να βρέχονται στη θάλασσα», σκέφτηκε.

«Ναι; Όμορφη φαίνεται», είπε ευγενικά μετά από λίγο, απορροφημένος από τις σκέψεις του και το θέαμα.

Στο Φοινίκι, όπου και έφτασαν μετά από μια ώρα, βγήκαν όλοι οι επιβάτες.

Ο Βάσος Καλογεράκης ξαφνικά άλλαξε γνώμη. Η αγωνία και η ταλαιπωρία του ταξιδιού τον είχαν κουράσει. Αποφάσισε να παραμείνει για λίγες μέρες. Κατέβηκε στο Φοινίκι κατεβάζοντας και τα πράγματά του.

«Ας γνωρίσω και την Κάρπαθο, αφού το θέλησε η τύχη μου, εξ άλλου δεν έχω και δουλειές να με περιμένουν. Μόνο που δεν ξέρω πού θα μείνω και πού θα μπορούσα να πουλήσω το λάδι του πατέρα μου», σκέφτηκε.

Το λάδι και το κρασί τα άφησε, μετά από υπόδειξη του καπετάνιου, στο μεγάλο σπήλιο που δημιουργούσαν τα βράχια που υψώνονταν κατακόρυφα, λίγο πιο πέρα από το μουράγιο. Στο μέρος αυτό άφηναν και άλλοι ταξιδιώτες πράγματα, μέχρι να βρουν τρόπο να τα πάρουν.

Από τους νεοφερμένους ο Μηνάς και ο γαμπρός του, ο Μανώλης κρατούσαν από ένα μεγάλο τουβρά και οι άλλοι από ένα μπόγο με τα

υπάρχοντά τους. Ο Βάσος Καλογεράκης είχε τα πράγματά του σε υφαντό δισάκι με γεωμετρικά σχήματα.

Σιγά-σιγά όλοι τους πήραν το δρομάκι που άρχιζε μετά το μουράγιο.

«Καλώς όρισες λοιπόν παλικάρι στο χωριό μας», άκουσε πίσω του την ίδια σταθερή φωνή του συνταξιδιώτη του, του Μηνά.

«Καλώς σας βρήκα», του απάντησε θαρρετά.

«Πώς είναι το όνομά σου;» τον ρώτησε με ενδιαφέρον.

«Με λένε Βάσο Καλογεράκη», και του άπλωσε το χέρι.

«Χαίρομαι παλικάρι, Μηνάς Άριστου Κουμιανός, έμπορος. Πιστεύω να σου αρέσει η Αρκάσα μας, έχει παρθενική ομορφιά και άγριο τοπίο. Όταν τη γνωρίσεις δύσκολα την αποχωρίζεσαι, είναι σα να σε σκλαβώνουν τα χώματα, ο δροσερός αγέρας και οι μυρωδιές της», του είπε, θέλοντας να φανεί φιλικός και φιλόξενος.

Ο Βάσος Καλογεράκης δεν έδωσε σημασία στα λόγια του, παρόλο που του είχε εμπνεύσει εμπιστοσύνη, σα να τον είχε μαγέψει, έτσι ένοιωθε. Μετά εντελώς παρορμητικά ρώτησε το συμπαθητικό άρχοντα:

«Πώς θα πάμε στο χωριό σας; Πού μπορώ να μείνω;»

«Μη χολιάς, έχω το μουλάρι μου δεμένο εδώ πιο πάνω στου αξαέρφου μου την πραούλα* και αν θέλεις θα σε πάρω μαζί μου. Ξέρεις εγώ μένω στα Ρωπάδια και ήρθα με το μουλάρι μου από 'κει. Ο γαμπρός μου, ο Μανώλης, μένει στην Αρκάσα», συνέχισε εξυπηρητικά.

«Ναι, άκου λέει να μη θέλω, αλλά πού θα μείνω και πώς θα μεταφέρω το λάδι και το κρασί;», ρώτησε δειλά.

«Πάμε πρώτα στο μαγαζί να ξαποστάσουμε και να κολατσίσουμε κάτι και μετά βλέπουμε», του είπε ο Μηνάς, που είχε έτοιμο σχέδιο στο μυαλό του.

Οι άλλοι συνταξιδιώτες τους έφυγαν για την Αρκάσα. Τον Μανώλη, τον γαμπρό του, ήρθε και τον πήρε με το άλογο ένας από τους μπιστικούς του.

Τον Στυλιανό και τους κοπελιάρους, τους είδαν από μακριά να πηγαίνουν στο χωριό με τα πόδια. Μπροστά οι κοπελιάροι και σε αρκετή απόσταση ακολουθούσε ο Στυλιανός.

2. Του Πετρίτη τα Γκρεμά

Στο μαγαζί σα να έστρωσαν το πολυκαιρισμένο σεντόνι και ξάπλωσαν ευχαριστημένοι που βρισκόντουσαν ασφαλείς στη στεριά. Τους φάνηκε σα να χαλάρωσαν και να ξένοιασαν, όση ώρα έτρωγαν. Το ψιλοκομμένο χοιρινό γιαχνί με πατάτες, κανέλα και μπόλικο πασπαλισμένο πιπέρι τους φάνηκε γλύκισμα. Πολύ γευστικό. Ο Βάσος, από παράδοση φιλόξενος, τους κέρασε από το δικό του κρασί.

«Ποιος είναι ο Μουστάκας;» ρώτησε τον Μηνά ψιθυριστά στο αυτί ο μαγαζάτορας.

«Πάει του έμεινε το παρατσούκλι», σκέφτηκε αμέσως ο Μηνάς, που ήξερε τις συνήθειες των ντόπιων να βαφτίζουν τους ανθρώπους με παρατσούκλια.

«Είναι από την Κρήτη», του απάντησε και μόλις εκείνη τη στιγμή συνειδητοποίησε ότι δεν ήξερε το επάγγελμά του.

«Λες να είναι έμπορος κι αυτός σαν και μένα;», αναρωτήθηκε και ξαναγύρισε στο κρασί του Βάσου.

«Έχει αρώματα και μπουκέτο. Είναι ροζέ, δεν θα μας πονοκεφαλιάσει, όπως τα δικά μας γλυκά κρασιά», είπε μετά από μερικές γουλιές με ύφος ειδικού που έχει γνώσεις από κρασί.

Από κουβέντα σε κουβέντα και μεταξύ κρασιού και γιαχνί ο Βάσος Καλογεράκης πούλησε το λάδι στο μαγαζάτορα. Το κρασί τους το κέρασε.

«Τα ξεφορτώθηκα με μεγαλύτερη ευκολία. Δεν το περίμενα. Την ευνοϊκή εξέλιξη τη χρωστάω στην τύχη μου να γνωρίσω τον πλούσιο έμπορο», σκέφτηκε με ευγνωμοσύνη για τον αναπάντεχο προστάτη του.

«Έλα παλικάρι, πάρε το δισάκι σου και φεύγουμε για το χωριό. Να φτάσουμε πριν το σούρουπο. Δεν προλαβαίνουμε να πάμε απόψε στα Ρωπάδια, θα μείνουμε στο σπίτι της κόρης μου, της Ερνιάς», του είπε αποφασιστικά ο Μηνάς Άριστου Κουμιανός και σηκώθηκε προσεκτικά από το σκαμνί.

Ο Μηνάς καβάλα στο σαμάρι του μουλαριού και ο Βάσος στα καπούλια του.

«Θα βολευτείς, εξ άλλου είσαι και αδύνατος και ο δρόμος δεν είναι πολύ μακρύς».

Τα πράγματα τα κρέμασαν στα σκαρβέλια* του σαμαριού. Στο δρόμο συνάντησαν προς τα αριστερά τους του Πετρίτη τα Γκρεμά. Πολύ ψηλό βουνό, σε σχέση με το επίπεδο της θάλασσας και σχεδόν βραχώδες. Στέκονταν κάθετο, άγριο και φαινόταν περήφανο που αγνάντευε από ψηλά τη φουρτουνιασμένη θάλασσα.

«Κοίταξε παλικάρι, δεν σου μοιάζει με αμέτρητες στολισμένες κόρες που είναι πιασμένες κατά το χιαστί δέσιμο του χορού; Που αφήνουν το ευθυτενές σώμα τους να λικνίζεται με μέτρο, με μικρά ανάλαφρα βήματα; Που χορεύουν σεμνά και με εγκράτεια, χωρίς να αφήνουν τα συναισθήματα να προδώσουν τις ενδότερες σκέψεις τους; Όπως χορεύουν και οι ντόπιες κόρες», αποτελείωσε την περιγραφή του βουνού ο Μηνάς.

«Ναι, πράγματι έχεις δίκιο, αλλά...», και πριν προλάβει ο Βάσος Καλογεράκης να ολοκληρώσει την φράση του, τον διέκοψε και συνέχισε:

«Εμείς οι ντόπιοι είμαστε εύθυμοι και διαχυτικοί και αγαπάμε το χορό. Ο χορός δεν είναι μόνο ευκαιρία για διασκέδαση, αλλά έχει απήχηση σε πολλούς τομείς της καθημερινής μας ζωής. Έχουν γραφτεί πολλές μαντινάδες, έχουν ειπωθεί πολλές παροιμίες, έχουν γίνει πολλοί σχολιασμοί μετά από κάθε χορό, που αναφέρονται στην οργάνωση, στα φαγητά, στα ποτά, στο τρόπο που χόρεψαν, στα αποτελέσματα του χορού και άλλα».

«Αλήθεια, δεν είχα φανταστεί ποτέ την κοινωνική διάσταση του χορού», του απάντησε.

«Εσύ δεν φοράς καπέλο, αλλά αν φορούσες και γύριζες το κεφάλι σου να παρατηρήσεις του Πετρίτη τα Γκρεμά, μέχρι το πιο ψηλό σημείο τους, σίγουρα θα σου έπεφτε», είπε του φιλοξενούμενου του με καμάρι ο Μηνάς, αλλάζοντας θέμα.

Ο Βάσος Καλογεράκης μειδίασε, γύρισε το κεφάλι του προς τα πάνω και με δέος αντίκρισε τον όγκο των βράχων, που δέσποζαν στο πρωτόγνωρο

περιβάλλον. Κατακόρυφα ψηλά βράχια με αρκετές μικρές και μεγάλες σπηλιές. Πού και πού έβλεπε και κανένα αγριόχορτο που είχε φυτρώσει και βλαστήσει στο ανύπαρκτο χώμα.

Στου βράχου τη σχισμάδα!, όπως θα έλεγε και ο ποιητής πολλά χρόνια μετά.

«Λένε πως εδώ έχουν τις φωλιές τους μεγάλα αρπακτικά αγριοπούλια. Μπορείς επίσης να φανταστείς, ότι στο οροπέδιο του Πετρίτη έχω την πιο εύφορη έκταση όλων των χωραφιών μου; Όση έκταση κάνουν δέκα λώροι μαζί, που λέει ο λόγος, τόση έκταση έχω εκεί μαζεμένη, καρπερή γη...», καυχήθηκε ο Μηνάς.

«Φαίνεται αληθινά παράξενο, πώς πάνω από τόσο απότομα και κοφτερά βράχια υπάρχει γόνιμο έδαφος, φαντάζομαι και η θέα θα είναι πολύ εντυπωσιακή από εκεί», τα είπε όλα μαζεμένα ο Βάσος. Ένας δυνατός αέρας όμως πήρε τα λόγια του προς τη θάλασσα και άφησε στις δικές του σκέψεις τον Μηνά, που συνέχισε:

«...όχι να το παινευτώ, αλλά μια καλοχρονιά, που το θέρισμα και το αλώνισμα κράτησε για ασυνήθιστα μεγάλο χρονικό διάστημα, οι Περαχωρίτισες*, που είχαν έρθει να θερίσουν, μου έβγαλαν τη μαντινάδα:

Απού την πρώτη του Μαγιού, ως του Σταυρού το μήνα,
ελώνευγε* ο Κουμινός τα στάχια του, κι ακόμα του 'πομείνα

Κι εγώ τους απάντησα για να τις κολακέψω:

Κετσέ* φοράτε στη κεφαλή και κάρτσες εις τα χέρια
και είστε και ασπροφόρετες ωσάν τα περιστέρια»

Μετά από μικρή παύση συνέχισε:

«Το μαξούλι* εκείνη τη χρονιά ξεπέρασε κάθε προσδοκία! Έβγαλα μιάμιση φορά παραπάνω φαητά*, απ' όσα έβγαζα συνήθως».

«Ξέρεις, κι εγώ ταιριάζω πότε-πότε μαντινάδες, όποτε έχω τα σεκλέτια μου και λένε πως τις τραγουδάω μελωδικά», του απάντησε με καμάρι.

«Πού να ήξερε τότε ο Μηνάς Άριστου Κουμινός ότι την επόμενη φορά που θα ταίριαζε μαντινάδα, αυτός ο ξένος ταξιδιώτης, θα ήταν για το πιο αγαπημένο του πρόσωπο!», σκέφτηκε ο Μιχάλης και κοίταξε προς το σακούλι της μνήμης του με πονηρό βλέμμα, γιατί μόνο αυτός ήξερε.

«Αλήθεια, τί δουλειά κάνεις παλικάρι;», τον ρώτησε μετά από λίγο.

Δεν μπορούσε ακόμη να απευθυνθεί στον Βάσο Καλογεράκη με τ' όνομά του. Νόμιζε ότι θα του έδινε δικαιώματα, θα πρόδιδε κατά κάποιο τρόπο το μυστικό του σχέδιο, που το είχε βάλει σε εφαρμογή, από τη στιγμή που ο ξένος αποφάσισε να μείνει στην Αρκάσα. Όλες του τις ενέργειες τις είχε προσχεδιασμένες. Τίποτε δεν άφηνε στην τύχη του.

«Είμαι τεχνίτης στα κτισίματα», απάντησε με σεμνότητα. Δεν του είπε πως ήταν ένας από τους πιο φωτισμένους πρωτομάστορες. Δεν ήταν του χαρακτήρα του.

Έλαμψε το πρόσωπο του Μηνά, ξερυτίδιασε, μεταμορφώθηκε, τόσο που ο Βάσος αναρωτήθηκε μήπως φορούσε μάσκα γηρατειών και ξαφνικά την

έβγαλε. Με πλατύ χαμόγελο, που έδειχνε ότι ήθελε να του αποσπάσει το ναι χωρίς δυσκολίες, τον ρώτησε:

«Θέλεις να μου χτίσεις έναν καινούργιο στάβλο στα Ρωπάδια;»

Ο νέος δεν περίμενε με τίποτα αυτήν την ερώτηση. Η επιθυμία του να δουλεύει σαν τεχνίτης και όχι σαν έμπορος, υπερίσχυσε και απάντησε αμέσως ανεπιφύλακτα στον Μηνά:

«Και βέβαια, να τον χτίσουμε. Αλλά που είναι τα Ρωπάδια;»

«Τα Ρωπάδια είναι στους Κάτω Γύρους, στους πρόποδες του ψηλού βουνού Χώμαλη. Είναι όμορφος τόπος. Εγώ όταν μένω εκεί νοιώθω νέος και δυνατός. Σα να έχω πάρει το ελιξίριο της νεότητας, σα να έχω ξανανιάσει*, όπως λέμε εμείς εδώ. Ξυπνάς το πρωί ανάλαφρος και ξεκούραστος για να παλεύεις τις δουλειές της μέρας. Εκεί, έχουμε τα περιβόλια και τα φρουτόδεντρα. Είναι δεν είναι μια ώρα δρόμος με το μουλάρι από το χωριό. Έχω ένα μικρό στάβλο, αλλά θέλω να τον γκρεμίσω και να χτίσω καινούργιο με περισσότερους χώρους και ανέσεις για την εγγονή μου, την Αργυρένια μου, την κόρη του γαμπρού μου, του Μανώλη, αυτού που ταξιδεύαμε μαζί, του κανακάρη», του είπε αναλυτικά.

«Μετά χαράς να συνεργαστούμε κύριε Μηνά. Πιστεύω να μείνουμε και οι δύο ευχαριστημένοι από τη συνεργασία», απάντησε με αυτοπεποίθηση.

«Και εγώ το πιστεύω», είπε με ευχάριστη διάθεση και ένοιωσε ικανοποίηση, γιατί βρήκε μάστορα νέο και από ξένο τόπο, για να καυχιέται αργότερα για το στάβλο του. Η περήφανη καρδιά του ήθελε να ξεχωρίζει από τους άλλους.

Ο Βάσος από την άλλη μεριά, επειδή δεν φοβόταν τη δουλειά, θα του δινόταν η ευκαιρία να αποκτήσει νέες εμπειρίες και να δείξει τις ικανότητές του στον ξένο τόπο.

Ωστόσο με τις κουβέντες και τις συμφωνίες έφτασαν στην Αρκάσα, στο σπίτι της κόρης του, της Ερνιάς και ξεπέζεψαν.

«Καλώς τον πατέρα», τους προϋπάντησε η κόρη του που κρατούσε ακόμη το κέντημα.

«Ήρθαμε, τί κάνεις κόρη μου;»

«Πώς πήγαν πατέρα οι δουλειές σου; Έμαθα από τον Μανώλη, είχε φουρτίνα και αγέρα, πιστεύω να μην ταλαιπωρήθηκες», του είπε με πραγματικό ενδιαφέρον.

«Καλά, όλα καλά κόρη μου», της απάντησε.

Η κόρη του άφησε το κέντημα και περιεργάστηκε το μουσαφίρη.

«Σας έφερα το μάστορα που θα μας χτίσει το στάβλο της Αργυρένιας στα Ρωπάδια», ολοκλήρωσε τη φράση του.

«Αλήθεια πατέρα; Εσύ τον έψαχνες εδώ και τώρα μας τον έφερες με το βαπόρι;», του απάντησε ετοιμόλογα η κόρη του.

Αμέσως όμως άλλαξε συμπεριφορά, φοβούμενη μήπως σκεφτεί ο ξένος ότι είναι άξεστη χωριάτισσα και τη χαρακτηρίσει αγενή. Μετά από μια στιγμή αμηχανίας είπε διπλωματικά στον Βάσο:

«Καλοδεχούμενος στο σπίτι μας παλικάρι, πώς είναι το όνομά σου;»

«Με λένε Βάσο Καλογεράκη», απάντησε με μικρή συστολή.

«Ερνιά, στρώσε του ξένου να κοιμηθεί μαζί μου απόψε και αύριο πρωί θα πάμε στα Ρωπάδια».

«Όπως αγαπάς πατέρα».

Ο Βάσος Καλογεράκης έριξε μια ματιά γύρω του και η θέα τον εντυπωσίασε. Το σπίτι ήταν χτισμένο στην άκρη του χωριού, σε μια ανηφόρα και είχε από τη μία πλευρά θέα το βουνό και από την άλλη έβλεπε απεριόριστα προς τη θάλασσα. Δεν έβλεπες και σκέτη μονότονη θάλασσα να σε κουράζει, αλλά μια αρμονική εναλλαγή βουνού και θάλασσας που μπορούσε να μαγέψει και τον πιο αδιάφορο ταξιδιώτη.

«Είναι ειδυλλιακά εδώ, έχω ξετρελαθεί, δεν ξέρω που να πρωτοκοιτάξω, παντού ομορφιά», σκέφτηκε με αγαλλίαση, που είχε το προνόμιο να βρίσκει τη χάρη στο σχήμα του αντικρινού βουνού, στη γραμμή της ακρογιαλιάς, στη διαφάνεια της ατμόσφαιρας, στο δροσερό και υγρό αγέρα του δειλινού, στη μυρωδιά της θαλασσινής αύρας, ακόμη και στην πέτρα που σκόνταφτε το πόδι του.

«Τι σκέφτεσαι παλικάρι; Βλέπεις το βουνό μέσα στη θάλασσα; Είναι το Παλιόκαστρο, λένε ότι εκεί στη γύρω πεδιάδα ήταν χτισμένη η παλιά πόλη, η Αρκεσία στα αρχαία χρόνια. Γύρω-γύρω στο βουνό υπήρχαν πολλές σειρές τείχη που προστάτευαν την πόλη από τους πειρατές», τον ξενάγησε από μακριά.

«Αλήθεια, έ;», του απάντησε με πραγματικό ενδιαφέρον. Εκτιμούσε ιδιαίτερα τα ιστορικά μνημεία.

«Πάντως, σας μιλάω ειλικρινά, μου αρέσει πολύ το χωριό σας και φαντάζομαι το πρωί με το φως της μέρας το θέαμα θα είναι πιο εντυπωσιακό. Μ' αρέσει που βλέπω δίπλα-δίπλα τις καλαμιές και τις φραγκοσουκιές», συνέχισε με ενθουσιασμό.

«Άκου τί βρήκε να του αρέσει!», σκέφτηκε ο Μηνάς. Μετά του είπε:

«Θα είσαι μαζί μας για αρκετό καιρό, οπότε θα σου δίνεται η ευκαιρία να απολαύσεις το χωριό μας». Είχε δει τη συγκίνηση ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του.

Κουρασμένοι και οι δύο δεν είχαν κουράγιο για περισσότερες συζητήσεις. Μπήκαν στο Μεγάλο Σπίτι. Έμεινε αποσβωλομένος από τα στολίδια ο Βάσος, αλλά δεν μίλησε. Κρέμασαν τα ρούχα τους στα καρφιά, που ήταν καρφωμένα σε μια ξύλινη βάση στον τοίχο. Έσβησαν το λύχνο, που φώτιζε αμυδρά για λίγο μέχρι να ετοιμαστούν.

Κοιμήθηκαν βαθιά στο σοφά, πάνω στο αχυρένιο στρώμα με το πολυκαιρισμένο σεντόνι, που τους έστρωσε η Ερνιά. Το είχε ακόμη αγκίνιο* από τη μάνα της και το φύλαγε για καλό. Είχε σκόρπιες πολύχρωμες γιρλάντες κεντημένες με χρωματιστές μεταξωτές κλωστές και γύρω-γύρω ραμμένο χυτό με μεγάλες γλώσσες.

3. Σαν τα μάραθα!

Σαπάελα* την επόμενη μέρα ξεκίνησαν για τα Ρωπάδια.

Ο Μηνάς Άριστου Κουμινός καβάλα στο μουλάρι και ο Βάσος Καλογεράκης σε ένα γέρικο γαϊδούρι, που αγκομαχούσε να ανέβει την ανηφόρα.

Το πρωινό δροσερό αεράκι τους συνόδευε στο δρόμο. Η άνοιξη δεν είχε δείξει ακόμη το λουλουδένιο της πρόσωπο. Δειλά-δειλά τα πιο βιαστικά θυμάρια είχαν αρχίσει να στολίζονται με ευωδιαστό μωβ φόρεμα και οι άλλες πόες είχαν αρχίσει να καλύπτουν με πράσινο χαλί τις λιγοστές ακαλλιέργητες εκτάσεις.

Στο δρόμο συνάντησαν πολλούς Αρκασιώτες, που τριγύριζαν σαν τις μέλισσες. Πολλοί δούλευαν στα χωράφια, άλλοι κουβαλούσαν πράγματα με τα ζώα, άλλοι πάσχιζαν να τα βοσκήσουν κρατώντάς τα με το σκοινί.

«Και γιατί κρατάνε τα ζώα τους να βοσκήσουν;», ρώτησε με απορία.

«Δεν περισσεύουν οι άνθρωποι, αλλά ούτε και η γη. Βλέπεις πουθενά άσκαφτο, αφύτευτο ή άσπαρτο τόπο; Όλα τα χωράφια είναι φυτεμένα, οπότε με μεγάλη προσοχή βόσκουν τα ζώα στις άκρες τους.

Φτάνοντας κοντά είδε το στάβλο και ένα τεράστιο βόλακα που δέσποζε στην αυλή.

Μια γυναίκα καθόταν στο σκαμνί μπροστά από ένα χαμηλό στρογγυλό τραπέζι.

Αυτό για το οποίο πραγματικά καυχόταν ο Βάσος Καλογεράκης ήταν το αετίσιο μάτι και η παρατηρητικότητα του. Είχε την ικανότητα να αποτυπώνει και να καταγράφει στο μυαλό του με κάθε λεπτομέρεια τα πρόσωπα και ό,τι άλλο έπεφτε στη ματιά του. Από τα χαρακτηριστικά και τις συσπάσεις του προσώπου μπορούσε να καταλάβει με την πρώτη ματιά το χαρακτήρα τους.

Όταν έφτασαν κοντά επιστράτευσε τα προσόντα του και, προσπαθώντας να κρύψει την αμηχανία του, θέλησε να χαιρετίσει τη γυναίκα.

«Καλημέρα», της είπε με κοφτό ύφος. Αυτή η συμπεριφορά βέβαια δεν ταίριαζε στο χαρακτήρα του.

Του Βάσου Καλογεράκη του έκανε εντύπωση από την πρώτη στιγμή το δέσιμο των τσεμπεριών, που φορούσε στο κεφάλι της.

Απ' έξω φορούσε χρωματιστό γερανό τσεμπέρι. Δεν το είχε δεμένο στο λαιμό. Το είχε περασμένο πίσω από τ' αυτιά, μετά σταυρωτά γύρω-γύρω στον αυχένα και είχε στερεωμένες τις δύο άκρες του στους κροτάφους. Εσωτερικά αυτού φορούσε δύο μονόχρωμα τσεμπερία, διαφορετικού χρώματος, το ένα κίτρινο και το άλλο μπεζ. Αυτά τα λέγανε σκουφοῦρια*, όπως έμαθε αργότερα, και στήριζαν δύο γκριζες πλεξούδες που έπεφταν στους γερασμένους ώμους της. Κάθε πλεξούδα ήταν πλεγμένη με μεταξωτή κορδέλα. Τα σκουφοῦρια τα είχε περασμένα πίσω από τα αφτιά και τα είχε δεμένα στην κορυφή του κεφαλιού της κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να σχηματίζεται ένας ευδιάκριτος κόμπος.

Όπως καθόταν η φαρδιά της βράκα έφτανε μέχρι τους αστραγάλους. Στα πόδια της φορούσε αυτοσχέδια παπούτσια από δέρμα ζώου. Από πάνω φορούσε υφαντή πουκαμίσα με φαρδιά μανίκια, που ο ποδόγυρος σερνόταν στο χώμα. Παντού περίτεχνα κεντήματα με μεταξωτές πολύχρωμες κλωστές. Από το ντύσιμο κατάλαβε πως τα ρούχα της είχαν και ποιότητα και αξία. Σε κάθε αυτί κρεμόταν από μία βαριά χρυσή καμπάνα*, που, από το βάρος, η τρύπα στα αυτιά της είχε σκιστεί. Λίγο έμενε ακόμη να ανοίξει στα δύο.

«Δεν ήξερε ακόμη ότι ήταν από τις πρώτες κανακαρές* στα νιάτα της», μονολόγησε ο Μιχάλης.

«Φτάσαμε στα Ρωπάδια, αυτή είναι η γυναίκα μου η Αργυρή, να και ο στάβλος που λέγαμε να γκρεμίσουμε», του είπε ο Μηνάς.

Αλλά πριν προλάβει να αποτελειώσει τη φράση του και χωρίς να έχουν ζυγώσει κοντά, η Αργυρή τους υποδέχτηκε με τον τρόπο της. Τα άσχημα χούγια και την κακή συμπεριφορά της νιότης της τα έβγαζε πότε-πότε.

«Σαν τα μάραθα», είπε φωναχτά μόλις τους είδε να ανηφορίζουν το στενό χωματένιο μονοπάτι, αγνοώντας την καλημέρα του ξένου.

«Τι, μας έφερες και μουσαφίρη;» απευθύνθηκε, αμέσως μετά, στον άντρα της κακότροπα.

Η θύμηση της κουβέντας που είχαν κάνει με τον Μηνά πριν λίγο καιρό, της είχε προκαλέσει μεγάλη αναστάτωση. Δεν ήξερε από αυτοσυγκράτηση. Δυσκολευόταν να αποδεχθεί εύκολα τις απόψεις του για την Αργυρένια της, την κανακαρά και μοναχοκόρη της μοναχοκόρης της.

Καθόταν στην αυλή, στο σκαμνί της. Πάνω στο σοφρά* άνοιγε τηγανόπιτες με το ξυλίκι. Προσπαθούσε να συμπάλλει* και τη φωτιά στο τζάκι. Στον ταβά έκαιγε το λάδι. Ανάμεσα σε σύννεφο κάπνας και τσίκνας τις τηγάνιζε.

Τα μούτρα του Μηνά πέσανε από ντροπή.

«Καλημέρα Αργυρή. Το παλικάρι από δω είναι μάστορας και θα μας χτίσει τον καινούργιο στάβλο», είπε με τρόπο προσπαθώντας να την καθησυχάσει.

«Δεν τον έχω ξαναδεί, από που τον ψάρεψες;», του απάντησε απότομα.

«Είναι Κρητικός, τον συνάντησα στο βαπόρι, πιστεύω να μας κάνει καλή δουλειά», εξακολούθησε να την ενημερώνει ατάραχος ο Μηνάς.

«Δεν μπορώ να πω, όμορφο παλικάρι και λεβέντης, αλλά αυτό το μουστάκι είναι τόσο περίεργο», σκέφτηκε η Αργυρή και συνέχισε φωναχτά:

«Εγώ δεν τα ξέρω αυτά, τί τους θέλεις τους ξένους και τους μαζεύεις στο σπίτι μας;»

Ο Βάσος Καλογεράκης δεν είχε μιλήσει καθόλου μέχρι τότε και η Κρητική του περηφάνια, είναι αλήθεια, είχε πληγωθεί. Ήταν έτοιμος να κάνει στροφή και να φύγει.

«Εδώ κάνουν κουμάντο οι γυναίκες», του είπε ο Μηνάς αστεειευόμενος, προσπαθώντας να ελαφρύνει την κατάσταση, αλλά δεν του έλεγε ψέματα. Ήξερε ότι αυτή ήταν η αλήθεια.

Ο φιλοξενούμενός του τώρα γύρισε το βλέμμα μόνο προς τον Μηνά.

«Μη δίνεις σημασία στα λόγια της, κατά βάθος είναι καλή γυναίκα, θα τη γνωρίσεις και θα αλλάξεις γνώμη. Άφησε κάτω το δισάκι σου και κάτσε στο σκαμνί. Οι τηγανόπιτες τηγανίζονται και σε λίγο θα τις απολαύσουμε με πετιμέζι* από το αμπέλι μας», συνέχισε πειστικά.

4. Το Μερτοάτανο

Ξαφνικά άκουσαν πίσω τους ρυθμικά, κλατς, κλουτς, κλατς, κλουτς, κάποιος περπατούσε προς το μέρος τους. Δεν πρόλαβαν καλά-καλά να

γυρίσουν προς τα εκεί και είδαν μια κοπέλα που ερχόταν γοργά, με πολύ χάρη.

«Η Αργυρένια είναι, η εγγονή μου, που σέρνει τα καλίκια* της», είπε ο Μηνάς.

Συγχρόνως άκουσαν τη γλυκιά και ζεστή φωνή της.

«Πάμπουκα, γλυκέ μου, γύρισες; Πώς είσαι;», ρώτησε τον Μηνά και συγχρόνως έπεσε ολόκληρη πάνω του και τον φιλούσε.

«Ω, καλημέρα», είπε συνεσταλμένα, μόλις αντίκρισε τον ξένο και ένα μειδίαμα άφησε να φανούν δύο ακαταμάχητα λακκάκια.

«Ναι, Αργυρένια μου, γύρισα χθες βράδυ, δυσκολεύτηκα στο ταξίδι, αλλά να, είμαστε πάλι μαζί».

Η γιαγιά της, που τηγάνιζε ακόμη, της έριξε μια άγρια ματιά, όλο νόημα.

«Φέρε τα τσανάκια από την πιατοθήκη και τα περόνια* από την κουταλοθήκη* και άφησέ τα εδώ στη βάντα* μου», της είπε απότομα.

Μόλις τα έφερε η Αργυρένια, χωρίς περίσσια λόγια, συνέχισε προσταχτικά:

«Πάρε το τσανάκι σου, βάλε τις τηγανόπιτες και πέρασε μέσα. Εσύ θα φας μέσα, άκουσες τί σου είπα;», γιατί είχε σκεφτεί ότι είχε εγγονή της παντρειάς και δεν ήθελε να είναι μαζί τους με τον ξένο.

«Καλά λαλά μου, εγώ να φάω μόνη», της παραπονέθηκε η Αργυρένια, και αφού έβαλε τις τηγανόπιτες στο τσανάκι της, μπήκε μέσα στο στάβλο κρατώντας το στο χέρι.

Η εγγονή του Μηνά, η Αργυρένια, όπως την αποκαλούσε, νέα, δροσερή σαν τα κρύα νερά και σε ηλικία γάμου, μόλις είχε γυρίσει από τη φίλη της στο γειτονικό στάβλο. Φορούσε το κόκκινο μεσάτο φόρεμα, που της είχε φέρει ο πάππος της από το μαγαζί που της ψώνιζε στη Βενετία. Το μάκρος του έφτανε μέχρι τον αστράγαλο. Η ελαφρά σούρα στη μέση της ταίριαζε πολύ, δίνοντας περίσσια χάρη στις κινήσεις της. Το μπούστο άφηνε να διαγράφονται τα καλοσηματισμένα στήθη της. Τα μανίκια κάλυπταν τους αγκώνες και κατέληγαν σε σφικτές μανσέτες. Στον καρπό του αριστερού χεριού φορούσε το μερτοάτανο*, για να μην την κάψει ο ήλιος του Μάρτη. Τα ξανθά της μαλλιά ήταν δεμένα ψηλά. Τα καταγάλανα μάτια της ανοιγόκλειναν με νάζι. Τα ηδονικά της χείλη, άφηναν να φαίνονται δύο σειρές κατάλευκα δόντια. Το δέρμα της ήταν σκουρωπό και σφριγηλό. Την κορμοστασιά την είχε κληρονομήσει από τον πάππου της τον Μηνά και την προλαλά της τη Βενετσιάνα.

Ο Βάσος Καλογεράκης έπρεπε να είναι ειλικρινής και να παραδεχτεί το ερωτικό σκίρτημα της καρδιάς του. Μόλις την αντίκρουσε για πρώτη φορά ένοιωσε μέσα του κάτι που δεν το είχε ξαναιώσει.

«Τα γελαστά και παιχνιδιάρικα μάτια της με σκλάβωσαν. Η Αφροδίτη, η Ελένη, η Ιφιγένεια, η Καλυψώ, η Κίρκη, η Ναυσικά, η Ηρώ, θεές, φεγγαρογέννητες νεράϊδες, σειρήνες, γοργόνες, μάγισσες, βασιλοπούλες, όλες μαζί δεν φτάνουν στην ομορφιά την Αργυρένια», σκέφτηκε έκθαμβος μόλις την αντίκρισε, πεσμένη πάνω στον πάππου της.

«Λες ο έρωτας να ήρθε και να φώλιασε για τα καλά μέσα μου και να κυριεύσει μέχρι το τελευταίο μόριο του είναι μου;», αναρωτήθηκε αμέσως μετά, αλλά δεν έδωσε συνέχεια, πίστευε ότι θα ήταν μια συνηθισμένη

συμπάθεια, όπως του είχε συμβεί πολλές φορές στην εφηβεία, και συνέχιζε να απολαμβάνει τις τηγανόπιτες με το πετιμέζι.

«Πάππουκα, πάππουκα, ένας τσίτσικας* μπήκε στο στάβλο και θα με δαγκώσει», άκουσαν σε λίγο τη φωνή της Αργυρένιας από μέσα.

Ο Μηνάς σηκώθηκε αμέσως από το σκαμνί και έτρεξε στην εγγονή του. Την βρήκε σκυμμένη σε μια γωνία του στάβλου αλαφιασμένη και τρομοκρατημένη, έχοντας καλύψει το κεφάλι με τα δύο της χέρια.

«Οι τσίτσικοι δεν δαγκώνουν κορούλα μου», της είπε και τη χαίδεψε για να την ηρεμήσει.

«Αλλά για να δούμε το θηρίο να το σκοτώσουμε», συνέχισε και γυρίζοντας προς τη μεριά που του έδειξε η εγγονή του, είδε μία πρασινωπή καλαμαντατού* να κάθεται αμέριμνη στην πιατοθήκη. Αμέσως το πρόσωπο του αγρίεψε, το ύφος του έγινε σοβαρό και φανερά εκνευρισμένος είπε στην εγγονή του:

«Τι σου έχω πει τόσες φορές Αργυρένια μου; Να μη φοβάσαι τα έντομα. Είναι και αυτά μέρος του σύμπαντος που ζούμε. Όπως εμείς θέλουμε να έχουμε τη θέση μας σ' αυτό, έτσι και όλα τα άλλα ζώα, έντομα, φυτά διεκδικούν τη θέση που τους ανήκει. Αλλά για να δω, αυτό δεν είναι τσίτσικας, είναι καλαμαντατού. Η καλαμαντατού, όπως ξέρεις, δεν δαγκώνει. Αλλά ούτε και ο τσίτσικας δαγκώνει. Σου το λέω για τελευταία φορά, να έχεις θάρρος και να μην είσαι τόσο ψυλλοάκαστη*, μεγάλωσες πια. Σε λίγο θα έρθει η ώρα να σε παντρέψουμε, έτσι θα συμπεριφέρεσαι, σαν μωροπαίδι;», της τα έψαλλε για τα καλά ο πάππους της.

Μέχρι να βγει από το στάβλο ο εκνευρισμός είχε σβήσει μονομιάς από το πρόσωπό του, γιατί ήρθε στο νου του η καλαμαντατού.

«Είναι καλό σημάδι αυτό, θα μας φέρει καλά μαντάτα», σκέφτηκε και γαλήνη αντικατέστησε τον προηγούμενο θυμό του.

«Λιγόψυχα παιδιά, τί περιμένεις, αφού όλα τους τα δίνουμε έτοιμα; Δεν έχουν κοπιάσει μέχρι σήμερα για τίποτα. Την έχουμε και μονάκριβη, δεν της χαλάμε ποτέ χατίρι. Έτσι ήταν και η μάνα της, μέχρι που ερωτεύτηκε το γαμπρό μου. Τότε όλα άλλαξαν στο χαρακτήρα της», είπε του Βάσου, μόλις ξανακάθισε στο σκαμνί.

Ο τσίτσικας και η τρομάρα που πήρε η Αργυρένια έβαλαν τον Βάσο στα αίματα. Ήθελε να τρέξει, να σηκώσει την Αργυρένια πάνω του, να τη βγάλει έξω από το στάβλο και να τη σώσει από το έντομο που την απείλησε. Τότε σιγουρεύτηκε για τα συναισθήματα που ένοιωσε μόλις την πρωτοείδε. Έρωτας με την πρώτη θωριά!

«Σπεύδε βραδέως», υιοθετούσε και εφάρμοζε πιστά το ρητό. Σκέφτηκε πώς θα τον χαρακτήριζαν, μετά από μια τέτοια ενέργεια. Έτσι έμεινε καθηλωμένος στη θέση του. Αμέσως μετά μια άλλη εσωτερική δύναμη τον πεισμάτωσε και δεν θα άφηνε ξανά την Αργυρένια να κακοπάθει.

Ο Μηνάς Άριστου Κουμιανός θέλοντας να αλλάξει θέμα της ζήτησε να πάει για νερό.

«Πηγαίνεις εγγονούλα μου να γεμίσεις τη στάμνα με νερό; Μόνο να προσέχεις μην ξεχάσεις πάλι το σφουγγάρι που τη βουλώνουμε και ξαναγυρίσεις πίσω».

Ο Βάσος πετάχτηκε από το σκαμνί που καθόταν και προθυμοποιήθηκε να πάει αυτός.

«Θα πάω εγώ, που είναι η πηγή, είναι μακριά από δω;»

«Όχι, προχωράς ίσια το μονοπάτι και μετά προς τα αριστερά και θα τη συναντήσεις στην κατηφόρα μπροστά σου. Να βάλεις νερό από εκεί που βγαίνει από την πηγή και όχι από εκεί που πίνουν τα ζώα. Έχουμε αφήσει και ένα μικρό κατσαρόλι* εκεί, για να τη γεμίσεις, θα το δεις», τον ορμήνεψε. «Α, ξέχασα, κόψε και λίγες φούντες μερτά* να βάλουμε στη σταμνοθούκα,* γιατί αυτές που έχουμε ξεράθηκαν και καθώς γύρνουμε τη στάμνα να βάλουμε νερό θα τη σπάσουμε. Αλλά παίρνει και άρωμα μερτάς το νερό», συνέχισε.

Ο Βάσος έφυγε με τη στάμνα στον ώμο.

Η Αργυρένια ένοιωσε αμέσως μοναξιά, ένα κενό μέσα της, μια έλλειψη και τότε κατάλαβε πως είχε συμπαθήσει αυτόν τον άγνωστο επισκέπτη, που είχε φέρει τόσο απροσδόκητα ο πάππος της. Καθόταν σε αναμμένα κάρβουνα, μέχρι που τον είδε να ανεβαίνει φορτωμένος στον αριστερό του ώμο τη στάμνα με το νερό.

«Τόσο γρήγορα γύρισες παλικάρι;», είπε έκπληκτος ο Μηνάς.

«Ναι, έκανα ένα μικρό ημικόκλιο, κάτι σα μικρή γούρνα με στρογγυλές πέτρες εκεί που βγαίνει το νερό, ώστε να μαζεύεται περισσότερο, για να γεμίζουμε με μεγαλύτερη ευκολία τη στάμνα», του απάντησε.

«Καλός οιωνός, ακόμη δεν ήρθε στον τόπο μας και πήρε πρωτοβουλίες για τη βελτίωση της ποιότητας του νερού μας», σκέφθηκε ο Μηνάς, με την ικανοποίηση ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του.

Στον Βάσο όμως δεν είπε τίποτα. Δεν ήθελε να του δώσει πολύ θάρρος.

«Είναι νωρίς ακόμη», σκέφτηκε.

«Χαζέψαμε με την κουβέντα και κρατάς ακόμη τη στάμνα. Έλα Αργυρένια, έκανες αυτό που σου είπα; Πέταξες τη μαραμένη μερτά από τη σταμνοθούκα; Βάλε τώρα τη φρέσκια, που έφερε το παλικάρι και δείξε του τη σταμνοθούκα, να βάλει τη στάμνα», είπε στην εγγονή του.

Μόλις η Αργυρένια βρέθηκε μπροστά στη σταμνοθούκα, δίπλα στον Βάσο Καλογεράκη ένα κύμα ανατριχίλας διαπέρασε το κορμί της. Δεν μπόρεσε να κρύψει ένα ακούσιο τρέμουλο στα χέρια, καθώς του έδειξε τη θέση της στάμνας και βάζοντας τη φρέσκια μερτά. Η Αργυρένια έδειξε από την πρώτη στιγμή συμπάθεια στον Βάσο. Η γλώσσα του σώματός της μιλούσε καθαρά και ο Βάσος το είχε καταλάβει. Αλλά και τα αισθήματα του Βάσου φούντωσαν και θέριασαν από τη στιγμή που βρέθηκαν μόνοι τους μπροστά στη σταμνοθούκα.

Με κουβεντολόι και ξενάγηση στο στάβλο και στα γύρω χωράφια, μέχρι την άλωνα*, πέρασε η ώρα και ο ήλιος μεσουράνησε.

«Ελάτε κοντά να φάμε, ώρα για μεσημεριανό. Η λαλά σου έφτιαξε το αγαπημένο μας φαΐ», απευθύνθηκε στην εγγονή του παραβαίνοντας την πρωινή εντολή της γυναίκας του, αλλά κοιτούσε συγχρόνως και προς τον Βάσο.

Ο συνδυασμός της μυρωδιάς από το φαΐ που ψηνόταν στο τζάκι είχε ενεργοποιήσει όλους τους νευρικούς αισθητήρες της μύτης του Βάσου Καλογεράκη, που έστειλαν την πληροφορία στον εγκέφαλο και έγλειψε τα χείλη του.

«Και πώς γίνεται αυτό το μοσχομουριστό φαΐ;», ρώτησε με απορία μετά από λίγο.

«Τηγανίζεις κομμένες πατάτες, μετά ρίχνεις κρεμμύδια σε λεπτές φέτες να μαραθούν λίγο και στη συνέχεια ψιλοκομμένες και στραγγισμένες ντομάτες. Όταν στεγνώσουν τα ζουμιά από τις ντομάτες ρίχνεις μπόλικά αβγά καλά χτυπημένα και τα αφήνεις να ψηθούν. Τα κινώνεις* στην τσανάκα, τα πασπαλίζεις με ντόπιο αλάτι και πιπέρι. Έτοιμο το ξεχωριστό φαΐ. Σήμερα λόγω εποχής η Αργυρή έριξε σάλτσα ντομάτας από την παραγωγή μας», ξενάγησε το μουσαφίρη του στην τέχνη της ντόπιας κουζίνας.

Ο Βάσος Καλογεράκης έμεινε να τον ακούει μαγεμένος.

«Εξ άλλου η μαγειρική είναι το χόμπι μου. Ξέρεις δεν σου είπα, είναι από τα λίγα φαγητά που δεν καταλαβαίνεις τί είναι από τη μυρωδιά», καυχήθηκε αμέσως μετά.

«Έτσι, έ; Εγώ δεν ξέρω καθόλου να μαγειρεύω, δεν είχα ποτέ την επιθυμία να μάθω».

«Όταν θα χτίζουμε το σπίτι θα γεμίσω κουφάρι αρνιού με χόντρο, οφτό* το λέμε στο νησί μας...», συνέχιζε την κουβέντα.

«Κι εμείς το έχουμε αυτό το φαΐ», τον διέκοψε ο Βάσος.

«...θα ανάψουμε το φούρνο και θα το βάλουμε από βραδύς. Το φούρνο τον κλείνουμε απ' έξω με λάσπη, και έχουμε το νου μας όλη τη νύχτα να μη σκάσει η λάσπη, γιατί αν σκάσει θα πάρει αέρα ο φούρνος, θα ανάψουν τα κάρβουνα και τότε το οφτό θα καεί. Γίνεται πολύ νόστιμο. Θα γλύφεις τα δάχτυλά σου», συνέχισε με ύφος πολυπράγμονα.

Ο Βάσος Καλογεράκης ζαλίστηκε και μπερδεύτηκε, δεν κατάλαβε αν του μιλούσε τόση ώρα για χτισίματα ή για φαγητό!

«Δεν κινδυνεύει να καεί, τόσες ώρες στο φούρνο;» κατάφερε να ρωτήσει ετοιμόλογα ύστερα από λίγο.

«Έχει τα μυστικά του, θα δεις, η τέχνη της μαγειρικής είναι ανεξάντλητη», απάντησε αινιγματικά ο Μηνάς Άριστου Κουμινός

Πέρασαν αρκετές μέρες και προσπαθούσε να προσαρμοστεί στο νέο περιβάλλον. Ο νους του όμως ήταν μόνιμα στην Αργυρένια, γιατί από την πρώτη ματιά την είχε ερωτευτεί και από την αρχή ζούσε τη μαγεία του κρυφού μυστικού του. Τα αισθήματα της Αργυρένιας, παρόλο που ήταν ανομολόγητα, ήταν υπαρκτά, το έβλεπε και το διαισθανόταν. Πίστευε με σιγουριά ότι ήταν θέμα χρόνου η αμοιβαία εκδήλωση των αισθημάτων τους. Μια εξομολόγηση αγάπης από την πλευρά του θα άναβε τη φωτιά του έρωτά τους.

Δεν ήθελε όμως να καταλάβει κανείς τα ερωτικά του αισθήματα για την Αργυρένια. Τα καταπίεσε, τα έκλεισε καλά στην καρδιά του και την άφησε απ' έξω.

«Είναι πολύ νωρίς, πρέπει να δείξω σεβασμό στον Μηνά, πρέπει να έχω υπομονή και εγκράτεια. Αυτό που θα με απασχολήσει περισσότερο από δω και στο εξής θα είναι η δουλειά μου. Θα έρθει και η ώρα μας», σκέφτηκε αποφασιστικά.

5. Η Μουσάντρα

Ένα από τα πρώτα του μελήματα του Βάσου Καλογεράκη ήταν το σχέδιο του στάβλου.

«Ποτέ μην ξεκινάς μια δουλειά αν δεν την έχεις μελετήσει και σχεδιάσει προηγουμένως. Αυτό είναι το Ευαγγέλιο του καλού τεχνίτη», του είχε πει πολλές φορές ο θείος του, ο αρχιμάστορας.

Είχε τις γνώσεις για το χτίσιμο του στάβλου. Σε σωματική δύναμη δεν υστερούσε. Τον τρόπο θα τον έβρισκε. Τα σχέδια θα τα αποφάσιζε. Ήταν έξυπνος και είχε δημιουργικό μυαλό.

«Αν μου παρουσιαστούν δυσκολίες, σε ξένο τόπο είμαι, αλλά δεν θα χαθώ. Θα ξεκινήσω και δουλεύοντας θα τελειοποιήσω ό,τι δεν τους αρέσει», σκέφτηκε.

Οι δύο άντρες συζήτησαν διεξοδικά τις ανάγκες της οικογένειας. Ο Μηνάς Άριστου Κουμιανός του είχε ζητήσει συγκεκριμένα πράγματα.

Ήθελε ένα στάβλο με όλες τις ανέσεις να εξυπηρετεί αρχικά αυτόν και το γαμπρό του και όταν θα πάντρευαν την Αργυρένια θα της τον έδινε προίκα.

«Κοίταξε το στάβλο που έχουμε σήμερα, αυτό δεν είναι ζωή, άνθρωποι και ζώα σχεδόν στον ίδιο χώρο. Δεν μπορώ να το αντέξω άλλο», του είχε πει αγανακτισμένος.

«Ναι, πράγματι το βλέπω».

«Πήγαινε παλικάρι μου να ξαναδείς και το σπίτι της κόρης μου στην Αρκάσα, πήγαινε να δεις και άλλους στάβλους στις Μενετές, που είναι κοντά. Ξέρω ότι οι Μενεδιάτες έχουν χτίσει τους καλύτερους στάβλους. Πολύ λειτουργικούς. Μπορεί να σου έρθουν ακόμη καλύτερες ιδέες για το δικό μου».

Πράγματι ο Βάσος Καλογεράκης επισκέφτηκε πολλά σπίτια και στάβλους στην Αρκάσα και στις Μενετές.

Για τους στάβλους δεν έκανε σχόλια.

«Ο στάβλος που θα σου χτίσω εγώ δεν θα συγκρίνεται με όσους είδα», είπε του Μηνά, σίγουρος για τις ικανότητες, τις γνώσεις και την τέχνη του.

Ο Βάσος κατάλαβε από την αρχή ότι θα έχτιζε ένα στάβλο για τους ανθρώπους και ξεχωριστό χώρο για τα ζώα. Θα έπρεπε να προβλέψει και τους απαραίτητους χώρους για τις ανάγκες τους. Όλα τα θέματα μπήκαν στο τραπέζι και πολλές λεπτομέρειες διευκρινίστηκαν.

Το Μεγάλο Σπίτι όμως τον εντυπωσίασε.

«Είναι δέκα σπίτια σε ένα», συνήθιζε να λέει για το Μεγάλο Σπίτι.

«Που να ήξερε τότε ότι την ίδια φράση είχε πει πριν από πολλά, πολλά χρόνια ο άλλος λάτρης της Αρκάσας, ο Αντουάν Μονσχιέ!», κορδώθηκε ο Μιχάλης Ακριβός καλοκαρδισμένος από το προνόμιο που είχε να γνωρίζει τις ιστορίες της μάνας του.

Μετά θυμήθηκε το σοφό γνωμικό για το Μεγάλο Σπίτι, που του είχε πει τις πρώτες μέρες της γνωριμίας τους ο Μηνάς Άριστου Κουμιανός:

«Μία θέση για κάθε πράγμα και κάθε πράγμα για μία θέση», έτσι λέμε για το Μεγάλο Σπίτι.

Δεν μπορούσε να το χωρέσει το μυαλό του. Το Μεγάλο Σπίτι συνδύαζε χώρο για ύπνο, χώρο για αποσπερία, χώρο για γιορτές, γάμους κλπ., χώρο για

φύλαξη κειμηλίων, όπως στέφανα γάμου, προικοσύμφωνα, χώρο για τις εικόνες, πολλούς χώρους για στόλισμα, θέση για τον κάτσουνα*, θέση για την ψωματούκα*. Ήταν επίσης χώρος επίδειξης του πλούτου του ιδιοκτήτη. Είχε χώρους για αποθήκευση ρούχων, κιλιμιών, καρπών, σταφίδων, ξερών σύκων, αλεύρων και ό,τι άλλο έχει ανάγκη η αγροτική οικογένεια.

«Πώς φτιάχνουν τον κάτσουνα;», είχε ρωτήσει με ενδιαφέρον ο Βάσος, που τον είχε εντυπωσιάσει η χρήση του.

«Διαλέγουν ένα κορμό από σκληρό ξύλο, που να έχει πολλές διακλαδώσεις στη μία άκρη του όσο πιο κοντά γίνεται, τον ξεφλουδίζουν, τον στεγνώνουν και μετά τον κρεμάνε ανάποδα, φαντάσου ένα ανάποδο παρασόλι», του είχε εξηγήσει.

«Κατάλαβα, εμείς θα κάνουμε τον πρώτο μεταλλικό κάτσουνα», απάντησε μετά από μικρή σκέψη.

«Αυτός θα είναι ακατέλυτος*», απάντησε και κοίταξε με περηφάνια το μάστορα.

Όταν ο Μηνάς Άριστου Κουμιανός άκουσε τον ενθουσιασμό του Βάσου για το Μεγάλο Σπίτι, θεώρησε απαραίτητο να του πει ότι στα Ρωπάδια δεν ήθελε τις πολυτέλειες της ξύλινης κατασκευής με τα σκαλίσματα, ούτε τόσα ράφια για πιάτα και ποτήρια. Ήθελε όμως να είναι λειτουργικό και να έχει πολλούς χώρους αποθήκευσης.

Για πολυτέλειες δε νοιάζομαι. Θέλω ένα στάβλο να εξυπηρετεί τις ανάγκες μου», του είχε πει αποφασιστικά.

Μετά από ατέρμονες συζητήσεις για πολλές ημέρες, μετά από αλλαγές και πάλι αλλαγές, κατέληξαν στις τελικές αποφάσεις για τον καινούργιο στάβλο και τα σχέδια οριστικοποιήθηκαν.

Έπρεπε να έχουν ένα δωμάτιο για τους ανθρώπους για ύπνο και αποθήκευση. Ένα άλλο δωμάτιο για το μαγείρεμα και τις δουλειές. Ένα χώρο για τα ζώα, το άρμεγμα και τις τροφές τους. Το πατητήρι για το πάτημα των σταφυλιών. Την άλωνα για το αλώνισμα των σιτηρών. Τον κούμο για τις κότες. Ένα μικρό κελί για το χοίρο. Το φούρνο για να ψήνουν το ψωμί, τις κουλούρες και τα κουλούρια.

Έτσι χονδρικά κατέληξαν στη συμφωνία.

«Για τις λεπτομέρειες σε εξουσιοδοτώ εν λευκώ, κουράστηκα με τα σχέδια και τις συζητήσεις. Εξ άλλου μου έχεις εμπνεύσει εμπιστοσύνη και θεωρώ ότι το μυαλό σου κόβει περισσότερο από το δικό μου στα θέματα αυτά. Προχώρα λοιπόν, καλή αρχή και καλά τελειώματα», του είπε ένα βράδυ ο Μηνάς αναθέτοντάς του τη δουλειά.

Μετά από σκέψη και αφού σχεδίασε και έσβησε πολλές φορές στο μυαλό του, ο Βάσος Καλογεράκης κατέληξε στο τελικό σχέδιο υλοποίησης.

Θα κατασκεύαζε ένα Μεγάλο Σπίτι για τους ανθρώπους, το οποίο θα ήταν χωρισμένο κατά μήκος σε δύο σχεδόν ίσα μέρη.

Το ένα μέρος θα ήταν υπερυψωμένο με ξύλινη κατασκευή και θα είχε από πάνω διαμορφωμένο χώρο, το σοφά*, για ύπνο και από κάτω χώρο, τον αποκρίατο, για αποθήκευση. Στην άκρη της ξύλινης κατασκευής θα έβαζε τραπεζάνια*. Στην πλευρά του τοίχου που ήταν η ξύλινη κατασκευή θα άφηνε ένα μικρό παράθυρο για αερισμό.

Στον πάτο και προς τη δεξιά πλευρά της εισόδου θα κατασκεύαζε μια μακρόστενη ξύλινη κατασκευή, την πάγκα* για αποθήκευση τροφίμων, καρπών ή εργαλείων. Από πάνω θα έκλεινε με σανίδες, ώστε να είναι και χώρος για κάθισμα.

Το άλλο μέρος θα ήταν ελεύθερο για την αποσπερία της οικογένειας και των γειτόνων.

Το ύψος του Μεγάλου Σπιτιού θα έφτανε το λιγότερο τα τέσσερα μέτρα και πενήντα εκατοστά. Η στενή του πλευρά θα είχε τουλάχιστον τέσσερα μέτρα πλάτος και η φαρδύτερη πλευρά τουλάχιστον έξι μέτρα μήκος.

Στην εξωτερική πλευρά του Μεγάλου Σπιτιού που είχε την μικρότερη κατωφέρεια θα κατασκεύαζε ένα μικρότερο δωμάτιο, το κελί, για τις δουλειές και το μαγείρεμα. Το ύψος του θα ήταν λίγο χαμηλότερο από του Μεγάλου Σπιτιού. Στο κελί θα έχτιζε και το τζάκι. Κατά μήκος του ενός τοίχου θα άφηνε τρεις, τέσσερις μικρές θυρίδες για αερισμό. Εκεί θα έκαναν τις απαραίτητες δουλειές για την παραγωγή των γαλακτοκομικών προϊόντων.

«Μήπως θέλεις αφεντικό να κάνουμε μια μουσάντρα* στη μία πλευρά του κελιού; Θα τη στηρίξουμε σε δύο γωνιακούς τοίχους και γύρω-γύρω θα βάλουμε ξύλινα κάγκελα για προστασία. Δεν ήταν βέβαια στα αρχικά μας σχέδια..., αλλά..., να...», πρότεινε προσπαθώντας να του πει και κάτι άλλο.

«Ίσως είναι καλή η ιδέα σου, προχώρα το», του απάντησε, διακόποντάς τον χωρίς πολύ σκέψη ο Μηνάς. Αφού σκέφτηκε λίγο πρόσθεσε:

«Εκεί θα κοιμούνται οι επισκέπτες και θα αποθηκεύει η Αργυρή τα χοντρά ρούχα».

«Ωραία λοιπόν, θα τη σχεδιάσω», του απάντησε με ευχαρίστηση.

Στον Βάσο Καλογεράκη άρεσε πολύ αυτή η λέξη, μουσάντρα!

«Μουσάντρα!». Την έλεγε και γέμιζε το στόμα του γλύκα σα να είχε μπουκωθεί με μια χούφτα λουκούμια τριαντάφυλλο, το αγαπημένο του γλυκό. Η λέξη μουσάντρα ηχούσε στα αφτιά του σαν κάτι μαγικό, σαν κάτι που μένουνε νεράιδες, σα μια ζεστή φωλιά, σα μια γλυκιά αγκαλιά.

Όταν πήρε τη συγκατάθεση του Μηνά να κάνει και μουσάντρα στο κελί, η σκέψη του πήγε αμέσως στην Αργυρένια.

«Εκεί θα είναι η φωλίτσα μας», χαμογέλασε με λαχτάρα. Είχε σχέδιο για την Αργυρένια που θα το έβαζε σε εφαρμογή σύντομα.

Σκέφτηκε τότε ότι έπρεπε το ύψος του κελιού να είναι περίπου το ίδιο με του Μεγάλου Σπιτιού, για να πάρει άνετα τη μουσάντρα και να μένει από πάνω αρκετό ύψος, ώστε να στέκεσαι όρθιος, καθώς και το σωστό ύψος από κάτω, για να γίνονται άνετα οι δουλειές. Μόνο η μελέτη και ο σχεδιασμός των σκαλοπατιών που θα ανέβαιναν τον καθυστέρησαν. Θα τα έκανε στενά προς την πλευρά του τοίχου και θα ξεκινούσαν από τον πάτο. Έτσι δεν θα έχανε χώρο και θα ήταν ασφαλή στο ανέβασμα.

Θα κατασκεύαζε στη συνέχεια του κελιού, ένα μεγάλο χώρο, που θα τον χώριζε στη μέση. Ο μισός θα ήταν κλειστός, που θα τον χρησιμοποιούσαν για αποθήκευση του άχυρου. Ο χώρος αυτό, του είχε πει ο Μηνάς, λεγόταν κούρπιθας*. Ο υπόλοιπος χώρος θα ήταν ανοιχτός, και θα τον χρησιμοποιούσαν για το άρμεγμα, το κούρεμα των ζώων και το τάισμα τις δύσκολες μέρες του χειμώνα. Αυτός ο χώρος θα αποτελούσε τη μάντρα. Το ύψος του κούρπιθα θα ήταν δύο μέτρα περίπου χαμηλότερο από του Μεγάλου Σπιτιού.

Από την πλευρά του Μεγάλου Σπιτιού, που είχε την μεγαλύτερη κατωφέρεια, ο Βάσος Καλογεράκης θα εξασφάλιζε ένα σκοτεινό και υγρό χώρο για το κρασί, το κατώι. Θα ήταν σχετικά χαμηλό, αλλά δεν χρειαζόταν και μεγαλύτερο ύψος για τις στάμνες με το κρασί. Η είσοδος θα ήταν ξεχωριστή, ένα επίπεδο πιο κάτω από την είσοδο του Μεγάλου Σπιτιού.

Θα κατασκεύαζε ξεχωριστό χώρο, τον κούμο για τις κότες, και χαμηλό κελί για το χοίρο, πιο μακριά από το Μεγάλο Σπίτι. Αυτά θα χτιζόνταν από την πλευρά της μάντρας και με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην φαίνονται από την πόρτα του.

Ο φούρνος για το ψήσιμο του ψωμιού, θα χτιζόταν δίπλα στο κελί και με τέτοιο προσανατολισμό, ώστε να προστατεύεται η Αργυρή από τον πρωινό ήλιο.

Το πατητήρι θα το έφτιαχνε πίσω από το κατώι. Θα κατασκεύαζε το ιχειό*, που θα έπεφτε ο μούστος μετά το πάτημα των σταφυλιών, με πήλινο δοχείο, για να έχει καλή μόνωση. Το πήλινο δοχείο θα το στερέωνε σε άνοιγμα που θα έσκαβε, ίσο με τον όγκο του, κάτω από το επίπεδο της βάσης του πατητηριού. Κοντά στο πατητήρι θα έχτιζε φαρδύ τζάκι για το βράσιμο του μούστου.

Την άλωνα* για το αλώνισμα των σιτηρών, θα την επισκεύαζε. Βρισκόταν σε απόσταση εικοσιπέντε μέτρων από το στάβλο και σε μέρος λίγο ψηλότερο, ώστε να την πιάνει ο αγέρας. Την είχαν βρει έτοιμη, μικρή και χωρίς περίφραξη γύρω- γύρω. Μόνο ο πάτος της ήταν σε καλή κατάσταση.

«Αυτό δεν είναι άλωνα, είναι απλώς ένας μεγάλος χώρος για να παίζουν τα παιδιά αμάδες ή τόπι ή το λουρί της μάνας, ή τη μέλισσα. Με πόση μανία παίζαμε αυτά τα παιχνίδια στο Φοινίκι όταν ήμουν μικρός! Τί θυμήθηκα τώρα! Ας είναι, παιδικές περασμένες χαρές! Η άλωνα είναι πιο πολύπλοκη από ότι φαντάζεσαι. Όταν θα φτάσεις κοντά στην επισκευή θα σου πω πώς θα την κάνεις», του είχε πει εξυπηρετικά.

«Είναι καλύτερα να μου πεις τώρα, ώστε να το δουλέψω και εγώ στο μυαλό μου», του είχε απαντήσει ο Βάσος, που δεν ήθελε να αφήνει εκκρεμότητες.

«Ωραία, λοιπόν θα μεγαλώσεις τη διάμετρο τουλάχιστον κατά τρία μέτρα, έτσι ώστε η καθαρή διάμετρος, μη συμπεριλαμβανομένης της πέτρας που θα βάλεις κυκλικά, να είναι περίπου έξη μέτρα. Μετά θα σκάψεις για τα θεμέλια γύρω-γύρω τριάντα εκατοστά. Θα ψάξεις να βρεις ατσακόπετρες* μεγάλες, που θα τις μπήξεις καλά μέσα στο έδαφος. Πρόσεχε να βάλεις εσωτερικά της άλωνας την πιο λεία πλευρά. Οι ατσακόπετρες πρέπει να εξέχουν από την επιφάνειά της περίπου πενήντα εκατοστά. Στο εξωτερικό μέρος θα χτίσεις άλλον τοίχο, εφαπτόμενο της ατσακόπετρας και στο ίδιο ύψος μ' αυτή. Το συνολικό φάρδος του τοίχου μαζί με την ατσακόπετρα πρέπει να είναι τουλάχιστον μισό μέτρο. Δεν σου ζητάω και πολλά πράγματα, έτσι;».

«Η πρώτη δουλειά που θα κάνω θα είναι η άλωνα. Μικρή δουλειά. Θα ζυγίσω όμως τις δυσκολίες και τα αποτελέσματα. Θα γνωρίσω τον τόπο και τα μέρη που θα βρω τα υλικά», αποφάσισε με σύνεση και έβαλε αμέσως σε εφαρμογή τις γνώσεις και τις ικανότητές του, σε συνδυασμό με τις επιθυμίες του αφεντικού του.

Τη άλωνα την επισκεύασε μόνος του. Έμαθε τις περιοχές πού θα έβρισκε τα υλικά, τα κουβάλησε με το μουλάρι του Μηνά και δούλεψε μόνος πάνω από μια βδομάδα. Το αποτέλεσμα εντυπωσίασε τον Μηνά.

«Πράγματι την άλωνα την έφτιαξες καλύτερα και από τους ντόπιους μαστόρους», του είπε κοντά στα τελειώματα, με ικανοποίηση. «Τώρα διαλύθηκαν οι ανησυχίες μου, είμαι σίγουρος, θα μου χτίσει τον πιο ξεχωριστό στάβλο, όχι μόνο στα Ρωπάδια, αλλά και σ' όλη την Αρκάσα», σκέφτηκε.

6. Το χτίσιμο του στάβλου

Τις επόμενες μέρες ο Βάσος Καλογεράκης ασχολήθηκε με την οργάνωση της εργολαβίας που είχε πάρει από τον Μηνά.

Βρήκε μαστόρους και εργάτες.

«Να πάρουμε για εργάτες τον Άριστο, τον Αθανάση και τον Παχούλη, αυτούς που είχες γνωρίσει τότε που ερχόμαστε, με τη μεγάλη θαλασσοταραχή, θυμάσαι; Είναι καλά παιδιά και από καλούς γονέους», του πρότεινε ο Μηνάς.

«Γιατί όχι; Μου είχαν κάνει καλή εντύπωση», συμφώνησε.

Μετά κάτι τον έπιασε τον Μηνά Άριστου Κουμιανό και ήθελε να εκμυστηρευτεί στο μάστορα την ιστορία των γονιών και των προγόνων του!

«Βάσο, θα σου εκμυστηρευτώ ότι μ' αυτούς τους τρεις, όπως και με τον άλλο, τον Ακριβό, βαστάμε από την ίδια ρίζα. Το φαντάζεσαι πώς ο Άριστος έχει το ίδιο όνομα με του πατέρα μου, που δεν θυμάμαι, γιατί όταν πέθανε ήμουν μόλις τριών χρονών; Πώς να σου το πω; Να, φοβάμαι μη με παρεξηγήσεις. Βαστώ από βασιλική γενιά και πρόγονός μου, πριν έρθει στην Αρκάσα ζούσε σε Βενετσιάνικο κάστρο. Το όνομά μου δεν ήταν Μηνάς, αλλά Πολλυχρόνης. Με γέννησαν ο Άριστος και η Βενετσιάνα, αλλά μετά το θάνατο του πατέρα μου με υιοθέτησε ο Μηνάς Κουμιανός. Η μάνα μου έβαλε βέτο και τον υποχρέωσε να με γράψουν στα μητρώα με το όνομα του πατέρα μου. Να σου πω την αλήθεια; Δεν είχα καταλάβει τίποτα, ούτε είχα ποτέ παράπονο από τον πατριό μου και τη θεία τη Φωτουλιά που με μεγάλωσαν! Μου έδωσαν και οι δυο περίσσια αγάπη! Το μόνο που με παραξένευε ήταν το όνομά μου, που ήταν ίδιο με του πατέρα μου. Και να σου πω ποιος μου τα μαρτύρησε όλα αυτά; Ο θείος μου ο κουρεπτάς, ο Αλί Ψαρής μετά το θάνατο του θετού μου πατέρα και της μάνας μου της Βενετσιάνας! Παρόλο που γέρασα με κρατάει ακόμη μια στενοχώρια που δεν γνώρισα τους πραγματικούς μου γονείς. Από τότε που το έμαθα έχω στην καρδιά ένα βελόνι που με κεντά. Δεν βαριέσαι όλοι κάτι έχουμε να μας βασανίζει», τελείωσε την αφήγησή του.

«Σημασία έχει πως μεγαλώσατε με αγάπη, γίνατε μεγάλος και τρανός και δεν σας έμειναν τραύματα. Πού να σας εξιστορώ κι' εγώ τη ζωή μου!», του απάντησε σκεφτικός.

«Για πες μου παλικάρι», τον παρότρυνε ο Μηνάς.

«Εμένα η μάνα μου μόλις με γέννησε με παράτησε και κλείστηκε σε μοναστήρι. Με μεγάλωσε ο πατέρας μου. Το έμαθα στα δεκαπέντε από το θείο μου, τον πρωτομάστορα, που είναι αδελφός της», του είπε ξερά ο Βάσος, που μάλλον μετάνιωσε που του άνοιξε την καρδιά του.

«Μια χαρά παλικάρι σε έκανε ο πατέρας σου! Σου έλειψε η μάνα σου;».

«Αφήστε, δεν θέλω να το σκέφτομαι. Ας συνεχίσουμε τη δουλειά μας», του απάντησε.

«Εντάξει παιδί μου», του είπε κλείνοντας εκεί την κουβέντα.

Μετά από λίγο η συγκίνηση και οι θύμησες και των δύο έδωσαν τη θέση τους στις υποχρεώσεις που τους περίμεναν.

«Έχω να σου προτείνω και Μονάντερο τον Ξένο, δεν ξέρω και πώς θα το πάρεις. Στην Αρκάσα ζει, έτσι τον λέμε. Δεν χορταίνει ποτέ. Έμεινε εδώ μετά από ένα ναυάγιο, όπου ήταν μούτσος. Τώρα πια έχει γεράσει. Δεν κόβει και πολύ ο νους του. Να τον πάρουμε για τα θελήματα; Να σας φέρνει νερό, να σε βοηθάει στη μεταφορά των υλικών και στο φόρτωμα; Αν συμφωνείς να παραγγείλω σε όλους να έρθουν αύριο», συνέχισε.

«Άκου λέει, γιατί να μη συμφωνώ», του αποκρίθηκε πρόθυμα.

«Αν και ο Μονάντερος ο Ξένος είναι σαν την κάτω πέτρα του χερόμυλου, όπως λέμε εμείς εδώ, ξέρεις τεμπέλης και αργοκίνητος, βαριέται που ζει. Άσε που είναι και κοπανατζής, τη φοβάται τη δουλειά, αλλά τον λυπάμαι και όποτε έχω ανάγκη από χέρια τον φωνάζω για μεροκάματο. Και όχι μόνο αυτό, θα με αφανίσει στο φαί. Σκέψου του έβγαλαν και μαντινάδα:

Τρία ψωμιά στο κάθισμα και τρία αρμυροτύρια,
κι ακόμη δεν εχόρτασε, ίσα με τα παιδιά».

Την παραπάνω μέρα ξεπρόβαλαν στα Ρωπάδια πέντε εργάτες. Όλους τους θυμόταν ο Βάσος από το καράβι. Ο Άριστος, ο Αθανάσης, ο Παχούλης και ο Ακριβός. Ήρθε επίσης και ο Μονάντερος ο Ξένος.

«Γιατί πέντε; Τέσσερις δεν είχαμε πει;» ρώτησε.

«Τον Ακριβό τον πήρα γιατί μου ζήτησε δουλειά. Μου εκμυστηρεύτηκε την ανάγκη να δουλέψει για να παντρευτεί. Επειδή και σα μεγαλύτερος που είναι έχει μάθει τη δουλειά, σκέφτηκα ότι μπορεί να είναι το δεξί σου χέρι».

«Πιστεύω να τα βγάλω πέρα μ' αυτούς».

«Εγώ δεν το πιστεύω, είναι μεγάλη δουλειά. Θα φωνάξω και πολλούς Αρκασιώτες να κάνουν αργαδειά*, όπως έχω πάει και εγώ σε πολλούς. Στην αργαδειά δουλεύουν ομαδικά και βοηθά ο ένας τον άλλο. Δεν κάνουν αγγαρεία, ούτε και πληρώνονται. Όλοι μπορεί να βρεθούν στην ανάγκη να βοηθήσουν και να βοηθηθούν.

«Ναι, τη συνηθίζουν και στην Κάσο. Έτυχε να το πάρει το αφτί μου στο προηγούμενο ταξίδι. Εκεί όμως η αργαδειά θα γινόταν για το μάζεμα της ελιάς».

«Είναι έθιμο επίσης, σε όλους όσους συμμετέχουν στην αργαδειά να τους προσφέρεται πλούσιο φαγητό. Μάλιστα όταν έρθουν θα μας καλημερίσουν λέγοντας: Σου χαρίζω τη δουλειά μου, να σου χαρίσω και την κοιλιά μου, θα μου τη γεμίσεις;», συνέχισε ο Μηνάς Άριστου Κουμινός.

«Εμείς πότε θα τους καλέσουμε για την αργαδειά;», ρώτησε.

«Λέω, όταν θα σκάβουμε τα θεμέλια. Και τότε θα σας γεμίσω τρία αρνιά, τα οφτά, που σου έλεγα», του απάντησε και ασυναίσθητα έγλειψε τα χείλη του.

Εξασφάλισε δύο μουλάρια με ένα πετροσάνιδο σε κάθε πλαϊνό του σαμαριού για τη μεταφορά της πέτρας, του χώματος για το χτίσιμο, της ξυλείας και άλλων υλικών.

Βρήκε τα απαραίτητα εργαλεία.

Γκρέμισε τον παλιό στάβλο και κράτησε κατά μέρος τις πέτρες για να τις ξαναχρησιμοποιήσει.

Κράτησε μόνο το παλιό κελί με το τζάκι για τις ανάγκες τους, μέχρι να τελειώσει τον καινούργιο στάβλο.

«Τον μεγάλο βόλακα που είναι ριζωμένος στην αυλή τί θα τον κάνουμε; Έχει και πολλές τρύπες και φωλιάζουν αράχνες και ερπετά. Τον θέλεις;» είχε ρωτήσει στην αρχή της δουλειάς τον Μηνά.

«Όχι, εξ άλλου είναι ένα πόνεμα εκεί στη μέση», του είχε απαντήσει αυτός με ευκολία.

«Τότε θα τον σπάσω να τον χρησιμοποιήσω στο χτίσιμο. Αυτός ο βόλακας είναι σα να φέρναμε τέσσερις δρόμους με τα μουλάρια», είχε σκεφτεί με ανακούφιση.

«Ξέρεις, τώρα πια σου έχω εμπιστοσύνη, κι εσύ μου έχεις πάρει τον αέρα, κάνε όπως είναι το σωστό», είχε απαντήσει ο Μηνάς Άριστου Κουμιανός, σα να κατάλαβε τη σκέψη του.

Το μεγάλο βόλακα τον έσπασε χτυπώντας με βαρύ σφυρί. Για το ξερίζωμα χρειάστηκε να απομακρυνθούν πρώτα οι σπασμένες πέτρες. Όταν έφτασε κοντά στο έδαφος διαπίστωσε ότι δεν ήταν και τόσο εύκολο να τον βγάλει. Έτσι έσκαψε περιφερειακά το χώμα σε βάθος μισού μέτρου και τότε αποκαλύφτηκε.

«Φαίνεται με τα χρόνια τα χώματα μεταφέρθηκαν από το βουνό. Ποιος ξέρει πριν από πόσα χρόνια κτίστηκε ο παλιός στάβλος. Άρα πρέπει να είναι αποτέλεσμα προσχώσεων το τόσο μεγάλο βάθος της πέτρας», συμπέρανε.

Καθώς έσκαβε με την αξίνα ένας μεταλλικός ήχος ενεργοποίησε τις αισθήσεις του.

«Μπα, ακούστηκε πράγματι κάτι μεταλλικό ή με γέλασαν τα αυτιά μου, που βουίζουν από το θόρυβο και την κούραση;» αναρωτήθηκε.

Συνέχισε το σκάψιμο του χώματος, μέχρι που μπήκε σχεδόν μέχρι το γόνατο μέσα στο λάκκο.

Ξαφνικά η καρδιά του άρχισε να χτυπά στο στήθος του. Περιφερειακά του λάκκου ένα μεταλλικό αντικείμενο σε σχήμα κυλίνδρου άρχισε να αποκαλύπτεται. Προσπάθησε με τα χέρια να το καθαρίσει από τα χώματα. Στην αρχή τρόμαξε. Σκέφτηκε ότι μπορεί να ήταν κάτι επικίνδυνο. Καθώς περιεργαζόταν τον κύλινδρο διαπίστωσε πως φαινόταν αεροστεγώς κλεισμένος και δεν είχε μεγάλο βάρος. Όταν το σήκωσε στα χέρια του είδε ένα μεταλλικό γάντζο, που ήταν κολλημένος στη μια πλευρά. Στην άκρη ο γάντζος ήταν σχεδόν επίπεδος. Με δυσκολία διέκρινε κάτι σα γράμματα, που δεν μπορούσε να καταλάβει σε ποια γλώσσα ήταν γραμμένα.

«Αυτό δεν ανήκει σε μένα. Το συντομότερο θα πρέπει να το παραδώσω στον ιδιοκτήτη του, τον Μηνά», σκέφτηκε.
Το έκρυψε κάτω από ένα διπλανό σκίνο.

Και έφτασε η ώρα που θα άρχιζαν το κυρίως έργο, το στάβλο.

Πρώτα-πρώτα έσκαψαν τα θεμέλια και έδιωξαν τα χώματα. Μετά έχτισαν ένα φαρδύ και στέρεο τοίχο.

Δώδεκα άντρες ήρθαν στην αργαδειά και ο πρωτομάστορας δεν προλάβαινε να τους συντονίζει.

«Ευτυχώς και ο Ακριβός. Κόβει το μάτι του. Δουλεύει το μυαλό του. Καλός μάστορας. Με βοηθά ουσιαστικά. Δεν το περίμενα», είπε του Μηνά κάποια στιγμή.

Το απόγευμα τελείωσαν.

Ο Βάσος Καλογεράκης έμεινε ικανοποιημένος.

«Και εσύ Βάσο μου είσαι σήμερα όλη μέρα στο πόδι. Τρέξε από δω και τρέξε από κει, κουράστηκες», του συμπαραστάθηκε.

«Ξέχασες αφεντικό, όχι από το πρωί, αλλά από χτες βράδυ είμαι ξύπνιος, που ετοιμάσαμε τα τρία οφτά και τα βάλαμε στο φούρνο. Δεν θυμάσαι που όλη τη νύχτα κάναμε παρέα στο νυχτέρι για να προσέχουμε τη λάσπη να μην ανοίξει και πάρει οξυγόνο ο φούρνος; Δύο φορές ετοιμάσαμε καινούργια λάσπη για να κλείσουμε τα σκασίματα».

«Ναι παλικάρι, συμπάθα με, πέρασαν και τα χρόνια, πραγματικά το ξέχασα», του απάντησε εκείνος κουνώντας το κεφάλι του.

Ύστερα από τη σκληρή δουλειά ο Βάσος Καλογεράκης περιμένοντας το φαΐ, έφερε στο νου του τη διαδικασία που ακολούθησε ο Μηνάς για την παρασκευή του οφτού.

Θυμήθηκε ότι έκοψε κάθε κουφάρι, εκεί που αρχίζουν τα μπούτια, αφήνοντας όλο το δέρμα της κοιλιάς, ώστε να πάρει περισσότερο χόντρο. Μετά τσιγάρισε μπόλικα κρεμμύδια μαζί με τα εντόσθια, όλα ψιλοκομμένα, έριξε λίγη σάλτσα ντομάτας, ξύλα κανέλλας, μοσχοκάρφια, αλάτσι και πιπέρι, το μισό νερό απ' ό,τι χρειαζόταν για το χόντρο*, και τέλος το χόντρο.

Άφησε λίγο το χόντρο να κρυώσει, γέμισε τα κουφάρια και μετά τα έραψε με την αρμενοράφη. Στη συνέχεια τα άλειψε απ' έξω με βούτυρο και σάλτσα ντομάτας και τα πασπάλισε με αλάτσι και πιπέρι.

Ύστερα έβαλε σε τρεις μεγάλες πήλινες τσανάκες αρκετές κληματόβεργες και ακούμπησε τα οφτά. Έριξε νερό στις λεκάνες, τόσο ώστε να μην ακουμπά το κρέας. Μετά τις έβαλαν στο φούρνο και τον έκλεισαν μαζί.

«Εσύ θα είσαι ο μάστορας της λάσπης και εγώ ο μάγειρας του οφτού!», του είχε πει αστειευόμενος ο Μηνάς.

«Κάποια μέρα να μου πεις πώς γίνονται τα πιτιά*, αυτά που μας έφτιαξε προχτές η Ερνιά και ήταν τόσο νόστιμα και μυρωδάτα!», τον είχε ρωτήσει στο νυχτέρι.

«Τα λέμε και αλαχανοπίτια. Να σου πω τώρα να περάσει και η ώρα. Το μυστικό είναι να βάλεις πολλά είδη χόρτων και ιδιαίτερα καλοκαιρινών, όπως βλίτα, μαυροκουκιά, ντομάτα, κολοκύθι, κολοκυθόμουρες, κολοκυθοπούλια, πολλά κρεμμύδια, πατάτα, όλα ψιλοκομμένα, βάλσαμο και λίγο ρύζι. Μετά

ανοίγεις στρογγυλό φύλλο, τα γεμίζεις και τα κλείνεις σα μισοφέγγαρο, τους κάνεις τη μπιμπίλα και τα ψήνεις στο φούρνο. Έτοιμα και λαχταριστά!».

Το απομεσήμερο τα οφτά βγήκαν από το φούρνο.

«Τι χαρακτηριστική μυρωδιά έχουν! Δεν έχω ξαναμυρίσει έτσι!», παρατήρησε ο Βάσος.

«Είναι ο συνδυασμός του σιγοψημένου ντόπιου κρέατος και του μυρωδάτου χόντρου σε εφτασφράγιστο ξυλόφουρνο!», του απάντησε, που είχε αναρωτηθεί κι αυτός πολλές φορές στο παρελθόν. Το είχε καλοσκεφτεί και κατέληξε στην εξήγηση, που μόλις έδωσε στον Βάσο.

Μετά το πλούσιο φαγητό με το οφτό, τις σαλάτες, τα Καρπάθικα μανούλια*, τα πιτιά και το κρασί ακολούθησαν τα τοπικά γλυκά, που τους κέρασε η Αργυρένια και η μάνα της.

Έμειναν όλοι ευχαριστημένοι.

Την άλλη μέρα ξεκίνησαν το χτίσιμο. Για τη λάσπη του χτισίματος χρησιμοποίησαν και τσιμέντο, παρόλο που η τιμή του ήταν τσουχτερή.

Η τοιχοποιία κατασκευάστηκε από μεγάλες ατσακόπετρες* σε συνδυασμό με ατσαλοχάλικο και σχιστόπλακα, για το γέμισμα των μικρών κενών ανάμεσα στις πέτρες κάθε στρώσης. Ο τρόπος αυτός του χτισίματος εξασφάλιζε ισχυρή κατασκευή. Ανάλογα με το μήκος, το ύψος και τα ανοίγματα του τοίχου χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο ή λιγότερο ατσαλοχάλικο ή σχιστόπλακα.

Η λάσπη από κοσκινισμένο χώμα χρησιμοποιήθηκε σε μεγάλη ποσότητα για το χτίσιμο.

«Να βάζετε τα αγκωνάρια πλάκα, και να χτίζετε τις πέτρες μπατικές. Να ρίχνετε αρκετή λάσπη και να τις χτυπάτε με το σφυρί και το σιδερένιο μυστρί, για να γίνει γερό το χτίσιμο. Δεν θέλω ξεροτρόχαλο* τοίχο», είπε στους εργάτες του προστακτικά ο Βάσος.

Ο νεότερος απ' αυτούς, ο Άριστος ταίριαξε αμέσως τη μαντινάδα και τη σιγοτραγουδούσε:

Ακούσατε παραγγελίες του Βάσου του Μουστάκα,
οι πέτρες να 'ναι μπατικές* και τ' αγκωνάρια πλάκα*

Ανάμεσα στους ήχους που έκαναν το μυστρί και το σφυρί, ακούστηκε η φωνή του Αθανάση, του άλλου εργάτη, να απαντά στη μαντινάδα του Βιτώρη:

Άκου το μύστρο πώς χτυπά, τη σκαλωσιά πώς τρίζει,
κι άκου το Καρπαθόπουλο πώς τραγουδάει και χτίζει

Τον πιο ονειροπόλο απ' όλους τον Ακριβό, τον έτρωγε από καιρό το σαράκι του έρωτα.

«Εσείς τραγουδάτε για τις πέτρες, εγώ θα τραγουδήσω για τις όμορφες». Το πρόσωπό του πήρε αγγελική μορφή, τα μάτια του έμειναν κλειστά και το στόμα του έσταζε μέλι, καθώς ξεδίπλωνε τις μαντινάδες του:

Ως είν' το μήλο κόκκινο και το διαμάντι άσπρο

έτσι είναι κι η αγάπη μου θεμελιωμένο κάστρο

Μελαχρινήν εφίλησα Αυγούστου πρώτη μέρα,
μοσχοβολούν τα χείλη μου τριάντα μιν ημέρα

«Τι όρεξη που έχουν αυτά τα νέα παιδιά να δουλεύουν και να τραγουδάνε», μουρμούρισε ο Μονάντερος ο Ξένος, καθώς ξεφόρτωνε βαριεστημένος τα μουλάρια με τις πέτρες.

Στα σχετικά μικρά και λιγοστά παράθυρα έβαλε πρέκι* από πωρόλιθο*.

Πάνω από κάθε άνοιγμα στις πόρτες και στα παράθυρα στερέωσε γείσο από φαρδιά σχιστόπλακα για προφύλαξη από τη βροχή.

Το πάνω πρέκι της πόρτας του Μεγάλου Σπιτιού τον δυσκόλεψε πολύ. Δεν ήθελε να βάλει ξύλινο πρέκι, γιατί πίστευε ότι κάποτε θα έπεφτε θύμα της φθοράς από το χρόνο και των εντόμων. Έψαξε να βρει μονοκόμματη σχιστόπλακα στο κατάλληλο μήκος και πλάτος. Αυτό όμως στάθηκε αδύνατο.

«Θα βάλω δύο σχιστόπλακες και θα τις συνδέσω, θα το σκεφτώ, δεν μπορεί να μην υπάρχει λύση», μονολογούσε προβληματισμένος ο αρχιμάστορας.

Τελικά τις τοποθέτησε έτσι, ώστε να ακουμπάνε από κάθε πλευρά στον κατακόρυφο τοίχο του ανοίγματος της πόρτας. Στο κενό που υπήρχε στη μέση έβαλε μία σφήνα από πωρόλιθο στο κατάλληλο πάχος. Η σφήνα μπήκε με το στενό της μέρος προς τα κάτω και με τέτοιο τρόπο ώστε να σφηνώσει με τις δύο σχιστόπλακες. Το όλο εγχείρημα τον ταλαιπώρησε πολύ. Χρειάστηκαν πολλοί εργάτες να κρατάνε τις σχιστόπλακες και να τις κατευθύνουν σωστά, ώστε να σφηνώσουν με τη σφήνα, που κρατούσαν άλλοι εργάτες.

Στο πάνω μέρος της πόρτας του Μεγάλου Σπιτιού ήθελε να βάλει ένα κομμάτι πωρόλιθο σε στρογγυλό σχήμα. Πάνω του θα σκάλιζε με υπομονή και μεγάλη προσοχή το περίγραμμα της κεφαλής προβάτου, που είχε στο γιλέκο του ο πατέρας της Αργυρένιας, ο Μανώλης Γιαννιός. Θα την πλαισίωνε κυκλικά με σκαλιστά στάχια. Έψαξε πολύ να βρει τον κατάλληλο πωρόλιθο και δούλεψε πολλές ώρες σκαλίζοντας ελαφρά, ώστε να σχεδιάσει τα σχήματα. Όλοι εντυπωσιάστηκαν από το αποτέλεσμα.

Για το χτίσιμο του Μεγάλου Σπιτιού δυσκολεύτηκε περισσότερο απ' ότι είχε υπολογίσει αρχικά, λόγω του ύψους.

Για το χτίσιμο του κελιού και του κούρπιθα δεν παρουσιάστηκε πρόβλημα.

Αυτό που τον καθυστέρησε ήταν το σκάψιμο για να γίνει το κατώι.

Όταν τελείωσαν τα χτισίματα έπρεπε να παραγγείλει την ξυλεία για να σκεπάσουν το Μεγάλο Σπίτι. Μέτρησε προσεχτικά.

«Δύο να μετράς και μία να παραγγέλνεις», του είχε πει ο θεός του στην Κρήτη και το θυμόταν.

Αρχικά χρειαζόταν ένα μακρύ και αρκετού πάχους ξύλινο δοκό, που θα τον έβαζε κατά μήκος της μεγάλης διάστασης του Μεγάλου Σπιτιού που θα πατούσε στους απέναντι τοίχους.

«Αυτή είναι η μεσά* που στηρίζει το δώμα. Στηρίζεται στη μέση περίπου της απόστασης της, από ένα άλλο ξύλινο δοκάρι, το στύλο*, ο οποίος είναι κάθετος σ' αυτήν. Η πάνω άκρη του στηρίζει τη μεσά και η κάτω άκρη ακουμπάει και στηρίζεται στον πάτο του Μεγάλου Σπιτιού. Ο στύλος του

Καρπάθικου Μεγάλου Σπιτιού συμβολίζει το σπιτονοικοκύρη. Στολίζεται με τη μαντήλα του στύλου και άλλα περίτεχνα κεντήματα», του είχε πει κάποια στιγμή στην αρχή ο Μηνάς.

Κάθετα στη μεσά και από την πάνω μεριά, θα τοποθετούσε άλλα ξύλινα δοκάρια μικρότερου πάχους, τις τράβες. Στις τράβες θα έδινε μικρή κλίση για την ανεμπόδιστη απορροή του νερού της βροχής. Η απόσταση μεταξύ τους δεν έπρεπε να ξεπερνά τα σαράντα εκατοστά, αλλά θα την έβρισκε ακριβώς διαιρώντας το πλάτος του Μεγάλου Σπιτιού με τον αριθμό των τραβών.

Πάνω από τις τράβες θα κάρφωνε σανίδες, προσέχοντας να μην αφήσει κενά μεταξύ τους. Έτσι δεν θα έπεφταν μέσα στο Μεγάλο Σπίτι τα χώματα του δώματος.

Πάνω από τις σανίδες θα άπλωνε προσεκτικά παχύ στρώμα από φύκια και αστοιβές. Τα υλικά αυτά θα εξασφάλιζαν καλή μόνωση. Τριάντα πέντε σακιά φύκια μάζεψε γι' αυτή τη δουλειά από τον Λεφτόπορο.

Τέλος, πάνω από τα φύκια θα άπλωνε το στρώμα λάσπης από πηλό, που θα το ισοπέδωνε με ειδικό εργαλείο, το μαλλάν. Πενήντα τρία σακιά χρειάστηκαν. Πάνω από τον πηλό θα άπλωνε αγριόπηλο, που είναι αδιαπέραστος από το νερό. Πάνω από τον αγριόπηλο θα άπλωνε την πατελιά*, ειδικό αδιάβροχο χώμα της περιοχής, που του είχαν πει ότι τη λένε πατελιά επειδή μοιάζει στο χρώμα με την πεταλίδα της θάλασσας. Την πατελιά θα την πίεζε με βαριά στρογγυλή πέτρα μέχρι να στρακώσει*, δηλαδή να σκληράνει σαν όστρακο. Με τον τρόπο αυτό θα εξασφάλιζε αποτελεσματική μόνωση του δώματος. Κάθε δύο έως τρία χρόνια θα έπρεπε να προστίθεται πατελιά, για να συμπληρώνεται όση ποσότητα θα χανόταν από τις βροχές. Επίσης κάθε χρόνο θα έπρεπε να σκουπίζεται το δώμα από τυχόν πετραδάκια που ξεπλύθηκαν από τις βροχές και να καθαρίζεται από χόρτα που θα φύτρωναν.

«Αυτό που πρέπει να προσέχουμε μελλοντικά με τα ώματα*, είναι οι ποντικιές, οι τρύπες από τους ποντικούς και τους αρουραίους. Σοβαρός κίνδυνος. Δεν έχουμε άλλο τρόπο να τους αντιμετωπίσουμε, παρά μόνο να πατάμε το χώμα του ώματος καλά, αρκετές φορές το χρόνο. Για τη δουλειά αυτή είναι πιο κατάλληλα τα παιδιά που είναι ελαφριά και ευέλικτα», τον είχε ενημερώσει πριν ξεκινήσουν τις δουλειές.

Στο δώμα του κελιού θα έβαζε τη μεσά και το στύλο, για να στηρίξει την μουσάντρα*. Θα τοποθετούσε φυσικά τις τράβες* στερεωμένες, από άκρη σε άκρη στους τοίχους και στο κελί και στον κούρπιθα.

Πάνω σ' αυτές θα άπλωνε αντί για σανίδες που ήταν δυσεύρετες, τα σκιάκια*, που θα τα ταίριαζε προσεκτικά, ώστε να μην αφήνουν κενά.

Πάνω από τα σκιάκια θα άπλωνε ένα παχύ στρώμα από φύκια και θα συνέχιζε κατά τον ίδιο τρόπο, όπως στο Μεγάλο Σπίτι.

«Τα σκιάκια είναι οι χοντροί βλαστοί του ασκελίνα*. Είναι δενδρύλλιο που το ύψος του φθάνει μέχρι δύο μέτρα. Έχει κατάλληλο ξύλο, είναι δηλαδή σκληρό και ανθεκτικό, ευθύ και δύσκαμπτο», του είχε πει ο Μηνάς όταν του ζήτησε πληροφορίες.

Ο Βάσος τον είχε κοιτάξει σκεφτικός.

«Τους ασκελίλους θα τους βρεις στην Πατέλα. Θα τους κόψεις και όσο είναι ακόμη χλωροί θα αφαιρέσεις τη φλούδα. Άφησε το ύψος τους όσο είναι και αν είναι μεγαλύτεροι τους κόβεις επί τόπου» τον είχε συμβουλέψει.

«Δύσκολη δουλειά. Με παίδεψαν πολύ, ιδιαίτερα να τους ξεφλουδίσω», του είπε ο Βάσος μετά από πολλές μέρες συνεχούς απασχόλησης για το κόψιμο, το καθάρισμα, το ξεφλούδισμα και το κουβάλημα με τα μουλάρια.

«Έχεις δίκιο, σε κούρασα. Θα μπορούσαμε να βάλουμε καλάμια αντί για τα σκιάκια, αλλά δεν θα κάναμε την ίδια δουλειά. Τα καλάμια μετά από μερικά χρόνια θα σάπιζαν», του απάντησε ο Μηνάς.

7. Ο παντόξενος

Μέσα Οκτωβρίου. Ο χειμώνας ερχόταν γοργά, αλλά ο καιρός ήταν ακόμη ζεστός.

Όλα τα υλικά για το δώμα τα είχε μαζέψει ο αρχιμάστορας, αλλά δεν πρόλαβε ν' αρχίσει γιατί ο γραίγος που φύσηξε από βορειοανατολικά έφερε δυνατή, επίμονη και ποτιστική βροχή. Ο ουρανός είχε σμίξει με τη γη. Τα σύννεφα είχαν χαμηλώσει πολύ και το υγρό τους πέπλο αγκάλιασε τα πάντα. Έβρεχε ασταμάτητα τρία μερόνυχτα.

Οι εργασίες για το χτίσιμο του στάβλου είχαν διακοπεί υποχρεωτικά.

Το τρίτο πρωινό της βροχής ο Μηνάς, η Αργυρή και ο Βάσος ήταν μαζεμένοι στο παλιό κελί. Αυτήν τη μέρα όλοι είχαν την ίδια ελπίδα, η βροχή θα σταματούσε.

Σε μια στιγμή που έκοψε για λίγο ο Βάσος Καλογεράκης βγήκε έξω και γύρισε κρατώντας στα χέρια του τον περιεργο κύλινδρο με το μεταλλικό γάντζο.

«Αυτό σου ανήκει», είπε του Μηνά.

«Τι να είναι αυτό;», ρώτησε με απορία χωρίς να σηκώσει τα μάτια του από το τζάκι, όπου έβραζε κυνομαλά.

«Το βρήκα κάτω από το μεγάλο βόλακα. Ήταν αρκετά βαθειά. Έσκαψα χαντάκι για να το βγάλω», του απάντησε.

«Στο επόμενο ταξίδι θα τον πάρω μαζί μου να το δείξω σε κάποιον ειδικό. Ίσως χρειαστεί να τον ανοίξει να δούμε το περιεχόμενό του και να μου πει από που προέρχεται», είπε χωρίς να παραξενευτεί. Αφού το περιεργάστηκε το έβαλε στο πάνω ράφι της θυρίδας και το θέμα έληξε εκεί. Για να αλλάξει κλίμα γύρισε τη συζήτηση στον καιρό.

Η Αργυρή από την ημέρα που ήρθε ο ξένος στο στάβλο τους δεν είχε ησυχία. Δεν του είχε απευθύνει ούτε μια φορά το λόγο, γιατί δεν ήθελε να έχει καμιά συναναστροφή μαζί του, ούτε και να βγει από το στόμα της το όνομά του. Φοβόταν την πιθανότητα να ερωτευτούν ο Βάσος και η Αργυρένια ή και να τους την κλέψει ο ξένος, κι αυτό ήταν έξω από τις επιθυμίες της, αλλά και την τοπική συνήθεια, να παντρεύονται οι νέοι παίρνοντας συνήθως γαμπρό ή νύφη από συγγενικό σόι, ή οπωσδήποτε από το χωριό τους.

Επειδή είχε σκεφτεί πολλές φορές ότι ο ακατονόμαστος θα μπορούσε να κάνει ακόμη και μάγια στην εγγονή της, όταν είδε τον κύλινδρο το μυαλό της πήρε πολλές στροφές και αναστατώθηκε. Στο τέλος κατέληξε στο συμπέρασμα πως μέσα στον κύλινδρο ήταν τα μάγια που τους είχε κάνει.

«Αυτός ο Μουστάκας τα έκανε όλα, αυτός θα είναι η καταστροφή μας», σκέφτηκε με αντιπάθεια για τον αρχιμάστορα.

Το βράδυ όταν ξάπλωσαν να κοιμηθούν με φοβισμένη φωνή είπε στον άντρα της:

«Δώσε του μια να πάει ίσα κάτω μέσα στους σκίνους. Δεν μας χρειάζεται να το εξετάσεις, πέταξέ το, δεν το θέλω στο σπίτι μου. Αυτός θα μας κάνει κακό».

«Άκουσε να σου ξαναπώ Αργυρή. Την Αργυρένια δεν θέλω να την παντρέψουμε με τον γιο του πρώτου μου αξάερφου, όπως έχετε αποφασίσει. Σου το έχω ξαναπεί πολλές φορές. Δεν αντέχω να γνωρίσω κι εγώ, όπως τόσοι και τόσοι, την πίκρα του σακάτικου παιδιού από αιμομιξία. Γύρισε λίγο γύρω σου να δεις πόσα σακάτικα παιδιά υποφέρουν και μαζί μ' αυτά και οι γονείς τους, που ελπίζουν μεγαλώνοντας να γιατρευτούν. Θυμήσου πόσα πέθαναν και πόσο ταλαιπωρήθηκαν κι αυτά και οι γονείς τους. Καινούργιο αίμα θέλουμε Αργυρή στην οικογένειά μας, καινούργιο αίμα! Γι' αυτό κι εγώ τον διάλεξα για άντρα της Αργυρένιας μας από την πρώτη στιγμή που τον συνάντησα στο βαπόρι! Εύχομαι να μη διαψευστώ», της είπε σοβαρά ο Μηνάς.

«Και το βρίσκεις εσύ σωστό να παντρέψουμε την Αργυρένια με ένα ξένο, παντόξενο, που δεν ξέρουμε από πού κρατάει η σκούφια του», του απάντησε η Αργυρή με θυμό.

«Αμα σε άκουγε κανείς να μιλάς θα νόμιζε ότι ήρθε από ξένη χώρα. Έλληνας είναι Αργυρή από τη διπλανή Κρήτη. Έχω πάρει τις πληροφορίες μου και από τον ίδιο και από τον έμπορο που συνεργάζομαι στην Κρήτη. Είναι από τις πιο καλές και πιο πλούσιες οικογένειες. Με τη μάνα του είχαν προβλήματα. Λίγο μετά τη γέννηση του γιου της κλείστηκε σε μοναστήρι και τον Βάσο τον μεγάλωσε ο πατέρας του. Έτσι έχουν τα πράγματα», της είπε με τρόπο που δεν σήκωνε κουβέντα.

«Εγώ πάντως επιμένω, δεν τον θέλω για εγγονό μου γιατί είναι ξένος», του αντιμίλησε η Αργυρή.

«Αλλά ξέρεις αρχίζω να ανησυχώ. Δεν βλέπω καμιά κίνηση από τη μεριά του. Απεναντίας δουλεύει με τόσο βαθιά αφοσίωση. Να βλέπει τόσο όμορφη την Αργυρένια μας και να μην της δίνει καμιά σημασία. Τον παρατηρώ τόσο καιρό, ούτε ένα βλέμμα δεν της έχει ρίξει. Εκτός κι αν με γελούν τα μάτια μου. Τι να πω;» συνέχισε προβληματισμένος να μην άκουσε τις αντιρρήσεις της.

«Εγώ πάντως έχω πιάσει την Αργυρένια να τον κοιτάει σαν ξελιγωμένη, μάλλον τον έχει ερωτευτεί», του ψιθύρισε η Αργυρή, που φοβόταν ακόμη και τον ίσκιο της.

«Μπορεί να ξέρει κι αυτός τη μαντινάδα που μου έλεγε η θεία μου η Φωτουλιά», συνέχισε ο Μηνάς πιο χαλαρά:

Από τον παλιό καιρό, μου έλεγε μια γυναίκα,
τον αγαπάς μη χαιρετάς και τον μισάς χαιρετά

«Ναι, μπορεί να είναι κι έτσι», του απάντησε η Αργυρή, που φάνηκε πιο χαλαρωμένη.

Το επόμενο πρωί πριν καλά-καλά φέξει, ο Μηνάς Άριστου Κουμινός βγήκε να δει τον καιρό. Είδε τα σημάδια, όπως του τα είχε μάθει ο πατέρας του. Ο ουρανός είχε καθαρίσει από δυτικά. Στα βουνά της Κάσου δεν φαινόντουσαν πολλά σύννεφα.

«Σαπάελα είδα τον καιρό. Το απόγευμα η βροχή θα σταματήσει. Δεν μας έχει μαθημένους ο Κύριος με τόση ευλογία, θα κακομάθουμε με τόσες μέρες αδιάκοπη βροχή. Φέτος όμως θα έχουμε όλα τα ελέη του Θεού. Η βροχή σε τούτο το μέρος που σπάνια βρέχει είναι χρήσιμη παντού. Ως και οι πέτρες θα βγάλουν πράσινα φύλλα. Οι καλαούροι* θα βγουν από τις σκοτεινές κρυψώνες τους για να αναζητήσουν θερμίδες να περάσουν το χειμώνα. Μόνο για το στάβλο μας στάθηκε εμπόδιο στα τελευταία. Να τελειώναμε τουλάχιστον με το Μεγάλο Σπίτι, κουράστηκα και ανυπομονώ να το δω τελειωμένο!», μονολογούσε ο Μηνάς, που καθόταν στο σκαμνί δίπλα στο τζάκι, πίνοντας τσάι, μαζί με την Αργυρή και τον Βάσο.

«Το τσάι με την κυνομαλά*, το δεντρολίβανο, ένα κομμάτι ξύλο κανέλλας και δύο τρία μοσχοκάρφια* το πρωί, είναι το καλύτερο γιατρικό», συνέχισε απολαμβάνοντας γουλιά, γουλιά το τσάι.

Ο Μιχάλης θυμήθηκε πάλι τη μάνα του.

«Το τσάι και οι πυρωμένες φλέντζες με λάδι και πετιμέζι με φέρνουν πάντα στην αρχή, τότε που η μάνα μου με πήρε μαζί της στο ταξίδι του παρελθόντος και ξεκίνησε να μου ξετυλίγει τις ιστορίες της!», σκέφτηκε.

«Αργυρή, αύριο μόλις βγει ο ήλιος θα πάμε για καλαούρους. Μου αρέσουν με το ρύζι, θα τους μαγειρέψω μόνος μου», συνέχισε με τη σκέψη στο γευστικό μεζέ.

«Ευτυχώς που δεν είχαμε ξεκινήσει τις δουλειές για το δώμα. Θα πήγαιναν οι κόποι μου και τα έξοδά σου χαμένα», είπε ο αρχιμάστορας.

«Ξέρεις Βάσο, ίσως είναι φρόνιμο να μη συνεχίσουμε με τα ώματα, χειμώνιασε πια, να τα αφήσουμε για του χρόνου τον Απρίλη, πρώτα ο Θεός», πρότεινε ο Μηνάς.

«Μμ, εγώ θα έλεγα να τολμήσουμε να τελειώσουμε τουλάχιστον το Μεγάλο Σπίτι. Έτσι θα έχουμε μέρος να κοιμόμαστε τις υγρές μέρες του χειμώνα», του αντιπρότεινε ο Βάσος.

«Κοίταξε, εσύ είσαι ο μάστορας, αν νομίζεις ότι πρέπει να το διακινδυνεύσεις, προσπάθησε. Αλλά η δουλειά αυτή θέλει γρήγορα χέρια. Την ξυλεία την έχεις, έτσι δεν είναι;».

«Ναι, βέβαια μας περιμένει», του απάντησε σκεπτικός.

Το απομεσήμερο η βροχή σταμάτησε.

8. Κόκκινο φίδι στη θάλασσα

Το παράξενο φαινόμενο, που θα έβλεπαν την άλλη μέρα το πρωί, είχε ήδη αρχίσει να ετοιμάζεται από το προηγούμενο βράδυ. Ο αέρας, κι αυτός είχε κόψει, δεν ήθελε να επέμβει στην επιφάνεια της θάλασσας, λες και φοβόταν μη χαλάσει το θέαμα. Η θάλασσα, ατάραχη, έγλειφε τις ακτές με τα σάλια της,

με τέτοια όρεξη και νοστιμιά, που δεν περίσσευαν για ν' αφήσουν ασπρισμένους αφρούς.

Το νερό διείσδυσε και απλώθηκε σε όλα τα μόρια του χώματος, μέχρι που το χώμα είχε χάσει την ικανότητα να κρατήσει άλλο νερό. Σκάφτηκαν τα χώματα από τα φυτεμένα χωράφια και τις πεζούλες, παρασύρθηκαν στις κατηφόρες και ενώθηκαν στο διάβα τους σε μεγάλο λασπερό ποτάμι.

Τα χώματα ανακατεύτηκαν με τη βροχή, παρασύρθηκαν και ακούμπησαν πάνω στις πέτρες. Οι σπόροι, που είχαν βρει καταφύγιο στα χώματα, θα βλάσταιναν πάνω στις πέτρες.

Οι παραπόταμοι γέμισαν και ξεχείλισαν και τα ορμητικά τους νερά χύθηκαν μαζεμένα στον Απάνω Ποταμό, που εκβάλλει στο Καλάμι, κοντά στον Τραχανάμο. Και ο Απάνω Ποταμός φούσκωσε.

Το επόμενο πρωί, μετά τη βροχή, μια απόλυτη γαλήνη επικρατούσε παντού. Δεν κουνιόταν φύλλο και η θάλασσα ήταν γυαλί.

Είχε να δει την Αργυρένια από την αρχή της βροχής και δεν βαστούσε άλλο. Την ποθούσε, ήθελε να βρεθεί για λίγο κοντά της. Με δικαιολογία τη δουλειά ξύπνησε σκοτεινά και κατέβηκε στην Αρκάσα. Την βρήκε στο σπίτι. Είχαν φούριες και είχαν και οι δύο κατακόκκινα μάγουλα από το φούρνισμα. Έφτιαχναν σησαμένια κουλούρια. Καθώς κοιτούσε την Αργυρένια που μπαινόβγαινε από το κελί στην αυλή και το φούρνο διασταυρώθηκαν οι ματιές τους. Πρώτη φορά την κοίταξε φευγαλέα στα μάτια και την είδε που τον κοιτούσε κι αυτή! Πόσο ευτυχισμένος ένοιωσε! Πόσες ηδονικές σκέψεις πέρασαν από το μυαλό του! Με πόση ανυπομονησία περίμενε τη μέρα για να της εξομολογηθεί τον έρωτά του!

Καθισμένος στην πεζούλα της αυλής ο Βάσος Καλογεράκης αντίκρισε κι αυτός το θέαμα στη θάλασσα.

Από τις σκέψεις του τον έβγαλε η Ερνιά που του έφερε πρωινό. Μελιότυρο* με ψωμί, γάλα, σησαμένια κουλούρια και φραγκόσουκα.

«Είναι από τα τελευταία φραγκόσουκα και όσα έχουν απομείνει στις φραγκοσουκιές, μετά τη βροχή δεν θα τρώγονται, θα σκουληκιάζουν», του είπε.

Καθώς μασουλούσε άφησε το βλέμμα του να αγκαλιάσει τις γαλήνιες, δαντελωτές ακρογιαλιές. Αντίκρισε το θέαμα με δέος. Με ακαθόριστα συναισθήματα έμεινε ακούνητος και κοιτούσε τη θάλασσα.

Ένα κόκκινο φίδι, που ξεκίνησε από τις εκβολές του ποταμού και έσερνε μαζί του τα γλυκά νερά και το χώμα, προχωρούσε με φούρια μέσα στα καταγάλανα γυαλιστερά νερά. Φαινόταν απειλητικό. Με θόρυβο καλπασμού πολλών αλόγων σερνόταν αργά, αλλά συγχρόνως βίαια στη θάλασσα. Κόντευε να προσπεράσει τον Χαλκιά, τον ξερόβραχο. Σε λίγο το είδε που έφτασε μεσοπέλαγα, προσπέρασε το Παλιόκαστρο και προχωρούσε απειλητικά προς το Φοινίκι.

Όλοι οι κάτοικοι κοιτώντας από ψηλά το θέαμα εντυπωσιάστηκαν.

Το εύφορο χώμα, το πιο επιφανειακό, η χούελη*, κολύμπησε στο ποτάμι και χάθηκε στη θάλασσα.

Οι ξεροτρόχαλοι τοίχοι, που είχαν χτίσει για να προστατέψουν τα χώματα στις πεζούλες, γέμισαν χαλασμάες*.

Το χώμα από τα δώματα παρασύρθηκε στα σοκάκια, που γέμισαν λασπόνερα.

Οι συζητήσεις στο καφενείο του χωριού δεν είχαν τελειωμό.

Οι γεροντότεροι είπαν ότι αυτό το φαινόμενο συμβαίνει σπάνια. Ούτε θυμόντουσαν οι ίδιοι, ούτε είχαν ακούσει από τους γεροντότερους να είχε συμβεί παρόμοιο φαινόμενο.

Άλλοι απλώς το παρατήρησαν αδιάφορα και άλλοι προβληματίστηκαν. «Καλό ή κακό σημάδι να είναι για τη μοίρα μας;», αναρωτήθηκαν.

Οι ψαράδες ήλπιζαν για καλύτερες ψαριές. Οι αισιόδοξοι πάλι μάντεψαν καλοχρονιά.

Άλλοι ευχαριστήθηκαν γιατί πλουτίστηκαν τα πετρώδη και άγονα χωράφια τους με χώμα και βερβελίες*.

Οι βοσκοί ευλόγησαν το Θεό, για την απλοχεριά του. Οι πραούλες θα γέμιζαν χορτάρι.

Οι θρήσκοι πίστεψαν πως ο Θεός τους καταράστηκε για τις αμαρτίες τους και ήθελαν να κάνουν λιτανεία και παράκληση στο Μεγαλοδύναμο να σταματήσει το κακό.

Άλλοι, οι πιο διαβασμένοι, έλεγαν ότι πολλές φορές προκαλούνται ακραία καιρικά φαινόμενα, όταν τα στοιχεία της φύσης χάσουν το μέτρο.

Το κοκκινωπό φίδι που περπατούσε στη θάλασσα καταγράφηκε στην ιστορία.

Την επόμενη μέρα ο Μονάντερος ο Ξένος δεν ήρθε στα Ρωπάδια. Κανείς δεν ανησύχησε αφού δεν του άρεσε και πολύ η δουλειά. Ήταν κοινό μυστικό. Τους είχε μαθημένους στο σκασιαρχείο. Ο Βάσος Καλογεράκης αποφάσισε να μη δουλέψουν από το πρωί.

«Είναι λασπουριά, ας περιμένουμε λίγες ώρες να στραγγίσουν τα χώματα και βλέπουμε», είπε στους βοηθούς του».

Ο Μηνάς Άριστου Κουμιανός είχε ακούσει στο καφενείο για το περιστατικό στην Κρήτη με τον Στυλιανό και τους βοηθούς του. Σκέφτηκε ότι η μέρα ήταν κατάλληλη για να μάθει από πρώτο χέρι τα καθέκαστα.

«Αλήθεια παιδιά, τί θέλατε να πείτε εκείνη την ημέρα στο βαπόρι με τις περιέργες μαντινάδες;» ρώτησε δήθεν αδιάφορα.

«Αφήστε, ο Στυλιανός είχε πάρει εργολαβία ένα φούρνο στην Κρήτη. Τον έχτισε μόνος του και μόλις τον τελείωσε και πληρώθηκε, φύγαμε από κει για άλλη δουλειά. Έλα όμως, που την ίδια μέρα έπιασε βροχή και ο φούρνος έπεσε. Ο ιδιοκτήτης, που νόμιζε ότι τον χτίσαμε εμείς, μας βρήκε και μας ρώτησε. Του είπαμε την αλήθεια. Πού να φανταστούμε το τραγικό επακόλουθο, που θα μας περίμενε. Το άλλο βράδυ μόλις γυρίσαμε από τη δουλειά ο Στυλιανός μας σκότωσε στο ξύλο. Μας χτυπούσε αλύπητα χωρίς να βλέπει μπροστά του. Είχε θολώσει το μυαλό του. Δεν έβλεπε μπροστά του... Σκεφτήκαμε ότι μπορεί να είχε κι άλλα νταλαβέρια με τον Κρητικό...», του εξιστόρησε ο Άριστος.

«Καλά και γιατί τον αφήσατε να σας δέρνει; Δεν είχατε χέρια; Ολόκληρα παλικάρια μέχρι εκεί πάνω είστε», του είπε προβληματισμένος ο Μηνάς.

«Τον σεβόμαστε, τον είχαμε σαν πατέρα μας, δεν μπορούσαμε να σηκώσουμε χέρι πάνω του. Αλλά το πιο παράδοξο είναι αυτό που έγινε μετά. Είμαστε όλοι πεσμένοι στον πάτο, σαν παράλυτοι. Ο ένας μελανιασμένος, ο άλλος με ανοιγμένη μύτη, ο Ακριβός με πόνο στην κοιλιά και εμετό, εγώ με

στραμπουλισμένο πόδι και πρησμένο πρόσωπο. Τότε ξαφνικά άρχισε να μας φωνάζει με όση δύναμη του είχε απομείνει να σηκωθούμε και να αρχίσουμε το χορό. Μας απειλούσε σαν αφιονισμένος να μας σκοτώσει. Μας κλωτσούσε σα να είμαστε σακιά με σέλαμο*. Άρχισε να σιγοτραγουδάει, στο σκοπό του χορού. Το θέαμα ήταν κωμικοτραγικό. Τέσσερις χτυπημένοι κοπελιάροι να προσπαθούν να χορέψουν», συνέχισε με πίκρα ο Άριστος.

«Σε λίγο το μένος του καταλάγιασε και έφυγε», τελείωσε κατάχλομος από τη θύμηση των γεγονότων ο Αθανάσης.

«Και οι τέσσερις δώσαμε όρκο να μην του ξαναμιλήσουμε», είπε ο Ακριβός.

«Ζητήσαμε βοήθεια από τον σπιτονοικοκύρη μας», θυμήθηκε ο Παχούλης.

«Ο Στυλιανός χάθηκε για αρκετό καιρό. Τον ξαναείδαμε στην επιστροφή, στο βαπόρι», είπε με μικρές διακοπές και μετρώντας τις κουβέντες του ο Άριστος.

«Φοβερή εμπειρία. Ελπίζω αυτό το περιστατικό να σβηστεί από τη μνήμη σας, να μη σας βασανίζει ούτε σα δυσάρεστη ανάμνηση», τους είπε σκεφτικός ο Μηνάς.

«Να στέλνεις τα παιδιά να μάθουν τέχνη και να σου τα μισερώσουν. Αυτός θέλει πνίξιμο. Ποιος να βρεθεί να τον ρίξει από το κακοῦσκαλο* του Παλιόκαστρου! Αυτό του πρέπει», συμπλήρωσε σκληρά η Αργυρή.

Ο Μονάντερος ο Ξένος δεν ήρθε στη δουλειά και το επόμενο πρωί. Έστειλαν τον Άριστο στο σπίτι του. Τα μαντάτα δεν ήταν καλά. Τον βρήκαν πεθαμένο στο σοφά.

Η Μοσχοκαρφά η Βερβελία*, η τελάλης, ανέλαβε τις υποχρεώσεις της. Φώναξε από την Πλατεία με τον κόγχυλα το θλιβερό γεγονός.

Το μπόι της έλειπε, τα περίσσια κιλά τα είχε και με το παραπάνω, αλλά δεν της έλειπε η αυτοπεποίθηση και η δυναμικότητα. Δεν κώλωνε πουθενά. Διακρινόταν επίσης για την απίστευτη σβελτάδα και βροντερή της φωνή.

Μετά πήγε τρέχοντας και ειδοποίησε τον παπά Λιάπη και τον προεστό.

«Αφκράστε* μου. Ο Μονάντερος ο Ξένος πέθανε. Αναλάβετε τις ευθύνες σας. Με ξένα λεφτά μάλλον θα τον θάψουμε. Μου φαίνεται ότι η ζωή του ήταν μεροδούλι μεροφάι, νομίζω δεν έχει ούτε έναν παρά», τους είπε λαχανιασμένη.

Ούτε ο ένας, ούτε ο άλλος ήθελαν ν' ακούσουν κουβέντα για τα έξοδα της κηδείας.

Ο παπά Λιάπης της είπε:

«Ο Θεός να τον συγχωρήσει κι αυτόν κι εμάς, αλλά θα τον θάψουμε μόλις εξασφαλιστούν τα έξοδα της κηδείας, αλλά πήγαινε και στον προεστό». Ο προεστός την έστειλε στον επίτροπο και αυτός στο γραμματικό του. Χωρίς αποτέλεσμα.

Η Μοσχοκαρφά η Βερβελία πήρε για δεύτερη φορά το δρόμο για τον προεστό, τον επίτροπο και τον παπά Λιάπη, χωρίς πάλι κανένα αποτέλεσμα.

Ακόμη και στον Ζαμπίτη, τον απεσταλμένο του Μπέη της Ρόδου, την έστειλαν με τις πολλές ενοχλήσεις της.

«Επί του θέματος δεν έχω αρμοδιότητα. Εγώ δεν είμαι χριστιανός, αλλά μουσουλμάνος. Δεν με ενδιαφέρει. Κόψτε το σβέρκο σας. Είναι υποχρέωσή σας να τον θάψετε. Τσακίσου από μπροστά μου. Και πολύ σημασία σου

έδωσα», της είπε αυστηρά, ενώ η Μοσχοκαρφά η Βερβελία είχε ήδη απομακρυνθεί κουνώντας τα καπούλια της.

Ήταν αδύνατο να βρεθεί άνθρωπος να φροντίσει να τον θάψουν.

Στο τέλος απηύδωσε και πήγε πάλι στον παπά Λιάπη.

«Αφήστε τον άθαφτον, αμαρτία μεγάλη, το κρίμα πάνω σας. Εγώ έκανα το καθήκον μου. Κόψετε το σβέρκο σας». Αυτά είπε και σταμάτησε ν' ασχολείται.

Πέρασαν ακόμη δύο μερόνυχτα και ο νεκρός βρισκόταν στο σοφά. Είχε αρχίσει να μυρίζει.

Τελικά ο παπά Λιάπης μετάνιωσε και ανέλαβε πρωτοβουλία για την ταφή. Έβαλε τα έξοδα για την αγορά του σκληρού πανιού, που θα τον τύλιγαν.

«Δεν λες του αρχιμάστορα, του Μουστάκα, να καρφώσει μερικές σανίδες, ώστε να κάνει ένα φτηνό φέρετρο», ζήτησε από τον Μηνά. Βρήκε και τρεις, τέσσερις νέους να σκάψουν το λάκκο και να τον μεταφέρουν στο νεκροταφείο.

Όλα είχαν κανονιστεί όπως-όπως, εκτός από τη μοιρολογίστρα. Του παπά Λιάπη δεν του ερχόταν καλά να πάει και άκλαυτος. Έτσι είπε στη Μοσχοκαρφά τη Βερβελία να τον μοιρολογήσει, με όποιο τρόπο μπορούσε.

Περίπου τριάντα πέντε άνθρωποι, μαζί με τον παπά, συνόδεψαν το νεκρό, ανεβαίνοντας την ανηφόρα για την Παναγία τη Μαρμαρενή, όπου ήταν το νεκροταφείο. Εκεί θα τον έψελνε και θα τον έθαβε.

Η Μοσχοκαρφά η Βερβελία προσπαθούσε να κάνει το καθήκον της. Από μοιρολόι δεν κάτεχε, έτσι στο δρόμο τον μοιρολογούσε με τον ίδιο και τον ίδιο στίχο:

Ξενάκη μου, Ξενάκη μου, ποιος σ' ήφερε στα ξένα

Και πάλι, και πάλι:

Ξενάκη μου, Ξενάκη μου, ποιος σ' ήφερε στα ξένα

Αφού έφτασαν, μετά από μικρή τελετή, τον ετοίμασαν να τον κουκουλώσουν. Η Μοσχοκαρφά η Βερβελία, έκλαιγε ψεύτικα, όρθια κοντά στο λάκκο, δίπλα στον παπά Λιάπη. Εξακολουθούσε να μοιρολογάει, με το γνωστό στίχο. Της ήταν αδύνατο να ταιριάξει άλλο στιχάκι. Ο παπά Λιάπης, καθώς έψελνε, έσκυψε προς το μέρος της και ψιθυρίζοντας στο αφτί της, αποτελείωσε το μοιρολόι:

Ο διάβολος τον ήφερε και γράντισε* και μένα!

Μετά τη λήξη της κηδείας όλοι χαλάρωσαν. Έκαναν το καθήκον τους. Μεγαλύτερη ψυχική γαλήνη και ικανοποίηση ένοιωθε ο παπά Λιάπης.

«Ας μην ήμουν να σας συντονίσω όλους και ακόμη θα βρισκόταν στο σοφά, ο συγχωρεμένος», καυχιόταν στην επιστροφή για το καφενείο.

Για τον καφέ και το μεζέ μαζεύτηκαν στο καφενείο πολλοί.

Ο Βάσος ο Καλογεράκης που είχε συμπαθήσει το συγχωρεμένο προσφέρθηκε να κεράσει τον καφέ και ένα κρασί με μεζέ μετά την κηδεία. Δεν τους προλάβαινε.

«Καλοί είναι και τούτοι. Βρήκαν τζάμπα φαΐ και στρογγυλοκάθισαν», σκέφτηκε, αλλά δεν είπε τίποτα.

Ο καφετζής πηγαινοερχόταν με το δίσκο και τους μεζέδες και η γυναίκα του, όλο φούρια και καπατσοσύνη, τηγάνιζε.

Το δώμα τελείωσε τέλη Οκτωβρίου.

«Τώρα έχουμε ένα μεγάλο χώρο σκεπασμένο», έδειξε ικανοποίηση ο Μηνάς Άριστου Κουμιανός.

«Η επόμενη πρόκληση είναι να κάνουμε το σοφά, να στρώσουμε τον πάτο, και να βάλουμε την πόρτα και το παράθυρο», του απάντησε ικανοποιημένος.

Ο σοφάς έγινε με τάβλες που καρφώθηκαν μεταξύ τους και στηρίχτηκαν σε ύψος ενός μέτρου και είκοσι εκατοστών περίπου από τον πάτο και παράλληλα προς αυτόν. Για το ανέβασμα στο σοφά κάρφωσε τρία στενά και απότομα σκαλοπάτια. Κάτω από το σοφά δημιουργήθηκε έτσι ένας αρκετά μεγάλος μακρόστενος χώρος, όπου μπορούσαν να έχουν όλοι πρόσβαση, ο αποκρίατος. Οι σανίδες που καρφώθηκαν μπροστά, κάθετα προς το σοφά, τον απομόνωναν. Στον αποκρίατο θα έμπαιναν από δύο μικρές πορτούλες, που τις έφτιαξε, τη μία δίπλα στα σκαλάκια που ανέβαινες στο σοφά και τη δεύτερη στην άλλη άκρη του. Στον αποκρίατο θα αποθήκευαν σε μεγάλους πιδιακούς* τα γεννήματα, διάφορα τρόφιμα, σταφίδες, σύκα, αλλά και τις άδειες στάμνες. Επίσης θα στόλιζαν τσανάκες πηλίνες, βαθιές και απλαϊνές*, λεκάνες εμαγιέ, λαγήνια και διάφορα άλλα αντικείμενα του νοικοκυριού, που δεν τα χρησιμοποιούσαν καθημερινά.

Στα δύο πλαϊνά των σκαλοπατιών στερέωσε κάθετα πάνω στο σοφά δύο ορτούς*, για να κρατιούνται στο ανέβασμα, αλλά και για να τους στολίζουν.

Στην άκρη του σοφά και κατά το μήκος του στερέωσε τραπεζάνια*, για προστασία. Πάνω τους θα στόλιζαν χασένα με μπιμπίλα και πάνω από τα χασένα κεντητές μαντήλες, έτσι ώστε να φαίνεται στο κάτω μέρος η μπιμπίλα.

Την άλλη μέρα ξεκίνησε το στρώσιμο του πάτου με τα χοχλάκια*.

«Κουράστηκα πια με τις βουτσές* και τους πηλούς. Θέλω στον καινούργιο στάβλο να μου στρώσεις χοχλάκια της θάλασσας», ήταν η μοναδικά φορά που του είχε απευθύνει το λόγο η Αργυρή, αφού τελείωσε με την ξυλεία.

Δεν περίμενε απάντησή του, απλώς του είπε την επιθυμία της. Αλλά αυτός είχε φροντίσει από την αρχή να μαζευτούν πολλά χοχλάκια από τις ακρογιαλιές, λες και το ήξερε. Τώρα τα είχε έτοιμα, χωρίς να ψάχνει την τελευταία στιγμή.

«Ας είναι συγχωρεμένος ο καημένος ο Μονάντερος ο Ξένος που είχε κοπομεσιαστεί και είχαν πεταχτεί τα μάτια του έξω να ψάχνει τεσσάρων χρωμάτων χοχλάκια, κόκκινο, πράσινο, κίτρινο και άσπρο. Χαλάλι το κέρασμα στην κηδεία του», τον θυμήθηκε ο Βάσος Καλογεράκης.

Με τα χρωματιστά χοχλάκια έκανε ρόμβους τριών εναλλασσόμενων σχεδίων και διαφόρων χρωμάτων στον πάτο.

Η Αργυρή εντυπωσιάστηκε και του το έδειξε με τον τρόπο της.

«Μπράβο, δεν το περίμενα. Μου αρέσει πολύ», του είπε ξερά, αλλά αυτός διάβασε την ικανοποίηση στα μάτια της.

«Λες να με συμπαθήσει σιγά-σιγά;», σκέφτηκε.

Για την πόρτα και το παράθυρο δεν είχε προβληματιστεί καθόλου. Παρόλο που δεν είχε πάρει μαθήματα ξυλουργού, πίστευε από την αρχή ότι δεν θα δυσκολευόταν.

Η πόρτα που έπρεπε να κατασκευάσει είχε απλότητα και λειτουργικότητα.

«Απλή πόρτα καρφωτή με σανίδες, κομμένη στα δύο οριζόντια, ώστε να δημιουργούνται δύο πόρτες, η πάνω και η κάτω», είχε σκεφτεί στην αρχή, όταν την πρωτοείδε στο σπίτι της Ερνιάς.

Στην κάτω πόρτα έβαλε από μέσα έναν ξύλινο μάνταλο. Τις περισσότερες ώρες της ημέρας θα έμενε κλειστή.

Στην πάνω πόρτα έβαλε την κλειδωνιά και τον περάτη, που τα έφτιαξε ο χαλκιάς. Ο περάτης, μεταλλικός σύρτης, έκλεινε από μέσα για μεγαλύτερη ασφάλεια.

Στο πάνω μέρος της κάτω πόρτας και ανάμεσα στην πάνω και στην κάτω πόρτα κάρφωσε μία στενή σανίδα στο φάρδος της πόρτας.

«Αυτή η σανίδα συγκρατεί την πάνω πόρτα, ώστε να μη βγαίνει προς τα έξω», του είχε πει ο Μηνάς.

Για το μικρό παραθύρι που είχε αφήσει άνοιγμα στον τοίχο από την πλευρά του σοφά κάρφωσε πέντε σανίδες και τις στερέωσε με δύο κάθετες σανίδες. Με το μικρό μανταλάκι που έβαλε από τη μέσα μεριά θα έκλεινε πολύ εύκολα.

«Αυτό το παραθύρι το αφήνουν ανοιχτό για να αερίζεται το Μεγάλο Σπίτι», έτσι είχε καταλάβει ο Βάσος. Θυμήθηκε επίσης τα λόγια του για το λόγο που φτιάχνουν τόσο μικρό παραθύρι και μάλιστα σε τοίχο που να μη φαίνεται από τη θάλασσα:

«Από την εποχή των πειρατών νομίζω, οι οποίοι σκορπούσαν τον τρόμο και την καταστροφή. Από τότε οι άνθρωποι άρχισαν να χτίζουν τα σπίτια τους με μικρά παράθυρα, για να μη φαίνονται, ιδίως την νύχτα από τους πειρατές», του είχε πει ο Μηνάς κι αυτός το είχε βρει αρκετά λογικό.

«Μόνο αυτός ο λόγος να είναι άραγε», είχε αναρωτηθεί ο Βάσος.

«Έχω παρατηρήσει ότι δεν μπαίνουν εύκολα οι μύγες στα σπίτια, όταν δεν έχει πολύ φως. Και να μπει καμιά, ψάχνει αμέσως το φως και ανεμουρίζεται*», του είχε εξηγήσει ο Μηνάς.

«Ναι, έ», του είχε απαντήσει σκεφτικός ο Βάσος.

«Ένα μεσημέρι, καλοκαίρι με μπονέντη και υγρασία είχα ξαπλώσει στο σοφά να ξεκουραστώ. Πέντε έξη μύγες ζουζούνιζαν πάνω από την κεφαλή μου. Με τρέλαναν. Έκλεισα το παραθύρι και έγειρα την πάνω πόρτα, τόσο ώστε να αφήνει μια μικρή χαραμάδα. Ύστερα από λίγο μέτρησα πάνω από δέκα μύγες να παίρνουν το δρόμο για το φως», του καυχήθηκε ο Μηνάς.

«Το πρόβλημα των μυγών είναι πιο έντονο στους στάβλους, με όλα τα αντζιά* με το γάλα, τα τουσιά* με το τυρί και τις μυζήθρες, με το μαγείρεμα...», είχε παρατηρήσει εύστοχα.

«Πολύ σωστά. Με πρόλαβες, ήθελα να σου το πω», είχε απαντήσει, διακόπτοντας τον Βάσο.

9. Τα τριαντάφυλλα

Το Μεγάλο Σπίτι κτίστηκε με σχέδια πατροπαράδοτα, με ντόπια υλικά και με τον τρόπο που ακολουθούσαν μέχρι τότε οι ντόπιοι τεχνίτες. Ο Βάσος Καλογεράκης σαν αληθινός λαϊκός τεχνίτης, δούλεψε απαρατήρητος, χωρίς φασαρία, για να ικανοποιήσει τον Μηνά, τον αρχοντάνθρωπο, αλλά και την έμφυτη κλίση για την τέχνη που είχε μέσα του.

Για κανέναν από τους καινούργιους στάβλους που κτίστηκαν στη συνέχεια οι επόμενες γενιές δεν θυμόντουσαν τον αρχιμάστορα. Για το στάβλο όμως του Μηνά Άριστου Κουμιανού όλοι έλεγαν ότι τον έχτισε ο Βάσος ο Μουστάκας. Δεν έμεινε ολότελα άγνωστος, όπως πλήθος λαϊκοί τεχνίτες, που έζησαν και μεγαλούργησαν, φωτίζοντας με τα έργα τους πολλές πλευρές της λαϊκής τέχνης.

Ο Βάσος Καλογεράκης, σαν ακούραστος λάτρης της παράδοσης, παρομοίαζε τη λαϊκή τέχνη με δέντρο μαγικό, που σε κάθε κλαδί έχει αμέτρητους μυστικούς καρπούς, που για να τους δεις, να τους κόψεις και να τους γευθείς, έπρεπε να έχεις δυνατή θέληση, κοφτερό μυαλό, υπομονή, και σωματική δύναμη σαν του Κύκλωπα.

«Ας καθίσω κι' εγώ να ξαποστάσω λίγο. Μου άρεσε πολύ το χτίσιμο του στάβλου! Γενικά μου αρέσει να δημιουργώ! Θα καταφέρω άραγε να κάνω κάτι με τη δούλεψή μου στην ξενιτιά; Αν τα καταφέρω θα φτιάξω κι ένα Μεγάλο Σπίτι», σκέφτηκε ενθουσιασμένος ο Μιχάλης Ακριβός, το Ακριοπούλι και έβαλε στην άκρη του μονοπατιού δυο μεγάλες πέτρες, την μία πάνω στην άλλη και κάθισε. Έκοψε μισό κουλούρι και το μασούλησε.

Αφού πέρασαν μερικές μέρες μετά τα τελειώματα ο Βάσος Καλογεράκης αποφάσισε να βάλει σε εφαρμογή το σχέδιο για την πολυπόθητη Αργυρένια.

Ο Μηνάς είχε φύγει για ταξίδι. Οι τρεις γυναίκες είχαν καταπιαστεί με το στόλισμα του καινούργιου Μεγάλου Σπιτιού.

«Νοιώθω μεγαλύτερη άνεση και ελευθερία κινήσεων όταν λείπει ο Μηνάς», είχε σκεφτεί.

Εκείνο το πρωί ξύπνησε νύχτα και κατέβηκε στην Αρκάσα.

«Είναι πια αρχές Νοεμβρίου, αλλά όλο και κανένα όψιμο τριαντάφυλλο θα τεμπέλιασε ν' ανθίσει νωρίτερα», σκεφτόταν καθώς τριγυρνούσε τα σοκάκια.

Γύρισε όλο το χωριό σα σβούρα δυο, τρεις φορές και κοιτούσε με επιμονή όλες τις αλετάνες*. Μετά από πολύ ψάξιμο βρήκε δύο τριαντάφυλλα στην Πέρα Γειτονιά.

«Αυτά ταιριάζουν για την αγαπημένη μου Αργυρένια», σκέφτηκε με λαχτάρα και ανυπομονησία μικρού παιδιού. Κράτησε τα κοτσάνια τους προσεχτικά κάτω από τη μασχάλη του και πήρε το δρόμο της επιστροφής για τα Ρωπάδια.

«Σα να τα κουκούλωσα με το πολυκαιρισμένο σεντόνι και έμειναν φρέσκα και στητά, παρά τον αέρα που φυσούσε», σκέφτηκε όταν έφτασε. Κλείστηκε στο κελί να τα ετοιμάσει και τελείωσε στο άψε σβήσε. Ο ήλιος μόλις που άρχιζε να προβάλλει.

Το ίδιο πρωί ξεκίνησε δήθεν για τη Χώμαλη.

«Πάω μια βόλτα προς τη Χώμαλη. Θέλω να αγναντέψω από ψηλά την Κάρπαθο», αυτή τη δικαιολογία είπε στις γυναίκες, αλλά δεν έλεγε αλήθεια.

Ήξερε την ώρα που έστελναν στην πηγή την Αργυρένια κάθε πρωί. Θα παραμόνευε εκεί κοντά πίσω από την πυκνή βλάστηση και θα την περίμενε. Τότε θα βρισκόταν πίσω της με τα τριαντάφυλλα στο χέρι, κρυμμένα πίσω από την πλάτη του. Για όλα τα άλλα θα αυτοσχεδίαζε.

Η Αργυρένια σιγοτραγουδώντας έφτασε στην πηγή. Ήπιε μια χούφτα νερό, και καθώς έσκυψε να γεμίσει τη στάμνα ένα χέρι πίσω της την έπιασε από τη μασχάλη. Ξαφνιασμένη γύρισε και είδε απέναντί της τον Βάσο. Πριν προλάβει να αντιδράσει τον άκουσε να της λέει με αντρίκια φωνή:

«Αργυρένια, σε περίμενα στην πηγή τόση ώρα. Ξέρεις, Αργυρένια μου, από την πρώτη φορά που σε είδα σε ερωτεύτηκα και δεν έφυγες ούτε στιγμή από τη σκέψη μου! Οι μέρες και οι νύχτες μου ήταν εφιαλτικές όλο αυτό τον καιρό. Δούλευα αλλά δεν μπορούσα να βρω ησυχία πουθενά. Με έχεις σκλαβώσει, μου έχεις κλέψει την καρδιά! Από τότε που σε γνώρισα ζούσα και ανέπνεα μόνο και μόνο περιμένοντας αυτή τη στιγμή», της είπε κομπιάζοντας και με αρκετές διακοπές.

Η Αργυρένια στην αρχή έχασε το χρώμα της. Δεν φανταζόταν ότι ο Βάσος Καλογεράκης την είχε προσέξει. Δεν της είχε ρίξει ούτε ένα βλέμμα, μόνο τότε με το κόκκινο φίδι που είχαν διασταυρωθεί οι ματιές τους.

Βρήκε όμως αμέσως την αυτοκυριαρχία της.

«Εσύ όλο αυτό τον καιρό δεν μου έδωσες καμιά σημασία, δεν είδα ούτε ένα σημάδι του έρωτα, που λες. Μόνη σου έγνοια ήταν το χτίσιμο του στάβλου», του απάντησε τονίζοντας μία-μία τις λέξεις.

«Ναι, έχεις δίκιο», της απάντησε. Όλοι σας νομίζατε, έτσι όπως με βλέπατε αφοσιωμένο στη δουλειά, ότι δεν έχω αισθήματα. Εγώ όμως έχω ένα κάρβουνο αναμμένο που μου καίει την καρδιά, από τότε που σε πρωτοαντίκρισα.

Η Αργυρένια θυμήθηκε τις εφιαλτικές νύχτες με τις ατέλειωτες ώρες αϋπνίας που πέρασε. Θυμήθηκε πως είχε αναρωτηθεί πολλές φορές για το ενδιαφέρον του. «Μα δεν μπορεί να μη με έχει προσέξει καθόλου. Συμπεριφέρεται σα να μην υπάρχω γύρω του, αλλά θα περιμένω».

Ξαφνικά ο Βάσος Καλογεράκης φανέρωσε τα δύο τριαντάφυλλα που κρατούσε στο δεξί χέρι, λέγοντάς της:

«Είσαι όμορφη και μοσχοβολάς σαν αυτά τα τριαντάφυλλα. Καίγομαι για σένα, για τα κάλλη σου, σε ποθώ. Είμαι σκλάβος σου. Θέλω να παντρευτούμε», της εξομολογήθηκε και αμέσως της σιγοτραγούδησε:

Μέσα η καρδιά μου καίγεται κι άφτει* σαν το καμίνι
κι έξω μιλούν τα χείλη μου και δείχνουσι γαλήνη

Τα κόκκινά σου μάγουλα, που κάνουν λακκουβάκια,
σαν κολυμπήθρες τ' ουρανού με χρυσά αγγελουδάκια

Η Αργυρένια δεν περίμενε αυτή την εξέλιξη από τον «μελαχρινούλη», όπως τον αποκαλούσε στα όνειρά της. Δεν άντεξε. Η έντονη συγκίνηση της έφερε δάκρυα και τα χέρια της άρχισαν να τρέμουν, όπως τότε, την πρώτη φορά στη σταμνοθούκα. Έμεινε αμίλητη να κοιτάζει έκπληκτη κατάματα τον Βάσο.

Αυτός συνέχιζε την ερωτική εξομολόγηση με φλογερά στιχάκια:

Δεν είναι κρίμα να διψώ κι η βρύση νάν' ομπρός μου,
δεν είναι από τη δίψα μου, μόν' από τον καμό μου

Τα μάτια σου έχουν έρωτες, και τα μαλλιά σου μοίρες,
το νου μου και το λογισμό, εσύ μου τον επήρες

Η Αργυρένια τον κοιτούσε τώρα έκπληκτη και τα χείλη της ανοιγόκλεισαν ερωτικά.

Ο Βάσος Καλογεράκης την έκλεισε θερμά στην αγκαλιά του και την οδήγησε λίγο πιο πέρα, μακριά από το κελάρυσμα του νερού, που αναβλύζοντας από την πηγή ακολουθούσε κι αυτό το πεπρωμένο του.

«Θέλεις να δεις αν σ' αγαπώ; Αυτά τα τριαντάφυλλα είναι για σένα, πάρε τα και μάδησέ τα», της είπε τρυφερά.

Η Αργυρένια, που είχε συνέλθει από την πρώτη έκπληξη, άπλωσε το χέρι της.

«Όχι και τα δύο μαζί, πρώτα αυτό και μετά το άλλο», της είπε και της έπιασε με θέρμη το αριστερό χέρι, της άνοιξε την παλάμη και έβαλε μέσα το τριαντάφυλλο.

«Δικό σου, μάδησε το τώρα», της είπε κοιτάζοντας την στα μάτια.

«Όταν η Αργυρένια μάδησε μερικά πέταλα από το τριαντάφυλλο με χέρια που τρέμανε, είδε γραμμένη σ' ένα πέταλο τη λέξη «Αργυρένια».

Κοίταξε τον Βάσο με ανυπομονησία, περιμένοντας τη συνέχεια. Το κεφάλι της βούιζε και ανυπομονούσε να μάθει γιατί ήταν γραμμένο το όνομά της στο πέταλο.

«Πάρε τώρα και το δεύτερο τριαντάφυλλο και μάδησέ το. Αυτό που είναι γραμμένο στην καρδιά του, είναι βαθειά ριζωμένο και στην δική μου καρδιά», της είπε αινιγματικά ο Βάσος.

Η Αργυρένια ενεργούσε πια σαν υπνωτισμένη. Με αργές κινήσεις μάδησε περισσότερα από τα μισά πέταλα, αλλά τίποτε δεν βρήκε. Αυτός σκυμμένος από πάνω μύριζε την ευωδιά της.

Το έχω καλά κρυμμένο το μυστικό μου», της είπε με τρυφερό μειδίαμα.

Αφού μάδησε όλα σχεδόν τα πέταλα του τριαντάφυλλου βρήκε στην καρδιά το μικρό πέταλο που έγραφε «σ' αγαπώ».

Με απίστευτη μαεστρία το πήρε, το φίλησε, το σάλιωσε και το κόλλησε στο μέτωπό της. Ο Βάσος Καλογεράκης την κοιτούσε έκπληκτος.

«Μελαχρινούλη», του είπε και του έδειξε το μέτωπό της, που ήταν κολλημένο το πέταλο με το σ' αγαπώ.

«Κι εγώ...».

«Πες το, να το ακούσω από τα γλυκά σου χείλη», της είπε μελιστάλαχτα ο Βάσος.

«Εσύ θα μου το πεις πρώτα», του απάντησε με νάζι η Αργυρένια.

Ο αγαπημένος της μελαχρινούλης της είχε εκδηλώσει τον έρωτά του και ένοιωθε τρισευτυχισμένη.

Από τότε βρισκόντουσαν στα κλεφτά πολλές φορές και χαιρόντουσαν τον έρωτα. Η μέρα που πέρασαν στην μαγευτική παραλία του Αϊ Νικόλα, κάτω

από ένα κέδρο του Λιβάνου και παράβγαιναν ποιος θα πετάξει πιο μακριά τα κερδόκουκκα, τους έμεινε αξέχαστη.

Μετά από πολλά χρόνια η Αργυρένια είχε να του το λέει με νόημα:

Ένα σεντόνι βασιλικό, μου έστρωσες μian ημέρα,
και με χαρά και μ' έρωτα επέρασεν η μέρα.

10. Η κολλαΐνα

Ο γάμος του Βάσου Καλογεράκη και της Αργυρένιας Γιαννιού προγραμματίστηκε για το Πάσχα.

Οι προετοιμασίες άρχισαν από τα Χριστούγεννα και ίσα, ίσα που πρόλαβαν να τελειώσουν όλες τις δουλειές που ξεφύτρωναν η μια πίσω από την άλλη, χωρίς σταματημό.

«Για το νυφικό προτείνω να στείλουμε γράμμα στη Βενετία, στο εργαστήριο που ξέρω, να τους περιγράψουμε το σχέδιο και να τους αφήσουμε στη βουλή τους. Μέχρι τώρα ό,τι έχουμε ζητήσει για τα φουστάνια της Αργυρένιας μας το έκαναν και με το παραπάνω», πρότεινε ο πάππος της.

Έτσι ο Μηνάς Άριστου Κουμινός παράγγειλε το νυφικό της Αργυρένιας από τη Βενετία, απ' όπου ψώνιζε και τα καλά της ρούχα. Τα μέτρα της τα ξέρανε. Πρότειναν μόνο το σχέδιο του νυφικού, στο οποίο κατέληξαν μετά από πολλές συζητήσεις:

Το ύφασμα του νυφικού το ήθελαν από ατλάζι.

Ο μπούστος δεν ήθελαν να είχε πολύ μεγάλο ντεκολτέ, ούτε και πολλά κεντήματα, επειδή η νύφη θα φορούσε στο λαιμό της την κολλαΐνα* και έτσι κι αλλιώς δεν θα φαινότουσαν. Τα κεντήματα με χρυσοκλωστή, από μικρά μπουμπουκάκια τριαντάφυλλων, τα ήθελαν μόνο στο πίσω μέρος του μπούστου, στο ύψος της ωμοπλάτης.

Τα μανίκια τα ήθελαν φούσκα με πλούσια σούρα. Στο κάτω μέρος τους ένα φαρδύ ρέλι θα εφάρμοζε σφιχτά στο μπράτσο. Το ρέλι το ήθελαν κεντημένο με χρυσοκλωστή, όπως το σχέδιο του μπούστου και του ποδόγυρου.

Η φούστα θα άρχιζε ακριβώς κάτω από το στήθος. Στο μπροστινό μέρος και στα πλαϊνά ήθελαν να έχει μέτρια σούρα, αλλά στο πίσω μέρος ήθελαν πολλή σούρα από πολλά μέτρα υφάσματος κομμένου και ραμμένου λοξά, ώστε να σχηματίζεται πλούσια μακριά ουρά, που να καταλήγει σε μύτη.

Τα στολίδια της φούστας του νυφικού ήθελαν να είναι μικρά τριαντάφυλλα, έτσι τα είχε διαλέξει η Αργυρένια, είχε το λόγο της, ριγμένα εδώ και εκεί, φτιαγμένα από κουκούλι μεταξοσκώληκα κομμένο σε κομματάκια και βαμμένο σε δύο αποχρώσεις του ροζ. Στον ποδόγυρο της φούστας ήθελαν στενό κέντημα με μικρά μπουμπουκάκια τριαντάφυλλων από χρυσοκλωστή.

Για το κεφάλι δεν παράγγειλαν μακρύ πέπλο, γιατί δεν άρρεσε στην Αργυρένια. Αντί γι' αυτό έβαλε τη γιαγιά της και έπλεξε με το βελονάκι ένα σκουφάκι δαντελένιο, που ξεκινούσε από τα μαλλιά της, δηλαδή λίγο ψηλότερα από το μέτωπο. Σαν τελείωμα στο μπροστινό μέρος είχε πλεγμένα τσουινιά*. Ήξερε η γιαγιά! Το σκουφάκι το κόλλαρε και το σιδέρωσε προσεχτικά, ιδιαίτερα το μπροστινό μέρος με τα τσουινιά.

Όταν μετά από δύο μήνες περίπου έφτασε το νυφικό στην Αρκάσα, συνοδευόταν από μικρή επιστολή που έγραφε:

«Αξιότιμη νύφη!

Ευχόμαστε η ευτυχία της ημέρας του γάμου σας να κρατήσει για όλη σας τη ζωή. Το ρητό που είπε ο σοφός Αριστοτέλης, *η αγάπη είναι μια ψυχή που κατοικεί σε δύο σώματα*, είθε να συνοδεύει για πάντα εσάς και τον αγαπημένο σας.

Όλα τα ετοιμάσαμε όπως μας τα ζητήσατε εκτός από το ύφασμα που δεν βάλουμε σκέτο ατλάζι, που ήταν η επιθυμία σας, αλλά ατλάζι με βαμβάκι για να πέφτει όμορφα το νυφικό. Το μικρά μπουμπουκάκια στον ποδόγυρο, στο ρέλι του μανικιού και στην πλάτη δεν τα κεντήσαμε με χρυσοκλωστή, όπως τα θέλατε, αλλά με κλωστή σε απόχρωση λίγο σκουρότερη από το χρώμα του νυφικού. Σε κάθε μπουμπουκάκι ρίξαμε μια βελονιά με κλωστή ανοιχτό ροζ, σαν το χρώμα των τριαντάφυλλων.

Ευχόμαστε να σας ενθουσιάσουμε με το νυφικό και να είστε πάντα ευτυχισμένη, όμορφη και τυχερή.

Διατελούμε με τιμή

Οίκος Χειροποίητα Νυφικά, από το 1765».

Το πρώτο νυφικό στην Αρκάσα το φόρεσε η Αργυρένια.

Όταν παντρεύτηκε η Αργυρή είχε φορέσει στο λαιμό ασημένιους αμπράκαμους*, μποτόνια* και γιορδαλίκια*. Η κόρη της, η Ερνιά είχε φορέσει κολλαίνα με δύο σειρές χρυσά νομίσματα και φλουριά. Ωστόσο, όλα αυτά τα χρόνια μάζεψαν πολλά νομίσματα και τώρα που την πάντρευαν θα έραβαν δύο σειρές ακόμη και έτσι η Αργυρένια θα φορούσε κολλαίνα με τέσσερις σειρές νομίσματα.

Η λαλά της, η Αργυρή, όσο την έραβε τραγουδούσε την ίδια μαντινάδα, που είχε τραγουδήσει πριν πολλά-πολλά χρόνια η λαλά της στο δικό της γάμο:

Μαργαριτάρι τρίκλωνο και δυο ζυγίες μποτόνια,
σου πρόπευσι στα στήθη σου, που είν' άσπρα σαν τα χιόνια

Έραψαν δύο ελλειψοειδείς σειρές με χρυσά νομίσματα, όπως μαχμουτιέδες, Πολίτικα σαραντάρια και εικοσάρια, Αγιοκωνσταντινάτα,

τούμπλες, Τούρκικες και Εγγλέζικες λίρες. Κάθε επόμενο νόμισμα πατούσε πάνω στο προηγούμενο, κατά τη μισή του διάμετρο περίπου. Η κολλαΐνα της Αργυρένιας έφτανε μέχρι τη μέση της.

Στα τσουινιά του δαντελένιου σκουφιού της κρέμασαν τον κουτελίτη*, που ήταν φτιαγμένος με μικρά χρυσά φλουριά, έτσι ώστε να καλύπτεται το μισό της μέτωπο. Στα αυτιά της θα κρέμαγε καμπάνες από χρυσά φλουριά ίδια με του κουτελίτη.

Τα μαλλιά της θα τα χώριζαν σε δέκα τούφες περίπου και μαζί με κάθε τούφα θα έπλεκαν από μία φούντα*, η οποία θα στηριζόταν στις τούφες των μαλλιών της. Οι φούντες ήταν μακριά κοσμήματα του πίσω μέρους του σώματος, που ξεκινούσαν από το κεφάλι και έφταναν μέχρι τον αστράγαλο. Τις έφτιαχναν από κούφια μακριά μασούρια λεπτού μετάλλου, σφαιρικές μπάλες, καρδούλες, φυλλαράκια, και άλλα σχέδια, που τα συνδέανε μεταξύ τους με κρίκους και αλυσίδες.

Τις τελευταίες μέρες πριν από το γάμο ετοιμάστηκαν οι μεζέδες και τα κανίσκια με τα γλυκά.

Οι μεζέδες για τα κέρασματα, που προσφερόντουσαν άφθονα για όσες μέρες διαρκούσε το γλέντι, φτιάχτηκαν από τριάντα μαστόρισσες νοικοκυρές, που ετοίμασαν ντολμάδες, τηγανιτή συκωταριά, ψάρι γιαχνί, αντέρια του χοίρου γεμισμένα με χόντρο, βρασμένα και τηγανισμένα, κυλιστά τηγανιτά με αβγά, σμέρνα πλακί, χοιρινό γιαχνί με πατάτες, λαγό στιφάδο, αγριάδια* τηγανητά, πετεινό κοκκινιστό, αμέτρητες οι γεύσεις και οι ιδέες.

Από γλυκά ετοίμασαν τρία κανίσκια με μπακλαβά, δύο κανίσκια με κουραμπιέδες, πέντε μεγάλες τσανάκες με λουκουμάδες, τρία κανίσκια με μυζηθροπούγγια και φυσικά τη σησαμόμελι*!

Έμεναν μόνο τα καλέσματα που έγιναν την προηγούμενη του γάμου.

«Καλεσμένοι! Καλεσμένοι! Σας καλιούμε όλους με τη σειρά», φώναζαν στα σοκάκια ένα τσούρμο καλέστρες, που τραγουδούσαν μαντινάδες, κερνούσαν μεζέδες και πότε-πότε έπιαναν και το χορό. Τις είχαν διαλεγμένες να είναι ενθουσιώδεις, ανοιχτόκαρδες, γλεντήστρες, καλλίφωνες και ώριμες!

Την ημέρα του γάμου από το μεσημέρι και πριν από την τελετή οι συγγενείς της νύφης και όσοι από τους καλεσμένους ήθελαν, πήγαιναν στο νυφοστόλι* στο σπίτι της νύφης και έπαιρναν δώρο ένα μαντήλι καρφίτσωμένο στο στήθος ή στο πέτο τους. Το αντίστοιχο έκαναν και στο σπίτι του γαμπρού, το γαμπροστόλι*.

Για τους στενούς συγγενείς πάνω στο μαντήλι είχαν στερεωμένη μία χρυσή λίρα, ή ένα χρυσό φλουρί, ή άλλο κόσμημα, ή έδιναν για δώρο ένα κομμάτι ύφασμα για γυναικεία ή ανδρική φορεσιά, ανάλογα με το βαθμό συγγένειας.

Για τον Βάσο που δεν είχε σπίτι και οικογένεια στην Αρκάσα δεν ακολούθησαν τα τοπικά έθιμα. Ο πατέρας και λίγοι συγγενείς του, που ήρθαν από την Κρήτη για το γάμο, έμειναν στο σπίτι της νύφης.

Τα φαγητά και τα κρασιά πλούσια. Το κυρίως φαγητό, κατσικά στιφάδο, μαγειρεμένη στα καζάνια πάνω στη φωτιά, συνοδευόταν από χόντρο και μεγάλα κομμάτια τηγανιτές πατάτες.

Κρασί έφεραν από την Κρήτη, από τ' αμπέλια του Βάσου.

Όλοι όσοι συμμετείχαν στην παρασκευή των φαγητών, στο κέρασμα και στο σερβίρισμα, πήραν δώρο από μία ποδιά κουζίνας, λευκή για τους άντρες,

και πλουμιστή για τις γυναίκες. Τις είχε φέρει λίγες-λίγες ο πάππος της από τα ταξίδια του.

Τα γλέντια της πρώτης μέρας του γάμου κράτησαν μέχρι τις πρωινές ώρες. Κανείς από τους παλιούς δεν θυμόταν πιο πλούσιο γάμο.

Τη δεύτερη μέρα το απόγευμα οι καλεσμένοι και οι κουμπάροι πήγαν στο σπίτι του Βάσου και της Αργυρένιας με τα όργανα. Οι νεόνυμφοι είχαν μείνει κλεισμένοι στο Μεγάλο Σπίτι. Τους τραγούδησαν μαντινάδες και επαίνεσαν τις επιδόσεις του γαμπρού και της νύφης στη πρώτη νύχτα του γάμου τους. Οι καλεσμένοι απ' έξω έταζαν στο ζευγάρι τον ουρανό με τ' άστρα για να εγκαταλείψουν τη φωλιά τους και να ανοίξουν την πόρτα. Όταν τα τάματα έγιναν πολύπλοκα και ακριβά άνοιξαν και συνεχίστηκε το γλέντι για δεύτερη μέρα.

Ο Βάσος και η Αργυρένια βγήκαν από το σπίτι τους την επόμενη Κυριακή το πρωί, που πήγαν στην εκκλησία να εκκλησιαστούν. Το απόγευμα ξεκίνησαν τα εκκλησιάσματα*, το γλέντι που γιορτάστηκε η πρώτη τους έξοδος μετά το γάμο. Τρικούβερτο κι' αυτό.

Ο Μιχάλης ξαναγύρισε πάλι για λίγο στο παρόν. Κόντευε να φτάσει στο κελί με τους χοίρους. Τάχυνε το βήμα του γιατί δεν άντεχε τη βρώμα τους.

«Τα ζώα μας, όπως και να το σκεφτείς, έχουν καλύτερη μυρωδιά από τους χοίρους», σκέφτηκε και ξαναγύρισε πάλι στο παρελθόν. Τώρα είχαν σειρά οι μαντινάδες του γάμου.

«Οι μαντινάδες που τραγούδησαν στο νέο ζευγάρι ήταν αμέτρητες», έτσι του είχε πει η Σταματούλα το Πετραμύγδαλο. Ο Μιχάλης είχε ξεδιαλέξει από την αρχή μερικές και τις θυμόταν, όπως ακριβώς του της είχε πει η μάνα του.

Ο πάππος της Αργυρένιας τραγούδησε δακρυσμένος από συγκίνηση και με καμάρι για τους προγόνους του τη μαντινάδα:

Ομορφοζυμωμένη μου, παντιέρα τ' Αϊ Μάρκου
και παλαιή κανακαρά πού τον καιρό του Κάστρου!

Όλοι οι καλεσμένοι άρχισαν να αναρωτιούνται:

«Γιατί άραγε είπε τη νύφη παντιέρα τ' Αϊ Μάρκου;».

«Και πόσο παλαιή κανακαρά είναι; Δεν είναι κανακαρά από τη λαλά της την Αργυρή;».

«Και ποιο να ήταν το Κάστρο;».

Ο Μιχάλης άφησε για λίγο τις θύμισες της μάνας του και θαύμασε το ταλέντο του Μηνά Άριστου Κουμιανού:

«Τι μαντινάδα ήταν κι' αυτή που είπε! Πόσα γεγονότα από το μακρινό παρελθόν συνδύασε. Αλλά και ο κουρεπτάς ο Αλί Ψαρής είχε βάλει το χεράκι του», σκέφτηκε και περηφανεύτηκε.

«Τώρα τα είπα στην ιστορία να τα γράψει κάποιος, για να τα διαβάζουν οι γενιές που θα έρθουν! Ά, ξέχασα τα είπα και στον ανεψιό μου, όταν πια πέθαναν ο πατέρας του ο Μηνάς Κουμιανός και η μάνα του η Βενετσιάνα, αφού τον έβαλα να μου υποσχεθεί ότι δεν θα χολιάσει!», θυμήθηκε ακριβώς τα λόγια του Αλί Ψαρή.

«Λογικό ήταν που αναρωτιόντουσαν οι καλεσμένοι. Δεν ήξεραν τον πόνο του Μηνά Άριστου Κουμιανού για τους γονείς που δεν γνώρισε. Δεν ήξεραν τον πρόγονό του τον Κομνηνό τον Τακτικό τον Καστρινό, που ήρθε από τη Βενετία, όπου ζούσε σε κάστρο και βαστούσε από βασιλική οικογένεια», σκέφτηκε ο Μιχάλης.

Σιγά-σιγά ξαναγύρισε το νου του στο παρελθόν και άρχισε να θυμάται και τις άλλες μαντινάδες.

Για τον καινούργιο εγγονό του ο Μηνάς Άριστου Κουμιανός τραγούδησε δύο μαντινάδες:

Σαν τον πλάτανο της Ήπειρος να ζήσεις, να ριζώσεις,
να κάνεις και χρυσούς βλαστούς, τον κόσμο να γεμώσεις

Λίρες να πιάνεις το πρωί, φλουριά το μεσημέρι,
και να χιλιοχρονίσετε με το δικό σου ταίρι

Η Αργυρή τραγούδησε για την Αργυρένια τις μαντινάδες:

Ενοίξαν τα τριαντάφυλλα μεσ' τ' ασημένιο τάσι,
το αντρόγυνο που γίνηκε να ζει και να γεράσει

Ώ ακριβή μου νύφη μου, μηλιά μου με τους κλώνους,
αντάμα με το ταίρι σου, να ζήσεις χίλιους χρόνους

Για τον Βάσο της, όπως τον έλεγε τώρα η Αργυρή κι έσταζε το στόμα της μέλι, τραγούδησε με χάρη, πολλά τσακίσματα και με περίσσια υπερηφάνεια τη μαντινάδα:

Ένα ολόχρυσο δεντρό έβαλα στην αυλή μου
και διάλεξά το, το γαμπρό με την υπομονή μου

Η Ερνιά τραγούδησε για τους νιογάμπρους:

Ρωτόκριτος είν' ο γαμπρός κι η νύφη Αρετούσα,
και λάμπαν τα ουράνια, ωσάν τους ευλογούσαν

Ο Βάσος Καλογεράκης και η Αργυρένια έζησαν ευχάριστα μέχρι τα βαθιά τους γεράματα και πρόκοψαν. Απόκτησαν τέσσερις κόρες και πέντε γιους, που σκορπίστηκαν σ' όλα τα σημεία του ορίζοντα.

«Βάσο Καλογεράκη δεν έχεις παράπονο σε ανιστορήθηκα όπως σου άξιζε. Σα γνήσιο τέκνο της λεβεντογέννας Κρήτης, που του πήρε τα μυαλά μια Καρπαθιά! Μπες τώρα στο σακούλι και κάτσε υπομονετικά στη θέση σου», είπε ο Μιχάλης κι αυτός ζάρωσε.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

1. Τα Λαϊκά

Ο Μιχάλης περπατούσε το χωματένιο μονοπάτι και βρισκόταν ακόμη πάνω από την Αρκάσα. Η ματιά του έφτασε μακριά στην Πέρα Γειτονιά και σα να ξεχώρισε τον παπά Βασίλη, το σοφό του, καβάλα στο γάρο. Είχαν περάσει τα χρόνια και το περπάτημα τον δυσκόλευε, πόσο μάλλον σ' αυτό το κακοτράχαλο σοκάκι με τις ανώμαλες γλιστερές ατσακόπετρες.

Αμέσως θυμήθηκε τα λόγια του:

«Την Παρασκευή θα έρθω στην Πλατέα* να σε χαιρετίσω και να σου ευχηθώ καλό κατευόδιο».

Είχαν περάσει πολλές ώρες μαζί αλωνίζοντας τις πραούλες και βόσκοντας τα πρόβατα, αλλά πριν από μερικούς μήνες τελείωσαν οι βόλτες τους. Οι αφόρητοι πόνοι στα γόνατα τον περιόρισαν στο στάβλο του στο Ιγλί.

Είχε και ο Μιχάλης Ακριβός τις δικές του θύμισες και εμπειρίες από την συναναστροφή με τον παπά Βασίλη. Στις ατέλειωτες συζητήσεις τους του μιλούσε για τα νιάτα και τις σπουδές του, για το γάμο και την απόφασή του να γίνει παπάς. Σιγά, σιγά άρχισε να φέρνει στη μνήμη του τις περιπέτειές του, όπως του της είχε διηγηθεί.

Γεννήθηκε στην Αρκάσα. Η μάνα του ήταν η Φροσύνη, εγγονή του Βάσου Καλογεράκη και της Αργυρένιας και ο πατέρας του ο Ξακουστός μελισσοκόμος, ο Γεργαράς με το παρατσούκλι Σβούρος. Κληρονόμησε τα βιβλία ενός άκληρου θείου του, αδελφού του πατέρα του, που τον έμαθε να αγαπήσει το διάβασμα.

Οι γονείς του τον έστειλαν να μορφωθεί στην Ιερή Πατριαρχική Μονή Αγίου Γεωργίου Βασσών, την πρώτη σχολή που ιδρύθηκε στην Κάρπαθο. Χτισμένη στην ορεινή περιοχή μεταξύ Όθους και Απερίου με απέραντη θέα προς την δυτική πλευρά του νησιού, διέθετε πολλά κτίρια και απεριόριστες εκτάσεις, σοβαρά πλεονεκτήματα για τους νέους μαθητές την εποχή εκείνη.

Επειδή η Μονή ακολουθούσε πιστά από την ίδρυσή της τις αρχές των εκκλησιαστικών σχολών της Κωνσταντινούπολης, όλοι οι μαθητές φορούσαν ράσο και στα μαθήματα και στις ιερές ακολουθίες και φιλοξενούνταν δωρεάν στα κελιά της ιεράς Μονής, με μόνη υποχρέωση να βοηθούν στις αγροτικές δουλειές. Οι προαιρετικές, μετά από δική τους επιλογή, υποχρεώσεις τους ήταν η καλλιέργεια του λαχανόκηπου και του δεντρόκηπου, η καθαριότητα του περιβάλλοντος χώρου και του ξενώνα, το μάζεμα της ελιάς και το βγάλσιμο του λαδιού στο λιοτρίβι της Σχολής, η καλλιέργεια των σιτηρών, το

θήρισμα, το αλώνισμα, η μεταφορά της παραγωγής στην υπόγεια αποθήκη και η βοήθεια στο μαγείρεμα και στην κουζίνα.

Κάθε μαθητής είχε υποχρέωση να επιλέγει μέχρι τρεις δραστηριότητες για κάθε σχολική περίοδο, διαφορετικές κάθε φορά. Έτσι αποκτούσαν εμπειρία σε όλες τις πρακτικές δουλειές.

«Μπράβο Βασίλη, είσαι άξιος, εργατικός και αποτελεσματικός σε όλες τις δουλειές», τον επιβράβευε πάντα ο Ηγούμενος και διευθυντής της Μονής, ο οποίος άφησε εποχή για την ιεροσύνη και την καλοσύνη του. Είχε μελετήσει για πολλά χρόνια τη βυζαντινή μουσική. Με ασυγκράτητο πάθος απομνημόνευε τα ιερά κείμενα και είχε ευφράδεια και πειθώ στις εκκλησιαστικές ομιλίες. Αλλά το πιο χαρακτηριστικό του γνώρισμα ήταν η χροιιά της φωνής του, όταν ιερουργούσε. Μελωδική και μεταλλική, με καθαρότητα και αγνότητα, όπως η ψυχή του, μάγευε τους πιστούς.

Στον ελεύθερο χρόνο του ο Βασίλης επισκεπτόταν τη βιβλιοθήκη και μελετούσε λογοτεχνικά ή επιστημονικά βιβλία, με ιδιαίτερη προτίμηση στα βιβλία Φυσικής.

Του είχε κάνει εντύπωση η ευλαβική προσέλευση πιστών όλο το χρόνο από όλο το νησί, για να προσκυνήσουν και να εκπληρώσουν τάματα στον Άγιο Γεώργιο. Αφιέρωναν χωράφια με καλλιέργειες, μύλους, ζώα, στάβλους, μπρούτζινα σκεύη, χρυσαφικά και ό,τι άλλο μπορεί να βάλει ο νους του ανθρώπου.

Μετά από τριετή φοίτηση ο Βασίλης ονομάστηκε Διακοβασίλης, αφού σύμφωνα με τις αρχές της σχολής όλοι οι απόφοιτοι χαρακτηρίζονταν με την προσωνυμία «Διάκος». Το επώνυμο αυτό διατήρησε. Ήθελε να συνεχίσει τις σπουδές του στην Αθήνα. Είχε όνειρο, ήθελε να σπουδάσει φυσικός. Οι γονείς του, που τον είχαν μοναχοπαίδι και του είχαν κρυφή αδυναμία, δεν μπορούσαν να τον αποχωριστούν. Εκείνος πάλι δεν του έκανε η καρδιά να τους δυσαρεστήσει. Αποδείχτηκε άτολμος και αδύναμος να επιβάλει τη θέλησή του και δεν κατάφερε να φύγει και να σπουδάσει.

Η Ροδούλα, απόγονος του Ροδιού, δεν της είχε μοιάσει καθόλου στο χαρακτήρα. Ανεξάρτητη και αυτοδημιούργητη. Σοβαρή και υπεύθυνη.

Παντρεύτηκε σχεδόν παιδούλα δέκα πέντε χρονών. Όταν μετά από ενάμιση χρόνο γέννησε την κόρη της, την Γαρυφαλλιά, αισθανόταν σα να είχε μια κούκλα και να έπαιζε μαζί της, αλλά πολύ γρήγορα προσγειώθηκε στην πραγματικότητα. Έπρεπε να πλύνει τα μωρουδιακά κωλοπάνια* με τις αποκρουστικές ακαθαρσίες κι αυτό την κούραζε αφάνταστα. Πάσχιζε τη μισή μέρα στη σκάφη με βραστά νερά, σαπούνι και αλουσιά*.

Ο άντρας της, χοντρός και ολοκόκκινος, λαχανιασμένος και ιδρωμένος χειμώνα καλοκαίρι, έπινε και έτρωγε όλη μέρα στα καφενεία. Κρασοπινά τον ανέβαζαν, κρασοπινά τον κατέβαζαν.

«Πίνεις, και τρως ό,τι βρεις εκεί που γυρίζεις. Έχεις γίνει ολοκούαρος* και καμιάν ημέρα θα σκάσεις σαν το μπαλόني», του έλεγε συχνά η Ροδούλα τα βράδια που γύριζε μισομεθυσμένος.

Αυτός, που δεν παραδεχόταν το πάθος του για το κρασί της απαντούσε καλοκεφιασμένος, δήθεν αδιάφορα, σιγοτραγουδώντας πάντα την ίδια μαντινάδα:

Πίνω δεν πίνω λένουν μου, πως πίνω κάθε μέρα,
να πίνω θέλω σια κι εγώ κι όπου το βγάλει η σφαίρα

Άλλες φορές η Ροδούλα τον καλόπιανε για να τον φέρει στο φιλότιμο και άλλοτε την έπνιγε το δίκιο της και του μιλούσε υποτιμητικά. Δεν ήξερε κι αυτή πώς να του φερθεί.

«Εσύ δεν είσαι αξανάστρεφος* και ξεροκέφαλος, γιατί δεν δίνεις καμιά σημασία στα λόγια μου; Δεν βλέπεις τα μούτρα σου πώς πάχυνες, και σε λίγο θα τρέξει το αίμα και η μίλλα* από τα μάγουλά σου; Κοιτάς μόνο να κάνεις το κέφι σου και δεν βαριέσαι για μένα που παλεύω μόνη μου και ανησυχώ».

Μετά από μερικά χρόνια γάμου πέθανε στον ύπνο του αβοήθητος. Δεν κατάλαβε τίποτα.

«Έφυγε τουλάχιστον ευχαριστημένος από την καθημερινή ικανοποίηση της κοιλιάς του, γιατί τίποτε άλλο δεν κατάλαβε στη ζήση του», συμπέρανε η Ροδούλα.

Έμεινε χήρα σχεδόν στα είκοσι πέντε της, πριν καλά, καλά γευτεί το μέλι της ζωής.

Δεν πέρασε πολύς καιρός και κατάφερε να ξεπεράσει το χαμό του, σαν την άλλη, την πρόγονό της το Ροδιό. Μη φανταστείτε ότι βρήκε παρηγοριά με τον ίδιο τρόπο που είχε διαλέξει ο Ροδιός. Όχι, καθόλου. Όταν της πρότεινε ο αδελφός της να πάνε με την κόρη της στην Αμερική να δουλέψουν το δέχτηκε με μεγάλη ανακούφιση.

Έζησαν πάνω από δέκα χρόνια στη Νέα Υόρκη. Η Ροδούλα δούλευε σε βιομηχανία ανδρικών ρούχων και η Γαρυφαλλιά στο ταμείο του εστιατορίου του θείου της. Βαριά η δουλειά και για τις δυο τους. Μεροδούλι, αλλά όχι και μεροφάι.

«Κάναμε το σκατό μας παξιμάδι και τα καταφέραμε να μαζέψουμε δολάρια», σκεφτόταν συχνά. Ο πόθος της Ροδούλας ήταν να επιστρέψει στην Αρκάσα να παντρέψει τη μοναχοκόρη της με ένα καλό γαμπρό.

Εκείνη τη χρονιά μετά το Πάσχα θα άφηναν για πάντα την Αμερική. Ετοιμάστηκαν και ψώνισαν, όπως έπρεπε, για το γάμο που είχαν μπροστά τους και ξεμπάρκαραν στην Αρκάσα με δύο μπαούλα ρούχα και μια περιουσία δολάρια, με πολλές προσδοκίες για την αποκατάσταση της Γαρυφαλλιάς.

Ο Βασίλης Διακοβασίλης μόλις είχε τελειώσει τις σπουδές του στη Μονή Βασσών. Ψηλός, μελαχρινός, με μαύρα λαμπερά μάτια και όμορφη κορμοστασιά, ξεχώρισε αμέσως μεταξύ των συνυποψήφιων γαμπρών. Ίδιος ο προπάππους του ο Βάσος Καλογεράκης, δεν του άφησε πετσόχναρο*, μόνο που δεν είχε το μουστάκι. Αλλά και η προλαλά του η Αργυρένια δεν πήγαινε πίσω στην ομορφιά και την αρχοντιά.

Η Γαρυφαλλιά τον λιμπίστηκε από την πρώτη στιγμή που τον είδε.

«Αυτόν θέλω και κανέναν άλλο», είπε ορθά κοφτά στη μάνα της κι αυτή είδε την ερωτική φλόγα στη ματιά της. Η Ροδούλα συμφώνησε με την πρώτη και κάλεσε την προξενήτρα να τον ζητήσουν.

Ο Γεργαράς ο Σβούρος κατάλαβε ότι καιγόntonουσαν μάνα και κόρη για το γιο του. Τυπικός Καρπάθιος που εφάρμοζε τα έθιμα κατά γράμμα, δέχτηκε χωρίς άλλους όρους και ζήτησε να συναντηθεί με τη Ροδούλα.

Το φθαρμένο και πολυκαιρισμένο σεντόνι της ξενιτιάς, που είχε ζήσει η Ροδούλα την είχε εγκλωβίσει τόσο, που με τα χρόνια σβήστηκαν από τη μνήμη της τα παζαρέματα και τα τερτίπια που γινόντουσαν μεταξύ των γονιών του γαμπρού και της νύφης πριν το γάμο. Μετά την επιστροφή της από την Αμερική τα είχε ξεχάσει όλα και συμπεριφερόταν ακούγοντας περισσότερο τη φωνή της καρδιάς της.

Έτσι όταν συναντήθηκαν στο σπίτι της την κατέλαβε εξ απορόπτου.

«Ναι, αλλά εγώ θέλω και γαμπρίκιο χίλια δολάρια Ροδούλα. Τέτοιος λεβέντης σαν το γιο μου, όμορφος και μορφωμένος δεν υπάρχει στο ντουινιά», της είπε με καμάρι, πριν καν προλάβει να διαβεί την πόρτα της.

«Ακατέβατο το θέλεις το γαμπρίκιο..., συμπέθερε;» του απάντησε η Ροδούλα μετά από λίγο καθώς ετοιμαζόταν να καθίσει.

«Ακατέβατο, ακατέβατο συμπεθέρα. Ε..., ώχου, τέτοιος γαμπρός σαν τον Βασίλη μου, σκέτος ταύρος! Η κόρη σου τράβηξε λαχείο», της απάντησε με νόημα και άπλωσε το χέρι να πάρει τα λεφτά.

«Τότε συμπέθερε η ώρα η καλή στο αντρόγυνο. Να τα βγάλουμε έξω! Να παίξουν οι τουφεκίες να το μάθει το χωριό!», του είπε αποφασιστικά η Ροδούλα με λαμπερό από χαρά πρόσωπο.

Μετά από λίγες μέρες μαζεύτηκαν με το γραμματικό και τρεις μάρτυρες να συντάξουν το προυκοχάρτι για να γράψουν τα λεφτά, τα χωράφια και το σπίτι.

«Είναι και τα βιβλία του γιου μου. Τώρα που θα ετοιμάζεις το σπίτι της Γαρυφαλλιάς για το γάμο θα τα μεταφέρετε στο..., στο..., σπίτι τους, πια», της είπε ο Γεργαράς ο Σβούρος, κλείνοντας τη συμφωνία.

Πριν το γάμο, όλες σχεδόν οι γυναίκες του χωριού επισκέπτονταν την Ροδούλα καθημερινά, για να ευχηθούν στο νέο ζευγάρι. Κάποιες απ' αυτές, άλλες από διάθεση κουτσομπολιού, άλλες από περιέργεια, ήθελαν να μάθουν τις λεπτομέρειες για τη βιβλιοθήκη του γαμπρού και αρκετές έβαζαν και λόγια στη Ροδούλα. Τα λαϊκά*, λιλαιναν με επιδεξιότητα, τις αρθρώσεις των κυττάρων του μυαλού της Ροδούλας.

«Τι τα θέλεις τα βιβλία και τις βιβλιοθήκες στο Μεγάλο Σπίτι, είναι αταίριαστα, άχρηστα πράγματα», πήραν δήθεν αυθόρμητες πρωτοβουλίες, για να μην αλλοιωθούν τα πατροπαράδοτα έθιμα.

«Αυτά θα είναι η καταστροφή της κόρης σου. Ποιος ξέρει τί να λένε μέσα; Αυτός που τα διαβάσει να τα αφήσει στο σπίτι του πατέρα του», επιστράτευσαν όλα τα μέσα και προσπάθησαν ύπουλα και πλάγια να σπείρουν ζιζάνια. Δεν μπορούσαν να το χωνέψουν.

Τα λαϊκά ήταν το μόνο που δεν είχε ξεχάσει η Ροδούλα! Το πολυκαιρισμένο σεντόνι της ξενιτιάς δεν είχε καταφέρει να τα βάλει σε λήθη, γιατί μ' αυτά δούλευε τόσα χρόνια και λίπαινε με το ειδικό μηχανόλαδο τα γρανάζια της ραπτομηχανής της, για να δουλεύουν αρμονικά και να αποδίδει στη δουλειά!

Πάλεψαν αρκετό καιρό χωρίς να καταφέρουν να της αλλάξουν γνώμη. Δεν τη ζύμωσαν στη ζύμη της δικής τους διαπλοκής και οπισθοδρόμησης. Δεν την έβαλαν στην παρέα της κουτσομπολιστικής νοοτροπίας τους.

Βέβαια και η Ροδούλα δεν έκρυβε τον προβληματισμό της και παραξενευόταν από τον όγκο των βιβλίων. Όταν τα κουβαλούσαν για να ταβάλουν στα ράφια του Μεγάλου Σπιτιού, γέμισε όλος ο πάτος με βιβλία.

«Ωχουτα! τί θα τα κάνετε όλα αυτά τα βιβλία, πότε θα τα διαβάσετε; Εγώ ζαλίζομαι μόνο που τα βλέπω», είχε ρωτήσει αρκετές φορές την κόρη της. Δεν ήθελε να ρωτήσει το γαμπρό της για να μην τον δυσαρεστήσει.

Είναι αλήθεια, τα λαϊκά δεν είχαν καταφέρει να σπείρουν ζιζάνια στη σχέση της Ροδούλας με την κόρη και τον γαμπρό της, παρά μόνο ερωτηματικά για τη χρησιμότητα των βιβλίων. Η Ροδούλα δεν είχε ξαναπιάσει βιβλίο στα χέρια της. Ήξερε μόνο από περιοδικά, όπως αυτά που ξεφύλλιζε στο κομμωτήριο της Νέας Υόρκης, όπου έβαφε και χτένιζε τα μαλλιά της.

«Θα χαλάσετε το Μεγάλο Σπίτι, που πρέπει να στολιστεί για το γάμο, σύμφωνα με τα έθιμα;» ρώτησε μία και μοναδική φορά την κόρη της.

Απάντηση δεν πήρε.

Η Ροδούλα δεν ήταν από τις πιο χαρακτηριστικές Καρπαθιές. Είχε ζήσει πολλά χρόνια στην Αμερική. Είχε ξεφύγει από τη στενή νοοτροπία του χωριού της. Δούλεψε σκληρά για να κάνει την προίκα της μοναχοκόρης της. Έτσι σε λίγο καιρό ένωθε μεγαλύτερη ευχαρίστηση για το γάμο της κόρης της, από τη δυσάρεστη για αυτήν απόφαση να στήσουν τη βιβλιοθήκη στο Μεγάλο Σπίτι.

«Τη δουλειά σας να κάνετε. Δεν με ενοχλούν τα επουσιώδη», είπε τελικά στα λαϊκά και τους έκλεισε το στόμα. Έτσι η βιβλιοθήκη κάλυψε μέρος του στενού τοίχου του Μεγάλου Σπιτιού. Δεν υπήρχε όμοια στο νησί.

2. Το χαμαϊλί και η σκάφη

Η Γαρυφαλλιά είχε σφικτά χείλη, λευκό διάφανο δέρμα, καστανά μάτια και φουντωτά κατσαρά μαλλιά. Μιλούσε σιγανά στην καθημερινή της ζωή. Δεν είχε όμορφα χαρακτηριστικά, αλλά όταν σου μιλούσε σε κοιτούσε κατάματα και σε κέρδιζε. Ήταν από τις γυναίκες που ακτινοβολούσαν καλοσύνη. Όποιος την συναναστρεφόταν, ήθελε δεν ήθελε τον κατάφερνε, είχε τον τρόπο της, να την συμπαθήσει.

Ήταν εύθραυστη και φαινόταν ασθενική.

Όσο για το χαρακτήρα της, απλή, ανοιχτή, καταδεχτική, γλυκιά, υπομονετική. Είχε επίσης έμφυτο ταλέντο στο τραγούδι. Τους ξεσήκωσε όλους στις χοροεσπερίδες στην Αμερική όταν την άκουσαν να τραγουδάει μαντινάδες. Χτυπούσε συγχρόνως και παλαμάκια στο ρυθμό του σκοπού που τραγουδούσε. Δεν ήταν όμως μόνο η μελωδική της φωνή, αλλά και το χάρισμα να ταιριάζει έξυπνες, εύστοχες ή καυστικές μαντινάδες.

Δεν μπορούσε όμως κανείς να αποφανθεί με σιγουριά αν ήταν καλύτερη η Γαρυφαλλιά στο τραγούδι ή στο χορό. Για τον αρχοντικό χορό και τις εντυπωσιακές όμορφες φιγούρες είχε επάξια πάρει τον τίτλο της πρώτης προικισμένης χορεύτρας.

«Το σώμα της μιλάει όταν χορεύει», σχολίαζαν με θαυμασμό.

Ο Βασίλης από την αρχή την είχε ερωτευτεί και δεν του έκανε η καρδιά να της χαλάσει χατίρι.

«Δεν θα μου στερήσεις την ευχαρίστηση του χορού και του τραγουδιού μετά το γάμο μας, υποσχέσου το», του είχε πει παιχνιδιάρικα πριν παντρευτούν, κι αυτός της έδωσε αβίαστα τη συγκατάθεσή του.

Ο γάμος του Βασίλη και της Γαρυφαλλιάς πραγματοποιήθηκε την πρώτη Κυριακή του Ιουλίου και τα ξεφαντώματα συνεχίστηκαν με τα εκκλησιάσματα και το επόμενο Σαββατοκύριακο.

Μετά το γάμο όλα τα θετικά του χαρακτήρα της διατηρήθηκαν, εκτός από την υγεία της. Οι κουρεπτούδες διέδωσαν ότι το κάπνισμα της είχε βλάψει τα πνευμόνια και υπέφερε από χρόνια βρογχίτιδα.

«Είδατε πώς απολαμβάνει το κάπνισμα; Ούτε καν που φαίνεται πως καπνίζει σα φουγάρο αμέτρητα τσιγάρα την ημέρα! Ρουφάει τον καπνό που εξαφανίζεται στα πνευμόνια της!», σχολίαζαν την πρωτόγνωρη γι' αυτές συνήθεια.

Ο Βασίλης και η Γαρυφαλλιά προσπαθούσαν πολλά χρόνια να ολοκληρώσουν την ευτυχία τους με ένα παιδί.

Οι μήνες περνούσαν, η αδυναμία τους να κάνουν παιδί δεν τους εμπόδιζε να ζουν την κάθε τους μέρα με αγάπη και συντροφικότητα. Ο έρωτας και ο πόθος τους δεν διαλύθηκαν. Ο καθένας τους δεν αδιαφορούσε για την ύπαρξη του άλλου. Δεν έπαψαν να μιλάνε μεταξύ τους. Δεν κατηγορούσαν ενδόμυχα ο ένας τον άλλο για ανικανότητα. Ποτέ δεν παραιτήθηκαν από την προσπάθεια και την ελπίδα.

«Η δημιουργία βρίσκεται σε όλα τα ανθρώπινα όντα, συλλαμβάνεται, γεννιέται, αναπτύσσεται, ωριμάζει και πάλι από την αρχή», της έλεγε ο Βασίλης με καρτερικότητα. Ποτέ δεν έχασε την ελπίδα του για την απόκτηση απογόνου.

Η Γαρυφαλλιά πάλι δεν μπορούσε να καταλάβει γιατί η τύχη της να της στερεί το δώρο της απόκτησης παιδιού, που στη μάνα της και σε άλλες γυναίκες το είχε χαρίσει απλόχερα.

Η ζωή τους κυλούσε φυσιολογικά και ευχάριστα. Η έλλειψη παιδιού δεν τους επηρέαζε. Η Γαρυφαλλιά στο σπίτι και ο Βασίλης στις αγροτικές δουλειές, στο διάβασμα και στο καφενείο.

Μετά από δώδεκα χρόνια γάμου η μαμή επιβεβαίωσε την εγκυμοσύνη της. Η Γαρυφαλλιά πήγε να προσκυνήσει στην Αγία Σοφία για το θαύμα. Έκανε και τάμα στη χάρη της.

«Αν είναι κόρη, θα τη βγάλω το όνομά σου, Αγία μου Σοφία, βοήθησέ με να γεννήσω καλά», προσευχήθηκε με ευλάβεια.

Ο Βασίλης ήταν περήφανος που θα άφηνε συνεχιστή απόγονο.

Η Γαρυφαλλιά δεν φοβήθηκε ποτέ τα συμπτώματα της εγκυμοσύνης της. Η αγάπη για το παιδί που μεγάλωνε μέσα της τη γέμιζε δύναμη, αισιοδοξία και γλυκιά προσμονή.

Δέκα μέρες πριν από την ημερομηνία που είχε υπολογίσει η μαμή, η Γαρυφαλλιά γέννησε. Μετά από τις συνηθισμένες δυσκολίες, έριξε με μεγάλη σβελτάδα στο στήθος της ένα υγιέστατο και μελαχρινό κοριτσάκι. Στο κεφαλάκι του είχε κοντό μαύρο χνούδι και έμοιαζε με αγόρι.

«Να ζήσει η μικρή Ροδούλα», ευχήθηκε στη Ροδούλα, που ήταν παρούσα στη γέννα. «Συνεχίζεται για τρίτη γενιά η αλληλοδιαδοχή των ονομάτων Ροδούλα - Γαρυφαλλιά», σχολίασε. Δεν τις ξέφευγαν αυτοί οι υπολογισμοί, για κανένα από τα νεογέννητα στο χωριό.

Μετά το πλύσιμο και το φάσκιομα της νεογέννητης η Ροδούλα με καμάρι της καρφίτσωσε στο ζιπουνάκι της το χαμαϊλί* και τα λιλιά που τα είχε διαλέξει και τα είχε φτιάξει με χαρά. Μέσα στο χαμαϊλί της εγγονής της είχε βάλει μια μικρή γερανή χάντρα, ένα κομμάτι δίχτυ από ψαρά, ένα φυλλαράκι κυνομαλάς*, ένα μικρό καβουροχάλι*, ένα κομματάκι ξερό ξύλο, ένα μοσχοκάρφι, ένα κομματάκι κανέλλα, ένα κουκούτσι ελιάς, και ξερά άνθη ασπαχνού*. Όλα αυτά έδωχναν το κακό μάτι, έτσι της είχε πει η λαλά της. Μετά τη φάσκισαν και τη δίπλωσαν με τον μωρουδιακό μποξιά*, που είχε ράψει μόνη της η Ροδούλα, ενώνοντας πολλά μικρά κομματάκια από υφάσματα διαφορετικών χρωμάτων και σχεδίων.

«Σαν μεγάλο σκουλήκι που εξέχει το κεφάλι του είναι η κόρη μου. Δεν μ' αρέσει φασκιωμένη», είχε σκεφτεί η Γαρυφαλλιά τρομαγμένη, μόλις την είδε.

Η Γαρυφαλλιά ανέλαβε πολύ γρήγορα και η κόρη της απολάμβανε το θρεπτικό γάλα και τις περιποιήσεις της. Ήταν ζωηρό και χαρούμενο μωρό και μεγάλωνε με περίσσεια αγάπη και φροντίδα. Τη νανούριζε με τη μελωδική φωνή της:

Κόρη ζαχαροζύμωτη και μελιτοξυπνούσα,
τάζω της Παναγιάς κερύ και του Χριστού λιβάνι,
της Αγιάς Σοφιάς λειτρήρημα και τ' Αϊ Γιαννιού λαμπάδα,
βαριά-βαριά να κοιμηθείς και να λαφροξυπνήσεις

Όταν το μωρό έκλεισε επτά μέρες από τη γέννησή του, γιόρτασαν τα εφτά. Όλοι οι συγγενείς την επισκέφτηκαν στο σπίτι για τα της ευχρηθών τα καλορίζικα, κρατώντας και από ένα κανίσκι με γλυκά. Η Ροδούλα ξεπατώθηκε να τους περιποιηθεί. Και τί δεν έφτιαξε. Εκτός από την παραδοσιακή αλευρά, τους είχε ετοιμάσει με μεράκι κάθε λογής γλυκά, που τα είχε βάλει σε μεγάλες αμερικάνικες πιατέλες απλωμένες με τέχνη στο τραπέζι του Μεγάλου Σπιτιού. Ανάμεσα στα γλυκά είχε σκορπίσει ροζ τριαντάφυλλα από την αλετάνα της. Το είχε αντιγράψει από τα πάρτι στην Αμερική. Όλοι ενθουσιάστηκαν και την παίνεψαν.

Τις μέρες και τις νύκτες η Γαρυφαλλιά τις αφιέρωνε αποκλειστικά στην περιποίηση της κόρης της.

«Είναι ανήμπορο και ανυπεράσπιστο, έχει ανάγκη τις φροντίδες μου», έλεγε με στοργή στον Βασίλη και καταγινόταν με τη προσήλωση της πρωτάρας μάνας στην ανατροφή της.

«Ανυπομονώ να τη δω να μεγαλώνει, να μου χαρίσει το πρώτο της χαμόγελο, να δω πώς θα είναι όταν θα περπατήσει, να δω αν θα είναι καλόφαη*, να γνωρίσω το χαρακτήρα της, να παίζω μαζί της, να της μάθω παραμύθια και τραγούδια, να δω αν θα είναι έξυπνη, αν θα είναι καλή στο σχολείο, να γνωρίσω τις φίλες της...», δεν είχαν τελειωμό τα όνειρα και οι αγωνίες της.

Ο Βασίλης δεν ήταν εκδηλωτικός με την κόρη του από τον πρώτο καιρό της ζωής της. Χρειάστηκε να περπατήσει για να μπορέσει να συνειδητοποιήσει την

ύπαρξή της και να τη νοιώσει δική του. Δεν είχε αγγίξει τα χέρια του ούτε στα σάλια της, ούτε στα κακά της, ούτε στα ξερατά της. Τις ελεύθερες ώρες του προτιμούσε τα βιβλία.

«Εγώ θα αναλάβω τη φροντίδα της κόρης μας μόλις πάει σχολείο», έλεγε με πειθώ στη γυναίκα του. Ήξερε όμως πολύ καλά τον εαυτό του. Δεν ήθελε δεσμεύσεις και υποχρεώσεις. Δεν μπορούσε να αντέξει στην ιδέα ούτε αυτής, αλλά ούτε και οποιασδήποτε άλλης υποχρεωτικής φροντίδας.

Για τη βάφτιση του μωρού έκαναν προετοιμασίες γάμου.

Η μικρή βαφτίστηκε στην Αγία Σοφία, μόλις έκλεισε χρόνο. Το τραπέζι και το γλέντι έγιναν στο σπίτι.

Τα ονόματα αυτής Σοφία-Ροδούλα. Την φώναζαν όμως Ροδούλα-Σοφία.

«Θέλω να ακούω το δικό μου όνομα πρώτο», είχε πει ιδιαίτερα η Ροδούλα στην κόρη της κι αυτή δεν είχε αντίρρηση.

Τις μακαρούνες, που τις προσφέρανε σαν πρώτο πιάτο, τις έφτιαξαν μια ντουζίνα γυναίκες. Τις ζυμώνανε με άσπρο και λίγο σταρένιο αλεύρι, τις πλάσανε, τις σύρανε, τις βράσανε, τις σουρώσανε και τις κινώσανε* σε πήλινες τσανάκες κατά στρώσεις βάζοντας μπόλικη ντόπια μυζήθρα. Τις τσικνώσανε με ψιλοκομμένο κρεμμύδι και ντόπιο ψημένο βούτυρο. Έξι άτομα έφαγαν από κάθε τσανάκα.

Έσφαξαν για τα βαφτίσια δέκα μερωτάρια*, που τα είχε περιφραγμένα στο στάβλο του και τα καλοτάιζε για να γίνουν ολόπαχα ο Γεργαράς ο Σβούρος. Τα μαγείρεψαν στιφάδο με χόντρο.

Σαλάτες, μανούλια, σαρδέλες, ντολμάδες, ψιλοκούλουρα, ζαχαροστράγαλα, καραμέλες, γλυκά και μπόλικο γλυκό κρασί, όλα άφθονα πάνω στα τραπέζια.

Μετά τη βάφτιση η Γαρυφαλλιά, σύμφωνα με το έθιμο, έβαλε μία μεγάλη σκάφη πάνω στο τραπέζι και κάθισε μέσα τη Ροδούλα-Σοφία. Στη σκάφη είχε στρώσει ροζ μεταξωτό ύφασμα και από πάνω ένα περίτεχνο άσπρο δαντελένιο τραπεζομάντηλο, που το είχε αγοράσει από την Αμερική. Όλοι οι καλεσμένοι ευχήθηκαν στη νεοφώτιστη και της έριξαν τα δώρα τους. Υφάσματα, παιχνίδια, λεφτά, όλα μαζί με το μωρό μέσα στη σκάφη.

Τα γλυκά με τα μεγάλα κανίσκια, που είχαν φέρει οι στενοί συγγενείς, τα κέρασαν στους καλεσμένους μετά το φαγητό.

Η Γαρυφαλλιά τους κέρασε κουραμπιέδες, λουκουμάδες, τηγανίτες, Καρπάθικο μπακλαβά και παστέλι που τα είχε ταιριάξει σε κανίσκια.

Ένα κομμάτι μάλαμα και ένα τσουλί χρυσάφι,
είναι ετούτο το κουκλί, που είναι μες τη σκάφη

Αυτή τη μαντινάδα σιγοτραγουδούσε η Γαρυφαλλιά όση ώρα είχαν τη νεοφώτιστη στη σκάφη.

3. Τα τσιγάρα αψιθιάς

Τα χρόνια πέρασαν και η οικογένεια ζούσε αρμονικά κι αγαπημένα.

Η Ροδούλα-Σοφία, κοριτσάκι πια μεγάλωσε και ψήλωσε. Είχε πάρει την κορμοστασιά και τα χαρακτηριστικά του πατέρα της.

Όλο το καλοκαίρι εκείνης της χρονιάς ο καιρός ήταν ασυνήθιστα διαφορετικός και το καλοκαίρι πολύ κουραστικό. Ο αέρας φυσούσε μόνιμα με πείσμα, τα μελανά μπονεντινά σύννεφα έφερναν ψιχάλες αρκετά συχνά, τα βράδια είχε υγρασία και η θάλασσα, σχεδόν κάθε μέρα αγριεμένη, τους είχε ζαλίσει με το βουητό των τεράστιων άσπρων κυμάτων που περπατούσαν με θόρυβο και φούρια πάνω της.

Το μήνα Σεπτέμβρη όμως, εκτός από τον αέρα και τη βροχή, έκανε και ασυνήθιστο κρύο. Όλοι φόρεσαν από νωρίς πιο βαριά ρούχα. Το συνάχι, ο πονόλαιμος και οι διάρροιες ταλαιπώρησαν και κρεβάτωσαν πολύ κόσμο.

Η Γαρυφαλλιά είχε κρουολογήσει για τα καλά. Το συνάχι και ο πονόλαιμος την ταλαιπωρούσε πολλές μέρες.

«Γαρυφαλλιά είσαι χάλια, νομίζεις ότι πρέπει να πάμε στο γάμο του αξιέρφου μου;» τη ρώτησε ο Βασίλης.

«Ναι, οπωσδήποτε, δεν μπορώ να λείψω από τέτοιο πλούσιο γάμο. Αυτές τις ευκαιρίες δεν τις χάνω, το ξέρεις», του απάντησε με τρόπο που δεν σήκωνε αντίρρηση.

«Σύμφωνοι, ξέχασες όμως το κρουολόγημα που έχεις; Όλος ο κόσμος είναι άρρωστος. Εσύ έχεις ευαισθησία στο αναπνευστικό σου. Εγώ λέω να μην πάμε», της είπε με πειθώ ο Βασίλης.

Η Γαρυφαλλιά είχε αρχίσει κιόλας να ντύνεται.

«Άσε τις περιττές κουβέντες και ετοιμάσου», του είπε με προστακτικό ύφος.

«Αφού είναι γνωστό σε όλους, σε λατρεύω και δεν μπορώ να σου χαλάσω χατίρι, αλλά η κεφαλή σου θέλει σπάσιμο, δεν ξέρω τί σου φυλάει η μοίρα σου απόψε. Δεν έχω άλλες αντοχές να σε παλεύω», της είπε και άρχισε να ντύνεται.

«Θα με κατηγορήσει ο κόσμος, που δεν θα είμαι στο γάμο του αξιέρφου σου», του είπε για να δικαιολογήσει την ξεροκεφαλιά της, ενώ είχε ήδη ζυγώσει κοντά για να της κλείσει το φερμουάρ της δαντελένιας αμερικάνικης τουαλέτας.

«Ξέρεις καλά, δεν υπολόγισα ποτέ τον κόσμο», της απάντησε με νόημα ο άντρας της.

Ο γάμος του προεστού της Αρκάσας, αξιέρφου του Βασίλη, είχε προγραμματιστεί να γίνει μετά το δεκαπενταύγουστο. Εξ αιτίας όμως της κακοκαιρίας αναβλήθηκε για την πρώτη Κυριακή του Σεπτεμβρίου.

Στο γάμο όλοι διασκέδασαν, τραγούδησαν και χόρεψαν, αλλά η Γαρυφαλλιά έκανε τη διαφορά. Δεν μπορούσε να κρατηθεί όταν βρισκόταν σε γλέντι. Τραγούδησε μία μαντινάδα στο γαμπρό, αλλά η φωνή δεν έβγαινε εύκολα από το στόμα της. Μάλιστα κάποια στιγμή πλάνταξε από το ζόρι της και πνίγηκε, αλλά απτόητη συνέχισε και τελείωσε τη μαντινάδα, χωρίς να τολμήσει όμως να πει δεύτερη.

Χόρευε μέχρι που το σώμα της διαλύθηκε και τα γόνατα δεν την κρατούσαν πια. Τα πόδια της πρήστηκαν από το χορό, αλλά έβγαλε τα παπούτσια και χόρευε ξυπόλυτη.

Η κόρη της, αφού έπαιξε και κουράστηκε, τώρα κοιμόταν γαλήνια, στην αγκαλιά της λαλάς της. Το ίδιο έκαναν και τα άλλα παιδάκια. Μέσα στην απόλυτη φασαρία και τα ξεφαντώματα του γάμου, το θέαμα του ύπνου των παιδιών στην αγκαλιά της λαλάς τους, θύμιζε στους γονείς, που διασκέδαζαν, τις υποχρεώσεις τους. Τους έριχναν πότε-πότε μια κλεφτή ματιά, αλλά συνέχιζαν το γλέντι.

Ο Βασίλης και η Γαρυφαλλιά έφυγαν τελευταίοι από το γάμο.

Την άλλη μέρα η Γαρυφαλλιά ήταν άρρωστη για τα καλά και όλοι ανησύχησαν. Δεν σηκώθηκε από το κρεβάτι.

Ο Βασίλης της έβαλε θερμομόμετρο και είχε υψηλό πυρετό.

«Είδες κακό έκανες στη νιότη σου με την απερισκεψία και την ξεροκεφαλιά σου;», της είπε φανερά στενοχωρημένος.

Η Ροδούλα έβρασε και της έδωσε να πει ζεστό φλισκούνι και έκανε τα σπιτικά γιατροσόφια, που κάνουν σ' αυτές τις περιπτώσεις.

«Θα σε τρίψω με σπύρτο*, θα σου ρίξω βεντούζες και θα σου βάζω κομπρέσες με νερό και ξύδι στο μέτωπο». Χαμένος ο κόπος της. Ο πυρετός δεν έπεφτε. Ο ύπνος της ήταν παραγμένος και συχνά παραμιλούσε. Η αναπνοή της έβγαινε βαριά και τα γατάκια που ακουγόντουσαν έκαναν τον Βασίλη να ανησυχεί. Πέρασαν τρεις μέρες και η κατάσταση της δεν βελτιώθηκε.

Η Καλαθού της Αρκάσας, ηλικιωμένη πια, ήρθε να της ευχηθεί περαστικά. Πονόψυχη, ευαίσθητη και κουρεττού γύριζε όλο το χωριό. Έφτιαχνε καλάθια και καλαθούλια, σκέτα ή πλουμιστά, μικρά και μεγάλα. Ήξερε επίσης τα βότανα και έφτιαχνε μαντζούνια για όλες τις αρρώστιες.

«Ω Ροδούλα, προύαλε* μωρή, έφερα τσιγάρα που τα έχω φτιάξει με αψιθιά. Η αψιθιά ανακουφίζει όσους έχουν άσθμα. Δώσε στην κόρη σου ένα τσιγάρο να το καπνίσει. Μπορεί να της κάνει καλό», της είπε με πειθώ.

Η Ροδούλα ακολούθησε τις οδηγίες της, αλλά η Γαρυφαλλιά, παρόλο που ήταν καπνίστρια, δεν μπόρεσε να ρουφήξει ούτε μια τζούρα από τον καπνό της αψιθιάς.

Ο Βασίλης ξαγρυπνούσε στο προσκέφαλό της. Η δύσκολη ανάσα της του ξέσκιζε τα σωθικά. Άρχισε να χάνει την αισιοδοξία και την πίστη του ό,τι θα γίνει καλά.

Η Γαρυφαλλιά αισθανόταν σα να αιωρούνταν στον ουρανό όταν είχε υψηλό πυρετό. Φαινόταν χαμένη στον κόσμο των παραισθήσεων και το μυαλό της δεν λειτουργούσε. Πότε-πότε που συνερχόταν γύριζε προς το μέρος του και τον κοιτούσε ικετευτικά στα μάτια, σα να του έλεγε: «κάνε κάτι, δεν με βλέπεις, χάνομαι, πεθαίνω».

Η τελευταία ελπίδα που απόμεινε στον Βασίλη ήταν να φέρει το γιατρό για όλες τις αρρώστιες και του παράγγειλε να έρθει από τα Πάνω Χωριά. Την εξέτασε προσεχτικά. Μετά φάνηκε σκεφτικός και κατηφής. Απόφυγε να κοιτάξει στα μάτια τον Βασίλη. Τα λόγια του έπεσαν βαριά, σαν αστροπελέκι, πάνω στο ζαλισμένο του κεφάλι.

«Εύχομαι να κάνω λάθος, αλλά τα συμπτώματα δείχνουν πνευμονία. Φαίνεται να είναι σε προχωρημένο στάδιο. Θα της δώσουμε πενικιλίνη, αλλά θα περιμένουμε μερικές μέρες. Δεν ξέρω..., αλλά ο Θεός κάνει και θαύματα. Αν αρχίσει να ιδρώνει θα έχουμε ελπίδες», του είπε ξερά. «Ρίξτε της και βεντούζες, μπορεί να τη βοηθήσουν», συμπλήρωσε.

Ο Βασίλης άρχισε να χάνει τις ελπίδες του. Παρακάλεσε την Υπαπαντή, με όση δύναμη ψυχής του είχε απομείνει, να βοηθήσει τη γυναίκα του.

«Ήθελα να ήμουν Θεός, να ορμίσω με όλες μου τις δυνάμεις πάνω σε αυτό το θεριό που έχει πιάσει τη γυναίκα μου από το λαιμό. Ήθελα να ξαγκιστρώσω τα γαμψά του νύχια από το αδύναμο κορμί της. Ήθελα να το πνίξω», σκεφτόταν, ενώ προσπαθούσε να βαστάξει.

Η υγεία της Γαρυφαλλιάς τις επόμενες μέρες δεν βελτιώθηκε.

Ο Βασίλης είχε κακά προαισθήματα. Ο φόβος για το μοιραίο και η απελπισία είχαν τεντώσει τα νεύρα του.

Πέρασαν επτά εφιαλτικά εικοσιτετράωρα και η Γαρυφαλλιά δεν ίδρωσε.

«Θεέ μου, λες να μη γλυτώσει η κόρη μου;» τον ρώτησε αναστατωμένη με λυγμούς η Ροδούλα. Εκείνος δεν γύρισε να την κοιτάξει. Μια πικρή μαυρίλα είχε απλωθεί στα κουρασμένα μάτια του.

Ο οργανισμός της Γαρυφαλλιάς δεν άντεξε. Ξημερώματα της δέκατης μέρας τους άφησε για πάντα.

Ο Βασίλης ένοιωσε απεριγράπτο πόνο. Απομονώθηκε στο σπίτι του και δεν δεχόταν να δει κανένα. Πάνω από είκοσι μέρες έμεινε μόνος, κλεισμένος και συντηρούσε το σώμα του με ένα πιάτο φαΐ, που είχε το κουράγιο να του δίνει καμιά φορά η Ροδούλα. Πέρασαν πολλές σκέψεις από το μυαλό του. Όλες απαισιόδοξες.

Ο Μιχάλης Ακριβός αναστέναξε από τα γεγονότα. Βρισκόταν πάνω από το μονοπάτι σε σχήμα ζικ-ζακ, εκεί που είχε πηγές με τρεχούμενα νερά. Οι πολλές κυνομαλές του άνοιξαν την όρεξη για τσάι και θυμήθηκε πάλι τη μάνα του. Έκοψε μερικά βλαστάρια και τα στρίμωξε στον τουβρά του.

«Να έχω τη μυρωδιά τους στην Αθήνα».

Το πολυκαιρισμένο σεντόνι της σύντομης οικογενειακής ζωής του Βασίλη δεν μπορούσε να τον καλύψει για να τον βοηθήσει. Είχε δεθεί σε δυσκολόλυτους κόμπους.

«Πρέπει να λύσω τους κόμπους για να τυλιχτώ μ' αυτό και να σκεφτώ νηφάλια το μέλλον της Ροδούλας-Σοφίας και το δικό μου», σκεφτόταν ψύχραιμα.

Λύνοντας με πόνο έναν-έναν κόμπο καλυπτόταν όλο και περισσότερο με το πολυκαιρισμένο σεντόνι. Θα έβρισκε τις λύσεις που του ταίριαζαν;

Σκέφτηκε στην αρχή να βάλει τέρμα στη ζωή του, αλλά όταν του ήρθε στο νου ο στίχος του ποιητή «*γλυκιά η ζωή, κι ο θάνατος μαυρίλα*», το απέρριψε.

Σκέφτηκε να φύγει από την Αρκάσα, να ζήσει αλλού. Δεν ήταν όμως άνθρωπος της φυγής. Προτιμούσε να αντιμετωπίζει τις καταστάσεις και όχι να το βάζει στα πόδια. Έτσι άφησε κι αυτήν την ιδέα.

Σκέφτηκε να μείνει στο σπίτι της Γαρυφαλλιάς, αλλά το απέρριψε από την αρχή, αφού σύμφωνα με τα έθιμα, δεν μπορούσε να μείνει εκεί. Έπρεπε να πάρει τα βιβλία του και να φύγει.

Μετά σκέφτηκε την κόρη του, για την οποία κονταροχτυπήθηκε αρκετές φορές με τον άλλο του εαυτό, αλλά στο τέλος αποδέχτηκε την αλήθεια.

«Ναι, δεν θέλω να αναλάβω μόνος του την ευθύνη για να μεγαλώσω την Ροδούλα-Σοφία. Με φοβίζουν οι υποχρεώσεις και οι ευθύνες της ανατροφής ενός παιδιού. Με τρομάζει το άγνωστο που μπορεί να ξετυλιχτεί στην πορεία. Αλλά ποιος θα μεγαλώσει την κόρη μου; Μόνο η Ροδούλα θα μπορούσε να με βοηθήσει. Ο χαρακτήρας της μου αρέσει. Είναι σοβαρή, εργατική, ανιδιοτελής, ευαίσθητη, υπομονετική, όλα όσα χρειάζονται για να παλεύεις ένα μικρό παιδί, μέχρι να μεγαλώσει σωστά», σκέφτηκε πολλές μέρες μέχρι που πονοκεφάλιαζε.

Είχε αναγνωρίσει από την αρχή τα προτερήματα της πεθεράς του και αποφάσισε να της ζητήσει να τον βοηθήσει. Θυμήθηκε την παροιμία «τα παιδιά πρέπει να τα φροντίζεις μέχρι τα δώδεκα από φωτιά, πνιγμό και πείσιμο», και δυνάμωσε μέσα του η πίστη για την καταλληλότητά της.

Τον τελευταίο κόμπο δυσκολεύτηκε πολύ να τον λύσει. Αφορούσε τη ζωή του.

«Είμαι αποφασισμένος να ζήσω, αλλά δεν θα ξαναπαντρευτώ. Με ποιο επάγγελμα όμως; Έχω και την κόρη του να αναθρέψω», πονοκεφάλιαζε.

Στη σκέψη του ήρθαν οι σπουδές στην Μονή Αγίου Γεωργίου Βασσών. Θυμήθηκε τους δασκάλους του και την προσφορά τους στους απλούς ανθρώπους. Θυμήθηκε την πίστη και τα τάματα του κόσμου. Του άρεσε η ιδέα της προσφοράς στους χωριανούς. Τον ευχαριστούσε η σκέψη να απαλύνει τον πόνο τους. Τον ηρεμούσε να εκπροσωπεί το Θεό.

Όταν έλυσε και τον τελευταίο κόμπο κουκουλώθηκε με το πολυκαιρισμένο σεντόνι και η λύση ήρθε από μόνη της.

«Θα γίνω παπάς. Έτσι θα μπορώ να στέκομαι όρθιος και να αντιμετωπίζω με αισιοδοξία το μέλλον της κόρης μου».

Το θάνατο της Γαρυφαλλιάς όμως δεν μπόρεσε να τον ξεπεράσει ποτέ.

«Ήταν θέλημα του παντοδύναμου. Ο θάνατος της θα μου δίνει δυνάμεις να παρηγορώ τους χωριανούς μου», πίστευε.

Μετά τις τυπικές διαδικασίες φόρεσε τα ράσα.

Πέρασε ακόμη μεγάλο διάστημα από το θάνατο της Γαρυφαλλιάς και οι ανάκατες σκέψεις του Βασίλη καταστάλαξαν και λαμπίκαρε το μπερδεμένο του μυαλό. Από τις δύο δημιουργικές αποφάσεις του, όπως τις είχε ιεραρχήσει, την πρώτη να γίνει παπάς την είχε πραγματοποιήσει. Για τη δεύτερη, που εκκρεμούσε, να ζητήσει από τη Ροδούλα να τον βοηθήσει στην ανατροφή της κόρης του, θα της μιλούσε πολύ σύντομα.

Ο παπά Βασίλης, σαν παπάς φαινόταν εντυπωσιακός. Ψηλός με μαύρα λαμπερά μάτια και μεγάλο μέτωπο. Τα μαλλιά του τα είχε πλεγμένα σε κοτσίδα και τα μακριά ασουλούπωτα γένια του, που τα είχε αφήσει αξύριστα από τότε που πέθανε η Γαρυφαλλιά, σμίγανε με το μουστάκι του. Ένα καλοσυνάτο πρόσωπο ολοκλήρωνε την πιο αγαπημένη παρουσία παπά τα τελευταία χρόνια.

Όταν άρχισε να λειτουργεί την πρώτη Κυριακή στην Υπαπαντή, η εκκλησία γέμισε. Όλοι ήθελαν να δουν και να ακούσουν τη λειτουργία από το νέο παπά.

Στην ιδιωτική του ζωή επέλεξε να ζήσει μόνος του. Εγκαταστάθηκε στο στάβλο που του είχε προικίσει η μάνα του στο Ιγλί. Είχε πάρει μερικά ζώα, ένα γάρο και λίγες πούλες. Από το Μεγάλο Σπίτι της Γαρυφαλλιάς πήρε μόνο τα βιβλία του και τα ταίριαξε σε σανίδες που στήριξε στον τοίχο.

Η κόρη του ωστόσο μεγάλωνε με τη λαλά της και της άρεσε να βρίσκεται στο Ιγλί παίζοντας με τα ζώα του πατέρα της.

4. Το μισογκρεμισμένο κάστρο

Πόσα γεγονότα ανιστορήθηκε πάλι ο Μιχάλης Ακριβός, μόλις έφερε στη σκέψη του το στάβλο του παπά Βασίλη στο Ιγλί!

«Τελικά όποια πέτρα κι αν σηκώσεις από κάτω βρίσκεις και έναν Κομνηνό!», σκέφτηκε.

Θυμήθηκε την πρώτη φορά που πήγε στο στάβλο του, μετά τις αφηγήσεις της Σταματούλας. Πόσο ικανοποιημένος αισθάνθηκε όταν είδε εκεί δίπλα, το μισογκρεμισμένο κάστρο και σκέφτηκε ότι μπορεί να ήταν του Κομνηνού του Τακτικού του Καστρινού! Αλλά αονή, δεν είπε τίποτα! Στραγγάλισε με το πολυκαιρισμένο σεντόνι τις επιθυμίες του, γιατί έπρεπε πρώτα να βεβαιωθεί! Το είχε κοιτάξει πολλές φορές, είχε σκαρφαλώσει και στα χαλάσματα, είχε αγναντέψει τη θάλασσα, αλλά δεν είχε βεβαιωθεί.

Σε ανύποπτο χρόνο δύο ερωτήσεις είχε κάνει τότε στον παπά Βασίλη.

«Ποιού ήταν ο στάβλος αυτός παπά Βασίλη;»

«Α, τον κληρονόμησα από τη μάνα μου», του είχε απαντήσει.

Ο Μιχάλης έκανε τους συνειρμούς του.

«Αφού η μάνα του η Φροσύνη ήταν εγγονή της Αργυρένιας και του Βάσου Καλογεράκη και η Αργυρένια πήρε την περιουσία του πάππου της του Μηνά Άριστου Κουμριανού, που πήρε το όνομα του Μηνά Κουμριανού, που είχε αγοράσει το κάστρο από τη Βενετσιάνα...! Μεγάλο μπέρδεμα Θεέ μου, αλλά μόνο εγώ τους ξέρω όλους σαν κάλπικη λίρα!», σκέφτηκε ο Μιχάλης, που εύκολα κατέληξε στον αρχικό ιδιοκτήτη του κάστρου, τον Κομνηνό τον Τακτικό τον Καστρινό.

«Γιατί η μάνα σου δεν επισκέυασε το κάστρο παπά Βασίλη, κι αυτό δικό σας δεν είναι;», ήταν η δεύτερη ερώτηση που έκανε αργότερα στον ανυποψίαστο παπά Βασίλη.

«Ναι δικό μας. Τί να σου πω κι εγώ τη ρώτησα, αλλά η μάνα μου, η συχωρεμένη, μου είπε ότι δεν το αποφάσισε γιατί ήταν στοιχειωμένο», είχε απαντήσει.

Ο Μιχάλης είχε βγάλει τα συμπεράσματά του: «Την αληθινή ιστορία του κάστρου κανείς δεν την ήξερε. Ούτε και η μάνα του παπά Βασίλη. Μόνο εγώ είχα το προνόμιο να την ακούσω από τον κουρεπτά, τον Αλί Ψαρή! Και ο παπά Βασίλης ήταν ο μοναδικός απόγονος που ζούσε και είχε στην κατοχή του το ίδιο κάστρο που είχε ο πρώτος-πρώτος ήρωας της μάνας μου, ο Κομνηνός ο Τακτικός ο Καστρινός!».

«Αν δεν γνώριζα το σοφό μου τον παπά Βασίλη δεν θα έβλεπα το μισογκρεμισμένο κάστρο, που κατά κάποιο τρόπο, μας συνδέει. Εκείνος το έχει στην κατοχή του και δεν ξέρει ότι προέρχεται από πρόγονό του, κι εγώ ξέρω την ιστορία του και το έχω καλά χαραγμένο στη μνήμη μου», σκέφτηκε και συνέχισε τις αναμνήσεις από τον παπά Βασίλη.

5. Η Ροδούλα- Σοφία φεύγει;

Στη μικρή Ροδούλα-Σοφία δεν έλειπε τίποτε. Βρισκόταν στο δικό της κόσμο, τον κόσμο του παιχνιδιού και της παιδικής αθωότητας. Απολάμβανε τα χάδια και τα παιχνίδια στο στάβλο του πατέρα της και τις περιποιήσεις της λαλάς της. Περίσσεια αγάπη είχε και από τους δύο.

Μια μέρα, μετά από καιρό, όταν καταλάγιασαν οι έντονες συγκινήσεις και η ζωή ξαναπήρε λίγο ως πολύ τον κανονικό της ρυθμό, η Ροδούλα θέλησε να μάθει τις προθέσεις του παπά Βασίλη για την κόρη του.

«Παπά Βασίλη», του είπε ψύχραιμα, «η μοίρα μας χτύπησε ανελέητα και τους δύο. Εσύ έχασες τη γυναίκα σου και εγώ την κόρη μου».

«Πράγματι, και λυπάμαι πολύ γι' αυτό, δεν θα το ξεπεράσω ποτέ», της απάντησε ανυποψίαστος ο παπά Βασίλης.

«Ανάμεσα μας έχουμε τη Ροδούλα-Σοφία και χαιρόμαστε από την ύπαρξή της. Ξέρεις όμως, εγώ και δεν μπορώ και δεν θέλω να την αποχωριστώ», του είπε με νόημα η πεθερά του.

«Γιατί πεθερά, ποιος σου ζήτησε να την αποχωριστείς; Τώρα, να..., αφού έφερες την κουβέντα ήθελα να σου ζητήσω..., να σου ζητήσω..., να με βοηθήσεις στην ανατροφή της. Από καιρό το σκεφτόμουν, αλλά δεν σου κρύβω..., κάπως δυσκολευόμουν. Έφερες πρώτη την κουβέντα και μ' έβγαλες από τη δύσκολη θέση», της είπε κομπιάζοντας ο παπά Βασίλης με ανακούφιση.

«Θέλω να σου ζητήσω να με λες Ροδούλα. Έτσι, είναι νομίζω καλύτερα και για τους δυο μας», του είπε με απλότητα.

Αυτή η θέση της ήταν άραγε επίδραση του έξω κόσμου που είχε ζήσει; Ή μήπως είχε την ελευθερία σκέψης και πράξεων που είχε και η πρόγονός της ο Ροδιός;

«Αυτό δεν μπορεί να γίνει. Σε σέβομαι και δεν μπορώ να το υιοθετήσω. Εξάλλου είναι και ο κόσμος. Θα μας βγάλουν μαντινάδες», της απάντησε αποφασιστικά ο παπά Βασίλης.

Η Ροδούλα δεν έμεινε σ' αυτό. Το αγνόησε και συνέχισε, είχε το σκοπό της.

«Ξέρεις από νέα έχασα τον άντρα μου. Ανάθεμα τη μοναξιά. Τώρα έχασα και την κόρη μου, τρισανάθεμα», του είπε δακρυσμένη.

Ο Μανώλης τη χαίδεψε στοργικά στην πλάτη.

«Είσαι δυνατή. Κάνε υπομονή», της είπε με κατανόηση.

«Δεν θα άντεχα να σου χαλάσω χατίρι, γιατί αγάπησες πραγματικά την κόρη μου. Ξέρεις κι εγώ πόσο λατρεύω την εγγονή μου. Του παιδιού μου το

παιδί, είναι δυο φορές παιδί μου. Αλλά έχω πάρει απόφαση να γυρίσω στην Αμερική, να, νομίζω ότι εκεί με τη δουλειά θα ξεγελάσω τη στενοχώρια μου», του είπε δειλά-δειλά, αλλά με σταθερή φωνή η Ροδούλα.

Ο παπά Βασίλης κόντευε να καταπιεί την γλώσσα του. Όλο το οικοδόμημα, που είχε χτίσει για την ανατροφή της κόρης του, γκρεμίστηκε μονομιάς. Έχασε τη μιλιά του.

«Έλεγα λοιπόν, να..., δεν ξέρω και πώς θα το πάρεις..., να μου έδινες να την αναθρέψω. Την αγαπάω πραγματικά και δε νομίζω να κάνω λάθη στη διαπαιδαγώγηση και στην ανατροφή της», συνέχισε με χαμηλή φωνή.

Ο παπά Μανώλης έχασε το έδαφος κάτω από τα πόδια του. Αυτό δεν το περίμενε ποτέ. Η άσχημη διάθεση που είχε, χειροτέρευσε. Τα συναισθήματά του ήταν τώρα πιο μπερδεμένα και πικρά.

«Να μου ζητήσει η πεθερά μου να αναθρέψει την κόρη μου και μάλιστα στην Αμερική, στην άκρη του κόσμου; Αντί να της ζητήσω βοήθεια, μου ζήτησε πρώτη αυτή να την πάρει μαζί της», σκέφτηκε, αλλά κράτησε την ψυχραιμία του και της απάντησε αόριστα.

«Ευχαριστώ για την προσφορά σου. Θα το σκεφτώ και θα τα ξαναπούμε».

Ο Μιχάλης Ακριβός ξαναγύρισε πάλι στο παρόν και άφησε το μυαλό του ελεύθερο από τις ιστορίες της μάνας του. Ήθελε να θυμηθεί τις πρώτες εντυπώσεις από τον παπά Βασίλη, το σοφό του.

Τον γνώρισε πολύ αργότερα, όταν ήταν πια φτασμένος παπάς. Ήταν μόλις δώδεκα χρονών παιδί, όταν τον πήρε η μάνα του και πήγαν μαζί στην Υπαπαντή για τη λειτουργία των Χριστουγέννων.

Του είχε κάνει εντύπωση η μελωδική του φωνή, η πραότητα του χαρακτήρα και το καλοσυνάτο του πρόσωπο.

Ήταν σεμνός και μετρημένος στα λόγια του.

Αντιμετώπιζε όλους τους χωριανούς με το ίδιο ενδιαφέρον και την ίδια αγάπη, ανεξάρτητα της κοινωνικής ή της οικονομικής τους θέσης. Αυτό ακριβώς εντυπωσίασε τον αμούστακο τότε Μιχάλη, να δείχνει, δηλαδή, την ίδια εκτίμηση σε όλους, να μην ξεχωρίζει τους πιστούς.

Αλλά ο Μιχάλης άκουγε και τα σχόλια των σιομάλικών* του. Δεν ακούστηκε ποτέ ούτε μια κακή κουβέντα για τον παπά Βασίλη. Όλοι κάτοικοι της Αρκάσας τον είχαν αγαπήσει πραγματικά για την πίστη και τις αρετές του. Επί τριάντα ολόκληρα χρόνια λειτουργούσε τις Κυριακές και τις γιορτές στην εκκλησία και στα ξωκλήσια. Τελούσε με κατάνυξη όλα τα μυστήρια, βάφτιζε, πάντρευε, κήδευε, εξομολογούσε, κοινωνούσε.

Με τη θέλησή του βοηθούσε ορφανά παιδιά, φτωχές οικογένειες και ηλικιωμένους.

Αλλά αυτό που τον χαρακτήριζε πραγματικά άνθρωπο, ήταν η ανιδιοτελής προσφορά του. Ακόμη και το δάσκαλο είχε κάνει μια περίοδο για να λειτουργήσει το σχολείο, όταν η κυβέρνηση καθυστέρησε να στείλει έγκαιρα δάσκαλο.

«Έλα παπά Βασίλη, βιάζομαι να φτάσω στην Πλατέα να σε προλάβω να με χαιρετίσεις!», σκέφτηκε ο Μιχάλης και τον έβγαλε γρήγορα από τη σκέψη του.

Ξαφνικά αφκράστηκε των τελευταίων ηρώων του, που περίμεναν ανυπόμονοι τη σειρά τους. Ήθελαν πώς και πώς να βγουν κι αυτοί στο μεϊντάνι*.

«Τώρα έχουν σειρά άλλοι, οι πρόγονοί μου, το αίμα μου!», ψιθύρισε ο Μιχάλης Ακριβός μόλις Άρχισε σιγά-σιγά να γυρίζει πάλι τη μανιβέλα της μνήμης του στις ιστορίες της Σταματούλας.

ΜΕΡΟΣ ΕΚΤΟ

1. Σε έμαθα να κολυμπάς, γυρεύεις να με πνίξεις

Ο Μιχάλης Ακριβός περπατούσε ακόμη στο μονοπάτι και βρισκόταν στο προτελευταίο ζικ-ζακ. Οι σκόρπιες πέτρες από το πήγαινε-έλα των ζώων δεν τον εμπόδιζαν. Και τυφλός να ήταν δεν θα σκόνταφτε. Είχε τόσο μεγάλη κατηφόρα και γι αυτό είχαν φτιάξει το μονοπάτι σε σχήμα ζικ-ζακ για ευκολία των ζώων και αποφυγή τραυματισμών. Κοντοζύγωνε στο χωριό. Το κεφάλι του ήταν βαρύ από την ένταση και τις αναμνήσεις.

«Η καρδιά μου σα να πέτασε από τη χαρά. Έφτασα», αναρίγησε.

Του έμενε λίγο ακόμη να πιάσει την άκρη και να διασχίσει το Μακρύ Σοκάκι. Μετά θα έφτανε στην Πλατεία και τότε τίποτα δεν θα μπορούσε να τον γυρίσει πίσω.

«Θυμήθηκα όλους τους ξένους, τους έβγαλα από το σακούλι της μνήμης μου και τους ξαναζωντάνεψα. Δεν πρέπει να έχει παράπονο κανείς τους. Τώρα ήρθε η ώρα να ξαραχνιάσω και τους δικούς μου προγόνους, που περιμένουν με ανυπομονησία και παράπονο!», σκέφτηκε και άρχισε να σκαλίζει πάλι το σακούλι της μνήμης του.

Η εξέλιξη των μακρινών προγόνων της Σταματούλας του είχε φανεί τόσο απίστευτη και πολύπλοκη, που θα μπορούσε να ήταν και παραμύθι. Η πρώτη μαρτυρία που της είχε εκμυστηρευτεί ο πάππος της, ο Μαγουλάκης, ξεκινούσε από τα πολύ-πολύ παλιά χρόνια, όπως του τα είχε διηγηθεί κι αυτού ο προπάππος του, λίγο πριν πεθάνει.

Ένας Σαρακηνός κουρσάρος, μέλος πληρώματος πειρατικού ιστιοφόρου σκότωσε τον ιδιοκτήτη και έκανε δικό του το ιστιοφόρο.

Στο ιστιοφόρο ταξίδευαν, εκτός από το πλήρωμα και ο γιος του κουρσάρου, όπως και ο γιος του ιδιοκτήτη με την κόρη εισοδηματία από την Κάτω Ιταλία, τη Δούκαινα. Οι πλούσιες οικογένειες, από τις οποίες προέρχονταν, τους είχαν κάνει ζευγάρι για να σμίξουν το χρυσό και τις εκτάσεις τους.

Όταν η κόρη του εισοδηματία ερωτεύτηκε παράφορα το γιο του κουρσάρου, αυτός δεν είχε άλλη επιλογή παρά να σκοτώσει και το γιο του ιδιοκτήτη.

Έτσι έσμιξαν ο γιος του κουρσάρου και η Δούκαινα, που για αρκετά χρόνια έζησαν τρελό έρωτα. Αφού περιπλανήθηκαν στη στεριά και θαλασσοπνίγηκαν σε πειρατείες γύρισαν στους γονείς της στην Κάτω Ιταλία, όπου κανείς δεν αναγνώριζε το γαμπρό. Νόμιζαν ότι είναι ο γιος του ιδιοκτήτη του πειρατικού ιστιοφόρου.

Από τη μέρα της επιστροφής της η Δούκαινα θυμήθηκε τη χλιδή των παιδικών της χρόνων και αυτό της καλάρωσε. Ξανάσμιξε με τη μάνα της, αναπόλησε την ξενοιασιά και την καλοπέραση της παιδικής της ηλικίας και άλλαξε γνώμη. Ήθελε να εκμυστηρευτεί στη μάνα της την αλήθεια και

ανυποψίαστη για τις συνέπειες, της εξιστόρησε όλη την αλήθεια, όπως την ήξερε. Η μάνα της έγινε έξω φρενών, τους αποκλήρωσε και τους έδιωξε από το σπίτι.

Έφυγαν και μετακόμισαν σε κάποιο νησί του Αιγαίου Πελάγους.

Μετά από πολλά χρόνια ένας πλούσιος απόγονός τους εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αρκάσα και γέννησε τη Σταματουλίτσα, κανακαρά, που κλέφτηκε με τον Μαγουλάκη, αρχιμηχανικό σε εργοστάσιο του Πειραιά. Μετά τον γάμο τους εγκαταστάθηκαν μόνιμα στο χωριό και ο Μαγουλάκης δεν ξαναγύρισε στη δουλειά του, εξάλλου δεν είχαν και οικονομικό πρόβλημα.

Ο Μαγουλάκης και η Σταματουλίτσα γέννησαν δύο κόρες, την πρωτοκόρη που ονόμασαν Βουκαινιά και είχε πάρει το όνομα της Δούκαινας, της προγόνου της, και το πισωκόνη τη Μαρούκλα, που είχαν δεκαπέντε χρόνια διαφορά. Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα η Σταματουλίτσα γέννησε και πέντε γιους.

Η πρωτότοκη, η Βουκαινιά ανάθρεψε τη μικρή της αδελφή. Όταν η μάνα τους δούλευε στα χωράφια, την άλλαζε, την έπλενε και την τάιζε καλύτερα και από μάνα. Έτσι δημιουργήθηκε μεταξύ τους άρρηκτος δεσμός αγάπης. Τα χρόνια της παιδικής ηλικίας που πέρασαν οι δύο αδελφές, όχι μόνο δεν ξέχασαν την αγάπη τους, αλλά δέθηκαν σαν οι καλύτερες φίλες.

Η Μαρούκλα μεγαλώνοντας βοηθούσε στις αγροτικές δουλειές και στις δουλειές του σπιτιού. Όσο μεγάλωνε ξεχώριζε για τη σβελτάδα, την καπατσοσύνη και τη νοικοκυροσύνη της.

«Σε έμαθα να κολυμπάς, γυρεύεις να με πνίξεις», της έλεγε η Βουκαινιά, που αλήθεια δυσκολευόταν να δεχτεί ότι η μικρή της αδελφή την είχε ξεπεράσει στη γρηγοράδα και στην καπατσοσύνη.

Όσο μεγάλωναν οι δύο αδελφές μεγάλωνε και μεγάλωνε το πολυκαιρισμένο σεντόνι της αδελφικής τους αγάπης μέχρι που κάλυψε όλη την κατοπινή ζωή τους.

Αυτό που καμάρωνε πραγματικά η Βουκαινιά από την αρχή ήταν η ομορφιά της Μαρούκλας. Δεν αισθανόταν ίχνος ζήλιας.

«Δική μου είναι η ομορφιά. Εγώ την ανάθρεψα και η ομορφιά της είναι δικό μου δημιούργημα. Ψεγάδι δεν έχει πάνω της. Αν δεν την είχα μεγαλώσει τόσο καλά, δεν θα γινόταν τόσο όμορφη», υποστήριζε στα σοκάκια με καμάρι.

Η Σταματουλίτσα, η μάνα τους δεν μπορούσε να καμαρώνει, έτσι απλά κι αυτή, την ομορφιά και τις ικανότητες της μικρής της κόρης.

«Εσύ, κακομοίρα είσαι χαζή, μοιάζεις του πατέρα σου, που όλοι τον κάνουν όπως θέλουν. Η καλοσύνη σου να τη φροντίζεις τόσο πολύ της έδωσε τόση ομορφιά και χάρη. Εσύ είσαι η πρωτοκόρη, αλλά μου φαίνεται αυτή θα σου πάρει τα πρωτεία. Μεγάλωσες έναν ασπάλαθο στον κόρφο σου, άντε τώρα παίξε εσύ το ρόλο της μικρότερης. Σε λίγο θα της δώσεις και την περιουσία σου», έλεγε στην πρωτοκόρη της, υποτιμητικά για τη Μαρούκλα.

Όλοι συζητούσαν για την ομορφιά της. Και οι νεότεροι, που λέγανε ότι ομορφότερη κόρη δεν είχε ξαναγεννηθεί, και οι γεροντότεροι που, όσο και να προσπαθούσαν να γυρίσουν τη μνήμη τους στο παρελθόν, δεν θυμόντουσαν καμιά κόρη τόσο λαμπερή και γλυκιά όσο τη Μαρούκλα.

Και τί δεν θαύμαζες πάνω της! Το χυτό καλλίγραμμα σώμα της, που όλοι υποστήριζαν πως ξεπερνούσε σε ομορφιά την Αφροδίτη της Μήλου. Τα

λαμπερά γεράνια της μάτια που σε ταξίδευαν σε μυθικά ερωτικά παραμύθια. Το ναζιάρικο χαμόγελο. Τα γραμμένα φρύδια της που έμοιαζαν με σπαθιά έτοιμα να κονταροχτυπηθούν για τον έρωτα. Τα κατσαρά μαύρα μαλλιά της που έφταναν πλεγμένα μέχρι τη μέση.

Όλα τα παλικάρια την έβλεπαν στο όνειρό τους να λύνει τα μαλλιά, να κάνει σκάλα τις μπούκλες και ν' ανεβαίνουν για να χαρούν τα κάλλη της.

Η Μαρούκλα όμως είχε μάτια μόνο για έναν. Είχε συμπαθήσει από παιδούλα τον Γιάννουκα Λυράρη. Ψηλός, μελαχρινός, σωματώδης, πληθωρικός, χωρατατζής, ανοιχτόκαρδος και λυράρης της έκλεψε την καρδιά και το μυαλό. Οι παλιοί λέγανε ότι πρόγονός του είχε έρθει από το βορειότερο μέρος του νησιού, την Όλυμπο, για να παίξει λύρα σε ένα γάμο και ερωτεύτηκε την αδελφή του γαμπρού. Δυσκολεύτηκαν να πουν το ναι, επειδή ήταν ξενοχωριανός, αλλά με τα πολλά του έδωσαν την κόρη και ρίζωσε σκλάβος της.

Στα δεκατέσσερα ερωτεύτηκαν παράφορα, αλλά έκρυβαν προσεχτικά την αγάπη τους.

Όταν η μάνα της η Σταματουλίτσα ψυλλιάστηκε τον κρυφό τους έρωτα εναντιώθηκε πολύ και μηχανεύτηκε ένα σωρό δολοπλοκίες για να τον σταματήσει. Στον κόσμο έλεγε ότι δεν τους ταίριαζε για γαμπρός επειδή βαστούσε από ταπεινή γενιά. Τον κατηγορήσε για τεμπέλη και κακομαθημένο, τον χαρακτήρισε μακρινό απόγονο κουρσάρων και ληστών, τον είπε Σόφιλο* και Κρούκελλα*. Κατηγόρησε τους γονείς του, ότι έβαλαν από συμφέρον το γιο τους να την ερωτευτεί για να πάρουν την περιουσία της.

Όλα τα άντεχε η Μαρούκλα. Αυτό όμως που την εξόργιζε και δεν μπορούσε να το χωνέψει ήταν η επιτιμητική φράση της μάνας της:

«Και σιγά μη σ' αγαπάει, μυρίστηκε τα λεφτά μας και έρχεται να μας τα μασήσει. Δεν θα πάρει όμως ούτε έναν παρά. Όλη μου την περιουσία θα την πάρει η πρωτοκόρη».

Η Μαρούκλα πάντα υπομονετική και ανεκτική δεν της απαντούσε.

«Δεν θα σου δώσω ούτε ένα φροκάλι*. Να δω πώς θα ζήσετε με τον ξεβράκωτο που πήγες και βρήκες. Δεν έχει ούτε ένα λώρο, ούτε ένα ζώο. Σε λίγο καιρό, μόλις γλείψετε το μέλι της αγάπης σας, θα έρθουν τα δύσκολα. Τότε θα μαζεύετε τις γαουρές*, αυτές θα τρώτε», συνέχιζε το βιολί της η Σταματουλίτσα με κακία.

Απεναντίας ο πατέρας της, ο Θεόφιλος Μαγουλάκης, που είχε δουλέψει στον Πειραιά και ήξερε από κόσμο δεν συμφωνούσε και τη μάλωνε.

«Σταματουλίτσα, μη φέρεσαι με βάρβαρο τρόπο στην κόρη μας, ξέχασες τα δικά μας; Δεν έκανε δα και τίποτα τόσο επιλήψιμο, απλά ερωτεύτηκε ένα λυράρη! Να μη σε ξανακούσω να της μιλάς έτσι».

Κουβέντα δεν ήθελε ν' ακούσει η Σταματουλίτσα.

«Εσειούτο* οι κανακαρές, εσειούτο κι οι αρπετίνες*. Ακούς εκεί να θέλει άντρα από τα δεκατέσσερα, το πισωκούνι, και να θέλει να παντρευτεί και πριν από την πρωτοκόρη», της έλεγε υποτιμητικά και έβγαζαν πύρινες φλόγες τα μάτια της.

2. Το χοροστάσι και ο γάμος

Τους χειμερινούς μήνες, δηλαδή από το Νοέμβριο μέχρι την τελευταία Κυριακή των Αποκριών, οι γεωργοί και οι βοσκοί δεν είχαν πολλές ευκαιρίες διασκέδασης, όπως αντίθετα τους καλοκαιρινούς μήνες. Έτσι καθιερώθηκαν τα χοροστάσια*, που γίνονταν συνήθως τα Σαββατοκύριακα. Στα χοροστάσια πήγαιναν όλοι οι ελεύθεροι, κόρες και παλικάρια, για να γνωριστούν και να μάθουν το χορό. Εκεί γινόταν και το νυφοπάζαρο. Αρκασιώτες και Μενεδιάτες σμίγανε στα χοροστάσια. Οι κόρες ποτέ δεν πήγαιναν μόνες. Τις συνόδευαν οι μανάδες, ή τα αδέρφια τους.

Ένα τέτοιο χοροστάσι έγινε στο στάβλο του πατέρα του Γιάννουκα στο Όξω Χιόνι, το τρίτο Σάββατο μετά τα Χριστούγεννα. Το είχε οργανώσει με μεγάλη όρεξη ο Γιάννουκας. Οι προετοιμασίες είχαν αποκτήσει διαφορετικό νόημα. Είχε καλέσει και τη Μαρούκλα και θα φανέρωνε τον έρωτά τους, αλλά της το είχε κρατήσει μυστικό.

Ένα αμπέλι το είχε όλο κι όλο, καλό και περιποιημένο, φυτεμένο σε τρεις κατηφορικούς λώρους με τις ποικιλίες αθήρι, φωκιανό και μαυρομαρόνι. Έκανε γλυκό Καρπάθικο κρασί με ιδιαίτερα αρώματα και ξεχωριστή γεύση. Έψηνε το ένα τρίτο του μούστου να γίνει πετιμέζι και το έριχνε μαζί με το μούστο στις στάμνες, που τις είχε πλύνει προηγουμένως με βρασμένη κυνομαλά. Αυτό ήταν όλο.

Σε κείνο το χοροστάσι ο πατέρας του Γιάννουκα έβαλε το κρασί.

Λάδι για το λύχνο έφερε η νανά του Γιάννουκα από το διπλανό στάβλο. Έφερε επίσης ζμπίλλια*, που είχαν απ' έξω σησάμι και μαυροσήσαμο και τα είχε ψήσει στο φούρνο. Ξεχωριστό γλύκισμα των Χριστουγέννων και της γιορτής των Φώτων.

Οι παντρεμένες γυναίκες που συνόδευαν τις κόρες τους ετοίμασαν μεζέδες. Οι γυναίκες των βοσκών προσφέρανε συκωταριά τηγανητή, κυλιστά, τυρί και σιτάκα.

Αυτοί που συμμετείχαν στο χοροστάσι περπατούσαν για να φθάσουν έως εκεί. Την απόσταση τη μετρούσαν με ώρες δρόμου και σε πολλές περιπτώσεις περπατούσαν μία ή και δύο ώρες να πάνε και άλλες τόσες να γυρίσουν.

Την πρώτη μαντινάδα την είπε ο Γιάννουκας κοιτάζοντας στα μάτια την κρυφή, μέχρι εκείνη την ημέρα αγαπητικιά του:

Ρίξε την πλεξουδίτσα σου από το παραθύρι
να κάνω σκάλες ν' ανεβώ, να σε φιλώ στα χείλη

Έγινε σούσουρο. Όλοι άρχισαν να κοιτούν τη Μαρούκλα που κερνούσε τηγανητή αρνίσια συκωταριά. Ένοιωσε τα πόδια της να κόπηκαν ξαφνικά από το σώμα της. Με το ζόρι μπόρεσε να διατηρήσει την ισορροπία της. Το πρόσωπο της κοκκίνισε από τη ντροπή και τα μηνίγγια της βούιζαν από την ένταση.

Δεν περίμενε να της τραγουδήσει μαντινάδα ο Γιάννουκας!

Η καρδιά της σκίρτησε και ρίγη ευτυχίας την ανατρίχιασαν. Δεν πίστευε πως τα λόγια που άκουσε είχαν ειπωθεί από τα λατρευτά του χείλη. Αμέσως μετά, νοιώθοντας τύψεις, άρχισε να τρέμει γιατί φοβήθηκε τη μάνα της και

την απρόσμενη και ίσως κακότροπη συμπεριφορά της. Θα ήθελε πάντως να είχε απολαύσει τη μαντινάδα και το πάθος του Γιάννουκα, καθώς της τραγουδούσε. Όλες αυτές οι σκέψεις πέρασαν σαν αστραπή από το μυαλό της.

Ωστόσο ο Γιάννουκας δεν σταμάτησε εκεί. Μετά το μεζέ και το κρασί από τους κεραστάδες, που πέρασαν από μπροστά του, πήρε δυνάμεις και συνέχισε. Τα βέλη του έρωτα είχαν τρυπήσει βαθειά την καρδιά του και είχαν κατακλύσει όλο το είναι του. Η σκέψη και τα λόγια δεν κατευθύνονταν πια από τη λογική, αλλά από άλλη μορφή έκφρασης, που δεν μπορούσε να τιθασεύσει. Η έκσταση του έρωτα τον είχε κυριεύσει. Με μεγαλύτερο αραβιΐσι* συνέχισε:

Τα μάτια σου, όποιος κι αν τα δει και δεν αναστενάζει,
αστροπελέκι και φωτιά να πέσει να τον κάψει

Τα μαύρα μάτια δύο φλουριά τα γερανά δύο τούμπλες
αμέ τα καταγέρανα τα έχουν αρχοντοπούλες

Με την τελευταία μαντινάδα ξεχείλισε το ποτήρι του εκνευρισμού της Σταματουλίτσας. Έγινε ξύδι. Σηκώθηκε επάνω από τον πάγκο που καθόταν και με γρήγορες κινήσεις άρπαξε τη Μαρούκλα και σέρνοντάς την από τα μαλλιά την έβγαλε βίαια έξω από το στάβλο.

Προτού βγει έσβησε με σβελτάδα τους δύο λύχνους που έφεγγαν, ο ένας δεξιά και ο άλλος αριστερά της πόρτας του στάβλου.

«Ποια νομίζει ότι είσαι, η πρωτοκόρη και σε αποκαλεί αρχοντοπούλα; Γι' αυτό σε λέει αρχοντοπούλα; Κανακαρά του τοίχου* είσαι. Όλα αυτά σου τα λέει για να μας φάει ό,τι καταφέρει, αλλά σου είπα τίποτε δεν θα σας δώσω. Σε λίγο θα δεις πώς θα σου κάνω την πλεξουδίτσα σου», της είπε ψιθυριστά στ' αυτί, σπρώχνοντάς την προς την πόρτα.

Όλοι αναστατώθηκαν και ξαφνιάστηκαν.

Η λύρα απότομα σταμάτησε να παίζει.

Αυτοί που κερνούσαν τους μεζέδες και το κρασί έμειναν ακίνητοι σα χορός σε αρχαία τραγωδία, που έξαφνα αντίκρισε κάτι αναπάντεχο.

Αρχικά δεν πήραν μυρωδιά το συμβάν και πριν προλάβουν ν' αναρωτηθούν, το βαθύ χειμωνιάτικο σκοτάδι απλώθηκε στο στάβλο.

Μετά άρχισαν όλοι να φωνάζουν:

«Ωχουτα, ώχουτα, τί πάθαμε, κάποιο κακό μας βρήκε».

Η νανά του Γιάννουκα που είχε φέρει το λάδι για τους λύχνους, άρχισε να διαμαρτύρεται:

«Μα εγώ το λάδι δεν το σπικκουνεύτηκα, το έφερα με την καρδιά μου, οικονομία κάνετε, γιατί σβήσατε τους λύχνους;».

Κάποια μάνα φώναξε:

«Οι κοπελιάροι έσβησαν τους λύχνους. Αυτοί μας έφεραν σ' αυτά τα χάλια, για να φιλήσουν τις κόρες μας».

Μόνο ο Γιάννουκας κατάλαβε. Κοιτούσε τη Μαρούκλα στον τελευταίο στίχο της μαντινάδας, και πέρασε σαν αστραπή από τα μάτια του η εικόνα της αγαπημένης του να σέρνεται από τη Σταματουλίτσα. Με δύο πήδους βρέθηκε κοντά στην πόρτα του στάβλου και έμεινε εκεί σαν στήλη άλατος, ανήμπορος

να κάνει οτιδήποτε. Κοίταξε άβουλος τις δύο σκιές να απομακρύνονται μέσα στη νύχτα με γρήγορο βήμα.

Η πλεξούδα της Μαρούκλας θυσιάστηκε και πλήρωσε για τις μαντινάδες αγάπης του Γιάννουκα. Της την έκοψε η μάνα της στον ύπνο το ίδιο βράδυ.

«Ευχαριστημένη να είσαι, που δεν σου έκοψα και το λαιμό σου πέρα-πέρα στο κατώφλιο*. Τώρα τιμωρήθηκες, πλήρωσες για τα κρίματά σου. Να δω για ποιες πλεξουδίτσες θα τραγουδάει τώρα ο αρμαστός σου», της είπε με εκδικητικό ύφος. Ασφαλώς, από το απαίδευτο και συντηρητικό μυαλό της δεν περνούσε πραγματικά η ιδέα να γίνει νέα Μήδεια.

Ο τελάλης με τον κόγχυλα* είχε να διηγηθεί πολλά και ενδιαφέροντα στους Αρκασιώτες την άλλη μέρα το πρωί. Όλοι αφκράστηκαν με κάθε λεπτομέρεια την αλληλουχία των γεγονότων της προηγούμενης βραδιάς και το θέμα συζητήθηκε διεξοδικά στα καφενεία.

Μετά από τριάντα πέντε μέρες ο Γιάννουκας με τη Μαρούκλα παντρεύτηκαν. Τα μαλλιά της νύφης έχασαν τις μπούκλες τους και έφταναν μόλις μέχρι το σβέρκο της.

Το φόρεμα που φόρεσε η Μαρούκλα στο γάμο το έραψε μόνη της από τρία διαφορετικά υφάσματα. Το κομμάτι που έφτιαξε τη φούστα δεν είχε φάρδος, για να γίνει με πολλές σούρες και να πρέπει πάνω της. Σα φόρεμα γάμου ήταν αταίριαστο, τσουρούτικο* και φτωχό. Η λαϊκή μούσα δεν άφησε ασχολίαστο το γεγονός:

Σαν το φτωχομονάστηρο εφάινουσου Μαρούκλα,
και δεν είχε το φουστάνι σου καθόλου πίσω σούρφα*

Το μόνο που έμεινε στην ιστορία από το γάμο της Μαρούκλας και του Γιάννουκα, εκτός από το κόψιμο των μαλλιών και το νυφικό της, ήταν η μαντινάδα, που κάποιος ανώνυμος ταίριαξε για να περιπαίξει τη Σταματουλίτσα. Τα βέλη του λαϊκού δημιουργού όμως δεν έπεσαν μόνο σ' αυτήν, αλλά και στην αδυναμία του πατέρα να επιβάλει την τάξη στη σειρά του γάμου των κοριτσιών του. Η μαντινάδα διαδόθηκε από στόμα σε στόμα:

Ανάθεμά τους, τους γονιούς και μερικές μανάδες,
απού παντρεύουν τις μικρές κι αφήνουν τις μεγάλες

Η μαντινάδα έφτασε και στ' αυτιά της Σταματουλίτσας και την πείραξε πολύ. Καταράστηκε το δημιουργό της να πάθει τα ίδια και χειρότερα με τις κόρες του.

Ο γάμος τελείωσε όπως-όπως και όλα τα πάθη της Σταματουλίτσας καταλάγιασαν. Η ζωή ξαναβρήκε το ρυθμό της.

Ο έρωτας του ζευγαριού διατηρήθηκε αμείωτος και αποδοτικός σε απογόνους. Και οι δύο ήταν καρπεροί και σε μερικά χρόνια απέκτησαν μισή ντουζίνα κορίτσια. Κανένα αγόρι δεν στέριωσαν. Η Μαρούκλα το είχε καημό.

«Θέλω πολύ να αποκτήσω αγόρι. Έχω πόθο να μεγαλώσω και ένα γιο, να δω πώς είναι. Κάναμε έξη κορούκες* ίδιες με σένα», έλεγε στον Γιάννουκα. Δεν του έλεγε όμως όλη την αλήθεια. Ήθελε ένα αγόρι για πολλούς λόγους,

γιατί πίστευε πως θα της έμοιαζε, γιατί επιθυμούσε να συνεχιστεί το όνομα Λυράρης, γιατί δεν ήξερε πώς είναι να μεγαλώνεις αγόρι και γιατί ήθελε να βλέπει κι άλλον έναν άνδρα στην οικογένεια.

Μετά από δέκα πέντε χρόνια γάμου απέκτησαν το γιο και τον ονόμασαν Εργάκη.

«Το γιο μου τον έχω ακριβό, τον έχω χαϊδεμένο, τον έχω κορώνα στην κεφαλή μου», έλεγε στον Γιάννουκα σχεδόν καθημερινά για να τον πειράξει.

«Ο άντρας σ' αυτό το σπίτι είναι ένας και μοναδικός, εγώ», της έλεγε με παιχνιδιάρικο ύφος, αλλά κατά βάθος γνώριζε ότι ο μεγάλος κούμαντος* και στυλοβάτης του σπιτιού ήταν η Μαρούκλα.

Το ενδιαφέρον και η αγάπη της Βουκαινιάς για τη μικρή της αδελφή διατηρήθηκε άσβεστο ακόμη και αφού παντρεύτηκε κι αυτή μετά από πολλά χρόνια, μεγαλοκοπέλα πια, και απέκτησε τρεις κόρες και δύο γιους. Τα χρόνια πέρασαν και για τη Μαρούκλα που δεν ξέχασε τα παιδικά χρόνια, το αλληλέγγυό τους δέσιμο και τις περιποιήσεις της Βουκαινιάς.

Η Μαρούκλα ήταν περισσότερο ώριμη. Τα είκοσι πέντε χρόνια συζυγικής ζωής της είχαν δώσει την ευκαιρία να αποκτήσει πολλές εμπειρίες. Η ανατροφή των παιδιών πλούτισε τον ψυχικό της κόσμο. Στις δύσκολες καταστάσεις σκεφτόταν περισσότερο και δεν ενεργούσε εν θερμώ. Τη χαρακτήριζε η νηφαλιότητα και η λογική. Αντιμετώπιζε δίκαια και ισότιμα όλα της τα παιδιά και σ' αυτό βοηθούσε ουσιαστικά και ο Γιάννουκας. Το δέσιμο από τα ανώριμα χρόνια και η θύμηση του γάμου τους δεν τους άφησαν περιθώρια για διαφορετική συμπεριφορά.

Η Μαρούκλα προσπαθούσε να μη θυμάται το άσχημο φέρσιμο της μάνας της και είχε αποφασίσει να μην τη συγχωρέσει ποτέ, απλά να την αγνοεί.

«Εγώ δεν είχα μάνα. Αφού πίστευε ότι ο Γιάννουκας δεν θα ήταν καλός, δικαίωμά της, σεβαστή η άποψη της, αλλά διαψεύστηκε γιατί αποδείχτηκε εργατικός και καλός οικογενειάρχης και μ' αγαπάει, όπως την πρώτη μέρα», σκεφτόταν κατά καιρούς με πικρία, όταν πέρασαν τα χρόνια και ωρίμασε.

3. Έφτιαξα αντρόγυνο!

Η Μαρούκλα είχε ανησυχίες και σκεφτόταν το μέλλον. Πάντα την απασχολούσε η εξέλιξη στη ζωή του νησιού και πολλές φορές αναρωτιόταν:

«Πώς θα είναι η ζωή μετά από εκατό χρόνια; Θα είναι οι στάβλοι γεμάτοι με κόσμο, όπως είναι στις μέρες μας ή θα εγκαταλειφθούν; Θα καλλιεργούν οι άνθρωποι την γη ή θα την παρατήσουν; Όλα τα στενά λουριά στα επικλινή εδάφη, που χτίστηκαν με πέτρες για να συγκρατούνται τα χώματα, δουλεύοντας αμέτρητες ώρες, θα διατηρηθούν ή θα τις πάρει το νερό; Θα φαίνονται τα μονοπάτια, ή θα χαθούν επειδή δεν θα υπάρχουν άνθρωποι να τα διαβαίνουν; Θα βόσκουν τα ζώα στις πραούλες ή θα μένουν έρημες και θα γεμίσουν με

σκίνους και αγριαγκάθες; Θα μπορούν να ζουν οι άνθρωποι χωρίς να εξασφαλίζουν με τα ίδια τους τα χέρια το καθημερινό τους;».

Αφού από το μυαλό της δεν έφευγαν τέτοιες σκέψεις αποφάσισε να κάνει κάτι που να μπορεί αυτή και μόνον αυτή, να το σχεδιάσει. Για την υλοποίηση αυτής της ιδέας, θα άφηνε την τύχη να παίξει το ρόλο της, γιατί αυτή δεν θα ζούσε. Αυτό το ήξερε.

Το σκέφτηκε για καιρό και κατέληξε στη λύση.

Ήθελε να επισφραγίσει την αμοιβαία αγάπη και εκτίμηση, που εξακολουθούσε να ενώνει τις δύο αδελφές με κάτι, που αρχικά δεν ήξερε τί μπορεί να ήταν. Επιθυμούσε να υπήρχε ένας τρόπος, ώστε η αγάπη τους να διατηρηθεί και στο μέλλον. Τις μέρες, αλλά ιδιαίτερα τις νύχτες έμενε ξάγρυπνη και έσπαγε το μυαλό της, ανέτρεξε ακόμη και στο παρελθόν, για να βρει το ερέθισμα που θα τη βοηθούσε. Δεν τα κατάφερε.

Το έναυσμα της το έδωσε ο γάμος του γιου της Βουκαινιάς. Αγαπήθηκε με την εγγονή της θείας της, αδελφής του πατέρα της, του Μαγουλάκη.

«Αυτό είναι», σκέφτηκε. «Αν μια δισεγγονή μου παντρευτεί με έναν εγγονό της αδελφής μου, της Βουκαινιάς, θα έχει γίνει αυτό που επιθυμώ. Κουράγιο λοιπόν να ζήσω, να αποκτήσω εγγόνια. Κουράγιο να ζήσω να παντρευτούν τα εγγόνια μου. Κουράγιο να ζήσω να αποκτήσω και δισεγγόνια, να μεγαλώσουν και να γίνουν της παντριάς», σκεφτόταν και προσπαθούσε να μετρήσει τα χρόνια που έπρεπε να ζήσει ακόμη, αλλά πραγματικά δεν μπορούσε να βγάλει το σωστό λογαριασμό. Παρόλα αυτά παρέμεινε ικανοποιημένη από τη λύση που βρήκε.

Αφού τη ζύμωσε αρκετές μέρες στο μυαλό της και δεν βρήκε κανένα ψεγάδι, την ανακοίνωσε στη Βουκαινιά.

«Έφτιαξα αντρόγυνο!», της είπε ενθουσιασμένη και της εξήγησε τις λεπτομέρειες.

«Πώς το σκέφτηκες αυτό κακομοίρα Μαρούκλα; Θα ζεις άραγε για να καμαρώσεις το αντρόγυνο που μόλις έφτιαξες;», τη ρώτησε με απορία η Βουκαινιά.

«Τι σημασία έχω εγώ, τους απογόνους μας εννοώ», της απάντησε με νόημα η Μαρούκλα.

«Εντάξει, εσού παντρεύτηκες μικρή και εγώ πολύ μεγαλύτερη από σένα. Ίσως και να μπορεί να γίνει. Αλλά έχουμε και τόσα χρόνια διαφορά. Μήπως ξέρουμε ποια θα πεθάνει πρώτη;», συνέχισε σκεπτική η Βουκαινιά, που είχε αρχίσει να διαπιστώνει τα σημάδια των γερατειών στο πρόσωπο και στις δυνάμεις της και πίστευε ότι θα πέθαινε πριν από την αδελφή της.

Ύστερα απ' αυτή τη στιχομυθία η Μαρούκλα μελαγχόλησε. Το πολυκαιρισμένο σεντόνι της στενοχώριας την κουκούλωσε και σκοτεινίασε το λαμπερό της πρόσωπο. Τα γερανά μάτια της βούρκωσαν και φάνηκαν ξεθωριασμένα. Τα ανοιγόκλεισε για να διώξει τα δάκρυα.

Σκέφτηκε πόσο μεγαλύτερη της ήταν η Βουκαινιά και της έδωσε δίκιο. Είχαν τόσα χρόνια διαφορά ηλικίας. Μέτρησε με τα δάχτυλα την ηλικία της πρώτης της κόρης, όταν γέννησε η Βουκαινιά τον πρώτο της γιο.

«Ας είναι. Έχεις δίκιο, πέρασαν τα χρόνια», είπε μόνο στη Βουκαινιά και τίποτε άλλο.

Αμέσως όμως πέρασαν σαν αστραπή από το μυαλό της τα λόγια της αδελφής της.

«Λες να είναι χρησμός τα λόγια της και να πεθάνω εγώ πρώτη;» σκέφτηκε και τρόμαξε στη σκέψη, αλλά αποτελείωσε τη σκέψη της.

«Αλλά ξέρεις τί θέλω μόνο; Να είναι ο άντρας από τη γενιά σου και η γυναίκα από τη γενιά μου. Και ένα τελευταίο. Να βρεις ένα τρόπο, αν εγώ δεν ζω, να πεις στον εγγονό σου και στη δισεγγονή μου για την επιθυμία μου», συνέχισε με θέρμη η Μαρούκλα.

«Για την δισεγγονή σου δεν ξέρω, αλλά για τον εγγονό μου οπωσδήποτε. Ναι, θα το κάνω. Σου το υπόσχομαι, δεν θα γελάσω τα λόγια μου και θα εφαρμόσω κατά γράμμα την επιθυμία σου», της είπε πειστικά η Βουκαινιά.

«Έχω ταιριάξει και μια μαντινάδα», της είπε ζωηρά η Μαρούκλα, που θα την πεις στον εγγονό σου, για να την πει στη δισεγγονή μου:

Απόσταν ήμουν δυο χρονών μούλεγε η προλαλά σου,
να μπω μέσα στα σπίτια σου και στα νοικοκυριά σου

«Εσού κακομοίρα ελλοπάρτης*, αλλά δεν θα γελάσω τα λόγια μου», της ξανάπε με ειρωνικό μειδίαμα η Βουκαινιά.

Όσο κι αν φαινόταν της Βουκαινιάς υπερβολική η επιθυμία της αδελφής της δεν άντεχε να τη δυσαρεστήσει, αλλά ούτε και να της πει ψέματα. Έτσι με σβελτάδα και διαύγεια είχε καταλήξει στις μελλοντικές της ενέργειες.

«Η πρωτοκόρη μου η Σταματούλα έχει γεννήσει τρεις κόρες και τρεις γιους. Κάποιος από τους γιούς της πρέπει στο μέλλον να παντρευτεί μια δισεγγονή της Μαρούκλας. Άρα η μόνη που μπορεί να πάρει την εντολή της και να την εφαρμόσει είναι η πρωτοκόρη μου», είχε σκεφτεί ξαλαφρωμένη.

Ο Μιχάλης Ακριβός στη θύμηση της μαντινάδας αναστατώθηκε και ανατρίχιασε. Σκέφτηκε τη Μαριγώ του Γιάννη Λυράρη. Αυτήν εννοούσε η Μαρούκλα! Προσπάθησε να τιθασεύσει τη συγκίνηση και ξανάστριψε με ταχύτητα τη σβούρα της μνήμης του στο παρελθόν.

Μετά από αρκετούς μήνες, ένα βαρύ φθινοπωρινό πρωινό η Μαρούκλα αποφάσισε να πάει στο αμπέλι τους στη Βλυχά.

«Κάθισε μάνε σήμερα, να πάμε αύριο μαζί να σε βοηθήσω. Σήμερα έχω ξεκινήσει το ζύμωμα. Η ψωμαθούκα* άδειασε και ο κάτσουνας* δεν έχει άλλες κουλούρες», της είπε μια από τις κόρες της που έμενε κοντά της.

«Έλα Χριστέ και Παναγία μου, όχι, θα πάω σήμερα. Ο καιρός θα χαλάσει και αν βρέξει οι σταφίδες και τα ασκάδια* θα βραχούν και θα πάει χαμένος ο κόπος μου. Ξέχασες τον κόπο μας να κάνουμε τις σταφίδες; Ξέχασες το μάζεμα, το ξεδιάλεγμα, το βούτηγμα στην

αλουσιά* και το λάδι, το άπλωμα στα βούρλα, το γύρισμα;», της είπε πεισματικά η Μαρούκλα.

«Τι την έπιασε σήμερα την μάνα μου; Αυτή η συμπεριφορά δεν ταιριάζει καθόλου στο χαρακτήρα της», μονολόγησε σκεπτική η κόρη της.

Το απόβραδο, φόρτωσε στο γέρικο γάαρο τις σταφίδες και τα ασκάδια και γύριζε από τη Βλυχά ικανοποιημένη. Ήταν κι αυτή καβάλα στο σαμάρι.

«Ντε βρε*, άαο βρε*», έδινε του γάαρου της εντολή, άλλοτε να περπατά και άλλοτε να σταματά, δηλαδή του μιλούσε συνέχεια για να τον έχει στην προσοχή της.

Στην ανηφόρα μετά το ρέμα του Καουρή, ο γάαρος ξεσπάστηκε* από ένα κοράκι που πέταξε σχεδόν δίπλα του, γλίστρησε στην άκρη του σκαλοπατιού σε ένα μπόσικο ατσαλοχάλικο και λύγισε τα μπροστινά του πόδια. Θα γινόταν το κακό; Η Μαρούκλα προσπάθησε να τον τραβήξει από το καπίστρι, μήπως ξανάβρισκε τον βηματισμό του, αλλά χαμένος κόπος. Κλυδωνίστηκε πάνω στο σαμάρι, έχασε την ισορροπία της και έπεσε από το γάαρο. Έκανε δυο τρεις κουλουμπέτες* και σταμάτησε στην άκρη της κατηφόρας πέφτοντας πάνω σ' ένα σκίνο.

Ο γάαρος συνέχισε το δρόμο του και έφτασε στο χωριό φορτωμένος.

Η Μαρούκλα πέφτοντας χτύπησε στο γοφό και άκουσε ένα κραχ στη λεκάνη της. Αμέσως κατάλαβε τη ζημιά στο σώμα της, κάτι είχε σπάσει. Δοκίμασε να σηκωθεί αλλά ήταν ακατόρθωτο. Έμεινε ανήμπορη και αβοήθητη στην ίδια θέση. Από βραδύς την έψαχναν και τη φώναζαν. Τα μεσάνυχτα πια άκουσαν την αδύναμη φωνή της. Είχε εξαντληθεί πολύ. Έμεινε αρκετές μέρες στο σοφά και όταν της πέρασαν οι πόνοι δοκίμασε να ξανασηκωθεί. Δυστυχώς δεν μπόρεσε να ρίξει ούτε ένα βήμα γιατί πονούσε και η λεκάνη της δεν τη βαστούσε όρθια.

Έμεινε κατάκοιτη, έπαθε άλλες επιπλοκές και πέθανε.

«Χάρηκε μόνο τα χρόνια της νιότης της. Τα χρόνια της ωριμότητας δεν πρόλαβε να τα ζήσει, που είναι πιο γλυκά και πιο ανέμελα από τα χρόνια της δημιουργίας και των υποχρεώσεων. Δεν τα δοκίμασε για να γευτεί τη νοστιμιά και την ομορφιά τους», την αναπολούσε απαρηγόρητος ο Γιάννουκας Λυράρης.

4. Το κληρονομικό έθιμο

Η κλειστή κοινωνία της Αρκάσας θα θυμόταν τη Μαρούκλα για όλες της τις χάρες, την καλοσύνη, την αποφασιστικότητα, την αντικειμενικότητα και τη νοικοκυροσύνη της. Πάνω απ' όλα όμως θα τη θυμόντουσαν για την αντίθεσή της στο κληρονομικό έθιμο. Κανείς μετά απ' αυτήν δεν προβληματίστηκε τόσο πολύ για το νομικό αυτό κανόνα, που είχε θεσπιστεί και είχε περιορισμένη νομική ισχύ μόνο στα νησιά της Καρπάθου και της Κάσου.

«Εγώ, έτσι κι αλλιώς, δεν έχω τίποτα να κληρονομήσει η πρωτότοκη κόρη μου. Δεν πήρα τίποτα απ' τη μάνα μου», σκεφτόταν και δεν την πείραζε που το παραδεχόταν.

«Ο νόμος αυτός είναι άδικος και άνισος για τα παιδιά που γεννιούνται μετά τα δύο πρώτα. Γιατί να δίνεται ακέραιη η περιουσία του πατέρα μόνο στον πρωτογιό του; Γιατί να δίνεται ακέραιη η περιουσία της μητέρας στην πρώτη κατά τη σειρά γέννησης κόρη της; Γι' αυτό η πρωτοκόρη της αδελφής μου πήρε όλη της την περιουσία ακέραιη, όπως την πήρε κι αυτή από τη μάνα μας και λέγεται κανακαρά*, όπως λεγόταν και η μάνα και η αδελφή μου;» ρωτούσε, όταν βρισκόταν με το γραμματιζούμενο της Αρκάσας, τον Αντρέα Μελασσιανό.

«Έχεις δίκιο που το λες, είναι άνισος. Αυτός ο νόμος ψηφίστηκε, αν θυμάμαι καλά το 1864, αλλά νομίζω ότι είχε αρχίσει να εφαρμόζεται πολύ νωρίτερα», της απάντησε ο Αντρέας Μελασσιανός.

«Η μάνα μου δεν μου έδωσε τίποτα και όλη την περιουσία την προίκισε στη Βουκαινιά, επειδή εφάρμοσε το κληρονομικό έθιμο», παρατήρησε η Μαρούκλα και ανιστορήθηκε της μάνας της.

Ο Αντρέας Μελασσιανός έκανε πως δεν άκουσε, δεν ταίριαζαν τα κουρέττα ούτε στη θέση ούτε στο χαρακτήρα του και συνέχισε την κουβέντα.

«Ο νόμος αυτός προβλέπει ότι ο πατέρας έχει υποχρέωση να προικίσει ακέραιη την περιουσία, που είχε κληρονομήσει κι αυτός από τον πατέρα του, στον πρωτογιό του, ο οποίος έπαιρνε υποχρεωτικά και το όνομα του πάππου από τον πατέρα του και λεγόταν κανακάρης*. Τον πάππου, ζούσε ή δεν ζούσε, τον ανέσταιναν*. Το αντίστοιχο ισχύει για τη μάνα με την πρωτοκόρη, το ξέρεις, το είπες προηγουμένως».

«Το γονικό στο γονικό δηλαδή, Αντρέα», θυμήθηκε την παροιμία που είχε ακούσει πολλές φορές από το στόμα της μάνας της, αλλά όταν ήταν νέα και ερωτευμένη δεν είχε δώσει σημασία.

«Ναι, το γονικό δεν χάνεται, μα δεν πληθαίνει κιόλας», της απάντησε με νόημα ο Αντρέας Μελασσιανός.

«Και ποιος ήταν ο σκοπός των δημάρχων, πώς σκέφτηκαν να πάρουν αυτήν την απόφαση», ρώτησε με απορία η Μαρούκλα, που δεν μπορούσε να καταλάβει πώς κατέληξαν σ' αυτό το άδικο τοπικό έθιμο.

«Βασικός στόχος του κληρονομικού αυτού εθίμου ήταν η διατήρηση ακέραιης της γονικής περιουσίας, που κάθε σύζυγος είχε πάρει από τους γονείς του. Έτσι η περιουσία δεν κατακερματίζονταν. Ίσως σκέφτηκαν και αποφάσισαν να το εφαρμόσουν επειδή στο νησί ο γεωργικός κλήρος είναι πολύ μικρός, πολυτεμαχισμένος και σε άγονα και επικλινή εδάφη συνήθως», της είπε πειστικά ο Αντρέας Μελασσιανός.

«Και είναι δυνατό να βρέθηκαν δήμαρχοι που ψήφισαν αυτό το άδικο έθιμο;» ρώτησε δύσπιστα.

«Ξέρεις Μαρούκλα, αυτό το κληρονομικό έθιμο ψηφίστηκε απ' όλους τους δημάρχους, εκτός από δύο, που ήταν αγράμματοι; Και δεν ψηφίστηκε μόνο από τους Δημάρχους. Ψηφίστηκε παρακαλώ και από τέσσερις προύχοντες του νησιού», της είπε ο Αντρέας Μελασσιανός.

«Πάντως αυτό το έθιμο διατηρεί ακέραια ή και αυξανόμενη την περιουσία των δύο πρωτότοκων και τα υπόλοιπα παιδιά τί θα γίνουν;» αναρωτήθηκε η Μαρούκλα.

Μετά από μικρή σκέψη ο Αντρέας Μελασσιανός της απάντησε:

«Ή θα γίνουν υπηρέτες των πρωτότοκων ή θα πάρουν των οματιών τους, να βρουν την τύχη τους».

«Βάζουμε στοίχημα Αντρέα ότι αυτό το έθιμο θα καταργηθεί γιατί είναι άδικο, αλλά εμείς δεν θα είμαστε εδώ να το ζήσουμε», του είπε προφητικά.

«Ίσως και να έχει δίκιο η Μαρούκλα», συμφώνησε μετά από ώριμη σκέψη ο Αντρέας Μελασσιανός, αλλά δεν της απάντησε.

Η προφητεία της Μαρούκλας βγήκε σωστή.

Αυτό το έθιμο, μετά από εξήντα χρόνια περίπου, βαθμηδόν περιορίστηκε. Καταργήθηκε οριστικά με την εισαγωγή του Ελληνικού αστικού κώδικα και στα Δωδεκάνησα. Ο θεσμός των κανακάρηδων έχει ατονήσει.

5. Απόσταν ήμουν δυο χρονών

Σε πολύ λίγο χρόνο ο Μιχάλης Ακριβός έφτασε στην άκρη της Αρκάσας, στο Μακρύ Σοκάκι, έξω από το σπίτι του Γιάννη Λυράρη και είδε από μακριά την κόρη του, τη Μαριγώ, μόλις οχτώ χρόνων κορούλα να είναι καβάλα στην πεζούλα της αυλής τους.

Τα μαύρα μαλλιά της, με χωρίστρα ούτε στη μέση, ούτε στο πλάι, ήταν πλεγμένα σε δύο πλούσιες κοτσίδες που έφταναν μέχρι τον κόρφο της. Τα γλυκά της πράσινα μάτια και το όμορφο γαλήνιο προσωπάκι της, ίδιο με τη γλυκιά μορφή της Παναγίας, του έδωσαν κουράγιο και τον γέμισαν αισιοδοξία για το άγνωστο. Μόλις σήμερα πρόσεξε τις άσπρες κηλίδες από τις λειχήνες που είχαν απλωθεί στα μάγουλά της.

«Θεϊκή ομορφιά, τυχερός θα είμαι, αν καταφέρω τελικά να την παντρευτώ», συλλογίστηκε και άρχισε να σιγοτραγουδάει τη μαντινάδα, που του είχε πει η μάνα του η Σταματούλα:

Απόσταν ήμουν δυο χρονών μούλεγε η προλαλά σου,
να μπω μέσα στα σπίτια σου και στα νοικοκυριά σου

Καλημέρισε τη Μαριγώ αδιάφορα, σα να μην την ήξερε. Αυτή δεν του απάντησε. Ντροπιασμένη βιάστηκε να κατέβει γρήγορα από την πεζούλα, του πέταξε ένα αθώο, αινιγματικό χαμόγελο και έτρεξε να κρυφτεί στο Μεγάλο Σπίτι.

Ίσα-ίσα ανέβαινε το σοκάκι ο πάππος της ο Αντρέας, ο πατέρας της μάνας της, της Άννας.

«Τι σύμπωση! Και ο πατέρας της Άννας και ο άντρας της Μαρούκλας είχαν ρίζες από την Όλυμπο!», σκέφτηκε ο Μιχάλης και θυμήθηκε

ακριβώς τα λόγια της μάνας του, της Σταματούλας του Πετραμύγδαλου, όπως ακριβώς του τα είχε εξιστορήσει:

«Ένας μακρινός πρόγονος του Αντρέα, που ζούσε στην Όλυμπο, ξενιτεύτηκε και έζησε πολλά χρόνια στο Κελεμπέσι της Μικράς Ασίας. Όταν γύρισε στην Όλυμπο να παντρευτεί τον έβγαλαν Κελεπέση και του έμεινε».

«Ένας από τους απογόνους του, ο Αντρέας ήρθε στην Αρκάσα. Είχε ακούσει για τα νερά και τα περιβόλια της και εγκαταστάθηκε να γίνει γεωργός. Παντρεύτηκε τη Μαρούκλα από τις Μενετές. Μην μπερδευτείς Μιχαλιέ. Ετούτη η Μαρούκλα δεν είναι η ίδια με τη Μαρούκλα τη θεία μου, από το σόι μας!»

«Από τη δική μας Μαρούκλα και τον Γιάννουκα Λυράρη γεννήθηκε ο Εργάκης, όπως θα θυμάσαι. Από τον Εργάκη και την Φωτεινή γεννήθηκε ο Γιάννης Λυράρης που παντρεύτηκε με την κόρη του Αντρέα και της Μαρούκλας, την Άννα. Από τον Γιάννη και την Άννα γεννήθηκε η Μαριγώ!»

«Δηλαδή, Μιχαλιέ, τώρα που τα βάλουμε κάτω και αναλύσαμε τις συγγένειες, θα κατάλαβες πως η λαλά σου η Βουκαινιά, και η προλαλά της Μαριγώς, η Μαρούκλα, ήταν αδελφές!»

«Άραγε θα πραγματοποιηθεί η επιθυμία της θείας μου της Μαρούκλας να παντρευτεί η δισεγγονή της η Μαριγώ με σένα, που είσαι εγγονός της Βουκαινιάς;», είχε αναρωτηθεί η Σταματούλα και του εκμυστηρεύτηκε τη μαντινάδα της Μαρούκλας.

«Μιχαλιέ κατάλαβες, η Μαριγώ έχει το όνομα της λαλάς της, της Μαρούκλας, όχι της θείας μου της Μαρούκλας!», είχε αποτελειώσει τις εξηγήσεις της.

Ο Μιχάλης γύρισε πάλι τη σκέψη του στο παρόν και αποχαιρέτησε νοερά τη Μαριγώ.

Μόλις προσπέρασε το σπίτι της και μπήκε πάλι στο Μακρύ Σοκάκι κοντοστάθηκε λίγο, τύλιξε όλους τους ήρωες στο πολυκαιρισμένο σεντόνι και τους φύλαξε προσεχτικά στο σακούλι της μνήμης. Δεν ήθελε να τους ξεχάσει! Απεναντίας ποθούσε να τον συντροφεύουν στην Αθήνα!

Αναστέναξε από ευχαρίστηση και κάθισε σ' ένα καντούνι να αποχαιρέτησε τον τόπο του από ψηλά. Έφαγε μια γωνία από την κρεμμυδόπιτα της Σταματούλας και ένα κομμάτι μανούλι και ανιστορήθηκε της γιαγιάς του, της Βουκαινιάς.

«Όταν είσαι άρρωστος και σου έρθει η όρεξη να φας ένα καϊκι από ψωμί, που το έχεις σκάψει βγάζοντας την ψίχα, αφού ρίξεις μέσα λάδι, κομμένη ντομάτα, μανούλι, ένα κρεμμύδι ζουπιγμένο με την παλάμη, θυμάρι και αλάτσι, τότε έχεις γίνει καλά», του έλεγε συχνά, και τον είχε κάνει να αγαπήσει το καϊκι με το λάδι.

Ο Μιχάλης Ακριβός περπατούσε πάλι στο Μακρύ Σοκάκι μέσα στο χωριό. Μετά από λίγα μέτρα ξεστράτισε προς τα δεξιά και περπάτησε αρκετά στο στενό σοκάκι. Ήθελε να περάσει έξω από το σπίτι της Ερνιάς, που εδώ και πολλά χρόνια είχε εγκαταλειφθεί. Οι τοίχοι βαστούσαν γερά αλλά το δώμα είχε τρυπήσει και βούλιαξε. Σπασμένες σανίδες, φύκια ανακατεμένα με χώματα

είχαν πέσει στον πάτο του Μεγάλου Σπιτιού! Αποφάσισε να καθίσει στη χαλασμένη, πια, πεζούλα, για να αντικρίσει κι αυτός το χωριό από την αυλή, όπως κάποτε και ο Βάσος Καλογεράκης! Αλλά απογοητεύτηκε. Απέναντι είχε χτιστεί ένας ψηλός τοίχος που εμπόδιζε τη θέα.

«Κρίμας. Ήταν και το μοναδικό σπίτι για το οποίο είχε γραφτεί μαντινάδα», σκέφτηκε και λοξοκοίταξε μπροστά του προς το κατηφορικό μονοπάτι.

«Όχι δεν θα συνεχίσω από δω για την Πλατέα, θα ξαναγυρίσω στο Μακρύ Σοκάκι, θέλω να περάσω από τον Ασιστράτη Μιχάλη», αποφάσισε.

Κοντοστάθηκε για λίγο στη μικρή αυλίτσα του Αγίου, κατηφόρισε το κακοτράχαλο Μακρύ Σοκάκι και έφτασε στην Πλατεία της Αρκάσας.

Μόλις έστριψε και μπήκε στο στενό κατηφορικό σοκάκι, που τον οδηγούσε στην Πλατεία, πήρε το μάτι του από μακριά τους φίλους του. Απόφυγε να ρίξει το βλέμμα του προς τα εκεί. Η ματιά του έπεσε, με τη θέλησή του, στο συντριβάνι που δέσποζε στη μέση της Πλατείας και στις κατάλευκες αχιβάδες που κάλυπταν περιμετρικά τη στρογγυλή περίτεχνη πεζούλα. Εκεί βρήκε καθισμένους όλους σχεδόν τους φίλους και τις φίλες του.

Αισθάνθηκε αμηχανία, θα προτιμούσε να μην τους έβλεπε. Δεν του έκανε η καρδιά να τους αποχαιρετήσει. Δεν του άρεσαν, σήμερα ειδικά, οι συγκινήσεις και οι αποχαιρετισμοί.

Οι φίλοι του, μεγάλα παιδιά πια κι αυτά, θεωρούσαν τυχερό τον Μιχάλη που βρήκε το θάρρος και τη δύναμη να φύγει και να αναζητήσει την τύχη του.

«Μπράβο Μιχάλη, σε λίγο θα είσαι ανεξάρτητος, σε ζηλεύουμε», του είχαν πει με θαυμασμό, όταν τους το είχε εκμυστηρευτεί, πολύ νωρίτερα. Μάλιστα πολλοί έπρεπε σε λίγο καιρό να βρουν κι αυτοί τη δύναμη να ξενιτευτούν, ποιος ξέρει για που.

Από τους φίλους του ξεχώριζε δύο, που τους είχε ιδιαίτερη συμπάθεια.

Η μία ήταν η Κυραννιά, απόγονος της Βαγιανούλας και του Αλί Ψαρή, κόρη του πρώτου ψαρά. Η Κυραννιά ξεχώριζε από όλα τα παιδιά της ηλικίας της. Ήταν μεγαλόφυλη κοπέλα, ανοιχτός χαρακτήρας, αυθόρμητη με πολλές φακίδες που κυριαρχούσαν στο τετράγωνο πρόσωπό της. Κυραννιά η ξεσταχασμένη τη λέγανε. Αυτήν σίγουρα δεν θα την ξεχνούσε ποτέ. Συνδεόταν με τις γαστριμαργικές του επιθυμίες και την αγάπη του για τα ψάρια, και ιδιαίτερα τα τηγανιτά. Με την Κυραννιά έκαναν ανταλλαγή του φτωχικού κολατσιού που είχαν στο τουβράκι τους για το σχολείο. Αυτός της έδινε τα μανούλια, ή τα χλωρομάνουλα*, ή τα γαλατένια κουλούρια και αυτή του έδινε τις τηγανιτές μένουλες ή τους σκάρους. Τις ημέρες που τα τηγανητά ψάρια ήταν μαριναρισμένα, τα είχαν περιχύσει δηλαδή με σάλτσα, προσθέτοντας αρκετό ξύδι και ροσμαρί* στο λάδι του τηγανίσματος, τότε του Μιχάλη του έπεφταν κυριολεκτικά τα σάλια.

Ο Μιχάλης Ακριβός πάντα παρακαλούσε από μέσα του να του ζητήσει πρώτη η Κυραννιά την ανταλλαγή. Αυτός δεν υπήρξε ποτέ ούτε μία περίπτωση να ρίξει πρώτος τα μούτρα του. Την εκτιμούσε γιατί του πρότεινε την ανταλλαγή του φαγητού τους, όταν το ώριμο βλέμμα της δαισθανόταν την επιθυμία του.

«Άντε, βρε Ακριοπούλι, αυτό το παρατσούκλι του είχε βγάλει, πάρε το σκάρο, είναι και κοκκινόσκαρας, θηλυκός σκάρος και είναι πιο νόστιμος. Εγώ τους έφαγα χθες βράδυ και τους χόρτασα», του έλεγε με πειθώ δίνοντάς του το κολατσιό της.

«Δεν το κάνει για μένα, αυτή τρελαίνεται γι' αυτά που έχω κάθε μέρα στο τουβράκι μου», σκεφτόταν, γιατί από μικρός δεν ήθελε να έχει υποχρεώσεις σε κανέναν και για κανένα λόγο.

Άλλος φίλος του ήταν ο Λυράρης, από το σόι του Γιάννη Λυράρη. Έδειχνε παιδί συνεσταλμένο και ντροπαλό. Αγαπητός απ' όλους και σταθερός στις σχέσεις του, τον είχε εκτιμήσει ο Μιχάλης. Πολλές φορές, δανειζόταν τη λύρα του πάππου του, του Γιάννουκα, που την είχε ενθύμιο από πρόγονό του ξακουστό Ολυμπίτη λυράρη. Οι ήχοι που έβγαιναν από το δοξάρι του άπειρου τότε Λυράρη, τους μάγευαν, τους προκαλούσαν έντονα συναισθήματα, έκλειναν τα μάτια και ονειροπολούσαν.

«Γεια σας, καλή αντάμωση», είπε ξερά σε όλους. Δεν περίμενε τις ευχές των φίλων του. Ανέβηκε όσο πιο γρήγορα μπορούσε στο μουλάρι που τον περίμενε κοντά στην Πλατεία και πήρε το δρόμο με προορισμό το λιμάνι.

«Ο παπά Βασίλης πού χάθηκε και δεν ήρθε να με αποχαιρετήσει;», αναρωτήθηκε, αφού ξεκίνησε για το άγνωστο.

Ο σοφός του όμως τον περίμενε καβάλα στο γάαρο στην άκρη του δρόμου πάνω από το Θαλασσίτη.

«Δεν στοιχοῦσε* ο γάαρος να έρθει στην Πλατέα και γύρισα πίσω. Καλή τύχη! Οι Αγιοί μας οδηγοί στο δρόμο σου!», του είπε με φωνή μόλις που έβγαινε από τα χείλη του και συνέχισε το δρόμο για το Ιγλί.

Στο μουράγιο ο κόσμος αμίλητος. Πρώτη φορά ξεχώρισε από μακριά το βαπόρι. Είχε ακούσει για βαπόρια μόνο από τον παπά Βασίλη. Σε λίγο το είδε να έρχεται μαζί με τα κύματα και βροντοφώναξε σα θεριό. Τρόμαξε και τaráχτηκε.

Οι ταξιδιώτες και τα πράγματα μπήκαν στις βάρκες και ανεβήκαν στο θεριό. Ανέβηκε κι αυτός. Γαντζώθηκε στην κουπαστή. Παρατηρούσε στο μόλο τις γυναίκες, τις μανάδες, τις κόρες να σκουπίζουν με μαντήλια τα δάκρυα. Μετά, νοτισμένα τα ανέμιζαν και μέσα από τα δάκρυα ψιθύριζαν τις ευχές τους.

«Για μένα κανείς δεν ήρθε να κουνήσει το μαντήλι», σκέφτηκε.

Το βαπόρι βροντοφώναξε πάλι.

Σε λίγο έβλεπε από μακριά μόνο τα μαντήλια που ανέμιζαν.

Άφησε τη ματιά του από την στεριά μόνο όταν είδε την Κάρπαθο σαν ένα φύλλο της άνοιξης να κλυδωνίζεται ριγμένο στην ασπρισμένη θάλασσα.

ΣΑΝ ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο Μιχάλης Ακριβός έζησε στην Αθήνα πάνω από δέκα χρόνια. Έμαθε τέχνη που ήταν το όνειρό του, δούλεψε σκληρά, πολέμησε, έζησε την κατοχή, κυνηγήθηκε, αλλά επιβίωσε και γύρισε στην Αρκάσα δουλεμένος.

Γύρισε να παντρευτεί τη Μαριγώ, τη γυναίκα που του είχε διαλέξει η προλαλά της.

«Η τύχη μου την διάλεξε κι εγώ ο ίδιος», σκεφτόταν όταν γύρισε από την Αθήνα. Και το πίστευε. Την πρώτη φορά που την ξαναείδε όταν γύρισε ένοιωσε την ίδια συγκίνηση με την ημέρα της αναχώρησης, παρόλο που είχαν περάσει τόσα χρόνια! Και όχι μόνο αυτό, του άρεσε τόσο πολύ η Μαριγώ! Όλα του τα χρόνια στην Αθήνα, ένα όνειρο έβλεπε, αυτήν.

Δεν πέρασε πολύς καιρός από την επιστροφή του και οι δύο οικογένειες συμφώνησαν για το γάμο, που είχε προγραμματιστεί να γίνει τη δεύτερη Κυριακή του Απρίλη του 1947. Σύντομες διαδικασίες χωρίς λαϊκά και κουρεπτούδες. Έτσι ήθελε ο Μιχάλης.

Δέκα μέρες πριν το γάμο ο πατέρας του Μιχάλη και ο πατέρας της Μαριγώς, συμφώνησαν να συναντηθούν στο σπίτι της, για να συντάξουν το προικοσύμφωνο. Μόλις το πήρε μυρωδιά ο Μιχάλης έγινε ξύδι και αντέδρασε πολύ έντονα.

«Πρόσεξε μην παρουσιαστείς εκεί. Εγώ περιουσίες δεν θέλω από φτωχούς ανθρώπους. Αλλά έχει το νου σου μη ζητήσεις και γαμπρίκιο*, γιατί εγώ δεν είμαι πράγμα να με πουλήσεις. Κατάλαβες;» του είπε αυστηρά.

Η Σταματούλα αντέδρασε, είχε λογαριάσει το γαμπρίκιο, αλλά δεν της πέρασε. Της το έκοψε από την αρχή με το μαχαίρι.

Ο Γιάννης Λυράρης, ξαλάφρωσε που δεν ζήτησε γαμπρίκιο ο συμπέθερός του, γιατί δεν είχε και τα λεφτά. Θα τα δανειζόταν. Μετά την άρνηση του γαμπρού του όμως να συντάξουν προικοσύμφωνο, μπήκε σε σκέψεις. Από το αδιέξοδο τον έβγαλε η γυναίκα του, η Άννα, που του πρότεινε να δώσουν στο γαμπρό τους το προικοσύμφωνο από το δικό τους γάμο.

«Να του το δώσεις, γιατί εγώ θέλω να πάρει η πρωτοκόρη μου, ό,τι πήρα κι εγώ από τη μάνα μου», του είπε με επιμονή και αυτός έκανε ό,τι του είπε.

«Άκουσε γαμπρέ, η πρωτοκόρη μου η Μαριγώ, θα πάρει την περιουσία που πήρε και η γυναίκα μου από τη μάνα της. Η δεύτερη μου κόρη θα πάρει την περιουσία που μου προίκισε η αδερφή μου, που έχει και το όνομά της. Και για να μη σε γελάσω θα σου δώσω το δικό μας προικοσύμφωνο, να το έχεις», του είπε καθώς του έδινε ένα μπλίκιο*.

Ο Μιχάλης Ακριβός το άνοιξε και το διάβασε μετά από πολλά χρόνια:

Προικοσύμφωνο

Εν ονόματα της Αγίας, ομοουσίου και αδιαιρέτου Τριάδος.

Μεταξύ των κάτωθι υπογεγραμμένων Α. Χ. και συζύγου του Μαρούκλας, το γένος Ι. Μ. αφενός και Γεωργίου Λυράρη αφετέρου, αμφοτέρων Χριστιανών Ορθοδόξων, κατοίκων του Δήμου Αρκάσης, συνεφωνήθησαν αμοιβαία τη γνώμη και ανεπηρέαστω θελήσει τα ακόλουθα:

Οι πρώτοι των συμβαλλομένων, έχοντες την νόμιμον αυτών θυγατέρα, ονόματι Άνναν εις ώραν γάμου και θέλοντες όπως συνάψουσιν αυτήν εις γάμου κοινωνίαν, αποδεχομένην, μετά του υιού του δευτέρου των συμβαλλομένων, ού το όνομα Ιωάννης, αποδεχομένου και τούτου.

Εν πρώτοις μεν εύχονται αυτοίς να διέλθουν βίον ευδαίμονα, ανέφελον και παν το υπ' αυτών επιθυμητέον, ακολούθως δε προικίζουσιν την θυγατέρα αυτών Άννα τα εξής:

Μίαν οικίαν εν τω Δήμω Αρκάσης μετά του περι αυτήν ανώγειον, την οποίαν υποχρεούται ο πατήρ της μελλονύμφου να τελειοποιήσει ως σχήματος εντοπίου (σοβάδες, αράφια κ.τ.λ.).

Εν στρώμα, μίαν διπλήν, εν κιλίμιον με τους ήλιους, εν εφάπλωμα, τρία χρέμια, έξη μαξιλάρια, τέσσερις πετσέτες προσώπου, εν σινδόνιον μεταξωτόν, εν έτερον χασεδένιον, εν σινδόνιον σγουρόν, δύο τραπεζομάνδηλα, μίαν δωδεκάδα μανδήλας δια τα τραπεζάνια, εξ ων αι πέντε μεταξωταί, είκοσι πιάτα πλουμιστά δια τα αράφια, δύο λάμπες με υάλινην βάση, τρεις υάλινους μαστραπάδες, ένα τορβάν, δύο σακούλες, εν ζεύγος καρπόσακκες, εν ζεύγος ενωτίων αποτελούμενων εκ δύο ημισειών λιρών Αγγλίας, δύο τσιμπέρια Πολίτικα, δύο στάμνες των 60 οκάδων, μίαν κασέλαν, πέντε καρέκλας, εν τέζεριν, μίαν κνισάραν, ένα αρλόν, ένα σφυρί*, έναν σιδερένιο κάτσουνα*, έναν καύκαλο*, μίαν βρούλλινη σειροκουτάλα*, μίαν ξύλινη σειροκουτάλα*, έξη κουτάλια και έξη περόνια*, ένα περονοκούταλο*, δύο τουπιά*, ένα φροκάλι*, μίαν μηχανή του ραψίματος, εν τραπέζι, εν τηγάνι.*

Επίσης προικίζομεν την θυγατέραν ημών Άννη μέρος του κατά την θέσιν Ιχίλια κτήματος ημών, ήτοι από τους δύο βολάκους και κάτω, ως φαίνονται τα οροθέσια στα υπόψη κάτω, έως του Μ. Χ. Εξ αυτού αφήνομεν γεροντομοίριον*, ό,τι κόβει το κάτω αναυλόχιον*, έως ότου ζούμεν οι δύο γονείς της μελλονύμφου. Το χωράφιον αυτό προικίζεται ανεύθυνον δρόμου διά το άλλο μέρος του χωραφίου.*

Επίσης προικίζομεν τη θυγατρί ημών χρηματικήν περιουσίαν τρεις χιλιάδας φράγκων Ιταλίας (αριθ. 3000), παραδοτέων αυτή εντός δύο ετών από σήμερα. Επίσης δίνουσι τω μελλονύμφω, ως προγαμιαίαν δωρεάν φράγκα Ιταλίας δύο και ημίσειαν χιλιάδα (αριθ. 2500).

Επίσης προικίζομεν τη θυγατέρα ημών Άννη είκοσι μόδια σίτου (αριθ. 20), (τέσσερα μόδια=ένας τενεκές), υποχρεούται δε

ο πατήρ της μελλονύμφου, εφόσον ευρίσκεται εν τη ζωή, να δίδει κατ' έτος εις τους μελλονύμφους έξη μόδια σίτου (αριθ. 6).

Επίσης καγώ, η αδελφή του μελλονύμφου Φ. Μ, προικίζω τω αδελφώ μου Ιωάννην Γεωργίου Λυράρη, συναινούντος και του συζύγου, τα εξής:

Έτοι την αυλήν μου κειμένην κατά την θέσιν Πηλόν, πλησίον ομοίως της Ε. Γ. Την κατά την θέσιν Μαστιχάρια της Περιφέρειας Εφιάλτου χωράφιόν μου, πλησίον της Σ. Π. Το κατά την θέσιν Λάκκον της ίδιας Περιφέρειας χωράφιόν μου, πλησίον ομοίως του Κ. Σ. Πάντα ταύτα προικίζω τω αδελφώ μου, όστις δηλοί και υπογράφει ότι είναι καθ' όλα ευχαριστημένος και παραιτείται πάσης άλλης αξιώσεως της του υπολοίπου περιουσίας της αδελφής του.

Καγώ ο πατήρ του μελλονύμφου προικίζω τω υιώ μου Ιωάννη το κατά την θέσιν Ολόερο χωράφιόν μου, πλησίον ομοίως του Η. Ρ.

Αμφότερα τα συμβαλλόμενα μέρη από κοινού δηλώνουν ότι πάσα απαίτησης περί προικός και εξασφάλιση θα δικάζεται παρά του Εκκλησιαστικού δικαστηρίου της ιεράς Μητροπόλεως Καρπάθου, κατ' αποκλεισμόν παντός άλλου δικαστηρίου, ως και πάσα ετέρα απαίτησης, προερχομένη εκ προικός, παρά του δικαστηρίου τούτου, εις ό άπαντα τα συμβαλλόμενα μέρη υπάγονται.

Εφ' ώ συνετάχθη το παρόν προικοσύμφωνον έγγραφον, όπερ αναγνωσθέν ευκρινώς και εντόνως εις επήκοον των τι συμβαλλομένων μελλονύμφων και μαρτύρων επί παρουσία και του Αρχιερατικού επιτρόπου Αρκάσης Κ. Λ., υπεγράφη παρά τούτου και παρά του Αρχιερατικού επιτρόπου, βεβαιούντος το γνήσιον των υπογραφών διά την νομιμότητα.

Εν Αρκάση τη 22 Φεβρουαρίου 1925

Οι μάρτυρες Οι μελλόνυμφοι Οι προικοδότες

Ο αρχιερατικός επίτροπος Αρκάσης επικυροί το περιεχόμενον του παρόντος και το γνήσιον των υπογραφών απασών.

Ο Αρχιερατικός επίτροπος

Αρκετές μέρες πριν το γάμο, έπρεπε να πάρουν την άδεια από τον εκκλησιαστικό επίτροπο.

«Μα πώς να σας δώσω την άδεια γάμου; Η προγιαγιά της Μαριγώς, η Μαρούκλα του Μαγουλάκη και η γιαγιά του Μιχάλη, η Βουκαινιά του Μαγουλάκη ήταν αδελφές. Ρωτήστε και τον παπά», τους είπε ο επίτροπος και τους έστειλε σ' αυτόν.

«Η συγγένειά μας είναι όξω*, έχουν περάσει τρεις γενιές», υποστήριξε με θάρρος τη γνώμη της η Σταματούλα και τον έπεισε.

«Γυναίκα με βαθειά θρησκευτική πίστη, εργατική και καλή μάνα, δεν μου πάει να χαλάσω το γάμο του γιου της», σκέφτηκε ο παπάς.

Δεν έμεναν παρά μόνο να γίνουν τα καλέσματα και να σφάξουν τα ζώα.

Τα καλέσματα έγιναν την Πέμπτη πριν το γάμο. Δεν κάλεσαν με τη σειρά όλο το χωριό, αλλά μέχρι τα πρώτα αξαέρφια των γονιών. Δεν ήθελε πολύ κόσμος ο Μιχάλης.

Ο Λεντής είχε ξεχωρίσει τα ζώα που θα έσφαζε για το τραπέζι του γάμου, ο Μιχάλης θα αγόραζε από τα δουλεμένα του, ό,τι άλλο χρειαζόταν.

«Οι γονείς της Μαριγώς είναι φτωχοί άνθρωποι. Εμείς έχουμε ζώα και θα τα σφάξουμε, τυριά και θα τα φέρουμε, αλεύρι και θα ζυμώσουμε τα ψωμιά και τα κουλούρια του γάμου», είχε πει ο Μιχάλης Ακριβός στη μάνα του με ύφος που δεν σήκωνε αντίρρηση.

Ο απροσδόκητος θάνατος του αδερφού της Άννας από πλευρίτιδα, το βράδυ της παραμονής του γάμου, κόντεψε να φέρει τα πάνω-κάτω το αντρόγυνο.

Η μάνα της Μαριγώς στο βάθος της καρδιάς της ήθελε να αναβληθεί ο γάμος.

Ο Λεντής είχε σφάξει δέκα πέντε προβατίνες το πρωί του Σαββάτου.

«Εγώ έσφαξα τα ζώα. Τί να τα κάνουμε, να τα αφήσουμε να βρωμίσουν;» αναρωτιόταν με απόγνωση.

Όλα τα υλικά για το γάμο τα είχαν αγορασμένα.

«Οι θλιμμένοι ας μη χορέψουν κι ας μην τραγουδήσουν. Ο γάμος δεν μπορεί να αναβληθεί», παραμιλούσε μόνη της δήθεν αόριστα η Σταματούλα το Πετραμύγδαλο και τα λόγια της πέσανε σαν αστροπελέκι στη χαροκαμένη συμπεθέρα της, την Άννα.

Ο Μιχάλης αναθάρρησε με τα λόγια της μάνας του. Μέχρι εκείνη τη στιγμή καθόταν αμίλητος και σκεφτικός, χωρίς να μπορεί να αντιδράσει. Κόντεψε να πεθάνει από τη σκάση του, γιατί ποθούσε τόσο πολύ τη Μαριγώ και περίμενε πώς και πώς το γάμο.

Τη λύση έδωσε η κουμπάρα.

«Να γίνουν και το μυστήριο και το γλέντι στο σπίτι, όπως γινόντουσαν τα πιο παλιά χρόνια», πρότεινε, και ο παπάς συμφώνησε.

Άλλο που δεν ήθελε ο Μιχάλης Ακριβός, που από μικρός ντρεπόταν και δεν του άρεσαν οι δημόσιες εκδηλώσεις. Σα να τον είχε παραγγελία το γάμο του.

Η Μαριγώ, που είχε ονειρευτεί το γάμο της διαφορετικά, καταπιέστηκε. Δεν περπάτησε με τους συγγενείς και με συνοδεία λύρας μέχρι την εκκλησία, όπως ήταν το έθιμο και όπως έκαναν όλοι! Δεν τη συνόδευσαν τα παιδιά με τις παντιέρες! Δεν έζησε τη μαγεία του μυστηρίου στην εκκλησία!

Η Άννα ούτε χόρεψε, ούτε τραγούδησε, αλλά ούτε και ο Γιάννης Λυράρης.

Ο Λεντής Ακριβός τραγούδησε στη νύφη του τη μαντινάδα:

Αφού ήτο το κισμέτι σου κοντά μου να καθίσεις,
ώσπου να ζεις να στέκεσαι δεν θα μετανοήσεις

Η Σταματούλα το Πετραμύγδαλο τραγούδησε στο γιο της:

Ας είσαι καλορίζικος και να πολυχρονίσεις,
και του πατέρα τ' όνομα γρήγορα ν' αναστήσεις

Την επόμενη του γάμου όλοι είχαν την ίδια κουβέντα στο στόμα τους. Μιλούσαν για το χορό του παπά που καθώς πηδούσε, όσο πιο ψηλά μπορούσε, όλο το μάκρος της κοτσίδας του πεταγόταν κάθετα πάνω από το κεφάλι του.

Όλες οι στάμνες με το κρασί, τις σταφίδες και τ' ασκάδια της Άννας, καθώς και τα πανέρια με τα κουλούρια και τις καραμέλες της Σταματούλας άδειασαν το βράδυ του γάμου.

Την επόμενη το μεσημέρι όλος ο πάτος του Μεγάλου Σπιτιού και της αυλής είχαν ένα παχύ στρώμα πατημένα φαγητά, κρασί, κόκαλα, σταφίδες, ασκάδια, κουλούρια, ψωμιά.

Όταν παντρεύτηκε η Άννα δεν πήρε το Μεγάλο Σπίτι έτοιμο, αλλά μόνο τους τοίχους. Στην ίδια αυλή με το Μεγάλο Σπίτι είχαν την κουζίνα με τζάκι, που τη χρησιμοποιούσαν για ύπνο και μαγείρεμα. Εκεί είχαν και μια μικρή μουσάντρα, αλλά χωρίς δυνατότητα για στόλισμα. Επειδή το σπίτι τους ήταν σε επικλινές έδαφος, κάτω από το Μεγάλο Σπίτι είχαν ένα μικρό δωμάτιο, το κατώι, που είχαν τις στάμνες με το κρασί και το χρησιμοποιούσαν και για ύπνο.

Η Άννα είχε κεντήσει μετά το γάμο της με υπομονή και όνειρα για την πρωτοκόρη της, τη Μαριγώ, τη μαντήλα του στύλου.

Το άσπρο χασεδένιο ύφασμα της μαντήλας το είχε κόψει σε τρία κομμάτια και κάθε ένα το είχε κεντήσει με διαφορετικά σχέδια. Είχε κεντήσει λουλούδια διαφόρων χρωμάτων με ανεβατό και χορευτές με πλακέ βελονιά. Είχε ζωγραφίσει τα αρχικά του ονόματός της με καλλιτεχνικά γράμματα και τα είχε κεντήσει με μεταξωτή κλωστή. Τα κομμάτια του άσπρου υφάσματος τα είχε ενώσει μεταξύ τους με φαρδιά δαντέλα, με πολύπλοκα σχέδια. Η μαντήλα του στύλου είχε μήκος πάνω από έξη μέτρα. Θα την κόλλαρε να γίνει σαν χαρτί και θα τη στόλιζε διπλή.

Όλα τα προικιά της πρωτοκόρης της, που συνέχιζε να τα κεντά, να τα πλέκει και να τα αγοράζει μετά τη γέννησή της, καθώς και τη μαντήλα του στύλου, τα φύλαγε σε δύο μπαούλα, που είχε κλεισμένα με ναφθαλίνη και DDT στο σοφά του Μεγάλου Σπιτιού.

Έλα όμως που η φτώχεια δεν τους επέτρεψε να τελειώσουν το Μεγάλο Σπίτι, και το προίκισαν κι αυτοί ατελείωτο, όπως το πήραν. Έτσι στο γάμο του Μιχάλη και της Μαριγώς δεν μπορούσαν να το στολίσουν, γιατί δεν είχε ούτε τραπεζάνια, ούτε ράφια. Υπήρχε μόνο ο σοφάς και τα δύο σκαλάκια για το ανέβασμα. Έτσι η Άννα δεν ευτύχησε να καμαρώσει

τη μαντήλα στολισμένη στο στύλο του Μεγάλου Σπιτιού, καθώς και τα άλλα στολίδια, που είχε ωστόσο μαζέψει για την κόρη της.

Όταν αργότερα ο Μιχάλης τελειοποίησε το Μεγάλο Σπίτι της Μαριγώς, η μάνα της, η Άννα, δεν την άφησε, ούτε τότε, να στολίσει τα προικιά για να μην χαλάσουν. Τα φύλαγε για την εγγόνη της, την πρωτοκόρη της κόρης της. Έτσι τα στολίδια του Μεγάλου Σπιτιού της Άννας, «οι πατσαβούρες», όπως τα έλεγε ο Μιχάλης, που δεν μπορούσε να εκτιμήσει το θησαυρό της λαϊκής τέχνης, έμεναν στα μπαούλα και περίμεναν να βγουν και να αεριστούν μία ή δύο φορές το χρόνο.

Θα βρισκόταν άραγε κάποιος απόγονος να τα στολίσει και να τα καμαρώσει;

Πολλά-πολλά χρόνια αργότερα, ο Μιχάλης Ακριβός έχει ευτυχήσει να αποκτήσει τρία παιδιά, επτά εγγόνια και έντεκα δισέγγονα. Κάνει τον απολογισμό του και είναι μάλλον θετικός. Σε όλη τη διάρκεια της μετρημένης του ζωής, σε κανένα δεν εκμυστηρεύτηκε ποτέ τα πραγματικά του αισθήματα. Τα έχει στα εσώψυχά του σφιχτοδεμένα κόμπους με το πολυκαιρισμένο σεντόνι.

«Τα παιδιά πρέπει να τα αγαπάς, αλλά να μην το ξέρουν», πίστευε πάντα και πιστεύει ακόμη και ανάλογα συμπεριφέρεται.

Αυτό όμως δεν τον εμπόδισε να κρατάει άσβηστη τη φλόγα του ενδιαφέροντος για την οικογένεια. Τους πρόσφερε ό,τι καλύτερο μπορούσε. Στάθηκε παλικάρι στα παιδιά και στα εγγόνια του. Σε όλη τη διάρκεια της ζωής του δούλευε, και δούλευε, και δούλευε. Μικρά διαλείμματα έκανε μόνο για να ξεκουράσει το ταλαιπωρημένο του κορμί. Και πάλι δουλειά. Καμιά αναψυχή, καμιά διασκέδαση.

«Οι κληρονόμοι μου θα πίνουν εις υγείαν του κοροΐδου», λέει συχνά, όταν έχει τις κακές του.

«Εγώ έμαθα μόνο να δουλεύω, όπως μάθεις σ' όλη σου τη ζωή, ζεις και στα γεράματα. Τώρα που γέρασα θ' αλλάξω;», έτσι απαντά στα εγγόνια του όταν τον προτρέπουν να πάρει ανάσα διασκέδασης και ξεκούρασης.

«Τίποτα δεν με ευχαριστεί περισσότερο από τη δουλειά. Μόνο στη δουλειά βρίσκω διέξοδο και ενδιαφέρον. Με τη δουλειά δημιουργώ, κάνω πράγματα που μένουν, ανανεώνομαι. Αυτό μόνο μετράει για μένα, έτσι μ' αρέσει», τους απαντά ανέκδοτος.

Μόνη του ικανοποίηση να θαυμάζει τα έργα του.

Δεν έπαψε ποτέ να σκέφτεται και να ανησυχεί ακόμη και για το μέλλον των εγγονιών και δισεγγονιών του.

«Ανησυχώ γι' αυτά τα νέα παιδιά. Δεν ξέρουν τί θα πει στέρηση. Θα έχουν άραγε τη δύναμη να παλέψουν στη ζωή; Εμείς περάσαμε από πολέμους, στερήσεις, πεινάσαμε, ζυμωθήκαμε με τις δυσκολίες και τις

κακουχίες και επιβιώσαμε. Αυτά; Θα τα καταφέρουν;», αναρωτιέται πολλές φορές αναλογιζόμενος τα παλιά.

Ζει με την αγαπημένη του Μαριγώ που το σώμα της την πρόδωσε. Της προσφέρει τα πάντα με αληθινή αγάπη, αλτρουϊσμό, στωικότητα και ενδιαφέρον. Της κρατάει σφιχτά τα χέρια, της θυμίζει περασμένες ιστορίες από τα νιάτα τους.

«Άμα τρώει καλά, θα ζήσει. Ας την έχω μαζί μου ζωντανή και ας είναι στο κρεβάτι. Όταν πεθάνει θα είναι σα να χαθώ κι εγώ μαζί της, θα σβήσει η φλόγα της ζωή μας», εκμυστηρεύεται στους απογόνους με πόνο ψυχής.

Έχει κλείσει τα ενενήντα πέντε χρόνια.

Βασιλεύει στο δικό του κόσμο.

Δεν έχει γεράσει. Είναι ζωηρός και το λιπόσαρκο σώμα του έχει επηρεαστεί ελάχιστα από τις συνέπειες του χρόνου. Έχει σκύψει ελαφρά προς τα μπροστά, αλλά περπατά μόνος του, χωρίς όμως το καμάρι της νιότης.

Η ψυχή του προσδιορίζει ακόμη την ίδια προσωπικότητα και τις ίδιες νοητικές λειτουργίες, όπως όταν ήταν νέος.

Η καρδιά του, σαν πηγή των αισθημάτων και της άμεμπτης ηθικής του, εξακολουθεί να μην τον προδίδει.

Διατηρεί σταθερό χαρακτήρα και έχει την ίδια άποψη για τη ζωή.

Έχει καλή μνήμη.

Είναι άριστος αφηγητής των γεγονότων που άκουσε ή έζησε. Πάντα έχει να διηγηθεί κάτι καινούργιο. Όταν έχει κέφια και διάθεση βγάζει από το σακούλι της μνήμης του τις ιστορίες της Σταματούλας και τις διηγείται ακόμη! Όσο παραμεγάλωνε στοχαζόταν τους ήρωές της και αναρωτιόταν τίπος να έμοιασε: «Λες να πήρα από τον Κομνηνό τον Τακτικό τον Καστρινό;».

Ένα πόνεμα έχει. Στη σκέψη, ό,τι ερήμωσαν και γέμισαν ασπάλαθους και σκίνους τα χωράφια, ό,τι έκλεισαν τα μονοπάτια, ό,τι γκρεμίστηκαν οι στάβλοι, μελαγχολεί προς στιγμής και αναπολεί την παλιά λεβέντικη ζωή! Αλλά δεν το βάζει κάτω.

«Θέλετε να σας πω μια μαντινάδα που διάβασα για τα χωράφια που ερημώθηκαν;

Ρημάξαν τα χωράφια μας, ασπαλάθοι ρωμανιάσαν
και μερικές νοικοκυρές απαντελώς τα 'χάσαν

Αλλά εγώ προνόησα και έφτιαξα εδώ που έζησα ό,τι μου άρεσε και ό,τι με ευχαριστούσε, έτσι κι αλλιώς από την περιουσία της μάνας και του πατέρα μου τίποτε δεν μου ανήκε! Αλλά τώρα όλα γκρεμίστηκαν και χορτάριασαν!».

Όταν έκλεισε τα 95 και γιόρτασε τα γενέθλια μαζί με τους απογόνους του, η θύμηση και η αναπόληση των στιγμών της αναχώρησης από τα Ρωπάδια του έφεραν πνιχτό λυγμό. Ήταν η πρώτη και μοναδική φορά που το παραδέχτηκε και ομολόγησε:

«Η μάνα μου δεν με αποχαιρέτησε. Μόνο ο πατέρας μου έσκυψε και με ασπάστηκε στα σκαλιά του στάβλου μας, δίνοντάς μου ένα δερμάτινο σακουλάκι με μερικές Ιταλικές λιρέτες», είπε με δυσκολία από τη συγκίνηση και χλιαρά δάκρυα έτρεξαν από τα γκριζοπράσινα, ξεθωριασμένα πια, μάτια του. Τώρα τα δάκρυα δεν στέγνωσαν, όπως όταν έφευγε από τα Ρωπάδια. Με το χέρι του τα απώθησε γρήγορα-γρήγορα να μην τα δει κανείς.

«Ας το καλό, τί με έπιασε τώρα; Είδατε τί έπαθα; Τα συναισθήματα που καταπίεσα τότε με νίκησαν μόλις τώρα. Αυτό είναι, δεν μπόρεσα να κρύψω τη συγκίνηση, άρα είμαι αδύναμος, άρα γέρασα. Αλλά ας είναι κι έτσι», παραδέχτηκε για πρώτη φορά στη ζήση του, καθώς οι απόγονοί του τον κοιτούσαν αποσβολωμένοι.

Ύστερα από μικρή σιωπή, που κανένας δεν μιλούσε, ρώτησε:

«Θέλετε να σας δείξω αυτά που φυλάω από το 1936, απ' όταν έφυγα από τα Ρωπάδια;»

Χωρίς να περιμένει απάντηση, σηκώθηκε από την καρέκλα του και όταν γύρισε κρατούσε στο ένα χέρι το δερμάτινο σακουλάκι του Λεντή και στο άλλο το υφαντό σεντόνι της Σταματούλας, που μετά από τόσα χρόνια είχε γίνει πια πολυκαιρισμένο.

Τα σημάδια του χρόνου ήταν φανερά. Από τη φθορά όμως και τη χρήση μιας ζωής δεν είχαν χάσει τη μορφή τους.

«Σας τα χαρίζω, το σακουλάκι το γέμισα πολλές φορές, τώρα πια δεν το έχω ανάγκη, εξετέλεσε το σκοπό του. Το σεντόνι έλιωσε κι αυτό από τη χρήση, έγινε λισάχνι, αλλά έζησα μαζί του τόσα χρόνια, ήταν το πιο αγαπημένο ενθύμιο από τη μάνα μου, μετά τις ιστορίες της. Αυτά τα δύο τα φύλαγα σαν κόρη οφθαλμού και τα κουβαλούσα πάντα μαζί σ' όλη μου τη ζωή», είπε αποφασιστικά.

Ύστερα χτύπησε δυνατά και τα δυο χέρια μαζί σε ένα παλαμάκι, χαρακτηριστικό του γνώρισμα, και κάθισε πάλι στην καρέκλα του.

«Όλα κάποτε φθείρονται και τελειώνουν», σα να ήθελε να πει.

«Εσύ παππού θα ξεπεράσεις τα εκατό», του απάντησαν οι απόγονοι, που κατάλαβαν τη σκέψη του.

Η συγκίνηση όμως δεν είχε κοπάσει. Τα μάτια του ήταν ακόμη βουρκωμένα και τα δάκρυα κυλούσαν στις ρυτίδες και ύγραιναν τα σκελετωμένα του μάγουλα. Δεν έκανε πια καμιά προσπάθεια να τα εμποδίσει. Συνέχιζαν να τρέχουν.

Ήταν άραγε η συγκίνηση που, με την τεράστια δύναμη και θέληση που είχε από νέος, την είχε στραγγάλισει από τα δεκαέξι του μέχρι τα ενενήντα πέντε, χωρίς να την αφήσει ποτέ να εκδηλωθεί;

Η συγκίνηση που, σαν αδύναμος παππούς πια, δεν μπόρεσε να κρύψει, αλλά που δεν τον ένοιαζε πια;

Η συγκίνηση που εκδηλώθηκε από τη χαρά ό,τι κατάφερε να ζήσει μέχρι τα βαθειά γεράματα;

Η συγκίνηση και η ικανοποίηση ό,τι δημιούργησε και άφησε πίσω του
όλα όσα είχε ονειρευτεί όταν έφυγε από τα Ρωπάδια;

Ίσως να είναι κι έτσι.

ΤΕΛΟΣ

Από το εσωτερικό του σπιτιού της συγγραφέα

ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥ

αβαντερή: πολύ χοντρή
αγκίνιο: καινούργιο
αλετάνα: αλιτάνα, παρτέρι
αλάργαρε: απομακρύνσου
αέλαμος: βρώμη
αγριάδια: είδος χταποδιού
ακατέλυτος: ακατάλυτος, άφθαρτος
άκλωστροι: αγριάδες, δυσεξόντωτα ζιζάνια
ακρίθαμος: κρίταμος, αρωματικό φυτό, για τουρσί
αλαχανοπίτια: λαχανοπίτια ή πιτιά, μεγάλες ατομικές χορτόπιτες
αλειτρήητος: αλειτούργητος
αλετουργιό: λιοτρίβι
αλευρά: πολτώδες φαγητό με αλεύρι και γάλα
αλιμπερτά: ελευθερία
αλουσιά: αλισίβα
αλευρά : φαγητό με αλεύρι, γάλα και μέλι
άλωνα: κυκλικός χώρος μεγάλης διαμέτρου που αλώνιζαν τα σιτηρά
αμανάτι: κάτι που δίνουμε σε κάποιο να το κουβαλά
αμαξωτός: τσιμεντένιος δρόμος ή άσφαλτος
ανάκαρα: αντοχή
αναράες: νεράιδες
αναυλόχι: το μεταξύ δύο λόφων χωράφι που θεωρείται πιο εύφορο
ανεουνί: κόνουζες σε μάτσο. Έχουν κολλώδη βλαστό, βαριά μυρωδιά και είναι ανθεκτικές στη φωτιά
ανεμουρίζομαι: εξαφανίζομαι
ανασταίνω: βαφτίζω τον πρώτο γιο που παίρνει το όνομα του παππού του από την πλευρά του πατέρα και όλη την περιουσία του, ή την πρώτη κόρη που παίρνει το όνομα της γιαγιάς της από την πλευρά της μητέρας και όλη την περιουσία της
ανέφαλα: σύννεφα
αντζιό: αγγείο, δοχείο, λεκάνη
αξάερφος: εξάδελφος
αξανάστρεφος: ανάποδος, ιδιότροπος
αξάργου: αξαργητού, επί τούτου
άσο βρε: σταμάτα
αονή: τσιμουδιά
αποκρίατος: χώρος αποθήκευσης κάτω από το σοφά
απόπλαζε: τελείωνε το πλάσιμο του ψωμιού
απλαϊνές: ρηχές
αμπράκαμοι: κοσμήματα εποχής, κυρίως ασημένια
αραβαϊσι: κέφι
αργαδειά: προσφορά ομαδικής εργασίας για αλληλοβοήθεια
αρμαστός: αγαπητικός
αροί: ρηχά κοιλώματα με θαλασσινό νερό και άμμο, που έχουν βράχια γύρω-γύρω

αρπετίνες: ερπετά
ασκάδια: ξερά σύκα
Ασσιστράτης: Αρχιστράτηγος Μιχαήλ
ατσακόπετρα: πολύ σκληρή πέτρα ή αγκωνάρι μεγάλης αντοχής για χτίσιμο
πύριασμα: θειάφισμα
αρλός: αραιό κόσκινο από σύρμα
αρμενοράφη: μεγάλη βελόνα με λίγο στρογγυλεμένη μύτη
ασκαθέρινας: αγκαθωτός θάμνος
ασκελίνας: αγριοκυπάρισσο, ψηλό ευθυτενές δέντρο
ασκόλομπρος: σκόλυμος, ακανθώδες εδώδιμο φυτό για βράσιμο
ασπάλαθος: αγκαθωτός θάμνος
ασπαχνός: θάμνος με κίτρινα άνθη
αστοιβές: αγκαθωτοί θάμνοι
αστράουρας: θάμνος που μοιάζει με θυμάρι και ανθίζει τον Γενάρη
ατουά: εκεί
αφκράστε: ακούστε
άφτει: ανάβει
αχτιμάνι: πείσμα, επιμονή
πρίνος: πουρνάρι
βαθά: βαθιά
βάντα: δίπλα, πλάι
βάτζει: γαυγίζει
βάρσαμο: δυόσμο
βερβελίες: τα περιττώματα των αιγοπροβάτων
βγάλτε τα όξω: πέστε τα σε όλους
βληχούνι: είδος μέντας
βόλακας: μεγάλη πέτρα
βρουλές: βούρλα
βρωμούσες: έντομα που προσβάλλουν τα φυτά
βουτσά: μίγμα από κοπριές βοδιών με χώμα και νερό, που άλειφαν τον πάτο του στάβλου
γάαρος: γαΐδαρος
γαλαντόμα: απλοχέρα
γαλατένια κουλούρια: μεγάλα κουλούρια ζυμωμένα με γάλα
γαμπρίκιο: χρηματικό ποσό που παίρνει ο πατέρας του γαμπρού από τον πατέρα της νύφης
γαμπροστόλι: στόλισμα του γαμπρού
γαουρές: τα περιττώματα αλόγων, μουλαριών και γαϊδάρων
γερανά: γαλανά
γεροντομοίρι: το καλό χωράφι που άφηναν οι γονείς όταν προίκιζαν τα παιδιά τους για να εξασφαλίσουν τα γερατεία
γδι: γουδί
γιορδαλίκια: κοσμήματα εποχής, κυρίως ασημένια
γιατάκι: πρόχειρος χώρος για ύπνο, ξεκούραση κλπ.
γλώσσεσ: μύτες, οξείες γωνίες σε δαντέλα
γραντίζω: βρίσκω τον μπελά μου
διαλεό: διαλεγό
διάφωνας: διάσωνας, κακό σπυρί

δραγάτης: χωροφύλακας
δρίλλα: η πέτσα και το λίπος που επιπλέουν στο κρύο γάλα μετά το βράσιμο
δρόμος: δρομολόγιο
έγιανε: έγινε καλά
εκκλησιάσματα: το γλέντι της επόμενης Κυριακής του γάμου
ελλοπάρτης: αλλοπάρτηκες, τρελάθηκες, είσαι αλλού
ελώνευγε: αλώνιζε
εσειούτο: κουνιόντουσαν
ετζήωνες: κυνηγούσες
ζάλα: βήματα
ζμπίλλια: πιτάκια γεμισμένα με λιωμένη σταφίδα και τσιγαρισμένο κρεμμύδι
ήρτασι: ήρθαν
θυρία: θυρίδα, μικρό παράθυρο
Θώρου: Θεόδωρου
θώχτω: ξαπλώνω στο σοφά να κοιμηθώ
Ιγλί: γιγλί, παρατηρητήριο
ιχειό: χώρος που πέφτει ο μούστος
καβάϊ: χειροποίητο επανωφόρι
καβουροχάλι: δαγκάνα καβουριού
καβρομαμμούνα: είδος κάνθαραυ μαύρου χρώματος με σκληρό κέλυφος
καδής: δικαστής
καζαντίζω: πλουτίζω
κακομά: κακομοίρα
κακοϋσκαλο: αδιάβατο, κακό σκαλί
καλαμαντατού: καλομαντατού, μάντης καλών ειδήσεων
καλαούροι: σαλιγκάρια
καλόφαη: καλόφαγη
καλίκι: χαμηλό παπούτσι ανοιχτό στη φτέρνα
καμός: καημός, μεγάλη στενοχώρια
καμπάνα: σκουλαρίκι
καμώ: καμνώ, κλείνω
κανακαρά: ειρωνικά, επειδή ήταν φτωχή
κανακαράς, κανακαρά: ο πρωτογιός και η πρωτοκόρη, κληρονόμοι και ιδιοκτήτες όλης της κτηματικής περιουσίας του πατέρα και της μάνας αντίστοιχα
κανακαρά του τοίχου: ερπετό
καντηλοσβήστης: μακρύ κοντάρι με τενεκεδένιο κουτί για να σβήνουν τα κεριά στα πολυκάντηλα της εκκλησίας
κάτης: γάτος
κατσαρόλι: αλουμινένιο κύπελλο με χέρι
κατσιέλα: διάφορα αντικείμενα της κουζίνας και του σπιτιού
κάτσουνας: κοντάρι του φούρνου αγκιστροειδές μπροστά, ή/και εργαλείο ξύλινο που κρεμούσαν τα κουλούρια και τις κουλούρες
κάτω πόρτα: η πόρτα είναι μονή και κόβεται οριζοντίως σε δύο ίσα μέρη περίπου, την κάτω και την πάνω πόρτα
κατώφλιο: κατώφλι
καύκαλος: μεγάλη ξύλινη λεκάνη από μονοκόμματο σκαμμένο κορμό δέντρου
καύκαλο: το πάνω δέρμα του παπουτσιού

καφάς: σβέρκος
κελί: κουζίνα ή βοηθητικός χώρος ή χώρος για ζώα
κεντάει: κεντά, τρώει, τσιγκλάει, φαγουρίζει
κεντερή: είδος χειροποίητης υφαντής κουβέρτας από τρίχα κατσίκας
Κερατά: Ξυλοκερατιά
κετσές: πυκνοϋφασμένο μαντήλι από κατσικίσιο μαλλί
κηπουρικά: λαχανικά, όπως φασολάκια, μελιτζάνες, μπάμιες κλπ.
κινώνω= βάζω φαγητό σε πιάτο ή σε τσανάκα
κνησάρα: κόσκινο
κοιλιαβράς: κοιλαράς
κολλαίνα: περιδέрайο με νομίσματα
κολοκυθόμουρες: τρυφεροί βλαστοί κολοκυθιάς
κολοκυθοπούλια: άνθη κολοκυθιάς
κοπελιάροι: νεαρά αγόρια
κορούκες: κόρες, χαϊδευτικά
κουκνούκοι: είδος τσουρεκιού με κόκκινο αβγό
κουλουμπέτες: κολοτούμπες
κουλούρες: μεγάλα κουλούρια με σιταρένιο και κριθίνο αλεύρι, κρεμμύδια, λάδι, μαγιά και μυρωδικά, ψημένα στο φούρνο και φρυγανισμένα για να διατηρούνται
κούμος: κοτέτσι
κουρέττα, κουρεπού: κουτσομπολιά, κουτσομπόλα
κουρμούλοξυλο: μεγάλο κομμάτι ξύλου, αμετακίνητο
κούρπιθας: αχυρώνας
κουσουί: μικρή χούφτα
κουταλοθήκη: ξύλινη κρεμαστή θήκη για τα κουτάλια και τα πιρούνια
κουτελίτης: χρυσό κόσμημα με φλουριά για το μέτωπο
κούτλα: μέτωπο
Κρούκελλας: κάποιος που η μάνα του καυχόταν ό,τι θα χτυπήσει κρουκέλλι αρχοντικού σπιτιού, για να παντρευτεί κανακαρά
κρουκέλλι: κρίκος εξώπορτας πλούσιου σπιτιού
κόφτω: τρέχω
κρεμμυδόπιτα: ψωμί που έχει εξωτερικά κρεμμύδι
κυλιστά: μικρά κομμάτια χοιρινού τσιγαρισμένα μέσα στο λίπος τους
κόγχυλας: μεγάλο κογχύλι, που έσπαγαν λίγο το στενό μέρος του και φυσούσαν με δύναμη, για ειδοποίηση ή για ενημέρωση
κυνομαλά: φασκόμηλο
κωλοπάνια: πανιά που άλλαζαν τα μωρά
λαλά: γιαγιά
λαϊκά: λαδικά, κουτσομπόλες
λαμαρίνα: είδος χόρτου για βράσιμο
λαμπίκος: καθαρά
λαχτίζεις: περπατάς άτσαλα στα ποτισμένα
λείβγομαι: μου λείπει
λειτρηά: η λειτουργία ή/και το πρόσφορο
Λιάα: Λιβάδα, τοποθεσία κοντά στη θάλασσα με νερό
λίσαντίρ: λίσαντίρι: χλωριούχο αμμώνιο, που κολλάει δύσκολα
λίσάχνι: είχε τριφτεί και έφεγγε

λούπηδες: λούπηδες, αρπαχτικά όρνια
λούτσακας: λόξιγκας
λυκώνω: φθείρομαι, λέγεται για σοβά ή για λάσπη χτισίματος
λιχνίζω: αλε με πανί μουσκεμένο σε λάδι την άκρη άγουρου σύκου, από μέσα Ιουλίου, για πρώιμη ωρίμανση
λωλανάθρεμα: κακομαθημένη
λώρος, λουρί: μακρόστενο χωράφι σε πλαγιά
μακαρούνες: χειροποίητο ζυμαρικό
μανούλια: παραδοσιακά ντόπια μικρά τυριά
μανίσει: θυμώσει
μαντροκάϊσμα: μαντροκάθισμα, ο στάβλος με κοντινά χωράφια που στάλιζαν τα ζώα
μαξούλι: η παραγωγή, η εσοδεία
μαργιόλος: πονηρός, κατεργάρης
μασάλι: κουτσομπολιό, κουβεντολόι
ματιάζω: βλέπω κάποιον και μου αρέσει
μάκελος: ξύλινος φράχτης
μαυροκουκιά: στίφνο
μειντάνι: πιάτσα, πλατεία, επίκεντρο
μελαζένη: χαμηλής καταγωγής γυναίκα, από μέλαζη
μέλαζη: αλεύρι από μίγμα σιταριού και κριθαριού, κατώτερο από το σιταρένιο
μελαχικά: από το μελάχης, ναύτης
μελίγκρες: έντομα που προσβάλλουν τα φυτά
μελιότυρο: μέλι και βούτυρο ανακατεμένα
Μεγάλο Σπίτι: το παραδοσιακά στολισμένο σπίτι στην Κάρπαθο
μερτά: μυρτιά
μερτοάτανο: βραχιόλι από κόκκινη και άσπρη κλωστή, που το φοράνε την πρώτη Μάρτη
μερωμό: από το ήμερος
μερωτάρια: οικόσιτα πρόβατα, μερωμένα
μεσά: οριζόντια δοκός κάτω από το δώμα
μετανίζεις: σκύβεις για μετάνοια, ή από νύστα
μίλλα: το λίπος από το τσιγαρισμένο χοιρινό κρέας
μιχίνα: πετονιά
μόμπιλα: διάφορα αντικείμενα της κουζίνας και του σπιτιού
μοσχαθύαμο: θυμάρι μοσχομυριστό
μοσκοκοφτή: μουσταλευριά
μοσχοκάρφια: γαρύφαλλα
μουσάντρα: μεσάντρα, ξύλινος χώρος κάτι σαν εσωτερικό μπαλκόνι
μούτσουνα: πρόσωπα
μπατικές: να καλύπτουν όλο το πάχος του τοίχου
μπεξής: αγροφύλακας
μπλίκος: φάκελος
μποξιάς: παιδικό υφασμάτινο σκέπασμα
μποτόνια: κοσμήματα εποχής, κυρίως ασημένια
μπούνια: αποχετευτικές τρύπες για τα νερά του καταστρώματος των πλοίων, ή/και το χείλος δοχείου

μυτζηθρόπιτες: πιτάκια γεμισμένα με μυζήθρα, αυγό, ζάχαρη και κανέλλα, τηγανισμένα σε λάδι
νανά: νονά
ναοί: τσιμεντένια ρηγά αυλάκια για διακλάδωση του νερού ποτίσματος
ντε βρε: προχώρα
νυφίκιο: χρηματικό ποσό που παίρνει ο πατέρας της νύφης από τον πατέρα του γαμπρού
νυφοστόλι: στόλισμα της νύφης
ξαμωμένα: ταιριασμένα σα να τα είχαν μετρήσει
ξανανιάσει: ξανανιώσει
ξελούρι: στενό κομμάτι υφάσματος σκισμένο με το χέρι
ξέσκονα: πολλά, πρωτότυπα, εντυπωσιακά
ξεσπάστηκε: ξαφνιάστηκε
ξετελεύγει: τελειώνει
ξεπουρδούλεψες: το γλέντησες
ξεροτρόχαλος: ξερολιθιά, πέτρινος τοίχος χωρίς λάσπη
ξεφρενιάστηκε: εκνευρίστηκε πολύ
ολοκούαρος: ολοκούβαρος, ολοστρόγγυλος, χοντρός
όξω συγγένεια: μακρινή συγγένεια
ορτοί: στύλοι
ορφούς: ροφούς
οφτό: ψητό στο φούρνο
παικοκούλουκα: παιδοκούλουκα, παιδιά και σκυλιά
παίξει: εκραγεί
παίνια: παινέματα
παλεύγω: παλεύω
πανωσούφι: ψηλός σοφάς, πιο πάνω από το σοφά
παμπόρι: βαπόρι
παρτοσύναχτος: άγνωστης προέλευσης
πασαλοϊτικά: πασαλογίτικα, όλων των λογιών
παστρουμάς: παστό αρνί
πάτος: πάτωμα
πατελιά: αδιάβροχο χώμα
πατελίες: πεταλίδες
παχτώνω: νοικιάζω
Περαχωρίτισες: γυναίκες από τα Πέρα ή Πάνω ορεινά χωριά
πετιμέζι: βρασμένος μούστος μέχρι να μείνει λιγότερος από το μισό σε όγκο
πετροσάνιδα: σανίδια στα πλαϊνά του σαμαριού
περόνι: πιρούνι
περονοκούταλο: ξύλινο κουτάλι από ασκελίνα, που αντί για λαβή είχε πιρούνι
πετσόχναρο: πατρών
πιδιακοί: πιθάρια, μεγάλα πήλινα δοχεία
πινακωτή: ξύλινο μακρόστενο κουτί με 3-5 θέσεις, που έβαζαν τα ψωμιά να φουσκώσουν
πισωκούνι: τελευταίος, από την κούνα, κουκούτσι
πιτιά: ατομικές χορτόπιτες
πιτύκι: πέτσα, σμήγμα
πρέκι: δοκός πάνω από πόρτες και παράθυρα

πρέπουν, να πρέπει: να είναι όμορφοι
πραούλα: πλαγιούλα, πολύ επικλινές χωράφι
πλάκα: να χτίζονται έτσι, ώστε να ακουμπάει κάτω η φαρδιά τους πλευρά
πλάκος: είδος αυτοσχέδιας παγίδας για πουλιά
πλασταρίζω: καθαρίζω τα σκύβαλα από σιτάρι, κριθάρι, φάβα κλπ.
πουδιάζω: βάζω εμπόδιο στα πόδια
πούλες: κότες
προύαλε: πρόβαλε, βγες
προύατα: πρόβατα
προυκοχάρτι: προικοσύμφωνο
ράσινο: χοντρό ύφασμα από τρίχα κασίικας
ρίζεται: ερίζεται, θυμώνει, κατηγορεί
ριπία: τα σταγονίδια της φουρτουνιασμένης θάλασσας
ροσμαρί: δενδρολίβανο
ροϊκιο: ραδίκι της θάλασσας
ροσόλι: γλυκό και απολαυστικό
σαρίκι: ύφασμα που τυλίγουν το κεφάλι
σάουλα: χοντρό σκοινί
σαπάελα: πρωί
σάσκα: μπουλ
σάχναρα: πατσούλια, πολύ ψιλά ξυλαράκια ή άνθρωποι κατώτερης στάθμης
σειροκουτάλα: κουτάλα για σουρώμα, συνήθως από βούρλα
σησαμόμελι: μίγμα μελιού, καβουρδισμένου σουσαμιού, αμυγδάλων και
καρυδιών, που το προσφέρανε στους γάμους
σιομάλικοι: ίδιας ηλικίας
σιτάκα: ψημένη δρίλλα στη φωτιά, με ή χωρίς επιπλέον γάλα, μέχρι να ροδίσει
στάξη: πολύ λίγο
στέμμα: προσιτό σημείο στη στεριά, πάνω από τη θάλασσα, με βυθό
κατάλληλο για ψάρεμα
σκανταλόπετρα: πλατιά πέτρα με στρογγυλεμένες γωνίες, που δένονταν οι
σφουγγαράδες για να κατέβουν και να ανέβουν από το βυθό.
σκάση: στενοχώρια
σκαρβέλια: δύο ξύλα στο πίσω μέρος του σαμαριού σαν ανάποδο γάμα
σκελλά: καβάλο
σκιάκια: χοντροί βλαστοί από αγριοκυπάρισσο
σκινοκαρφένες κουλούρες: κουλούρες, που είχαν προσθέσει και καρπούς από
σκίνο
σκίνος: θάμνος
σκουφοῦρια: σκουφογύρια, μαντήλια γύρω από το κεφάλι
σούρφα: σούρα
Σόφιλος: περιπαιχτικό όνομα
σοφάς: υπερυψωμένο ξύλινο δάπεδο για ύπνο
σοφράς: στρογγυλό, χαμηλό τραπέζι
σπάω το καϊκι: το καταστρέφω
σπίρτο: οινόπνευμα
σποροσάκουλο: σακούλα με σκοινί που το κρεμούσαν στον ώμο, και έβαζαν
το σπόρο για σπορά

στάβλος: κτιριακό σύνολο που εξυπηρετεί τις ανάγκες των βοσκών και των γεωργών
σταθόρια: βλίτα
σταμνοθούκα: εσοχή στον τοίχο που ακουμπούσαν τη στάμνα με μικρή κλίση
στρακώσει: να σκληράνει σαν όστρακο
στεφανές: κοιλότητες στο έδαφος που μοιάζουν με στεφάνι
στιβάνια: χειροποίητα ψηλά παπούτσια
στοιχώ: αντέχω
στύλος του σπιτιού: ξύλινη δοκός κάθετη στη μεσό
συμπάλλει: συνδουλίζει, βοηθάει
σύντεκνος: κουμπάρος
σφάκα: πικροδάφνη
σφυρί: πυκνοπλεγμένο πανέρι από βούρλα και ξερά καλάμια σίτου για ψωμιά, κουλούρες, κλπ.
τετράνυχοι: μικρά ακάρεα που προσβάλλουν τα φυτά
τουβράς: υφαντό σακίδιο πλάτης. Μπορούσε να είναι και δερμάτινο από ολόκληρο δέρμα ζώου
τουπιά: βούρλινα καλούπια για τα μανούλια και τις μυζήθρες
τσακουμάκι: αναπήρας
τσαλοπατείς: από το άτσαλος
τσαμπάλια: κουδούνια
τραπεζάνια: ξύλινα κοντά κάγκελα για στόλισμα και προστασία
τσανάκα: πήλινη λεκάνη
τσαούσης: ταχυδρόμος
τσεμπέρι: μαντήλι κεφαλιού
τσίκνωση: τσιγάρισμα
τράβες: δοκάρια
τρικάντουνες: αταίριαστες μαντινάδες
τσιρλιό: διάρροια
τσιτσικας: ακρίδα
τσιτσιρία: τζίτζικας, που κάνει το χαρακτηριστικό τζίτζιρισμα τις ζεστές καλοκαιρινές μέρες
τσουνιά: θηλιές
τσοουρούτικο: στενό
τούρτες: Πασχαλινό γλυκό με σιτάκα, ψημένες στο φούρνο
τυπάρι: ξύλινη σφραγίδα με θρησκευτικά σύμβολα
φιλιώτσος: βαφτιστικός
φακιόλι: μαντήλι
φαητά: φαγητά, σιτάρια και κριθάρια
Φλέα: Φλέβα, ξεροπόταμος που διασχίζει την Αρκάσα
φλέντζα: φέτα ψωμιού
φλισκούνη: αρωματικό φυτό
φλόμος: το έξω και πάνω σκληρό μέρος του ψωμιού
φούντα: μακρύ κόσμημα του πίσω μέρους του σώματος
φουρνοκέλλι: συνδυασμός φούρνου και κελιού
φρόκαλα: σκουπίδια
φροκάλι: χειροποίητη κοντή σκούπα πλεγμένη με βούρλα, από το ρήμα φιλοκαλώ

φτυός: φτυάρι φούρνου
φουχτά: μεγάλη χούφτα
χαλασμάες: χαλάσματα
χαμαϊλί: χαιμαλί, φυλαχτό
χαραή: χαραγή, σημάδι στο αφτί των ζώων για αναγνώριση
χαρανί: μεγάλη, συνήθως χάλκινη, κατσαρόλα
χαράκια: πολύ κοφτερές προεξοχές στα βράχια της θάλασσας
χασένα: ύφασμα από άσπρο χασέ με δαντέλα στη μία πλευρά
χερόμυλος: πέτρινος χειροκίνητος μύλος, αποτελούμενος από δύο στρογγυλές πέτρες, από τις οποίες η κάτω είναι ακίνητη και η πάνω γυρίζει με χερούλι
χλαδιά: ψιλά κλαριά
χλωρομάνουλα: χλωρά ντόπια τυριά
χόντρος: σιτάρι κομμένο στο χερόμυλο και κοσκινισμένο για να φύγει το αλεύρι
χούελη: ιλύς, νερό με επιφανειακό χώμα
χουμάς: υποπροϊόν από την παρασκευή της μυζήθρας
χοροστάσι: βραδιά για χορό και νυφοπάζαρο
χοχλάκια: πετραδάκια
χοχλιοί: κοχλιοί της θάλασσας που τρώγονται βρασμένοι
χράμι: μαλλοβάμβακο λεπτό σκέπασμα
χρυσή: ίκτερος
χυτό: δαντέλα με γωνίες
ψηλά, χαμηλά: όπως-όπως, περίπου
ψιλοκούλουρα: σησαμένια κουλούρια, αλλά μεγαλύτερου μεγέθους, με πολύ λεπτή ζύμη και πολύπλοκα σχέδια
ψυλλοάκαστη: ψυλλοδάγκαστη, ευαίσθητη, που ενοχλείται από τον ψύλλο
ψωμαθούκα: μεγάλο ψάθινο πανέρι που το κρεμούσαν ψηλά και έβαζαν τα ψωμιά
ώματα: δώματα
ωματίσει: δωματίσει, να ρίξει κατάλληλο χώμα πατελιάς, πηλού ή αργίλου στο δώμα για προστασία από τη βροχή

1. ΠΕΡΙΟΧΗ "ΡΟΠΑΔΙΑ"
2. ΠΕΡΙΟΧΗ "ΕΞΩ ΧΙΟΝΙ"
3. ΠΕΡΙΟΧΗ "ΑΝΩ ΠΟΤΑΜΟΣ"
4. ΠΕΡΙΟΧΗ "ΜΑΣΤΙΧΑΡΙΑ"
5. ΠΕΡΙΟΧΕΣ "ΑΜΜΟΥΣΙΑΝΟΥ"
και "ΤΑΧΤΙΚΟΥ ΠΗΓΑΔΙ"
6. ΠΕΡΙΟΧΗ "ΙΓΛΙ"

ΦΟΙΝΙΚΙ

ΑΡΚΑΣΑ

ΠΑΛΙΟΚΑΣΤΡΟ

ΠΑΡΑΛΙΑ
ΑΙ ΝΙΚΟΛΑ

ΠΑΡΑΛΙΑ
ΤΡΑΧΑΝΑΜΜΟΥ

ΠΑΡΑΛΙΑ
ΑΪ ΘΩΡΟΥ

ΠΑΡΑΛΙΑ
ΜΗΧΑΛΙΟΥ ΚΗΠΟΣ

ΟΛΥΜΠΟΣ

ΝΗΣΟΣ ΚΑΡΠΑΘΟΣ

ΑΚΡΩΤΗΡΙ "ΚΑΣΤΕΛΛΟΣ"

← η περιοχή σε μεγέθυνση

Η Άννα Ρηγοπούλη Λιατήρη γεννήθηκε από τον Μιχαήλ Ρηγοπούλη και την Μαρία Λυριστή το 1948 στην Αρκάσα Καρπάθου. Σε ηλικία έξι χρονών μετακόμισαν στην Αθήνα. Έκτοτε στην παιδική και εφηβική της ηλικία πήγαινε κάθε καλοκαίρι στην Αρκάσα, στον παππού και τη γιαγιά της. Το 1972 αποφοίτησε από την Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή Αθηνών και τον ίδιο χρόνο παντρεύτηκε με τον Παναγιώτη Χ. Λιατήρη, επίσης γεωπόνο. Έχουν αποκτήσει τρεις κόρες και πέντε εγγόνια. Εργάστηκε στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων μέχρι το 2004, οπότε και συνταξιοδοτήθηκε. Ζει στο Μαρούσι Αττικής. Το "Πολυκαιρισμένο σεντόνι" είναι το πρώτο της βιβλίο.

Επικοινωνία: annaliat1948@gmail.com

ISBN: 978-960-93-6389-1

νέο e-book

24grammata.com

σειρά: εν καινώ, αρ. σειράς: 93